

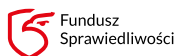
Społeczne, prawne
i psychologiczne aspekty
związane z przemocą
seksualną wobec dzieci
w internecie – część 1

Dziecko Krzywdzone

Vol. 25 Nr 1
2026

Teoria Badania Praktyka

ISSN 1644 - 6526

Kwartalnik „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” (ISSN: 1644-6526; eISSN: 2545-3475)

Wydawca:

Fundacja Dajemy Dzieciom Się, ul. Mazowiecka 12/25, 00-048 Warszawa
tel./faks 22 616 02 68, e-mail: redakcja@fdds.pl

Redaktorka naczelna:

Dr hab. Magdalena Szafranek, *Uniwersytet Warszawski*

Kolegium redakcyjne:

Grzegorz Całek, *Uniwersytet Warszawski*

Katarzyna Drabarek, *Uniwersytet Warszawski*

Dr Marta Flis-Świeczkowska, *Fundacja Dajemy Dzieciom Się, Uniwersytet Gdański*

Dr Katarzyna Pilarczyk-Parchanowicz, *Uniwersytet SWPS w Poznaniu,*

Psychologiczno-seksuologiczny Ośrodek Rozwoju i Terapii PORT w Poznaniu

Maria Keller-Hamela, *Fundacja Dajemy Dzieciom Się*

Urszula Kubicka-Kraszyńska, *Fundacja Dajemy Dzieciom Się*

Katarzyna Makaruk, *Biuro Rzecznika Praw Dziecka*

Renata Szredzińska, *Fundacja Dajemy Dzieciom Się*

Dr Szymon Wójcik, *Fundacja Dajemy Dzieciom Się, Uniwersytet Warszawski*

Redaktor statystyczny:

Dr Szymon Wójcik, *Fundacja Dajemy Dzieciom Się, Uniwersytet Warszawski*

Sekretariat redakcji:

Joanna Kopycka, *Fundacja Dajemy Dzieciom Się*

Rada naukowa:

Prof. dr hab. Maria Beisert, *Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu*

Prof. Kevin Browne, *University of Nottingham, Wielka Brytania*

Prof. dr hab. Anna Brzezińska, *Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu*

Elżbieta Czyż, *Helsińska Fundacja Praw Człowieka w Warszawie*

Renata Durda, *Instytut Psychologii Zdrowia*

Prof. Dorota Iwaniec, *profesor emerytowana Queen's University Belfast, Irlandia*

Prof. dr hab. Zbigniew Izdebski, *Uniwersytet Zielonogórski*

Dr hab. Ewa Jarosz, *Uniwersytet Śląski*

Teresa Jaśkiewicz-Obydzińska, *Instytut Ekspertyz Sądowych w Krakowie*

Dr hab. Maria Kolankiewicz, *Uniwersytet Warszawski*

Prof. Ingrid Leth, *profesor emerytowana University of Copenhagen, Dania*

Copyright © Fundacja Dajemy Dzieciom Się.

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 3.0 Polska. Tekst licencji dostępny jest na stronie <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/>. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Dajemy Dzieciom Się.

Adres internetowy:

www.dzieckokrzywdzone.fdds.pl

Projekt graficzny okładki:

Katarzyna Dippel

Redakcja i korekta:

Lubimy Przecinki Agnieszka Rebelak

Skład:

Norbert Grzelka

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Spis treści

- 9   Wstęp**
- 14   Specyfika traumy u dzieci i młodzieży wynikającej z niechcianego upublicznienia materiałów intymnych**
Małgorzata Słowik
- 35   Ochrona osób z niepełnosprawnością intelektualną przed wykorzystaniem seksualnym w sieci: uwagi i refleksje dotyczące (nie)wiedzy**
Błażej Kmieciak
- 61   Podejście *victim-centered* a polska praktyka procesowa w postępowaniach karnych dotyczących przestępstw seksualnych wobec dzieci w cyberprzestrzeni**
Aleksandra Osuch
- 81   Zwalczanie seksualnego wykorzystywania dzieci w internecie na przykładzie CSAEM i OCSAE. Wyzwania technologiczne i metodologiczne**
Paweł Oberszt
- 147   Modele instytucjonalne i prawne przeciwdziałania OCSAE: studium porównawcze wybranych jurysdykcji**
Dorota Mroczkowska
- 170   Grooming (art. 200a k.k.) – od kilku słów na klawiaturze do dowodzenia na sali sądowej. O potrzebie wzmocnienia pozycji procesowej pokrzywdzonego dziecka w postępowaniu karnym i przestrzeni cyfrowej**
Paweł Czarnecki
- 202   Profilaktyka czwartego stopnia: zrozumienie pełnego zakresu działań dostępnych w ramach publicznej opieki zdrowotnej w odniesieniu do przemocy seksualnej**
Kieran McCartan, Hazel Kemshall

„**Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka**” jest periodykiem wydawanym przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę. Pismo ma charakter interdyscyplinarny. Jego celem jest poszerzanie wiedzy profesjonalistów – psychologów, pedagogów, lekarzy, prawników, polityków społecznych i innych – na temat różnych aspektów problemu krzywdzenia dzieci. W piśmie publikowane są najnowsze oraz klasyczne koncepcje teoretyczne, ustalenia empiryczne oraz informacje na temat innowacyjnych form działań diagnostycznych, terapeutycznych i prewencyjnych. Celem pisma jest stworzenie forum wymiany doświadczeń związanych z przeciwdziałaniem problemowi krzywdzenia dzieci oraz informacji na temat znaczących wydarzeń – konferencji, kongresów, szkoleń i publikacji – z zakresu tej problematyki. „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” współpracuje z międzynarodowymi periodykami zajmującymi się zagadnieniami krzywdzenia dzieci – „Child Abuse & Neglect” oraz „Child Maltreatment”.

Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (dawniej Fundacja Dzieci Niczyje) działa od 1991 roku. Jest największą w Polsce organizacją pozarządową zajmującą się ochroną dzieci przed krzywdzeniem oraz pomocą dzieciom – ofiarom przemocy i wykorzystywania, a także ich rodzinom i opiekunom.

Więcej o działaniach Fundacji na www.fdds.pl

Table of contents

- 9 Introduction**
- 14 The specificity of trauma resulting from the non-consensual sharing of intimate images of children and adolescents**
Małgorzata Słowik
- 35 Protecting People with Intellectual Disabilities from Online Sexual Exploitation: Considerations and Reflections on (Mis)Knowledge**
Błażej Kmieciak
- 61 Lack of a “victim-centered” approach in criminal proceedings concerning sexual offences against children in cyberspace – findings from case file analysis**
Aleksandra Osuch
- 81 Combating Child Sexual Abuse & Exploitation in Cyberspace: CSAEM, OCSAE, and Emerging Technological & Methodological Challenges**
Paweł Oberszt
- 147 Child Protection Systems Against Online Sexual Abuse in Selected Countries**
Dorota Mroczkowska
- 170 Grooming (Art. 200a of the Criminal Code) – From chat to courtroom evidence: on the need to strengthen the procedural position of the victimized child in criminal proceedings and the digital space**
Paweł Czarnecki
- 202 Incorporating Quaternary Prevention: Understanding the Full Scope of Public Health Practices in Sexual Abuse Prevention**
Kieran McCartan, Hazel Kemshall

„Abused Child. Theory, Research and Practice” is the periodical published by Empowering Children Foundation. The quarterly magazine has an interdisciplinary character. Its main goal is to broaden knowledge of professionals, such as psychologists, educators, pediatricians and other medical professionals, lawyers, policy makers and others, about different aspects of child abuse. In the periodical the most relevant theoretical concepts, empirical data and information about innovative activities of diagnostic, therapeutical and preventing character are presented. The goal of the periodical is to establish form of sharing experiences concerning combating child abuse, sharing good practice and information about important events like conferences congresses, training and publications in this field. “Abused Child. Theory, Research and Practice” collaborates with international periodicals on the topic of child abuse – “Child Abuse & Neglect” and “Child Maltreatment”.

The Empowering Children Foundation (formerly Nobody’s Children Foundation) was established in 1991. It is Poland’s largest non-governmental organization working to protect children from abuse, as well as to provide support to child-victims of violence and abuse, their families and caregivers.

To find out more about the Foundation and its activities visit www.fdds.pl

Wstęp

Numer 1 kwartalnika „Dziecko Krzywdzone” w 2026 roku poświęcony jest społecznym, prawnym i psychologicznym aspektom związanym z przemocą seksualną wobec dzieci w internecie.

Digital wellbeing to termin, który oznacza dbałość o dobre samopoczucie i zdrowie psychiczne związane z korzystaniem z urządzeń elektronicznych. Czy w dzisiejszych czasach to w ogóle możliwe? Współczesny świat cyfrowy to wielkie wyzwanie dla rodziców i opiekunów. Nowoczesne technologie towarzyszą dzieciom od najmłodszych lat, wpływając na ich sposób zabawy, nauki, budowania relacji i pojmowania rzeczywistości. Jak wynika z raportu NASK *Nastolatki 3.0*, ponad 1,4 mln dzieci w wieku 7–12 lat w Polsce korzysta z mediów społecznościowych mimo formalnych ograniczeń wiekowych. Co czwarty polski nastolatek posiada od pięciu do ośmiu kont na portalach i platformach społecznościowych, natomiast ponad jedna trzecia ma ich więcej. Biorąc powyższe pod uwagę, trzeba dojść do wniosku, że dyskusja o społecznych, prawnych i psychologicznych aspektach związanych z przemocą seksualną wobec dzieci w internecie to nie naukowe rozważania, ale rzeczwiśta i paląca wręcz konieczność.

Bieżący numer otwiera tekst autorstwa **Małgorzaty Słowik** zatytułowany *Specyfika traumy u dzieci i młodzieży wynikającej z niechcianego upublicznienia materiałów intymnych*, analizujący tę kwestię ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy pedagogicznej. Artykuł opiera się na przeglądzie literatury przedmiotu, obejmującym badania jakościowe, przeglądy systematyczne oraz analizy teoretyczne dotyczące doświadczeń młodych osób, psychospołecznych skutków wykorzystywania seksualnego w środowisku cyfrowym, reakcji dorosłych oraz wyzwań związanych z zapewnieniem adekwatnego wsparcia. W analizie przyjęto szerokie ujęcie traumy, uwzględniające zarówno jej wymiar indywidualny, relacyjny, jak i społeczny. Sformułowane przez autorkę wnioski podkreślają kluczową rolę reakcji dorosłych oraz znaczenie środowiska szkolnego jako miejsca, w którym konsekwencje upublicznienia materiałów mogą być zarówno eskalowane, jak i łagodzone. W opinii Słowik z perspektywy pedagogicznej istotne jest wzmacnianie kompetencji dorosłych, rozwijanie u dzieci umiejętności emocjonalnych, relacyjnych i cyfrowych oraz zapewnienie spójnych procedur i współpracy instytucjonalnej w celu ograniczania ryzyka wtórnej wiktyimizacji i wspierania procesu zdrowienia.

Zachęcamy także do zapoznania się z treścią artykułu autorstwa **Błażeja Kmieciaka**, zatytułowanego *Ochrona osób z niepełnosprawnością intelektualną przed wykorzystaniem seksualnym w sieci: uwagi i refleksje dotyczące (nie)wiedzy*. Podjęto w nim próbę dotarcia do informacji wskazujących na sposób korzystania z internetu przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną, wiążąc ten wątek z zagadnieniem ich seksualności. Celem tekstu jest zwrócenie uwagi na konieczność tworzenia narzędzi prewencyjnych, chroniących osoby z niepełnosprawnością intelektualną przed cyberprzemocą seksualną, wypełniając tym samym istotną lukę w dotychczasowej literaturze przedmiotu. Wskazuje też na potrzebę diagnozowania psychospołecznych zagrożeń, które mogą sprawiać, że osoby z tej grupy będą korzystać z internetu w sposób uznawany za przestępczy. Kmieciak podkreśla, że niezbędne jest wdrożenie konkretnych strategii ochronnych wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną, polegających przede wszystkim na szybkim reagowaniu na krzywdzące lub szkodliwe treści. Aby technologie informatyczne oraz rozwiązania cyfrowe mogły realnie uwzględniać ich rzeczywistość, powinny być projektowane przy udziale przedstawicieli właśnie tej grupy osób oraz ich bliskich.

Kolejne dwa teksty do prezentowanego numeru przygotowali eksperci NASK Państwowy Instytut Badawczy, Dział Reagowania na Nielegalne Treści w Internecie Dyżurnet.pl. W pierwszym z ich **Aleksandra Osuch** analizuje podejście *victim-centered* w postępowaniach karnych dotyczących przestępstw seksualnych wobec dzieci w cyberprzestrzeni. Opracowanie bazuje na częściowych wynikach badań aktowych, zrealizowanych przez ekspertów Dyżurnet.pl (NASK Państwowy Instytut Badawczy) we współpracy z Instytutem Wymiaru Sprawiedliwości (IWS), obejmujących 220 postępowań karnych z lat 2020–2022, prowadzonych w 52 sądach z obszaru 15 województw, dotyczących czynów z art. 200 k.k. (seksualne wykorzystanie małoletniego), 200a k.k. (elektroniczna korupcja seksualna małoletniego) i 202 k.k. (publiczne prezentowanie treści pornograficznych). Jak wyjaśnia Osuch, wyniki badań wskazują na dominację perspektywy skoncentrowanej na sprawcy przy jednoczesnym niedostatecznym uwzględnianiu potrzeb i dobra pokrzywdzonego dziecka. Analiza akt ujawniła m.in. rzadkie podejmowanie działań służących identyfikacji dzieci utrwalonych w materiałach dowodowych, sporadyczną ocenę ryzyka dalszej wiktyimizacji oraz brak systemowego, spójnego komponentu psychologicznego i terapeutycznego w toku postępowania. Na podstawie analizy można sformułować wniosek o potrzebie realnego wdrożenia elementów, które sprawiają, że postępowania będą prowadzone zgodnie z podejściem *victim-centered*, rozumianego jako stałe nadawanie priorytetu ochronie oraz dobru małoletniego na wszystkich etapach postępowania. Kluczowa jest konkluzja autorki: „Dziecko zbyt często

pojawia się w aktach jako nośnik dowodów, a nie jako podmiot ochrony, natomiast logika procesowa i organizacyjna przekłada szybkie i wąskie rozliczenie sprawcy ponad rozpoznanie i zabezpieczenie realnych potrzeb małoletniego oraz przerwanie potencjalnych łańcuchów krzywdy. Bez przesunięcia punktu ciężkości na cele ochronne – identyfikację pokrzywdzonych, ocenę i redukcję ryzyka, wsparcie psychologiczne oraz interdyscyplinarną współpracę – nawet skuteczne skazanie nie będzie równoznaczne z wypełnieniem przez państwo jego podstawowej funkcji względem najślabszych uczestników postępowania”.

Drugim ekspertem NASK Państwowy Instytut Badawczy, Dział Reagowania na Nielegalne Treści w Internecie Dyżurnet.pl, który zgodził się podzielić swoją wiedzą z Czytelnikami kwartalnika, jest **Paweł Oberszt**. Jego artykuł, zatytułowany *Zwalczanie seksualnego wykorzystywania dzieci w internecie na przykładzie CSAEM i OCSAE. Wyzwania technologiczne i metodologiczne*, koncentruje się na wyzwaniach technologicznych i metodologicznych w zwalczaniu seksualnego wykorzystywania dzieci w sieci. We wstępie autor dokonuje istotnego rozróżnienia między kluczowymi dla tego obszaru terminami. CSAEM (ang. *Child Sexual Abuse and Exploitation Materials*) mogą stanowić świadectwo prawdziwych, traumatyzujących zdarzeń lub być zmodyfikowane i/lub wygenerowane w pełni cyfrowo. Z kolei OCSAE (ang. *Online Child Sexual Abuse and Exploitation Materials*) to forma cyberprzestępczości wymierzonej w małoletnich, której skuteczne zwalczanie wymaga z jednej strony adekwatnej taksonomii sprawców, z drugiej zaś – stosowania coraz to lepszych rozwiązań umożliwiających skuteczne wykrywanie i zabezpieczanie w sieci dowodów tego typu czynów zabronionych. Oberszt dowodzi, że nowoczesne narzędzia informatyczne pozwalają przetwarzać dane cyfrowe w sposób precyzyjny, a uzyskane wyniki przyśpieszają uzyskanie dowodów istotnych z punktu widzenia wykonywanych czynności, skracają czas ekspozycji na treści CSAEM, a przede wszystkim ułatwiają dotarcie do nieznanych materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie osób małoletnich, które z kolei mogą prowadzić do samych dzieci. W opinii autora wdrożenie analogicznych rozwiązań w Polsce wzmocni krajową i międzynarodową współpracę organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości z siecią hotline'ów INHOPE, przyczyniając się do skuteczniejszej ochrony najmłodszych użytkowników cyberprzestrzeni.

Kolejny tekst wyszedł spod pióra **Doroty Mroczkowskiej**. Nosi on tytuł *Modele instytucjonalne i prawne przeciwdziałania OCSAE: studium porównawcze wybranych jurysdykcji*. Artykuł przedstawia przegląd systemów ochrony dzieci przed przemocą seksualną online w wybranych podmiotach prawa międzynarodowego, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań prawnych, technologicznych i edukacyjnych

funkcjonujących w Australii, Wielkiej Brytanii, Unii Europejskiej oraz Stanach Zjednoczonych. Przeprowadzona przez autorkę analiza rozwiązań funkcjonujących w tych krajach wskazuje, że ochrona dzieci przed przemocą seksualną online przyjmuje odmienne formy organizacyjno-prawne, jednak opiera się na kilku wspólnych założeniach. Otóż we wszystkich badanych jurysdykcjach przemoc seksualna w środowisku cyfrowym jest uznawana za realne doświadczenie krzywdzenia dziecka, wymagające reakcji systemowej, a nie jedynie problem technologiczny. Modele australijski i brytyjski wyróżnia wysoki stopień integracji działań. Charakterystyczne jest tu uznanie, że skuteczna ochrona dzieci wymaga nie tylko usuwania nielegalnych treści i ścigania sprawców, ale również wczesnej interwencji oraz dostępu do wsparcia psychologicznego dla dzieci i ich rodzin. Z kolei model unijny ma przede wszystkim charakter regulacyjno-koordynacyjny. Unia Europejska tworzy ramy prawne zwiększające odpowiedzialność platform cyfrowych i ułatwiające współpracę transgraniczną, pozostawiając jednak państwom członkowskim znaczną swobodę w zakresie organizacji pomocy klinicznej. Wreszcie system amerykański opiera się głównie na obowiązkowym raportowaniu i egzekwowaniu prawa karnego, z centralną rolą instytucji pośredniczącej między platformami cyfrowymi a organami ścigania. Celem artykułu jest ukazanie dobrych praktyk i kierunków rozwoju systemów ochrony dzieci w kontekście przemocy seksualnej online.

Zachęcamy do zapoznania się z tekstem autorstwa **Pawła Czarneckiego**, który nosi tytuł *Grooming (art. 200a k.k.) – od kilku słów na klawiaturze do dowodzenia na sali sądowej. O potrzebie wzmocnienia pozycji procesowej pokrzywdzonego dziecka w postępowaniu karnym i przestrzeni cyfrowej*. Celem opracowania jest przedstawienie istoty przestępstwa groomingu, a następnie omówienie – w głównej mierze z perspektywy procesowej – statusu pokrzywdzonego dziecka, zasad jego reprezentacji, zasad prowadzenia postępowania dowodowego z postulatem usprawnienia ścigania, a tym samym bardziej skutecznej ochrony dzieci małoletnich, pokrzywdzonych zarówno w aspekcie organizacyjnym, jak i prewencyjnym. Specyfika groomingu, oparta na budowaniu relacji zaufania w izolacji, sprawia, że materiał dowodowy ogranicza się z reguły do śladów cyfrowych, które powinny zostać zabezpieczone na jak najwcześniejszym etapie, a następnie poddane ocenie z udziałem biegłych sądowych lub specjalistów. Skuteczna walka z groomingiem wymaga w opinii autora nie tylko sprawnej analizy cyfrowego materiału dowodowego, ale przede wszystkim podmiotowego traktowania małoletniego pokrzywdzonego w toku czynności procesowych. Czarnecki dowodzi, że konieczne jest podjęcie starań polegających na wzmocnieniu pozycji pozaprosesowej dziecka w postępowaniu karnym, a przede wszystkim stworzenia ram organizacyjnych i logistycznych, mających na celu

ochronę małoletnich. Autor wskazuje, że ewentualne podwyższenie granic ustawowego zagrożenia nie zmniejszy liczby przestępstw groomingu, ponieważ skuteczne ściganie przestępstw jest uwarunkowane koniecznością nie tylko usprawnienia pracy organów ścigania, ale też prowadzeniem akcji profilaktycznych uświadamiających problem prawny i społeczny, jakie wywołuje niniejsze negatywne zjawisko zarówno w życiu każdej pojedynczej ofiary, jak i w całym społeczeństwie.

Numer zamyka tekst *Profilaktyka czwartego stopnia: zrozumienie pełnego zakresu działań dostępnych w ramach publicznej opieki zdrowotnej w odniesieniu do przemocy seksualnej* autorstwa **Kierana McCartana i Hazel Kemshall**, będący przedrukiem materiału pierwotnie opublikowanego w czasopiśmie „International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology” 67(2–3)/2023. W niniejszym artykule przedstawiono argumenty na rzecz lepszego zrozumienia, czym jest profilaktyka wykorzystywania seksualnego, proponując uwzględnienie profilaktyki czwartego stopnia jako koncepcji zaczerpniętej z literatury medycznej, która dzięki swojemu potencjałowi może wspomagać wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych, a w szczególności pracę z osobami dopuszczającymi się przestępstw seksualnych. Osadzona w paradygmacie kryminologii epidemiologicznej (EpiCrim) profilaktyka czwartego stopnia rozszerza spektrum prewencji, umożliwiając bardziej precyzyjne rozróżnienie między działaniami trzeciego stopnia a długoterminową, bezpieczną i trwałą integracją ze społecznością lokalną – w szczególności tych osób, które dopuszczają się przemocy seksualnej wobec innych. Na podstawie aktualnej literatury medycznej dokonano adaptacji i udoskonalenia kluczowych zasad profilaktyki czwartego stopnia oraz przeanalizowano jej potencjalną przydatność w zapobieganiu przestępczości i przemocy seksualnej. W opinii autorów profilaktyka czwartego stopnia stanowi użyteczne uzupełnienie poziomów profilaktyki, ponieważ koncentruje się na unikaniu szkód, ogranicza nadmierną koncentrację na jednostkach i indywidualnych reakcjach oraz oferuje możliwość skierowania uwagi polityków i praktyków na reintegrację długoterminową i reintegrację w lokalnej społeczności.

Zapraszamy do lektury!

Specyfika traumy u dzieci i młodzieży wynikającej z niechcianego upublicznienia materiałów intymnych

Małgorzata Słowik

Instytut Pedagogiki i Psychologii Uniwersytet Pomorski w Słupsku

Niechciane upublicznienie materiałów intymnych z udziałem dzieci i młodzieży stanowi jedną z form wykorzystywania seksualnego w środowisku cyfrowym (Online Child Sexual Abuse, OCSA). Doświadczenie to wiąże się z poważnymi konsekwencjami psychospołecznymi, które wykraczają poza ramy pojedynczego zdarzenia i mogą mieć charakter długotrwały. Celem artykułu jest analiza specyfiki traumy wynikającej z niechcianego upublicznienia materiałów intymnych, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy pedagogicznej. Artykuł opiera się na przeglądzie literatury przedmiotu, obejmującym badania jakościowe, przeglądy systematyczne oraz analizy teoretyczne dotyczące doświadczeń młodych osób, psychospołecznych skutków OCSA, reakcji dorosłych oraz wyzwań związanych ze wsparciem. W analizie przyjęto szerokie ujęcie traumy, uwzględniające zarówno jej wymiar indywidualny, relacyjny, jak i społeczny. Wyniki przeglądu wskazują, że trauma związana z niechcianym upublicznieniem materiałów intymnych ma charakter procesualny i jest wzmacniana przez właściwości środowiska cyfrowego, takie jak trwałość treści, możliwość ich wielokrotnego rozpowszechniania oraz brak kontroli nad ich obiegiem. Doświadczeniu temu towarzyszą intensywne emocje wstydu, winy i lęku, a także zaburzenia poczucia bezpieczeństwa, tożsamości i sprawczości, szczególnie nasilone u osób należących do grup podwyższonego ryzyka. Wnioski podkreślają kluczową rolę reakcji dorosłych oraz znaczenie środowiska szkolnego jako miejsca, w którym konsekwencje upublicznienia materiałów mogą być zarówno eskalowane, jak i łagodzone. Z perspektywy pedagogicznej istotne jest wzmacnianie kompetencji dorosłych, rozwijanie u dzieci kompetencji emocjonalnych, relacyjnych i cyfrowych oraz zapewnienie spójnych procedur i współpracy instytucjonalnej w celu ograniczania ryzyka wtórnej wiktyimizacji i wspierania procesu zdrowienia.

Słowa kluczowe:

trauma; cyberprzemoc; upublicznienie materiałów intymnych; wykorzystanie seksualne dzieci online; OCSA

Wprowadzenie

Dzieci i młodzież dorastają dziś w świecie, w którym internet stanowi naturalną część codziennego życia. Korzystanie z technologii cyfrowych umożliwia kontakt, zabawę i rozwój, ale wiąże się także z poważnymi zagrożeniami, w tym z przemocą seksualną online. W literaturze przedmiotu zjawisko to określane jest jako OCSA – *Online Child Sexual Abuse*, a jego klasyczne ujęcia (m.in. Turner, Finkelhor, Colburn, 2023) obejmują manipulację w relacjach online, wymuszanie materiałów intymnych, szantaż seksualny, angażowanie dziecka w transmisje na żywo oraz niechciane rozpowszechnianie treści seksualnych. Podobne definicje stosują międzynarodowe organizacje zajmujące się ochroną dzieci, takie jak WeProtect Global Alliance czy ECPAT International, które podkreślają, że OCSA jest formą przemocy jednocześnie relacyjną (związaną z nadużyciem zaufania i manipulacją) i technologiczną (umożliwianą przez właściwości środowiska cyfrowego) (Economist Impact, 2023).

Skala oraz specyfika przemocy seksualnej online wobec dzieci i młodzieży sprawiają, że zjawisko to analizowane jest zarówno w kategoriach naruszenia prawa czy zagrożeń dla bezpieczeństwa w sieci, jak i doświadczenia o potencjale traumatyzującym. W konsekwencji zasadne staje się przyjęcie szerszego rozumienia traumy, wykraczającego poza jej klasyczne ujęcia diagnostyczne.

W niniejszym artykule trauma ujmowana jest nie tylko jako jednostka diagnostyczna w postaci zespołu stresu pourazowego (PTSD), lecz także jako doświadczenie mogące prowadzić do długotrwałych zmian w funkcjonowaniu emocjonalnym, relacyjnym i poznawczym jednostki, nawet gdy nie spełnia pełnych kryteriów klinicznych (Herman, 1992). Odwołując się do współczesnych perspektyw psychologicznych i psychospołecznych, podkreśla się, że doświadczenia traumatyczne wpływają na zdolność regulacji emocji, poczucie bezpieczeństwa, zaufanie do innych oraz obraz siebie (van der Kolk, 2014), co czyni je szczególnie istotnymi z perspektywy pedagogicznej i rozwojowej. Tak rozumiana trauma stanowi ramę interpretacyjną dla analizy niechcianego upublicznienia materiałów intymnych jako jednej z form OCSA, traktowanej w niniejszym artykule jako proces wiktylizacji, którego konsekwencje mogą być wzmacniane przez reakcje otoczenia (Freyd, 1998).

W dalszej części artykułu uwaga została skoncentrowana na niechcianym upublicznieniu materiałów intymnych z udziałem dzieci i młodzieży. Ta forma przemocy jest szczególnie obciążająca, ponieważ raz ujawnione treści mogą być kopiowane, przechowywane i przekazywane dalej bez możliwości ich pełnego usunięcia. Trwałość materiału w przestrzeni cyfrowej tworzy poczucie nieustannego zagrożenia, a młoda osoba może przez długi czas przeżywać lęk, wstyd i utratę kontroli nad własnym wizerunkiem (Page i in., 2025).

Trauma związana z tym doświadczeniem ma jednak specyficzny charakter. W literaturze dotyczącej traumy wskazuje się, że centralne dla jej powstania jest naruszenie poczucia bezpieczeństwa, przewidywalności i integralności osobistej (Herman, 1992; van der Kolk, 2014). W przypadku OCSA te fundamenty zostają zachwiane na kilku poziomach jednocześnie. Po pierwsze, jest to trauma relacyjna, ponieważ nadużycie najczęściej zachodzi w kontekście relacji opartej na manipulacji, uwiedzeniu, fałszywym poczuciu bliskości lub wykorzystaniu zaufania. Zdrada relacyjna stanowi jedno z kluczowych źródeł zranienia w traumie interpersonalnej (Freyd, 1998), a w przypadku dzieci i młodzieży może prowadzić do głębokiego załamania poczucia bezpieczeństwa i spójności własnej tożsamości. Po drugie, jest to trauma o wymiarze społecznym, gdyż dotyczy wizerunku i tego, jak młody człowiek funkcjonuje w oczach innych (Erikson, 1968; Alexander, 2004). Ujawnienie materiałów intymnych uderza w poczucie godności, przynależności i akceptacji. Wstyd, lęk przed wykluczeniem i obawa przed utratą reputacji stają się więc kluczowymi komponentami przeżywanej traumy (Herman, 1992; Kleinman, Das i Lock, 1997). Po trzecie, trauma ta ma wymiar technologiczny i wpisuje się w szerszy kontekst cyberprzemocy: jej źródło może trwale istnieć w przestrzeni cyfrowej, a materiały – być wielokrotnie kopiowane i rozpowszechniane. Nadaje to traumie charakter potencjalnie „nieskończony”, związany z chronicznym poczuciem napięcia i brakiem możliwości symbolicznego domknięcia doświadczenia (Livingstone i Stoilova, 2021; Staksrud i Milosevic, 2022).

Doświadczenie to bywa dodatkowo wzmacniane przez specyfikę okresu rozwojowego, w którym najczęściej dochodzi do ujawnienia materiałów. Dorastanie jest czasem intensywnego kształtowania tożsamości oraz zwiększonej wrażliwości na ocenę rówieśniczą (Erikson, 1968; Blakemore, 2018). Jednocześnie młodzież charakteryzuje się większą impulsywnością, podatnością na presję i ograniczoną zdolnością przewidywania konsekwencji, wynikającą z trwającego rozwoju struktur mózgowych odpowiedzialnych za kontrolę poznawczą (Steinberg, 2008). Dopiero w tym okresie rozwija się również mentalizacja – zdolność refleksyjnego rozumienia własnych stanów psychicznych, kluczowa dla radzenia sobie z traumą

interpersonalną i społeczną (Allen, Fonagy i Bateman, 2008). Z tego powodu młode osoby są szczególnie narażone na głębokie, długotrwałe skutki psychiczne wynikające z utraty kontroli nad wizerunkiem.

W polskiej literaturze pedagogicznej i psychologicznej zagadnienie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w internecie analizowane jest przede wszystkim w perspektywie profilaktyki, edukacji medialnej oraz przeciwdziałania cyberprzemocy (Pyżalski, 2018, 2019; Wójcik, 2017; Rywczyńska, Wójcik, 2018). Znacznie rzadziej podejmowana jest natomiast pogłębiona refleksja nad długofalowymi psychospołecznymi skutkami niechcianego upublicznienia materiałów intymnych, zwłaszcza w odniesieniu do relacji rówieśniczych, funkcjonowania szkolnego oraz poczucia bezpieczeństwa i sprawczości dzieci i młodzieży. W szczególności brakuje analiz ujmujących to doświadczenie w kategoriach traumy oraz jej konsekwencji z perspektywy pedagogicznej.

Celem artykułu jest analiza specyfiki traumy wynikającej z niechcianego upublicznienia materiałów intymnych, ze szczególnym uwzględnieniem perspektywy pedagogicznej. Tekst opiera się na przeglądzie aktualnej literatury naukowej, obejmującym najnowsze badania jakościowe, przeglądy systematyczne i analizy teoretyczne dotyczące OCSA, związane z doświadczeniami młodych osób, skutkami psychospołecznymi, reakcjami dorosłych oraz wyzwaniem związanym ze wsparciem. W szczególności artykuł podejmuje próbę udzielenia odpowiedzi na trzy kluczowe pytania:

1. W jaki sposób dzieci i młodzież przeżywają to doświadczenie i które grupy są szczególnie narażone?
2. Jakie aspekty środowiska cyfrowego sprawiają, że trauma wynikająca z upublicznienia materiałów ma charakter wyjątkowo dotkliwy i długotrwały?
3. Jaką rolę odgrywają dorośli w przebiegu traumy i jakie działania pedagogiczne mogą sprzyjać odbudowywaniu poczucia bezpieczeństwa i sprawczości?

W kolejnych częściach artykułu omówiono psychospołeczne skutki niechcianego upublicznienia materiałów intymnych, specyficzne mechanizmy traumatyzacji, doświadczenia młodych osób, grupy szczególnie wrażliwe oraz znaczenie reakcji dorosłych. Zarysowano również polski kontekst edukacyjny i instytucjonalny związany z problematyką niechcianego upublicznienia materiałów. Ostatnia część artykułu poświęcona jest najważniejszym implikacjom dla praktyki pedagogicznej.

Psychospołeczne skutki i doświadczenia po niechcianym upublicznieniu materiałów intymnych

Niechciane upublicznienie materiałów intymnych jest jedną z najbardziej obciążających form internetowego wykorzystywania seksualnego dzieci, ponieważ łączy w sobie zarówno traumę relacyjną, jak i technologiczną. W przeciwieństwie do przemocy offline, tutaj krzywda nie ma wyraźnego końca. Materiały mogą być kopiowane, zapisywane i ponownie udostępniane, co budzi w dziecku nieustanny lęk przed „powrotem” kompromitującego wizerunku w przyszłości (Page i in., 2025). To trwałe poczucie zagrożenia staje się podstawą długotrwałych reakcji psychospołecznych.

1. Skutki emocjonalne i społeczne

Najczęściej opisywanym skutkiem OCSA są nasilone emocje lękowe, pojawiające się nie tylko jako reakcja na samo zdarzenie, lecz także jako stan przewlekły. Dzieci obawiają się, że materiał zostanie ponownie ujawniony lub trafi do rówieśników, co prowadzi do unikania sytuacji społecznych, wycofania i utrzymującego się napięcia emocjonalnego (Page i in., 2025; Stănicke i in., 2024). Wiele z nich doświadcza również trudności ze snem, pobudzenia fizjologicznego oraz zachowań typowych dla reakcji pourazowych, zwłaszcza gdy stale towarzyszy im lęk przed dalszym rozpowszechnianiem materiałów (Menhart i in., 2025). W badaniach zwraca się uwagę, że sytuację tę często pogarszają różne formy zastraszania, takie jak: groźby powiadomienia rodziców, perspektywa ujawnienia nagich lub półnagich zdjęć czy wymuszanie pieniędzy poprzez wywieranie presji psychologicznej. Takie działania znacząco zwiększają ryzyko dalszej wiktyimizacji (Schmidt i in., 2023; Filice i in., 2022).

Drugim istotnym skutkiem jest wstyd, który w kontekście niechcianego upublicznienia materiałów intymnych nabiera wymiaru tożsamościowego. Nie dotyczy on jedynie samego zdarzenia, lecz uderza w sposób, w jaki młody człowiek postrzega siebie i przewiduje, że będzie postrzegany przez innych. Badania jakościowe pokazują, że wstyd ten jest na tyle silny, iż prowadzi do milczenia oraz rezygnacji z poszukiwania pomocy (Stănicke i in., 2024). Pozostaje też ściśle związany z obawą przed oceną rówieśniczą, co powoduje, że codzienne życie szkolne może być dla młodych osób źródłem silnego stresu (Page i in., 2025; Gholamrezaei i in., 2024).

Niezwykle częste jest także poczucie winy, wynikające z błędnego przekonania, że dziecko samo „doprowadziło” do sytuacji. Badania Gholamrezaei i in. (2024) pokazują, że dzieci z niższą samooceną i trudnościami w regulacji emocji częściej

przypisują sobie odpowiedzialność za wysłanie zdjęcia, zaufanie sprawcy czy wejście w relację, nawet jeśli była ona efektem manipulacji.

Szczególne znaczenie ma również utrata poczucia sprawczości i kontroli. Młodzi ludzie opisują doświadczenie niechcianego upublicznienia jako „sytuację bez wyjścia”, ponieważ nie wiedzą, kto ma dostęp do materiału, czy uda się go usunąć i czy ponownie się nie pojawi. To poczucie utknięcia, charakterystyczne dla OCSA, jest jednym z najgłębiej przeżywanych elementów traumy (Stänicke i in., 2024).

W przypadku dzieci z niepełnosprawnościami te doświadczenia mogą mieć szczególnie intensywny przebieg. Ograniczenia komunikacyjne, trudności w rozumieniu zachowań sprawcy oraz większa zależność od dorosłych sprawiają, że ich reakcje emocjonalne bywają silniejsze, a jednocześnie trudniejsze do rozpoznania (Friedman-Hauser, Katz, 2025). Choć dzieci z niepełnosprawnościami często omawia się jako grupę szczególnie narażoną, w tym podrozdziale odnosimy się nie do ryzyka wiktyimizacji, lecz do specyfiki ich reakcji emocjonalnych po doświadczeniu krzywdy, które mogą różnić się intensywnością i widocznością od reakcji rówieśników.

2. Doświadczenia młodych osób

Badania jakościowe nad doświadczeniami młodych osób dotkniętych niechcianym upublicznieniem materiałów intymnych pokazują, że jest to doświadczenie głęboko ingerujące w tożsamość, relacje i poczucie bezpieczeństwa. Metasynteza Stänicke i in. (2024) dokumentuje, że młodzi ludzie bardzo często opisują początkowy etap wiktyimizacji w kategoriach zwabienia, oszukania i złamanego zaufania, co prowadzi do natychmiastowej utraty poczucia bezpieczeństwa w relacjach. Wielu z nich wskazuje, że relacja ze sprawcą była początkowo odbierana jako bliska, wspierająca czy romantyczna, a odkrycie manipulacji skutkowało silnym poczuciem zdrady (Stänicke i in., 2024).

Jednym z najbardziej dominujących przeżyć jest wszechogarniający wstyd, który – jak pokazują Stänicke i in. (2024) – przybiera formę wstydu tożsamościowego. Młode osoby opisują go jako uczucie „skażenia”, „zniszczenia” czy „bycia kimś gorszym”, co wykracza poza reakcję na zdarzenie i wpływa na ich długotrwały obraz siebie. Wstyd ten jest często powiązany z poczuciem winy i przekonaniem ofiary, że „sama jest sobie winna”, co potwierdzają również wyniki badań ilościowych (Gholamrezaei i in., 2024).

W wielu relacjach pojawia się także silne poczucie utraty sprawczości. Młodzi ludzie mówią, że nie mają już wpływu na to, co dzieje się z ich wizerunkiem: kto go zobaczy, gdzie trafi i czy kiedykolwiek zniknie. Opisywane jest to jako „pułapka”

lub „sytuacja bez wyjścia”, w której każde kolejne wyobrażenie o możliwości ujawnienia materiału wywołuje ponowne emocje związane z pierwotną krzywdą (Stänicke i in., 2024). Jest to zgodne z opisanym w badaniach Page i in. (2025) lękiem antycypacyjnym, czyli stałą obawą o przyszłość, podtrzymywaną przez nieprzewidywalność dalszej dystrybucji materiału (Page i in., 2025).

Perspektywa młodych osób pokazuje również wyraźnie znaczenie cyfrowej trwałości materiałów. Osoby dotknięte ujawnieniem mówią o świadomości, że materiał „nigdy nie znika”, nawet jeśli platforma oficjalnie go usuwa. Ten lęk jest szczególnie silny w kontekście transmisji na żywo (LSCSA), które wbrew przekonaniom wielu młodych ludzi są często nagrywane i wielokrotnie rozpowszechniane (Drejer i in., 2024).

W relacjach badanych przez Stänicke i in. (2024) powraca również doświadczenie osamotnienia. Młodzi ludzie często nie podejmują prób ujawnienia przemocy, ponieważ obawiają się oceny dorosłych, kar lub utraty zaufania ze strony bliskich. Podkreślają, że milczą w kwestii przemocy nie z braku cierpienia, lecz z lęku przed pogorszeniem swojej sytuacji po ujawnieniu prawdy. Badania nad reakcjami dorosłych potwierdzają realność tych obaw: brak kompetencji, oskarżanie ofiary czy nieudolne interwencje mogą prowadzić do wtórnego zranienia (Lindenbach i in., 2021; Engelmann i in., 2025).

W przypadku dzieci z niepełnosprawnościami doświadczenia te mają szczególnie trudny przebieg. Lusky-Weisrose i in. (2024) wykazują, że młode osoby ze specjalnymi potrzebami nie zawsze w pełni rozumieją konsekwencje ujawnienia materiału, ale jednocześnie odczuwają bardzo intensywny wstyd, lęk i bezradność. Ich relacje wskazują także na większą zależność od reakcji dorosłych i większą podatność na milczenie z powodu braku kompetencji komunikacyjnych (Lusky-Weisrose i in., 2024).

Podsumowując, perspektywa młodych osób potwierdza długofalowy i procesualny charakter traumy związanej z niechcianym upublicznieniem materiałów. Doświadczenie to obejmuje: naruszenie zaufania i intymności; głęboki wstyd i utratę poczucia pewności siebie; stały lęk o przyszłość; poczucie utraty kontroli i sprawczości; osamotnienie wynikające z obawy przed reakcją otoczenia.

Unikatowe aspekty traumy związanej z upublicznieniem materiałów intymnych w sieci

Doświadczenie niechcianego upublicznienia materiałów intymnych wiąże się z szeregiem czynników, które sprawiają, że ta forma krzywdzenia ma wyjątkowo obciążający charakter. W przeciwieństwie do wielu innych form przemocy, gdzie uraz jest ograniczony w czasie i przestrzeni, w środowisku cyfrowym trauma

pozostaje „otwarta”, ponieważ jej źródło może być stale obecne. W literaturze podkreśla się, że to właściwości internetu, a nie sam akt przemocy, kształtują długotrwałość i specyficzny charakter tego doświadczenia (Menhart i in., 2025; Page i in., 2025).

Jednym z aspektów tej traumy jest utrata kontroli nad własnym wizerunkiem. W momencie ujawnienia materiałów dziecko traci możliwość decydowania o tym, kto widzi jego ciało, gdzie trafia obraz oraz czy może zostać kiedykolwiek usunięty. Brak wpływu nie jest wyłącznie subiektywnym przeżyciem – wynika bezpośrednio z właściwości środowiska cyfrowego, w którym treści mogą być łatwo kopiowane i przekazywane dalej. Menhart i in. (2025) wskazują, że w takich sytuacjach trauma ma charakter permanentny, ponieważ jej źródło nadal istnieje w formie cyfrowego śladu, nad którym młoda osoba traci całkowitą kontrolę.

Drugim aspektem jest cyfrowa trwałość materiałów, czyli fakt, że raz ujawnione treści mogą pozostawać w obiegu przez wiele lat, nawet jeśli dziecko i dorośli podejmują działania w celu ich usunięcia. Page i in. (2025) opisują, że sama świadomość tej trwałości wywołuje u młodych osób stały lęk antycypacyjny, czyli obawę, że materiał ponownie się pojawi, trafi do rówieśników lub zostanie użyty w kolejnych aktach przemocy. Brak możliwości „zamknięcia” doświadczenia sprawia, że trauma wiąże się z długotrwałym napięciem i czujnością.

Kolejnym aspektem jest powtarzalność ekspozycji – zarówno realna, jak i wyobrażona. Dzieci nie wiedzą, kto widział materiał, czy został zapisany ani czy pojawi się ponownie. Samo myślenie o możliwym obiegu treści może odnowić intensywne emocje związane z pierwotnym urazem, co określa się mianem retraumatyzacji cyfrowej. Reakcja ta jest nie tylko psychologiczna, lecz w dużej mierze racjonalna. Dziecko nie ma możliwości przewidzenia ani kontrolowania dalszego rozpowszechniania treści (Menhart i in., 2025). Szczególnie widoczne jest to w przypadku transmisji na żywo (LSCSA). Drejer i in. (2024) wykazują, że mimo ulotnego charakteru transmisji materiały są często nagrywane przez odbiorców i rozpowszechniane w dark webie czy na forach społecznościowych. Treści te mogą krążyć między platformami przez lata, co sprawia, że ich usunięcie staje się praktycznie niemożliwe. W efekcie nawet jednorazowe zdarzenie „żyje własnym życiem” w przestrzeni cyfrowej, a dziecko zachowuje świadomość, że przemoc może powrócić w dowolnym momencie (Drejer i in., 2024).

Kolejnym istotnym aspektem jest naruszenie granic intymności i tożsamości, wynikające z uprzedmiotowienia wizerunku dziecka. Materiał, który powstawał często w relacji opartej na manipulacji, traci swój pierwotny kontekst i zaczyna funkcjonować jako publiczny obiekt oglądu i oceny. Stänicke i in. (2024) opisują, że młodzi ludzie odbierają to doświadczenie jako „odebranie części siebie”, co prowadzi do

głębokiego kryzysu zaufania zarówno wobec innych, jak i wobec własnych decyzji czy ocen. Intymność zostaje oderwana od osoby i staje się towarem, nad którym dziecko już nie panuje.

U dzieci z niepełnosprawnościami te aspekty traumy mogą działać jeszcze silniej, bardziej dotkliwie. Lusky-Weisrose i in. (2024) wskazują, że ograniczenia w rozumieniu intencji sprawców, trudności w ocenie konsekwencji oraz większa zależność od dorosłych sprawiają, że utrata kontroli nad własnym wizerunkiem jest dla nich szczególnie dezorientująca i obciążająca. Ich reakcje nierzadko pozostają niezauważone przez otoczenie, co dodatkowo wzmacnia poczucie bezradności.

Podsumowując, specyficzna traumatyzacja wynikająca z niechcianego upublicznienia materiałów nie wynika jedynie z naruszenia intymności, lecz z nakładania się kilku kluczowych elementów środowiska cyfrowego: utraty kontroli nad wizerunkiem, trwałości materiałów oraz nieprzewidywalności i powtarzalności ich ekspozycji. To one odróżniają traumę OCSA od przemocy seksualnej offline i sprawiają, że jej skutki są tak głębokie, długotrwałe i trudne do przepracowania.

Grupy szczególnie wrażliwe na traumę wynikającą z niechcianego upublicznienia materiałów intymnych

Choć niechciane upublicznienie materiałów intymnych może wywołać poważne konsekwencje psychiczne u każdego dziecka, badania wskazują, że istnieją grupy, dla których skutki tego doświadczenia są szczególnie nasilone. Wrażliwość ta nie wynika jedynie z większego ryzyka wiktymizacji, ale przede wszystkim z mniejszej odporności emocjonalnej, ograniczonych zasobów poznawczych lub relacyjnych, a także z większej podatności na utratę kontroli i stygmatyzację. To właśnie te różnice sprawiają, że technologie cyfrowe poprzez swoją trwałość, zasięg i nieprzewidywalność mogą pogłębiać traumę w sposób wyjątkowo intensywny.

Jedną z najbardziej obciążonych grup są dzieci z niepełnosprawnościami. Friedman-Hauser i Katz (2025) wskazują, że trudności komunikacyjne, ograniczona zdolność oceny intencji innych osób oraz większa zależność od dorosłych sprawiają, że doświadczenie utraty kontroli nad wizerunkiem jest dla nich szczególnie dezorientujące i silnie obciążające emocjonalnie. Reakcje tych dzieci nierzadko pozostają niezauważone przez otoczenie, co zwiększa ryzyko przewlekłego cierpienia. Jak dodają Lusky-Weisrose i in. (2024), sama świadomość, że materiał „krąży w internecie”, wywołuje u nich silny lęk i wstyd, nawet jeśli nie w pełni rozumieją techniczne aspekty jego rozpowszechniania. W tym kontekście szczególnie dotkliwe są sytuacje, w których dorośli podważają wiarygodność dziecka, np. odwołując się do

wcześniejszych etykiet typu „już wcześniej zmyślała”, co prowadzi do opóźnienia reakcji ochronnej i wtórnego zranienia.

Warto jednocześnie doprecyzować, że analizowane w artykule konsekwencje traumatyczne dotyczą przede wszystkim tych rodzajów niepełnosprawności, które nie ograniczają zdolności poznawczych w stopniu uniemożliwiającym zrozumienie naruszenia prywatności. Dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim lub umiarkowanym, ze spektrum autyzmu czy z zaburzeniami komunikacji mogą mieć trudności z przewidywaniem skutków własnych działań, lecz po fakcie potrafią zrozumieć, że stało się coś naruszającego ich granice, co czyni je podatnymi na lęk, wstyd i poczucie bezradności. Natomiast w przypadku niepełnosprawności, które wykluczają rozumienie znaczenia doznanej krzywdy upublicznienia materiałów intymnych, zagrożenie ma charakter przede wszystkim fizyczny, nie zaś traumatyczny, ponieważ trauma wymaga minimalnego poziomu świadomości siebie i relacji.

Szczególnie narażone na silniejsze skutki OCSA są także dzieci, które już wcześniej doświadczały przemocy lub zaniedbania. Wczesne urazy naruszają poczucie bezpieczeństwa, zaufania i własnej wartości, dlatego ujawnienie materiałów intymnych łatwo staje się dla takich dzieci potwierdzeniem wcześniejszych przekonań o sobie (Tang i in., 2024). Jak pokazują badania Gholamrezaei i in. (2024), młode osoby z historią depresyjności, lęku, zaniedbania czy trudności w regulacji emocji interpretują tę sytuację jako dowód własnej bezwartościowości, co nasila wstyd, samoobwinianie i prowadzi do długotrwałych reakcji pourazowych. Jedną z najbardziej wrażliwych grup są również dzieci uwikłane w relacje manipulacyjne, w tym w proces groomingu lub uwiedzenia. Stänicke i in. (2024) opisują, że dzieci, które postrzegały taką relację jako bliską emocjonalnie lub romantyczną, po ujawnieniu materiałów doświadczają wyjątkowo silnego poczucia zdrady i utraty zaufania zarówno do sprawcy, jak i do własnych sądów oraz do relacji jako takich. To naruszenie podstaw ich tożsamości i bezpieczeństwa sprawia, że trauma rozciąga się na całe funkcjonowanie emocjonalne. Podobnie intensywne skutki obserwuje się u dzieci, które tworzyły materiały intymne pod presją, w relacji romantycznej lub z ciekawości, nie rozumiejąc konsekwencji tych działań. Badania Turner, Finkelhor i Colburn (2023) oraz jakościowe analizy Page i in. (2025) wskazują, że w tej grupie szczególnie silne jest samoobwinianie, tzn. dziecko czuje się współodpowiedzialne za zaistniałą sytuację, nawet jeśli do stworzenia materiałów doprowadziły manipulacja lub presja. Takie taktyki emocjonalne i manipulacyjne, opisane również przez Gámez-Guadix i in. (2021), znacząco zwiększają podatność na wiktyimizację w przestrzeni online i pogłębiają skutki psychiczne doświadczenia (Gámez-Guadix i in., 2021).

Wrażliwość na pogłębione skutki dotyczy również dzieci o niskich kompetencjach cyfrowych, które nie rozumieją zasad działania platform internetowych, trwałości danych ani możliwości przekazywania treści. Turner, Finkelhor i Colburn (2023) zwracają uwagę, że niewiedza ta prowadzi do silnego lęku, wyobrażania sobie najgorszych scenariuszy oraz poczucia bezradności wobec technologii, co wzmacnia traumę.

Wspólną cechą opisanych grup jest to, że ich zasoby emocjonalne, społeczne lub poznawcze są niewystarczające, by poradzić sobie z utratą kontroli nad wizerunkiem oraz nieprzewidywalnością dalszego obiegu materiałów.

Reakcje dorosłych i ich znaczenie dla przebiegu traumy

Reakcja dorosłych: rodziców, opiekunów, nauczycieli i specjalistów jest jednym z kluczowych czynników wpływających na przebieg traumy związanej z niechcianym upublicznieniem materiałów intymnych. Sposób, w jaki dorośli przyjmują informację o OCSA, może stać się dla dziecka ważnym elementem ochronnym lub – przeciwnie – źródłem wtórnego zranienia. W przypadku tej formy przemocy relacja z dorosłymi nabiera szczególnego znaczenia, ponieważ dotyczy doświadczenia trwającego w przestrzeni cyfrowej, nad którą dziecko nie ma kontroli. Tym bardziej potrzebna jest reakcja, która łączy kompetencję, uważność i gotowość do działania.

Badania Lindenbach i in. (2021) pokazują, że wielu nauczycieli i pracowników szkół czuje się niepewnie w zakresie rozpoznawania i reagowania na OCSA. Obawiają się popełnienia błędu, nie znają procedur lub postrzegają problem jako „technologiczny”, a więc wykraczający poza ich kompetencje. Ta niepewność może prowadzić do opóźnień w interwencji lub braku reakcji, co dzieci często interpretują jako obojętność lub niewiarę w ich słowa, a to dodatkowo wzmacnia ich poczucie wstydu i osamotnienia.

W przeglądzie Patterson i in. (2022) wykazano, że programy szkolne zwiększają wiedzę dzieci i młodzieży na temat bezpieczeństwa online, ale rzadko prowadzą do trwałej zmiany zachowań ryzykownych. Z perspektywy pedagogicznej oznacza to, że samo przekazywanie informacji nie wystarcza: potrzebni są dorośli, którzy nie tylko edukują, lecz także towarzyszą, prowadzą rozmowę i adekwatnie reagują. W przeciwnym razie młodzi ludzie pozostają sami z lękiem, wstydem i poczuciem winy, co może nasilać skutki psychiczne doświadczenia OCSA.

Trudności indywidualnych reakcji dorosłych dopełniają bariery systemowe. Engelmann, Weirich i May-Chahal (2025) zwracają uwagę, że instytucje odpowiedzialne za ochronę dzieci funkcjonują często w warunkach braku jasnych procedur, ograniczonej współpracy międzysektorowej i niewystarczających narzędzi technicznych. Skutkuje to długim czasem usuwania treści, trudnościami w zgłaszaniu materiałów

czy brakiem przejrzystych standardów działania. Z perspektywy dziecka oznacza to przedłużające się poczucie bezradności mimo zgłoszenia sytuacji dorosłym.

W badaniach jakościowych młodzi ludzie powtarzają, że jednym z głównych powodów nieujawniania doświadczenia jest lęk przed reakcją dorosłych (Stänicke i in., 2024; Page i in., 2025). Obawiają się obwiniania, rozczarowania ze strony rodziców, kar czy zaostrenia kontroli, co sprawia, że milczą nawet w obliczu poważnego zagrożenia. Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy materiał powstał w relacji romantycznej lub w wyniku manipulacji. Wtedy strach przed oceną i zawstydzeniem może być silniejszy niż lęk przed sprawcą.

Jednocześnie badania wyraźnie pokazują, że adekwatna, empatyczna reakcja dorosłych działa jak bufor chroniący dziecko przed dalszym pogłębianiem traumy. Młodzi ludzie wskazują, że szczególnie pomocne są: jasna i nieoceniająca komunikacja, szybkie przejęcie odpowiedzialności za zgłoszenie treści, zapewnienie o braku winy dziecka, konsekwentne działanie instytucji oraz uważna obecność emocjonalna dorosłych. Taka reakcja przywraca poczucie bezpieczeństwa, przełamuje izolację i zmniejsza ciężar emocjonalny wynikający z niechcianego upublicznienia materiałów.

Z kolei reakcje niewystarczające (spóźnione, chaotyczne lub obwiniające) stają się formą wtórnego zranienia. Dziecko, które doświadcza niewiary lub braku wsparcia, traci ważny zasób ochronny i utwierdza się w przekonaniu, że jest samo w sytuacji, której nie potrafi kontrolować.

W tym sensie rola dorosłych, zarówno w domu, jak i w szkole czy w instytucjach, ma znaczenie centralne. To oni tworzą najważniejszy kontekst odbudowy bezpieczeństwa dziecka. Skuteczność wszelkich działań pomocowych zależy więc nie tylko od narzędzi technicznych czy procedur, ale przede wszystkim od postawy, uważności i sprawczości dorosłych, którzy stają się pierwszą linią ochrony przed dalszą traumą. Ta perspektywa stanowi także punkt wyjścia do omówienia praktycznych sposobów wspierania dzieci po doświadczeniu OCSA, co zostanie przedstawione w kolejnym podrozdziale.

Niechciane upublicznienie materiałów intymnych w polskim kontekście edukacyjnym i instytucjonalnym

Choć znacząca część badań dotyczących wykorzystywania seksualnego dzieci w środowisku cyfrowym (OCSA) prowadzona jest w krajach anglosaskich, problem niechcianego upublicznienia materiałów intymnych dotyczy również dzieci i młodzieży w Polsce. Dane raportowe instytucji zajmujących się bezpieczeństwem dzieci online wskazują na systematyczny wzrost zgłoszeń dotyczących sextortion, szantażu

seksualnego oraz rozpowszechniania materiałów intymnych z udziałem osób nieletnich (Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę, 2022; NASK, 2023). Zjawiska te obejmują zarówno kontakty z dorosłymi sprawcami działającymi w sieci, jak i relacje rówieśnicze, w których materiały intymne są przekazywane lub rozpowszechniane bez zgody osoby przedstawionej, często w kontekście presji, manipulacji lub konfliktów interpersonalnych (NASK, 2022).

Aktualne badania pokazują, że narażenie młodych osób na przemoc i zagrożenia w internecie ma charakter powszechny i wielowymiarowy. Z raportu „Nastolatki 3.0” wynika, że znaczna część polskiej młodzieży doświadcza w sieci sytuacji naruszających granice prywatności, w tym agresji słownej, presji rówieśniczej oraz niechcianego rozpowszechniania treści (NASK, 2022). Wnioski te wpisują się w szerszy kontekst europejski: analizy międzynarodowe wskazują, że doświadczenia przemocy i zagrożeń seksualnych online są rozpowszechnione wśród młodych osób w różnych krajach Europy, a do kluczowych czynników ryzyka należą intensywne korzystanie z mediów społecznościowych, relacje rówieśnicze oraz ograniczone wsparcie dorosłych (Economist Impact, 2023; HBS Network, 2022).

Badania empiryczne prowadzone w Polsce wskazują, że cyberprzemoc i inne formy przemocy cyfrowej są silnie osadzone w kontekście psychospołecznym funkcjonowania młodzieży. Z analiz wynika, że zarówno bycie ofiarą, jak i sprawcą cyberprzemocy wiąże się z takimi czynnikami jak poziom empatii, kompetencje społeczne, jakość relacji rówieśniczych oraz wcześniejsze doświadczenia agresji offline (Łosiak-Pilch i in., 2022; Malinowska-Cieślik i in., 2023; Rębisz i in., 2023). Badania porównawcze wskazują ponadto na znaczne podobieństwa między psychospołecznymi determinantami bullingingu tradycyjnego i cyberbullingingu, co sugeruje, że przemoc cyfrowa często stanowi kontynuację istniejących wzorców relacyjnych, a nie zjawisko całkowicie odrębne (Malinowska-Cieślik i in., 2023).

Osadzenie zjawiska niechcianego upublicznienia materiałów intymnych w tym kontekście pozwala uchwycić uwarunkowania, w jakich jego konsekwencje ujawniają się i są wzmacniane w środowisku szkolnym. W warunkach szkolnych doświadczenie to często nie kończy się na jednorazowym akcie przemocy cyfrowej, lecz ulega eskalacji poprzez reakcje rówieśnicze, wtórne akty cyberprzemocy oraz utratę kontroli nad wizerunkiem. Szkoła staje się wówczas przestrzenią, w której skutki upublicznienia materiałów intymnych mogą być ponownie aktualizowane i utrwalane.

Z tego względu polska szkoła odgrywa w takich sytuacjach szczególnie złożoną rolę. Z jednej strony jest miejscem, w którym ujawniają się skutki przemocy cyfrowej: stygmatyzacja, wykluczenie rówieśnicze, obniżenie dobrostanu psychicznego oraz pogorszenie funkcjonowania edukacyjnego uczniów, z drugiej zaś – często stanowi

pierwsze środowisko instytucjonalnego reagowania na ujawnione doświadczenia przemocy. Badania krajowe wskazują jednak, że nauczyciele i wychowawcy nie zawsze dysponują wystarczającymi kompetencjami do rozpoznawania i adekwatnego reagowania na cyberprzemoc i przemoc seksualną online, co może prowadzić do opóźnień interwencyjnych oraz wtórnej wiktyimizacji dzieci (Pyżalski, 2019; Wójcik, 2017; Wójcik, 2020). Jednocześnie najnowsze analizy podkreślają, że skuteczne przeciwdziałanie cyberprzemocy wymaga działań systemowych obejmujących całe środowisko szkolne, w tym wsparcia nauczycieli, jasnych procedur oraz współpracy z rodzicami i instytucjami pomocowymi (Tomczyk, 2025).

Wnioski i implikacje pedagogiczne

Przegląd literatury dotyczącej niechcianego upublicznienia materiałów intymnych w ramach OCSA (Online Child Sexual Abuse) ukazuje to zjawisko jako formę przemocy o szczególnie złożonej i długotrwałej naturze. Analiza wskazuje, że trauma wynikająca z tej formy krzywdzenia nie jest jednorazowym wydarzeniem, lecz procesem rozciągniętym w czasie. Wynika to z właściwości środowiska cyfrowego: trwałości materiałów, ich potencjalnej redystrybucji oraz braku kontroli, które sprawiają, że źródło cierpienia może pozostawać stale obecne. Młode osoby żyją więc nie tylko z pamięcią o urazie, lecz także z poczuciem, że krzywda może „powrócić”, co utrzymuje chroniczny lęk, napięcie i poczucie zagrożenia.

Wyniki przeglądu podkreślają również głęboko relacyjny wymiar tej traumy. W relacjach młodych ludzi opisywanych w badaniach jakościowych szczególnie wyraźnie powraca doświadczenie przytłaczającego wstydu, intensywnego poczucia winy oraz utraty kontroli nad własnym wizerunkiem. U wielu dzieci i nastolatków pojawia się także kryzys tożsamości – przekonanie, że „część ich samych” została ujawniona, oceniona lub wykorzystana bez ich zgody. Doświadczenia te, wraz z lękiem przed reakcją otoczenia, prowadzą do izolacji, wycofania oraz znaczących trudności w funkcjonowaniu społecznym i szkolnym.

Analiza wykazała ponadto istnienie grup szczególnie podatnych na silniejsze i bardziej długotrwałe skutki OCSA. Są to: dzieci z niepełnosprawnościami, osoby z wcześniejszymi doświadczeniami przemocy lub trudnościami emocjonalnymi, młodzi ludzie uwikłani w manipulacyjne relacje czy proces groomingu, a także dzieci o niskich kompetencjach cyfrowych. W ich przypadku reakcje traumatyczne są bardziej intensywne, częściej nierozpoznawane przez otoczenie, a niekiedy dodatkowo potęgowane przez niewiarę lub błędne interpretacje dorosłych. Prowadzi to do wtórnej krzywdy i pogłębienia cierpienia.

Kluczową rolę w przebiegu traumy odgrywają dorośli – rodzice, nauczyciele i profesjonaliści. To, czy młoda osoba spotka się ze spokojem, akceptacją i brakiem oceniania, czy też z niepewnością, obwinianiem lub chaotyczną reakcją, może zdecydować o dynamice całego procesu zdrowienia. Szczególne znaczenie ma środowisko szkolne, ponieważ to tam wiele dzieci po raz pierwszy doświadcza konsekwencji upublicznienia materiałów intymnych i tam też najdotkliwiej odczuwa lęk przed oceną rówieśniczą. Szkoła staje się więc miejscem zarówno ryzyka wtórnej stygmatyzacji, jak i potencjalnie najważniejszym obszarem systemowego wsparcia.

Z perspektywy pedagogicznej przegląd wskazuje na trzy kluczowe obszary działań:

1. Wzmacnianie dorosłych – rozwijanie ich kompetencji komunikacyjnych, reagowania bez oceniania oraz umiejętności towarzyszenia dziecku w sytuacjach kryzysowych.
2. Budowanie odporności dzieci – poprzez rozwijanie kompetencji emocjonalnych (radzenie sobie z manipulacją, presją i wstydem), kompetencji relacyjnych (rozpoznawanie niepokojących zachowań, proszenie o pomoc) oraz kompetencji cyfrowych (rozumienie mechanizmów działania internetu, trwałości przesyłanych danych i ograniczeń prywatności).
3. Współpracę instytucjonalną – jasne procedury, spójną współpracę między szkołą, rodziną i instytucjami ochrony dzieci oraz szybkie działania techniczne i prawne, w tym zgłaszanie spraw odpowiednim służbom. W polskich realiach szczególnego znaczenia nabiera systemowe przygotowanie szkół do reagowania na przypadki OCSA, obejmujące nie tylko znajomość procedur prawnych i technicznych, lecz także kompetencje relacyjne nauczycieli i wychowawców w zakresie rozmowy z dzieckiem doświadczającym wstydu i lęku, a także współpracę z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami ochrony dzieci.

Podsumowując, niechciane ujawnienie materiałów intymnych narusza nie tylko prywatność dziecka, lecz także jego poczucie bezpieczeństwa i zaufanie do innych. Doświadczenie to często ma charakter długotrwały, ponieważ w środowisku cyfrowym materiały mogą krążyć poza kontrolą osoby pokrzywdzonej. W takiej sytuacji kluczowe znaczenie ma uważna, spójna i kompetentna reakcja dorosłych, która może ograniczyć ryzyko wtórnej wiktymizacji i wspierać proces odzyskiwania poczucia bezpieczeństwa i sprawczości.

E-mail autorki: malgorzata.slowik@upsl.edu.pl

Bibliografia

- Alexander, J.C. (2004). Toward a theory of cultural trauma. *Cultural Trauma and Collective Identity*, 76(4), 620–639.
- Allen, J.G., Fonagy, P., Bateman, A.W. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. American Psychiatric Pub.
- Blakemore, S.J. (2018). Avoiding social risk in adolescence. *Current directions in Psychological Science*, 27(2), 116–122. <https://doi.org/10.1177/0963721417738144>
- Blakemore, S.J. (2018). *Inventing ourselves: The secret life of the teenage brain*. Hachette UK.
- Economist Impact (2023). *Estimates of childhood exposure to online sexual harms and their risk factors: A study of childhood experiences of 18-year-olds in four European countries*. WeProtect Global Alliance.
- Engelmann, L., Weirich, C.A., May-Chahal, C. (2025). Developing quality standards for community-based online child sexual exploitation and abuse interventions. *Child Abuse & Neglect*, 164, 107444. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2025.107444>
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: youth and crisis* (No. 7). W.W. Norton & Company.
- Filice, E., Abeywickrama, K.D., Parry, D.C., Johnson, C.W. (2022). Sexual violence and abuse in online dating: A scoping review. *Aggression and Violent Behavior*, 67, 101781. DOI:10.1016/j.avb.2022.101781
- Freyd, J.J. (1998). *Betrayal trauma: The logic of forgetting childhood abuse*. Harvard University Press.
- Friedman-Hauser, G., Katz, C. (2025). “She has a history of making things up”: Examining the disclosure and reporting of online sexual abuse among children with disabilities. *Child Abuse & Neglect*, 163, 107398. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2025.107398>
- Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę (2022). *Dzieci się liczą 2022. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa dzieci i młodzieży*.
- Gámez-Guadix, M., De Santisteban, P., Wachs, S., Wright, M. (2021). Unraveling cyber sexual abuse of minors: Psychometrics properties of the Multidimensional Online Grooming Questionnaire and prevalence by sex and age. *Child Abuse & Neglect*, 120, 105250. DOI: 10.1016/j.chiabu.2021.105250
- Gholamrezaei, H., Falsafinejad, M.R., Khodabakhshi-Koolae, A. (2024). Exploring the Dimensions of Online Child Sexual Abuse: A Qualitative Meta-synthesis Study. *Practice in Clinical Psychology*, 12(3), 217–230. DOI: 10.32598/jpcp.12.3.758.4

- Herman, J.L. (1992). *Trauma and recovery*. Basic Books/Hachette Book Group.
- Kleinman, A., Das, V., Lock, M.M. (Eds.). (1997). *Social suffering*. Univ of California Press.
- Lindenbach, D., Cullen, O., Bhattarai, A., Perry, R., Diaz, R.L., Patten, S.B., Dimitropoulos, G. (2021). Capacity, confidence and training of Canadian educators and school staff to recognize and respond to sexual abuse and internet exploitation of their students. *Child Abuse & Neglect*, 112, 104898. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104898>
- Livingstone, S., Stoilova, M. (2021). *The 4Cs: Classifying online risk to children*. COI-Global Kids Online. DOI: 10.21241/ssoar.71817
- Lusky-Weisrose, E., Klebanov, B., Friedman-Hauser, G., Avitan, I., Katz, C. (2024). Online sexual abuse of children with disabilities: Analyzing reports of social workers' case files in Israel. *Child Abuse & Neglect*, 154, 106869. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106869>
- Łosiak-Pilch J, Grygiel P, Ostafińska-Molik B, Wysocka E. (2022). Cyberbullying and its protective and risk factors among Polish adolescents. *Curr Issues Personal Psychol.*, 10(3): 190–204. doi: 10.5114/cipp.2021.111404
- Malinowska-Cieślik, M., Kleszczewska, D., Dzielska, A., Ścibor, M., Mazur, J. (2023). Similarities and Differences between Psychosocial Determinants of Bullying and Cyberbullying Perpetration among Polish Adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(2), 1358. <https://doi.org/10.3390/ijerph20021358>
- Menhart, R., Stellermann-Strehlow, K., Helling-Bakki, A., Horvay, R., Dippel, N., Winter, S.M. (2025). A systematic review and meta-analysis of medical and psychosocial care procedures for children and adolescents after (online) sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 166, 107540. DOI: 10.1016/j.chiabu.2025.107540
- NASK (2022). *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów*.
- NASK (2023). *Zagrożenia seksualne dzieci i młodzieży w internecie*.
- Page, S., McFeeters, A., Rani, N.H.M., Slater, C., Stevenson, J., Quayle, E., Fry, D. (2025). Psychological and Emotional Harms of Online Child Sexual Exploitation and Abuse in Children Under the Age of 18: A Systematic Review of the Evidence. *Child Abuse Review*, 34(4), e70048. DOI: 10.1002/car.70048
- Patterson, A., Ryckman, L., Guerra, C. (2022). A Systematic Review of the Education and Awareness Interventions to Prevent Online Child Sexual Abuse. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 15(3), 857–867. <https://doi.org/10.1007/s40653-022-00440-x>

- Pyżalski, J. (2018). Dzieci i młodzież jako użytkownicy internetu – podstawowe informacje. W J. Pyżalski, A. Zdrodowska, Ł. Tomczyk, K. Abramczuk (red.), *Polskie badanie EU Kids Online*, Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Pyżalski, J. (2019). Cyberprzemoc jako problem wychowawczy i edukacyjny. W *Agresja elektroniczna i cyberbullying*. Impuls.
- Rębisz, S., Jasińska-Maciążek, A., Grygiel, P., Dolata, R. (2023). Psycho-Social Correlates of Cyberbullying among Polish Adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(8), 5521. <https://doi.org/10.3390/ijerph20085521>
- Rywczyńska, A., Wójcik, S. (2018). *Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży online. Kompendium dla rodziców i profesjonalistów*. NASK-PIB i Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.
- Schmidt, F., Bucci, S., Varese, F. (2023). Understanding healthcare services response to technology-assisted child sexual abuse: A freedom of information study. *Child Abuse & Neglect*, 143, 106323. DOI:10.1016/j.chiabu.2023.106323
- Staksrud, E., Milosevic, T. (2022). Social Networking Sites and Children’s Social Development. W P.K. Smith, C.H. Hart (red.), *The Wiley-Blackwell Handbook of Childhood Social Development*. Wiley-Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781119679028.ch38>
- Stänicke, L.I., Reiremo, G.K., Scheie, S.I., Jessen, R.S., Jensen, T.K. (2024). Navigating, being tricked, and blaming oneself—A meta-synthesis of youth’s experience of involvement in online child sexual abuse. *Child & Family Social Work*, 29(4), 1096–1114. <https://doi.org/10.1111/cfs.13152>
- Steinberg, L. (2008). A social neuroscience perspective on adolescent risk-taking. *Developmental Review*, 28(1), 78–106. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2007.08.002>
- Tang, H., Li, Y., Dong, W., Guo, X., Wu, S., Chen, C., Lu, G. (2024). The relationship between childhood trauma and internet addiction in adolescents: A meta-analysis. *Journal of Behavioral Addictions*, 13(1), 36–50. <https://doi.org/10.1556/2006.2024.00001>
- Tomczyk, Ł. (2025). Online attacks on teachers versus strategies to address cyberbullying and cyberaggression in the school ecosystem. *Contemporary Educational Technology*, 17(1), ep546. <https://doi.org/10.30935/cedtech/15663>
- Turner, H.A., Finkelhor, D., Colburn, D. (2023). Predictors of online child sexual abuse in a US national sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(11–12), 7780–7803. <https://doi.org/10.1177/08862605221149090>
- van der Kolk, B.A. (2014). *The body keeps the score: Brain, mind, and body in the healing of trauma*. Viking.

- Wójcik, S. (2017). Zagrożenia dzieci i młodzieży w internecie. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 16(1), 270–287.
- Wójcik, S. (2020). Zagrożenia internetowe dla młodzieży – klasyfikacja, skala występowania w Polsce oraz profilaktyka. *Acta Universitatis Nicolai Copernici Pedagogika*, 39(1), 171–200.

The specificity of trauma resulting from the non-consensual sharing of intimate images of children and adolescents

The non-consensual sharing of intimate images involving children and adolescents has become one of the most harmful forms of online child sexual abuse (OCSA). This phenomenon combines elements of relational, social, and digital (cyber-based) violence, and its consequences often exceed classical models of trauma. Drawing on a narrative review of current literature, this article discusses the psychosocial impacts of such experiences, the specific mechanisms of traumatisation shaped by the properties of digital environments, and the role of adults in protection and support. The analysis indicates that the persistence of digital materials, their potential redistribution, and the repeated or anticipated exposure make the experience of harm “ongoing” and repeatedly re-evoked for young people. Children with disabilities, those with prior experiences of violence or emotional difficulties, and those entangled in manipulative relationships or grooming processes are particularly vulnerable to intensified impacts. Among these groups, strong anxiety responses, shame, loss of trust, and self-blame appear more frequently. The findings highlight that adults’ reactions can serve as a crucial protective factor or, conversely, a source of secondary harm. Inappropriate responses—such as blaming, lack of competence, or delayed intervention—reinforce feelings of shame and helplessness, whereas attentive, calm, and consistent support enables children to gradually regain a sense of safety and agency. The conclusions emphasise the need for a comprehensive pedagogical approach that strengthens adults’ competences, supports children in developing emotional competences (managing manipulation, pressure, shame), relational competences (recognising concerning behaviours, seeking help), and digital competences (understanding how the internet works, the permanence of shared data, and the limits of privacy), as well as ensuring clear procedures and institutional cooperation.

Keywords:

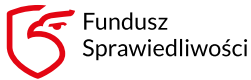
trauma; cyberviolence; non-consensual sharing of intimate images; online child sexual abuse; OCSA

Cytowanie:

Słowik, M. (2026). Specyfika traumy u dzieci i młodzieży wynikającej z niechcianego upublicznienia materiałów intymnych. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 25(1), 14–34.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Ochrona osób z niepełnosprawnością intelektualną przed wykorzystaniem seksualnym w sieci: uwagi i refleksje dotyczące (nie)wiedzy

Błażej Kmiecik

*Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie*

Dla wielu osób internet jest codziennym narzędziem, które pozwala coraz lepiej funkcjonować w społeczeństwie. Szeroko pojęta teleinformatyka umożliwia szybsze i dokładniejsze wykonywanie zadań, które przez lata były skomplikowane. Rzeczywistość ta może być czymś równie istotnym dla osób z niepełnosprawnością intelektualną. Dzięki intuicyjnemu charakterowi współczesnych technologii nawet osoby doświadczające trudności w codziennym funkcjonowaniu mogą z łatwością korzystać z urządzeń elektronicznych.

Niestety fakt ten powoduje również, że dla części z nich świat internetowy może potencjalnie stać się miejscem zagrożenia. Z jednej strony osoby z niepełnosprawnością intelektualną są narażone na krzywdę spowodowaną wykorzystaniem ich braku umiejętności korzystania z technologii. Nakłada się na to nieznanostwo swoistych „zwyczajów” panujących w wirtualnym świecie. Z drugiej strony część osób w podobnej sytuacji, nie mając dostatecznej wiedzy z zakresu ludzkiej seksualności, może podejmować w sieci działania, które z perspektywy prawa karnego stanowią przestępstwo.

W artykule podjęto próbę dotarcia do informacji wskazujących na sposób korzystania z internetu przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Wątek ten powiązано z materiałami, które odnoszą się do zagadnienia seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną. Celem poniższego artykułu jest zwrócenie uwagi na coraz istotniejszy aspekt dotyczący konieczności budowania narzędzi prewencyjnych chroniących osoby z niepełnosprawnością intelektualną przed wykorzystaniem seksualnym za pomocą środków internetowych. Jednocześnie artykuł ten ma na celu podjęcie tematyki, która obecnie nie jest szeroko omawiana w literaturze przedmiotu. Warto też dodać,

że poniższe analizy i refleksje dążą do zwrócenia uwagi na konieczność diagnozowania istotnych psychospołecznych zagrożeń, które mogą sprawiać, że osoby z ww. grupy będą korzystać z internetu w sposób uznawany za przestępczy.

Słowa kluczowe:

niepełnosprawność intelektualna; ochrona praw dziecka; cyberprzemoc; prewencja; wsparcie psychospołeczne

Wprowadzenie

W połowie maja 2025 r. na jednym z najpopularniejszych polskich portali internetowych ukazał się artykuł pt. *Te złe. Jak Polska próbuje „wychować” zaburzone dzieci*. W tekście autorstwa Dariusza Faron zwrócono uwagę na szczególnie ważne w procesie resocjalizacji zjawisko. Jak się bowiem okazuje, z analiz i doświadczeń wypowiedających się w materiale ekspertów wynika, że istotna część dzieci, która trafia do placówek wychowawczo-resocjalizacyjnych, wymaga stałego wsparcia o charakterze nie tylko psychologicznym, ale wręcz psychiatrycznym. W jednym z opisanych w tym tekście przypadków dr Aleksandra Lewandowska zwraca uwagę na przykład trzynastoletniej dziewczynki, która stała się pacjentką oddziału psychiatrycznego. Wskazana tu konsultantka krajowa ds. psychiatrii dzieci i młodzieży podkreśliła, że wspomniana osoba trafiła do kierowanego przez nią oddziału z rozpoznaniem demoralizacji. Jednocześnie okazało się, że dziecko to – pod kątem rozwojowym – znajduje się na granicy normy oraz niepełnosprawności intelektualnej w stopniu lekkim. Dokładny wywiad przeprowadzony przez ekspertów medycznych szybko ujawnił wystąpienie u pacjentki epilepsji oraz objawów stresu pourazowego. Okazało się, że dziewczynka wymieniała w sieci wiadomości z osobą, którą uważała za swojego rówieśnika, jednak trafiła na dorosłego mężczyznę, który ją wykorzystał seksualnie. Sama korespondencja oraz poszukiwanie relacji wynikały z ogromnej samotności wskazanej tutaj młodej osoby. Nie tylko niepełnosprawność o podłożu psychosomatycznym, ale także doświadczanie zaniedbania wychowawczego ze strony rodziców oraz przemocy rówieśniczej sprawiały, że właśnie w sieci internetowej wskazana pacjentka zaczęła szukać wsparcia. Fakt ten wykorzystał mężczyzna, który następnie dopuścił się czynu o charakterze pedofilnym (Faron, 2025).

Jak się okazuje, temat krzywdzenia osób z niepełnosprawnością za pomocą środków teleinformatycznych dotyczy nie tylko dzieci, ale również osób dorosłych.

Co ciekawe, sprawcami (co nadal wydaje się nieoczywiste w debacie publicznej) mogą być zarówno mężczyźni, jak i kobiety. Doskonale pokazuje to przykład sprawy z listopada 2025 r., która dotyczyła trzydziestotrzyletniej Bimber Roberts-Waters. Wskazanej mieszkance Lake City w Kalifornii (USA) postawiono zarzuty wykorzystania seksualnego osoby z niepełnosprawnością intelektualną za pośrednictwem internetu. Wyszło na jaw, że namawiała ona mężczyznę ze zdiagnozowanym zaburzeniem rozwoju intelektualnego do wysyłania zdjęć ukazujących fragmenty nagich części jego ciała, a następnie szantażowała go ujawnieniem w mediach społecznościowych otrzymanych materiałów, jeśli nie otrzyma pieniędzy. Co ważne, poza fotografiami zamierzała umieścić też informację sugerującą, że jest on „niebezpiecznym pedofilem” (Pendril, DelBel, 2025).

Przedstawione tutaj dwie sytuacje przy wstępnym zapoznaniu mogą sprawiać wrażenie opisu odmiennych zdarzeń. Z jednej strony dostrzegamy bowiem trzynastoletką, która za pośrednictwem internetu umawia się z nieznaną sobie postacią, udającą dziecko. Finalnie dochodzi do wykorzystania seksualnego wspomnianej tutaj młodej osoby. Z drugiej strony czytamy o przykładzie dorosłego mężczyzny, która nawiązuje na portalu randkowym relację z obcą kobietą, z czasem wysyłając jej zdjęcia przedstawiające odsłonięte części własnego ciała. Sprawy te jednak łączą dwa kluczowe elementy. Osoby skrzywdzone w wyniku zewnętrznych ocen i diagnoz uznano w przeszłości za postaci doświadczające niepełnosprawności intelektualnej (obniżonego poziomu rozwoju intelektualnego). Fakt ten wykorzystali sprawcy, podejmując działania krzywdzące, w czym pomocna okazała się przestrzeń internetu.

Przedstawienie podobnych casusów ma na celu przede wszystkim wprowadzenie do zagadnienia, które nadal jest mało poznane. Nie tyle zatem najważniejsze jest tutaj badanie poszczególnych elementów omawianych sytuacji, ile raczej zwrócenie uwagi na generalny i – jak się zdaje – wciąż nowy problem. Analizując bowiem takie zdarzenia, można dojść do wniosku, że stanowią one przykład działań przemocowych, coraz wyraźniej rozpoznawanych w rzeczywistości społecznej. Dane prezentowane publicznie udowadniają, że szeroko pojęta przestrzeń mediów elektronicznych coraz częściej staje się miejscem, w którym dochodzi do wykorzystywania seksualnego dziecka. W krótko zaprezentowanych powyżej sprawach mieliśmy do czynienia jednak nie tylko z dzieckiem, ale także z dorosłym mężczyzną, który spotkał sprawcę przestępstwa w przestrzeni portalu randkowego. Bez trudu dostrzec można w tym miejscu, że działanie przestępcze było tutaj *de facto* zbliżone do aktywności podejmowanej przez osoby oskarżone o czyny pedofilne, a niepełnosprawność wskazanych, wykorzystanych osób była tym elementem, który niejako ułatwił manipulowanie oraz szantaż, pozwalające na dalsze krzywdzące działanie. Jednocześnie

możemy uznać, że funkcjonowanie intelektualne wykorzystanych osób utrudniało im realną obronę oraz poszukiwanie pomocy w okresie doznawania przemocy.

Przedstawienie problemu

Korzystanie z urządzeń elektronicznych oraz portali społecznościowych staje się coraz bardziej intuicyjne, dzięki czemu także osoby z zaburzeniami rozwoju intelektualnego zaczynają doświadczać realnych ułatwień umożliwiających uzyskanie konkretnych korzyści poznawczych, jakie daje internet. W tym jednak kontekście skupiamy się na konkretnym aspekcie – nawiązywaniu relacji z drugą osobą. Z perspektywy kryminologicznej przestępstwo pedofilne można określić jako sytuację, w której sprawca w sposób patologiczny wykorzystuje ową relację w celu skrzywdzenia dziecka. Z wiktymologicznego punktu widzenia wiemy z kolei, że dzieci z niepełnosprawnością są o wiele bardziej narażone na doświadczenie tego rodzaju wykorzystania. Mamy również świadomość, że możliwość obrony, rozumienie znaczenia czynu oraz umiejętność zakomunikowania cierpienia są w tej grupie znacznie trudniejsze do osiągnięcia niż w przypadku małoletnich, u których nie rozpoznano niepełnosprawności intelektualnej. Tym samym zgłaszanie przestępstw jest w tym pierwszym przypadku w sposób znaczący utrudnione (Lechowska, 2008).

Od kilku lat prowadzone analizy i badania sugerują, że osoby z ww. rozpoznaniem klinicznym coraz częściej korzystają z internetu. Jak wskazano, sieć staje się intuicyjnym narzędziem, które pozwala m.in. na swobodne zapoznawanie się z różnorodnymi treściami. Fakty te należy połączyć, ponieważ z tego powodu osoby z niepełnosprawnością intelektualną coraz częściej spotykają się z potencjalnym niebezpieczeństwem w sieci. Co ciekawe, sytuacja ta dotyczy nie tylko małoletnich (do 15. roku życia), ale również dorosłych, którzy z racji niepełnosprawności intelektualnej doświadczają wyraźnie spowolnionego rozwoju psychoseksualnego i również mają trudności z pełnym zrozumieniem zasad (np. dotyczących bezpieczeństwa), jakie obowiązują w przestrzeni wirtualnej. Jak zatem chronić wskazaną grupę – w szczególności dzieci – przed przemocą seksualną realizowaną za pomocą sieci? Czy działania w tym zakresie są już podejmowane? Czy edukacja seksualna, medialna czy cyfrowa powinna dotyczyć wyłącznie omawianej grupy osób czy też np. również ich bliskich?

Warto podjąć próbę udzielenia odpowiedzi na wskazane pytania, dokonując w szczególności analizy literatury w zakresie:

- seksualności osób z niepełnosprawnością;
- problematyki korzystania przez te osoby z zasobów internetowych;

- zagadnień dotyczących korzystania przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną z internetu;
- działań prewencyjnych i edukacyjnych, które niejako „wychowują” do bezpiecznego korzystania z sieci przez osoby uprzednio zdiagnozowane jako niepełnosprawne intelektualnie.

Wskazana tutaj aktywność ma na celu przedstawienie wniosków, które mogą stanowić podstawę dalszych działań prowadzących do opracowania narzędzi i strategii chroniących osoby z niepełnosprawnością przed doświadczeniem przemocy seksualnej w sieci. Tekst ten jest również próbą podjęcia w polskiej dyskusji naukowej tematu, który dotąd nie doczekał się wystarczającej analizy, co wprost powiązane jest z dostrzeganym brakiem wiedzy w tym obszarze.

Seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną – wybrane uwagi

Dyskusja dotycząca osób z niepełnosprawnością intelektualną w kontekście ich rozwoju seksualnego wiąże się z dwoma generalnymi uwagami. Po pierwsze, trudno skonstruować jedną skalę opisującą cechy rozwoju psychoseksualnego przedstawicieli omawianej tu grupy. Poszczególne etapy, np. adolescencji, w kontekście zainteresowania erotyką oraz szeroko rozumianymi intymnymi tematami mogą ujawniać się w sposób zróżnicowany u rówieśników, u których rozpoznano zaburzenia rozwoju intelektualnego. Wynika to z istotnych różnic w tej sferze, zależnych od poziomu zdiagnozowanej niepełnosprawności intelektualnej (por. Padrak, 2013). W części dyskusji wskazuje się również, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną są „aseksualne”. Już na tym etapie należy stanowczo podkreślić, że opinia ta jest dalece krzywdząca i nieprawdziwa. Osoby z tej grupy nie tylko pragną relacji seksualnej – liczne badania wskazują, że chodzi im także o zaspokojenie potrzeby bliskości i relacyjności. Jednocześnie jednak badania seksuologiczne wyraźnie zaznaczają, że istotna część osób, u których zdiagnozowano zaburzenia rozwoju intelektualnego, nie wykracza poza okres dzieciństwa w rozumieniu tematu seksualności. To m.in. ten element sprawia, że dzieci, młodzież oraz dorośli w podobnej sytuacji mogą łatwiej doświadczyć krzywdy, np. przestępczych działań kierowanych w ich stronę. Wyniki badań sugerują również wyższe ryzyko pojawienia się w tym gronie nieakceptowalnych zachowań seksualnych z powodu braku rozumienia kontekstów i konsekwencji określonych aktywności (Vančová, 2014).

Świadomość własnej seksualności, a także granic własnych oraz innych osób jest elementem niezbędnym do budowania właściwej, tj. odpowiedzialnej relacji. Mowa

tutaj o spotkaniu z drugą osobą na podstawie wzajemnie wyrażonej zgody, zaufania i akceptacji. Niestety brak możliwości pogłębionej autorefleksji, a także trudności w zrozumieniu intencji określonej osoby powoduje, że dziecko z niepełnosprawnością intelektualną może realizować działania będące wynikiem presji sprawcy. Osoby dopuszczające się przestępstw wobec nastolatków ze zdiagnozowanym niższym od szeroko pojętej normy poziomem rozwoju intelektualnego częstokroć wykorzystują ich silne zainteresowanie tematem seksualności. Niejednokrotnie do powyższego dochodzą czynniki psychospołeczne wpływające na dziecko, takie jak brak wsparcia ze strony dorosłych, brak stałych relacji wewnątrzrodzinnych czy też wychowanie w środowisku ubogim we wspomniane relacje. W konsekwencji nastoletni uczeń szkoły specjalnej może nie znać właściwie ukształtowanych wzorców pokazujących, w jaki sposób nawiązywać kontakt z obcą osobą (Mężyk, Toporska-Rurańska, 2013).

Współczesna wiedza z zakresu pedagogiki specjalnej oraz seksuologii wskazuje, że osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności intelektualnej przy odpowiednim wsparciu są w stanie stworzyć trwałe oraz odpowiedzialne relacje partnerskie. Pojawiają się znane (także medialnie) przykłady małżeństw osób posiadających np. orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności intelektualnej. Z kolei w przypadku osób, u których rozpoznano umiarkowany i znaczny stopień podobnego zaburzenia psychicznego (za art. 3 Ustawy z 1994 r.), obserwuje się swoiste skrajności. Część z nich w okresie adolescencji oraz wczesnej młodości przejawia bardzo wyraźne zainteresowanie tematem seksualności, objawiające się najczęściej w działaniach o charakterze autoerotycznym, podczas gdy inni nie wykazują w tym obszarze większej aktywności (por. Hinc-Wirkus, 2017). Wyniki analiz jednoznacznie wskazują, że rozwój sfery seksualności osoby z niepełnosprawnością intelektualną zależy wprost od obecności lub braku działań edukacyjnych. Doskonale widać to na przykładzie języka, używanego przez dziecko lub osobę dorosłą. W tym kontekście obserwuje się zarówno brak zdolności komunikowania informacji dotyczących intymnej sfery, jak i silną brutalizację oraz wulgaryzację języka, co wynika np. z regularnego kontaktu z treściami pornograficznymi. Niestety brak kształtowania świadomości młodych osób w obszarze seksualności (własnej oraz innych) wpływa na brak pojawienia się stałych mechanizmów sprzyjających autokontroli oraz zdolności wyrażania własnych pragnień w sposób odpowiedzialny i bezpieczny (Toboła, 2018). Edukacja seksualna w tej materii zmniejsza ryzyko doświadczenia przez dziecko krzywdy. Jednocześnie ma potencjał terapeutyczny: porządkuje wiedzę dotyczącą ludzkiej intymności oraz daje konkretne narzędzia do nawiązywania i utrzymywania relacji – najpierw przyjacielskich, a z czasem także intymnych. Faktem jest, jak zaznaczono powyżej, że sposób wyrażania seksualności w gronie osób z niepełnosprawnością

intelektualną bywa niejednokrotnie zróżnicowany. Kluczowe jest zatem dostosowanie w ramach omawianego rodzaju edukacji języka, sposobu wypowiedzi oraz formy działań odnoszących się do zagadnień związanych z seksualnością. I tak

- przy lekkim stopniu niepełnosprawności intelektualnej komunikaty winny być proste, ale równocześnie pełne treści ukierunkowanej na budowanie relacji oraz intymności;
- przy umiarkowanym stopniu zaburzeń rozwoju intelektualnego treści muszą być dostosowane do możliwości percepcyjnych oraz dostrzeganych rozwojowych opóźnień;
- przy znacznym stopniu niezbędne może okazać się ograniczenie wyłącznie do kształtowania podstawowej świadomości odnoszącej się do konsekwencji, związanych z np. naruszeniem określonych norm społecznych (Hinc-Wirkus, 2017).

Bezsprzecznie trzeba podkreślić, że to właśnie edukacja pozwala zwrócić uwagę nie tylko na obszar ludzkiej seksualności. Z perspektywy adolescencji szczególnie istotne jest przedstawianie głębszego charakteru relacji intymnych. Wiedza ta w sposób wyraźny zmniejsza również ryzyko wystąpienia działań przemocowych, ponieważ rozwija nie tylko świadomość działań pozytywnych oraz negatywnych, ale daje dziecku dostosowane do jego możliwości poznawczych narzędzia komunikowania o doświadczonej przemocy. Działania edukacyjne mogą także wpływać na kształtowanie się kontroli własnych zachowań, np. autoerotycznych, które prezentowane publicznie, niejednokrotnie mogą być niewłaściwie rozumiane przez otoczenie (Mężyk, Toporska-Rurańska, 2013).

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną jako użytkownicy wirtualnej sieci

Korzystanie z zasobów internetu jest dziś zjawiskiem powszechnym. Aktualnie dostęp do sieci dla znacznej części społeczeństwa, w tym polskiego, nie stanowi już problemu (Raport CBOS, 2024). W ostatnich latach istotnie zmieniła się jednak forma dostępu do wirtualnej przestrzeni. Początkowo korzystano z komputerów stacjonarnych, następnie z laptopów, a później z urządzeń mobilnych, takich jak tablety czy smartfony. Równolegle zmienił się też sposób użytkowania internetu. Coraz częściej funkcjonujemy w sieci, „przebywając” nie tyle na określonej stronie internetowej, ile w konkretnej aplikacji lub medium społecznościowym. Korzystanie z narzędzi elektronicznych stało się także bardzo intuicyjne. Aktualnie nie ma potrzeby znajomości komend, skrótów klawiszowych lub działania określonych przycisków na klawiaturze,

gdyż większość czynności wykonujemy za pomocą dotykowego ekranu. Co więcej, działania mające na celu przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu doprowadziły do stworzenia aplikacji i programów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością (sensoryczną i intelektualną), co zwiększa częstotliwość korzystania z sieci przez tę grupę. Rosnąca intuicyjność rozwiązań technologicznych otwiera więc przed tymi osobami szerokie spektrum możliwości działania (Kozłowski, 2023). Wątek ten od lat pozostaje istotnym przedmiotem badań naukowych.

Sobczak i Pietrzak w analizach z 2017 r. podjęli próbę ustalenia, z jakich narzędzi elektronicznych korzystają osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Interesowały ich również działania podejmowane przez te osoby w przestrzeni wirtualnej. Badaniem objęli 25 uczniów z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności intelektualnej, uczęszczających wówczas do specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego. Wyniki analiz jakościowych, połączonych z obserwacją uczestniczącą, wskazały, że wszyscy badani mieli dostęp do komputerów. Większość korzystała także ze smartfonów oraz portalu Facebook. Z kolei serwis YouTube został uznany za najpopularniejsze źródło dostępu do filmów oraz muzyki. Uczniowie deklarowali ponadto, że podobne urządzenia służą im do utrzymywania kontaktu z bliskimi. Badacze podkreślili również, że większość uczniów potrafiła samodzielnie wyszukiwać informacje w sieci. Wnioski płynące z badania były dwójakie: dostęp do narzędzi elektronicznych stanowił czynnik motywujący do aktywności, a brak umiejętności czytania i pisanie nie wykluczały całkowicie możliwości korzystania z internetu (Sobczak, Pietrzak, 2017).

Jak się jednak okazuje, nowsze badania dotyczące korzystania z internetu przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną nie są już tak jednoznaczne w kwestii braku barier w dostępie do zasobów sieci. W 2019 r. Kuźmicki, Żbikowski i Siedlecka przebadali 5000 osób z gmin wiejskich i miejsko-wiejskich w całej Polsce, koncentrując się na obszarach wiejskich jako przedmiocie analizy. We wprowadzeniu autorzy przypomnieli, że dostęp do internetu sprzyja integracji społecznej oraz ułatwia zdobycie wykształcenia i pracy. Analizy wykazały, że:

- ok. 41–42% pytanych osób korzystało z komputera;
- 53% respondentów nie potrafiło posługiwać się wskazanym sprzętem elektronicznym;
- z komputera najczęściej korzystano w domu;
- jedynie 9,32% badanych używało komputera w swojej pracy.

Warto odnotować, że zaledwie 2% respondentów potrafiło w pełni sprawnie korzystać z komputera (urządzenie podłączone do sieci wykorzystywano do uzyskania

informacji, nawiązywania kontaktów, rozrywki itp.). Większość badanych nie miała znaczących kompetencji w tym zakresie. Zaledwie 19% z grupy badanych wyrażało chęć doksztalcenia się w omawianym obszarze. Prawdopodobną przyczyną takiej sytuacji był fakt, że ponad 52% gospodarstw wiejskich objętych badaniem nie miało dostępu do internetu. Należy jednak pamiętać, że analizy prowadzono na przełomie 2010 i 2011 r. W owym czasie, jak zaznaczają autorzy przedstawionego materiału, można było dostrzec wyraźne zróżnicowanie na terenie Polski w zakresie możliwości korzystania z sieci, a obszary wiejskie znajdowały się w znacznie gorszym położeniu (Kuźmicki, Żbikowski i Siedlecka, 2019).

Choć przywołane opracowania odnoszą się do odległej perspektywy czasowej, już wtedy polscy badacze prowadzili intensywne badania dotyczące obecności w przestrzeni internetowej osób z niepełnosprawnością. W pracach Plichty z 2013 r. wyraźnie wskazano zarówno korzyści, jak i zagrożenia wynikające z wirtualnej aktywności tej grupy. Autor, uwzględniając specyfikę niepełnosprawności intelektualnej, podkreślał, że nowoczesne media zwiększają samodzielność i autonomię, sprzyjają budowaniu relacji rówieśniczych, rozwojowi zainteresowań i samorealizacji. Pozwalają również funkcjonować w środowisku, które nie kojarzy się z konkretnym ograniczeniem (*least restrictive environment*). W tym kontekście pojawia się również kwestia elastyczności poznawczej. Plichta jako pedagog specjalny trafnie zdiagnozował istotne zagrożenia, jakie internet może przynieść osobom z niepełnosprawnością. W szczególności mowa tutaj o zwiększonym ryzyku doświadczenia przemocy i agresji elektronicznej (*cyberbullying*). Autor zwracał uwagę, że osoby z tej grupy łatwiej doświadczały krzywdy w sieci z powodu braku zdolności rozpoznawania ryzyka, a jednocześnie częściej pojawiali się wśród nich sprawcy niewłaściwych działań. Kluczowym problemem był brak zaangażowania rodziców w aktywność internetową dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. Niedostateczne kompetencje cyfrowe opiekunów utrudniały zapewnienie odpowiedniego wsparcia, bezpieczeństwa oraz profilaktyki uzależnień od coraz bardziej atrakcyjnych urządzeń elektronicznych (Plichta, 2013).

Co ciekawe, ten sam autor już w 2012 r. zwracał uwagę na istotne znaczenie mediów elektronicznych w kontekście możliwości rozwoju społecznego osób, u których zdiagnozowano niepełnosprawność intelektualną. W korzystaniu z sieci widziano możliwość wzmocnienia kompetencji edukacyjnych oraz komunikacyjnych, wpływających na inkluzję i integrację społeczną. Plichta trafnie zauważył, że szczególnie narażone na ryzyko w trakcie korzystania z internetu są osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności intelektualnej, które często utrzymują liczne kontakty społeczne. Relacje rówieśnicze mogą w tym kontekście mieć charakter zarówno wspierający,

jak i krzywdzący. Autor podkreślał potrzebę przygotowania młodych osób do budowania bezpiecznych relacji w sieci. Zdaniem wskazanego tutaj badacza konkretne zmiany systemowe winny pojawić się również w szkołach, które w sposób istotny odpowiadają za rozwój informatycznych kompetencji u uczniów. Proces ten nie powinien jednak ograniczać się wyłącznie do działań placówek oświatowych, lecz obejmować także rodziców, którzy często jako pierwsi udostępniają dzieciom urządzenia elektroniczne (Plichta, 2012).

Potrzebę rozwoju kompetencji cyfrowych osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz ich rodzin dostrzega również Garwol w swojej pracy z 2019 r. Mowa tu zarówno o umiejętności rozumienia języka mediów, jak i kompetencjach informatycznych umożliwiających zdobywanie informacji i nawiązywanie komunikacji. Zdaniem badaczki zwiększenie pozytywnych efektów korzystania z technologii wymaga przygotowania zarówno samych osób z niepełnosprawnością, jak i ich bliskich do wspólnego działania. Konieczny jest także wzrost świadomości decydentów odpowiedzialnych za kształtowanie polityki dostępu do przestrzeni cyfrowej. Brak takich działań może prowadzić do wykluczenia cyfrowego oraz zwiększenia ryzyka doświadczenia krzywdy w sieci przez określone grupy (por. Garwol, 2019).

Możliwy jest również w tym kontekście scenariusz, w którym nowe rozwiązania technologiczne będą wykorzystywane w sposób ryzykowny. Warto powrócić w tym miejscu do uwag Plichty, który podkreśla, że dostęp osób z niepełnosprawnością intelektualną do internetu nie jest zjawiskiem automatycznym i w dużej mierze zależy od wsparcia najbliższego otoczenia. Przestrzeń wirtualna stanowi przede wszystkim narzędzie komunikacji, które może być skutecznie wykorzystywane w procesie edukacji i rehabilitacji. Jednocześnie autor zaznacza, że szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa korzystania z sieci mają wiedza i wsparcie rodziny, umożliwiające szybkie reagowanie na przemoc elektroniczną, szantaż czy manipulację (Plichta, 2017).

Najnowsze doniesienia dotyczące korzystania przez dzieci z internetu zwracają uwagę na konieczność jednoczesnego kształtowania umiejętności praktycznych oraz kompetencji społecznych związanych z bezpiecznym funkcjonowaniem w sieci (Kubala-Kulpińska, 2025). Jest to szczególnie istotne w kontekście rosnącej intuicyjności sprzętu elektronicznego wspieranej rozwiązaniami AI, które z jednej strony zmniejszają ryzyko wykluczenia cyfrowego, z drugiej jednak zwiększają narażenie na przemoc w sieci, także wśród osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności intelektualnej, coraz częściej swobodnie korzystających np. ze smartfonów (Fundacja Szkoła z Klasą, 2023).

Analizy prowadzone w ostatnich latach zwracają również uwagę na ryzyko powstania się uzależnienia od urządzeń umożliwiających stałą obecność w sieci. Badania

prorowadzone przez Aleksandrę Wójciak uwidoczniły wyraźny problem kliniczny w obszarze możliwości zdiagnozowania podobnych problemów u osób z lekkim stopniem niepełnosprawności intelektualnej. Wstępne wnioski z analizy możliwości zaadaptowania Testu Problematycznego Używania Internetu (TPUI) dla osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną sugerują, że u wskazanej tutaj populacji (podobnie jak w grupie ogólnej) można obserwować zachowania noszące znamiona uzależnienia (Wójciak, 2023).

Z kolei Ewa Krzyżak-Szymańska w badaniach z 2021 r., analizując opinie 1295 rodziców dzieci z niepełnosprawnością intelektualną, zwróciła uwagę, że sposób korzystania z sieci przez wskazaną grupę małoletnich jest zbliżony do praktyk rówieśników w normie intelektualnej. Co jednak ciekawe, okazało się, że niepokojące wzorce użytkowania internetu pozostają w bezpośrednim związku z analogicznymi zachowaniami rodziców. Działania ochronne powinny zatem obejmować przede wszystkim edukację rodziców w zakresie odpowiedzialnego korzystania z narzędzi cyfrowych (Krzyżak-Szymańska, 2021)

Wykorzystanie seksualne osoby z niepełnosprawnością intelektualną – uwagi ogólne

Jak już zasugerowano powyżej, osoby z niepełnosprawnością intelektualną należą do grupy w sposób szczególny narażonej na doświadczenie przemocy, w tym seksualnej. Paradoksalnie potwierdza to nadal niski poziom zgłaszania tego typu przestępstw. Sprawcy, świadomi trudności wskazanych osób w zakresie komunikowania się oraz rozumienia sytuacji, wykorzystują te ograniczenia celem dokonania przestępstwa, które częstokroć nie zostaje ujawnione (Raport PKDP, 2021). Widać tu wyraźną dysproporcję między w pełni świadomym własnej pozycji, silnym sprawcą, a dzieckiem, które doświadcza określonego rodzaju niepełnosprawności, w sposób istotny wpływającej na codzienne życie. Porównanie sytuacji małoletnich z niepełnosprawnością intelektualną z doświadczeniami dzieci w normie intelektualnej pokazuje pewne podobieństwo: także tutaj głównym „narzędziem” działania osób wykorzystujących seksualnie małoletnich jest zaufanie. Oskarżonymi o czyny pedofilne wobec dzieci z zaburzeniem rozwoju intelektualnego są bardzo często osoby im znane. Dostrzec należy jednak istotną różnicę: dzieci z niepełnosprawnością intelektualną często znacznie łatwiej obdarzają innych zaufaniem, niekiedy też nie mają pełnej świadomości wykorzystania/przemocy, łatwiej je bowiem przekonać, że np. kierowane wobec nich działania o charakterze seksualnym są powszechnie dopuszczalne (Lechowska, 2008).

Jednym z kluczowych elementów o charakterze wiktymologicznym jest powszechnie podnoszone niedoszacowanie zjawiska. Do statystyk organów ścigania wciąż trafia niezwykle mało podobnych spraw (Raport, PKDP, 2021). W tej perspektywie można zidentyfikować najważniejsze bariery utrudniające ujawnianie podobnych przestępstw. Zaliczamy do nich:

- problemy w niewerbalnej i/lub werbalnej komunikacji osób skrzywdzonych;
- brak autoświadomości w zakresie doznanej przemocy;
- uzależnienie od sprawcy, lęk oraz wstyd;
- blokady zlokalizowane wewnątrz rodziny (obawa przed oceną, stygmatyzacją, komplikacją relacji rodzinnych);
- brak przygotowania osób pracujących z osobami z niepełnosprawnością intelektualną w zakresie zagadnienia związanych z ludzką seksualnością (por. Kusz, Terlikowska, 2022).

Analizując zjawisko wykorzystania seksualnego osób z zaburzeniami rozwoju intelektualnego, należy mieć też na uwadze trudności w odróżnieniu objawów doznanej przemocy od symptomów wynikających z towarzyszących dziecku zaburzeń neurologicznych. Taka sytuacja może prowadzić do swoistego „uśpienia czujności” i przeoczenia sygnałów doznanej krzywdy (Nyberg i in., 2022). Warto jednak zaznaczyć, że dotychczasowe wyniki badań pozwalają zidentyfikować najważniejsze konsekwencje, jakie może ponosić dziecko z niepełnosprawnością intelektualną, które doświadcza podobnej przemocy. Zaliczamy do nich w szczególności:

- wystąpienie zachowań autoagresywnych, u części osób prowadzących nawet do prób samobójczych;
- pogłębienie się problemów poznawczych oraz emocjonalnych;
- zespół stresu pourazowego (PTSD) (Dąbkowska, 2018).

Część badaczy wskazuje również, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną są w omawianym kontekście szczególnie narażone na wystąpienie silniejszych objawów zaburzeń stresowych pourazowych. Wynika to z braku swoistych racjonalnych barier, chroniących przez silniejszym poczuciem krzywdy. To powoduje, że w gronie tym obserwujemy zwiększone ryzyko wystąpienia wtórnej wiktyimizacji (Dąbkowska, 2018).

Jednym z najtrudniejszych zagadnień związanych z przestępstwami pedofilnymi wobec dzieci z niepełnosprawnością intelektualną jest możliwość pojawienia się u nich niepokojących zachowań w sferze seksualności. Chodzi tu zarówno o pojawienie się nieakceptowanych społecznie działań o podobnej postaci (np. rozbieranie

się w miejscu publicznym), jak i takich, które finalne mogą skutkować krzywdzeniem innych przez osoby wcześniej skrzywdzone, choć nieintencjonalnie. Podobne de facto przestępcze działanie osoby w omawianej sytuacji klinicznej może wprost wynikać z silnego zakłócenia jej rozwoju psychoseksualnego w związku z doznaną w przeszłości krzywdą i prowadzić do silnego utrwalenia niewłaściwych wzorców relacyjnych zachowań (Firth i in., 2002).

Analizy międzynarodowe w przedstawionym tutaj kontekście wskazują, że liczna grupa dzieci – także z rozpoznaniem umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności intelektualnej – potrafi rozpoznać dotyk drugiej osoby, który wywołuje krzywdę. Problem niestety pojawia się na etapie jej zakomunikowania. Dlatego też, podobnie jak w odniesieniu do dzieci bez niepełnosprawności intelektualnej, zwraca się uwagę na kluczową, prewencyjną rolę rodziny, która z założenia potrafi kształtować umiejętności społeczne zwiększające bezpieczeństwo dziecka, a jednocześnie najszybciej zauważyć niepokojące objawy (por. Farlina, 2019).

Przemoc seksualna wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną w sieci – aktualne konteksty

Współczesne wyniki analiz, jakich dostarcza m.in. pierwszy raport tzw. Państwowej Komisji ds. Pedofilii, wskazują, że u dzieci wykorzystanych seksualnie w rzeczywistości wirtualnej obserwuje się negatywne konsekwencje zbliżone do tych, które występują u dzieci skrzywdzonych przez dorosłych w świecie realnym. Mowa tutaj o pojawieniu się lęku, poczucia winy oraz objawów depresyjnych (Raport PKDP, 2021). Istnieje jeszcze jeden element łączący przestrzeń realną oraz wirtualną w kontekście krzywdy wyrządzanej dzieciom, w tym dzieciom z niepełnosprawnością intelektualną. Obecnie – jak już zaznaczono powyżej – nadal posiadamy mało informacji w tym zakresie. Jak podkreślają badacze, wątek zakłóceń rozwoju w omawianej sferze w sposób istotny wpływa na możliwość ujawnienia krzywdy. W ostatnich latach pojawia się jednak coraz więcej opracowań dotyczących omawianego zagadnienia, które pozwalają lepiej rozpoznać wciąż słabo poznane zagrożenia związane z funkcjonowaniem w świecie wirtualnym osób z niepełnosprawnością intelektualną. Dalsze rozważania w znacznej części opierać się będą na zagranicznej literaturze przedmiotu, ponieważ w Polsce poruszane zagadnienie dotychczas rzadko podejmowano.

Lusky-Weisrose ze współpracownikami przeprowadziła w 2024 r. analizę omawianych tutaj zagadnień. Już na wstępie zwróciła uwagę na utrzymującą się niewiedzę w obszarze wskazanego tematu. Fakt ten zmobilizował badaczy do

przestudiowania (ilościowo oraz jakościowo) 114 zgłoszeń na specjalną infolinię oraz 23 raportów dotyczących wykorzystania seksualnego dzieci w wieku 11–14 lat za pomocą technik teleinformatycznych. Ustalono, że do najczęstszych form przemocy należy zaliczyć rozsyłanie materiałów o charakterze pornograficznym oraz namawianie do nawiązywania kontaktów seksualnych.

Wskazane tutaj działania były podejmowane za pośrednictwem popularnych kanałów komunikacyjnych, stanowiących część platform społecznościowych. Historie zawarte w konkretnych przypadkach w sposób wyraźny pokazywały, że osoby zgłaszające doświadczenie wykorzystania miały problem z określeniem ważnych dla nich granic kontaktu. Często wiązało się to z trudnością w rozumieniu i pojmowaniu określonych komunikatów słownych czy używanego przez sprawcę języka. Do powyższego dołączyły również elementy socjoekonomiczne. Osoby skrzywdzone w sieci częstokroć nie miały wsparcia ze strony najbliższych, a ich sytuację materialną można ocenić jako trudną. W raportach wskazywano też na wcześniejsze zaburzenia w procesie wychowawczym u części osób skrzywdzonych. Niejednokrotnie doświadczały one samotności, co sprawcy wykorzystywali, budując zaufanie za pomocą platform komunikacyjnych.

Lusky-Weisrose wraz z zespołem podkreśla, że pomimo coraz częstszego podejmowania tematu ochrony dzieci z niepełnosprawnością w przestrzeni internetowej zagadnienie to nadal pozostaje mało poznane. Zdaniem badaczy zwiększone ryzyko doświadczenia podobnej formy krzywdy wiąże się z szeroko rozumianą sytuacją zdrowotną dzieci (np. problemami poznawczymi utrudniającymi obiektywną ocenę zachowań) oraz dostrzegalnymi brakami w zakresie wsparcia ze strony najbliższych osób. Rodzice nierzadko nie posiadają elementarnej wiedzy dotyczącej funkcjonowania internetu, co utrudnia rozpoznawanie zagrożeń. Autorzy omawianej analizy wskazują więc na pilną potrzebę działań na kilku poziomach, jak tworzenie konkretnych programów rządowych i lokalnych zwiększających jakość bezpieczeństwa omawianej grupy dzieci oraz działań wspierających rodziny w zdobywaniu kompetencji informatycznych (Lusky-Weisrose, 2024).

Jak się jednak okazuje, potrzebę wsparcia rodzin, rodziców i opiekunów osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz z rozpoznaniem spektrum autyzmu dostrzegano już w 2015 r., a więc w okresie, gdy urządzenia mobilne zaczęły zastępować komputery stacjonarne i laptopy. Wówczas działająca w organizacji Cerebra Elizabeth Archer wydała poradnik pt. *Learning Disabilities, Autism and Internet Safety: A Guide for Parents*. Dokument ten pokazuje, w jaki sposób praktycznie chronić osoby z ww. rozpoznaniem przed krzywdą i wykorzystaniem, których mogą doświadczać w przestrzeni wirtualnej. W materiale zawarto informacje dotyczące

budowania bezpiecznego środowiska informatycznego w domu – zarówno w zakresie mechanizmów kontroli rodzicielskiej, jak i reguł konfigurowania oraz korzystania ze sprzętu. Omówiono także zasady ochrony danych osobowych oraz najczęściej spotykane działania przestępcze w sieci, kierowane również przeciwko dzieciom z niepełnosprawnością. Bardzo istotnym elementem poradnika jest zwrócenie uwagi na konieczność tworzenia jasnych, obowiązujących wszystkich domowników zasad korzystania z internetu (ochrona wizerunku, danych, sygnalizowanie niepokojących zdarzeń, ograniczenia czasowe). Internet przedstawiono jednocześnie jako narzędzie pozytywne, wspierające rozwój osób z niepełnosprawnościami, przy zastrzeżeniu konieczności stałej profilaktyki i świadomego zaangażowania rodziców (Archer, 2015).

Na kluczową rolę rodziny w działaniach prewencyjnych zwrócił uwagę również zespół badawczy pod przewodnictwem Fathimah Kelrey. W pracy *Parental Support in Preventing Online Sexual Violence in Children with Intellectual Disabilities*, opublikowanej w „Indonesian Journal of Global Health Research”, odniesiono się do znaczenia wsparcia rodzicielskiego w obszarze ochrony dzieci z zaburzeniami rozwoju intelektualnego przed wykorzystaniem seksualnym w środowisku internetowym. Za pomocą pogłębionych wywiadów przeanalizowano wiedzę rodziców w zakresie zasad użytkowania sieci oraz metod towarzyszenia dzieciom w aktywnościach online. Wyniki jednoznacznie wskazały na istotne braki w wiedzy opiekunów dotyczącej potencjalnych zagrożeń. Respondenci w większości nie mieli doświadczeń w ustalaniu jasnych reguł korzystania ze sprzętu elektronicznego, obca im była również praktyka monitorowania aktywności dzieci w sieci. Wnioski z badania wskazują na pilną potrzebę edukacji rodziców w zakresie prewencji przemocy seksualnej online, co umożliwi w konsekwencji tworzenie racjonalnych zasad korzystania z internetu, przy jednoczesnym poszanowaniu autonomii dziecka (Kelrey, 2024).

Jak widać, przywołany kontekst rodzinny ma trudne do przecenienia znaczenie. Hiszpańska badaczka Garazi Álvarez-Guerrero wraz z zespołem przeanalizowała raporty i publikacje z lat 1993–2023 w obszarze prewencji krzywdzenia dzieci. Wyniki badań wskazują jednoznacznie, że brak wiedzy rodziców na temat przemocy, trudności w rozmowie o seksualności oraz niski poziom kompetencji cyfrowych znacząco zwiększają ryzyko wykorzystania dziecka z niepełnosprawnością w internecie. Badacze zidentyfikowali również skutki przemocy seksualnej, takie jak problemy ze zdrowiem psychicznym, izolacja społeczna, trudności w budowaniu zaufania oraz objawy traumy (Álvarez-Guerrero, 2024).

Autorzy zajmujący się omawianą tutaj tematyką regularnie wskazują na niski poziom wiedzy dotyczącej skali przemocy seksualnej wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną zarówno w świecie realnym, jak i wirtualnym. Jednocześnie pojawiają się kolejne opracowania próbujące zidentyfikować dynamicznie zmieniające się ryzyka związane z rozwojem technologii. Cennym jest w tym względzie działanie Susan Flynn. Ekspertka ta wspólnie z zespołem opublikowała w 2025 r. wyniki badań opartych na analizie literatury. Wskazano w nich, że internet stał się naturalnym środowiskiem funkcjonowania również dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, umożliwiając im poczucie przynależności społecznej. Autorzy zlokalizowali też brak pogłębionych analiz uwzględniających specyfikę różnych niepełnosprawności oraz perspektywę samych dzieci i młodzieży. Podkreślono w tym kontekście potrzebę budowania równowagi pomiędzy ochroną a rozwijaniem kompetencji społecznych (Flynn, 2025).

Podobne wnioski płyną z raportu australijskiego eSafety Commissioner (2020), opartego na wywiadach z osobami z niepełnosprawnością intelektualną, ich rodzicami oraz edukatorami. Badania wykazały, że internet oferuje liczne korzyści, ale wiąże się również z doświadczeniami cyberprzemocy i kontaktów z niebezpiecznymi osobami. Reakcje młodych osób miały często charakter ucieczkowy, a wsparcie ze strony dorosłych było niewystarczające. Rodzice i nauczyciele zwracali we wskazanej analizie uwagę na braki w kompetencjach cyfrowych, podkreślając potrzebę dalszej edukacji. Spostrzeżenia te potwierdziły wyniki raportu opublikowanego przez WeProtect Global Alliance (2021). Autorzy tego opracowania dostrzegają w tym obszarze swoiste „zamknięte koło”. Z jednej strony niepełnosprawność intelektualna nadal stanowi czynnik wykluczający i izolujący. Osoba z takim rozpoznaniem niejednokrotnie nie jest w stanie wejść w grupę rówieśniczą, która mogłaby stanowić dla niej istotne grono odniesienia. Wskazana izolacja powoduje, że również wśród osób z niepełnosprawnością obserwuje się intensywniejsze korzystanie z mediów elektronicznych. Stan ten – w połączeniu z opisanymi powyżej częstymi trudnościami w zakresie właściwej oceny intencji nawiązywanych relacji, zwłaszcza z osobami obcymi – może w sposób szczególny narażać osoby młode na doświadczenie krzywdy. Z kolei doświadczenia te mogą prowadzić do dalszego pogłębiania izolacji społecznej.

Wskazany raport zwraca uwagę na dwa istotne elementy, które mogą lokować dzieci z zaburzeniami rozwoju intelektualnego w grupie szczególnego ryzyka wykorzystania przez sprawców działających za pośrednictwem sieci. Po pierwsze, nadal dostrzegalny jest brak działań edukacyjnych w obszarze ludzkiej seksualności, kierowanych do tej grupy młodych osób. Dotyczy to zarówno wiedzy o rozwoju

psychoseksualnym, jak i informacji o niewłaściwych formach zachowań kierowanych do dzieci i młodzieży. Po drugie, wskazuje się na brak systemowych działań oraz strategii po stronie dostawców usług internetowych, które uwzględniałyby potrzeby osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Eksperti WeProtect Global Alliance wyraźnie podkreślają, że odpowiednią na wskazane luki powinno być przede wszystkim włączenie środowiska osób z niepełnosprawnością w proces budowania realnych i skutecznych strategii ochronnych. Przykładem takich rozwiązań mogą być aplikacje dostosowane w swojej strukturze i sposobie działania do potrzeb osób doświadczających trudności sensorycznych, m.in. poprzez wprowadzanie transkrypcji, języka migowego czy jasnych i jednoznacznych komunikatów. Równolegle pojawia się w tym kontekście wątek edukacji. Z jednej strony niezbędne są działania realizowane w sposób dostosowany do społeczności młodych osób z niepełnosprawnością. Z drugiej – konieczne jest systematyczne doskonalenie kadr w zakresie obserwacji zachowań omawianej grupy użytkowników internetu oraz reagowania na doznawaną przez nich krzywdę. Trzecim, równie istotnym elementem jest potrzeba tzw. wychowania do internetu, rozumianego jako przekazywanie wiedzy na temat zasad funkcjonowania sieci oraz kontekstów jej bezpiecznego użytkowania. Działania te – jak podkreślają autorzy ww. opracowania – są szczególnie istotne wobec braku rzetelnych danych pozwalających określić skalę krzywdzenia dzieci z niepełnosprawnościami w przestrzeni wirtualnej (Raport WeProtect, 2021).

W ostatnich latach pojawiają się też nowe, ważne opracowania, które pozwalają na dotarcie do cennych informacji, wspierających inicjatywy prewencyjne w tym obszarze.

Zdaniem brytyjskiej organizacji Dimensions, badającej przypadki przemocy wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną w sieci, możliwe jest obecnie wskazanie trzech kluczowych obszarów problemowych:

- działania krzywdzące, obejmujące obraźliwe komentarze, wykorzystanie finansowe oraz przemoc o charakterze seksualnym;
- niedostosowanie lokalnego ustawodawstwa, które powinno przestać rozróżniać przestępstwa popełniane w środowisku cyfrowym od tych dokonywanych w świecie realnym;
- brak stosowania przez międzynarodowe korporacje medialne zarządzające platformami społecznościowymi mechanizmów szybkiego reagowania na krzywdę, jakiej w internecie mogą doświadczać osoby z niepełnosprawnością intelektualną (Raport Dimensions, 2025).

Wnioski te korespondują z diagnozą sytuacji przedstawioną przez UNICEF. Organizacja ta zwraca uwagę, że internetu nie projektowano z myślą o dzieciach, ich prawach oraz dobrostanie. Choć narzędzie to umożliwia rozwój młodych osób w skali dotychczas nieznaną, to jednocześnie – zwłaszcza w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością – ujawnia nowe, poważne zagrożenia. UNICEF, analizując obszary ryzyka korzystania z narzędzi cyfrowych przez dzieci i młodzież, wskazuje na dwa elementy szczególnie istotne w odniesieniu do niepełnosprawności intelektualnej:

- seksualne nagabywanie oraz wykorzystywanie osób znajdujących się w omawianej sytuacji zdrowotnej;
- niekontrolowany dostęp do treści (w tym pornograficznych) mogących prowadzić do szkód emocjonalnych.

Przywołana międzynarodowa organizacja podkreśla, że nowe technologie oraz regulacje prawne muszą być projektowane z uwzględnieniem specyfiki funkcjonowania najbardziej bezbronnych użytkowników internetu, przy jednoczesnej konieczności stałego i systematycznego kształcenia w zakresie zasad korzystania z sieci (Raport UNICEF, 2024).

Dyskusja

We wstępie przywołano dwa przypadki wykorzystania seksualnego osób z niepełnosprawnością intelektualną za pośrednictwem internetu. Pierwszy dotyczył dziewczynki, która nawiązała kontakt z obcą osobą; jak się ostatecznie okazało, starszym mężczyzną, który ją skrzywdził. Drugi opisywał dorosłego mężczyznę z zaburzeniami rozwoju intelektualnego, szantażowanego przez kobietę przy użyciu treści o charakterze seksualnym.

Obydwie te sytuacje zwracają uwagę na jeden bardzo ważny element poprzedzający doświadczenie krzywdy: przeżywaną samotność, która może stać się codziennością osób z niepełnosprawnością intelektualną. Internet jest bez wątpienia narzędziem umożliwiającym podejmowanie aktywności, które pozwalają na spotkanie innych osób. Z jednej strony ułatwia nawiązywanie relacji, nawet z osobami znajdującymi się daleko, z drugiej – pozwala na rozwijanie kompetencji oraz zdobywanie nowych informacji i wiedzy, co może wpływać na poprawę samooceny. Internet może też usprawniać codzienne funkcjonowanie. W sytuacji osób z niepełnosprawnością intelektualną bywa istotnym wsparciem w szeroko rozumianym procesie korekcyjnym i rehabilitacyjnym. Jednocześnie jednak, jak zaznaczono m.in.

w Raporcie UNICEF, internet jest przestrzenią zaprojektowaną w sposób, który nie uwzględnia potrzeb dzieci, a także – co pokazują przywołane wcześniej analizy – osób z niepełnosprawnością intelektualną. Ich sposób nawiązywania kontaktu z innymi może przypominać zachowania obserwowane w tym obszarze w okresie dzieciństwa. Tu pojawia się pewien paradoks. Nie odrzucając spostrzeżeń wskazanej tutaj międzynarodowej organizacji, widzimy, że to właśnie ta „obcość” internetu dla osób z niepełnosprawnością intelektualną stała się przed laty motywatorem do projektowania licznych elektronicznych udogodnień. Te – co zaskakujące – przyczyniły się do intensywnego charakteru korzystania z sieci przez tę grupę. Niestety owo korzystanie najczęściej nie jest poprzedzone odpowiednim przygotowaniem.

Temat wykorzystania seksualnego osób małoletnich, a także osób doświadczających szeroko rozumianych niesprawności nieuchronnie łączy się z istnieniem swoistej tajemnicy. Nadal nie wiemy, jaka jest skala tego zjawiska. Nie potrafimy oszacować, jak wiele osób małoletnich doświadczyło krzywdy ze strony bardzo często bliskich im osób, które wykorzystywały je seksualnie. Gdy dodamy do tego wątek korzystania z sieci, skala tej niewiedzy w pewnej mierze się zwiększa.

Mamy świadomość, że młodzież z niepełnosprawnością intelektualną coraz sprawniej korzysta z internetu. Badania prowadzone blisko 15 lat temu zwracały uwagę na wykluczenie komunikacyjne związane z korzystaniem z sieci przez młode osoby z podobnym klinicznym rozpoznaniem. Obecnie dostrzegamy, że dostęp do smartfonów, urządzeń przenośnych, a także znajdujących się tam aplikacji internetowych jest coraz powszechniejszy, a korzystanie z nich staje się coraz prostsze, wręcz intuicyjne. W części badań pojawia się nawet pogląd, że obecnie nie zawsze konieczna jest umiejętność pisania i czytania, aby móc korzystać z przestrzeni internetowej. Fakt ten sprawia, że nowoczesne technologie oraz oprogramowanie cyfrowe mogą wspierać osoby z niepełnosprawnością intelektualną, uwzględniając w sposób szczególny ich potrzeby, w tym edukacyjne. Jednocześnie jednak badania kryminologiczne i wiktymologiczne w sposób niebudzący wątpliwości sugerują, że to właśnie ta grupa osób – w tym osoby małoletnie – może być w sposób istotny narażona na wykorzystanie seksualne ze strony osób dorosłych, korzystających z sieci jako miejsca znalezienia potencjalnych ofiar. Trudno wciąż oszacować, jak wiele dzieci i nastolatków z zaburzeniami rozwoju intelektualnego może doświadczać przemocy seksualnej w środowisku cyfrowym.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę na wciąż bardzo rzadko podejmowany temat edukacji seksualnej osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz zasad bezpiecznego korzystania przez nie z sieci. W grupie tej obserwujemy wyraźne zakłócenia m.in. w zakresie adekwatnego rozpoznawania znaczenia konkretnego

czynu. Z jednej strony widać, że osoby te bardzo potrzebują kontaktu, co ilustrują przywołane we wstępie przykłady, z drugiej zaś można dostrzec, że sprawcy czynów o charakterze pedofilskim niejednokrotnie właśnie to wykorzystują. Przesłębcy mają bowiem świadomość, że osoby te mogą nie rozpoznać faktu skrzywdzenia lub skutecznie go zakomunikować. Ponadto są przekonani, że wiele instytucji nie uwierzy w zeznania dzieci z niepełnosprawnością intelektualną.

Kontekst edukacyjny oraz prewencyjny kieruje nas w stronę rodziców omawianej grupy osób małoletnich, którzy także znajdują się w trudnym położeniu w związku z funkcjonowaniem ich dzieci w przestrzeni internetowej. Z jednej strony mają świadomość, że korzystanie z technologii informatycznych jest dziś wielką szansą, z drugiej jednak – pojawia się pytanie, czy sami potrafią w sposób bezpieczny korzystać z tej przestrzeni oraz wprowadzić zasady chroniące ich bliskich przed doznaniem krzywdy. Należy w tym miejscu pamiętać, że dzieci modelują – także w omawianym internetowym zakresie – zachowania najbliższych sobie osób. Tu pojawia się kluczowa rola prewencji. Mamy bowiem świadomość, że swoiste „wychowanie do internetu” może mieć najlepsze efekty właśnie w środowisku domowym, w którym poszczególne osoby najlepiej się znają. Warto pamiętać, że sprawcy przestępstw seksualnych kierowanych w stronę dzieci niejednokrotnie sami zaznaczają, że nie są w stanie skrzywdzić tych, które mają dobrą relację z rodzicami (Zabim, 2021). Zasada ta dotyczy także osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Z całą pewnością rzeczywistość internetowa oraz nowoczesne technologie – jak wielokrotnie wspomniano – stanowią dziś niezwykle ważny element umożliwiający rozwój jednostki. Dostępne badania uwzględniają zmianę, jaka nastąpiła w ciągu ostatnich lat: z komputerów stacjonarnych przeszliśmy do coraz bardziej intuicyjnych smartfonów oraz tabletów, które pozwalają na niemal nieograniczony dostęp do sieci. Kolejne rozwiązania są bardzo często dedykowane osobom z niepełnosprawnością intelektualną, co umożliwia im zdobywanie kompetencji, umiejętności oraz wiedzy w sposób dotąd w zasadzie nieznanym. Jednocześnie jednak nadal nie posiadamy opracowanych strategii ani technik związanych nie tylko z „edukacją internetową” oraz umiejętnością wdrażania zasad higieny cyfrowej, lecz także z szeroko rozumianym wychowaniem do funkcjonowania w przestrzeni wirtualnej.

Podsumowanie

Temat seksualności osób z niepełnosprawnością intelektualną nadal budzi kontrowersje i rzadko spotyka się z adekwatnym zainteresowaniem decydentów. Z tego powodu ich rodzice mogą odczuwać bezradność wywołaną poczuciem braku

właściwych kompetencji do ochrony swoich dzieci. Obecnie prowadzone badania i analizy powinny dodatkowo uwzględniać nowy element, jaki obserwujemy od kilkunastu miesięcy w przestrzeni publicznej – nieskrępowany dostęp, także osób z niepełnosprawnością intelektualną, do narzędzi wykorzystujących sztuczną inteligencję. To kolejny etap rozwoju technologii, z jednej strony stanowiący wielką szansę w procesie szeroko rozumianej rehabilitacji psychospołecznej osób z niepełnosprawnością intelektualną, z drugiej jednak będący źródłem nowych zagrożeń. Brak rzetelnej wiedzy o seksualności może sprawić, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną staną się ofiarami nadużyć lub – jak wskazują badania kryminologiczne – same podejmować (nieświadomie lub nie w pełni świadomie) działania krzywdzące innych.

Obecnie niezbędnym jest wdrożenie konkretnych strategii ochronnych wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną, polegających przede wszystkim na szybkim reagowaniu na krzywdzące lub szkodliwe treści. Aby technologie informatyczne oraz rozwiązania cyfrowe mogły realnie uwzględniać rzeczywistość osób z niepełnosprawnością intelektualną, powinny być projektowane przy udziale przedstawicieli właśnie tej grupy osób oraz ich bliskich. W tym kontekście kluczową staje się triada działań prewencyjnych, polegająca na:

- zapewnieniu dostępu osób z niepełnosprawnością intelektualną do sieci, co ogranicza ryzyko wykluczenia cyfrowego i umożliwia podejmowanie istotnych aktywności prospołecznych;
- reformie systemu edukacyjnego i wychowawczego, obejmującej zarówno tematykę ludzkiej seksualności, jak i zasad korzystania z przestrzeni internetowej, skierowanej nie tylko do osób z niepełnosprawnością intelektualną, lecz także do ich bliskich, co w tym aspekcie ma szczególne znaczenie;
- wzmocnieniu kompetencji i świadomości ekspertów pracujących z osobami z niepełnosprawnością intelektualną, tak aby potrafili adekwatnie rozpoznawać przejawy krzywdy doświadczanej zarówno w przestrzeni realnej, jak i wirtualnej.

E-mail autora: bkmieciak@aps.edu.pl

Bibliografia

- Álvarez-Guerrero, G., Fry, D., Lu, M., Gaitis, K.K. (2024). Online child sexual exploitation and abuse of children and adolescents with disabilities: A systematic review. *Disabilities*, 4(2), 264–276.
- Archer, E. (2015). *Learning disabilities, autism and internet safety: A guide for parents* (E. Thomas, rec.). Mencap / Cerebra.
- CBOS. (2024). *Korzystanie z internetu w 2024 roku*. CBOS.
- Dąbkowska, M. (2018). Konsekwencje doświadczenia wykorzystania seksualnego w dzieciństwie u osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną. *Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej*, 31, 225–239.
- Dimensions. (2025). *Evidence on online abuse and the experience of disabled people* (Written evidence submission NO-L0001 to UK Parliament). <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/86595/pdf/>
- eSafety Commissioner. (2020). *Online safety for young people with intellectual disability: Research report*. Australian Government. <https://www.esafety.gov.au/sites/default/files/2020-12/Online%20safety%20for%20young%20people%20with%20intellectual%20disability%20report.pdf>
- Farlina, M. (2019). Prevention of sexual abuse in children with mental disability: A systematic literature review. *Indonesian Journal of Disability Studies*, 6, 73–83.
- Faron, D. (2025). Te złe. Jak Polska próbuje „wychowywać” zaburzone dzieci. *Wirtualna Polska*. <https://wiadomosci.wp.pl/te-zle-jak-polska-probuje-wychowywaczaburzone-dzieci-7150675872864960a>
- Firth, H., i in. (2001). Psychopathology of sexual abuse in young people with intellectual disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 45, 214–222.
- Fundacja Szkoła z Klasą. (2023). Jak wspierać dzieci z niepełnosprawnościami w użyciu technologii informacyjnych? <https://www.szkolazklasa.org.pl/dzieci-z-niepelnosprawnościami-a-technologie-informacyjne/>
- Garwol, K. (2019). Stopień umiejętności korzystania z technologii cyfrowych a wykluczenie społeczne na przykładzie osób niepełnosprawnych, starszych i ubogich. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy*, 58(2), 48–64.
- Hinc-Wirkus, M. (2017). „Upośledzony” seks, czyli o seksualności osób z niepełnosprawnością w Polsce. *The Journal of Pedagogy*, 1, 33–46.
- Kelrey, F., Latuperissa, G.R., Pangandaheng, T. (2024). Parental support in preventing online sexual violence in children with intellectual disabilities. *Indonesian Journal of Global Health Research*, 6(S5), 617–624. <https://doi.org/10.37287/ijghr.v6iS5.4690>

- Kubala-Kulpińska, A. (2025, 12 czerwca). Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w sieci. *Terapia Specjalna*. <https://terapiaspecjalna.pl/artykul/dzieci-i-mlodziez-z-niepelnosprawnoscia-intelektualna-w-sieci>
- Kuźmicki, M., Żbikowski, J., Siedlecka, A. (2019). Dostęp do sieci Internet oraz korzystanie z komputerów osobistych przez osoby z niepełnosprawnością zamieszkałe na obszarach wiejskich. *Rozprawy Społeczne*, 13(2), 110–128.
- Kusz, E., Terlikowska, M. (2022). *Ja ci wierzę. O zapobieganiu przemoc seksualnej wobec dzieci i adekwatnej reakcji na przypadki wykorzystywania*. Wydawnictwo eSPe.
- Krzyżak-Szymańska, E. (2021). *The Use of New Digital Technologies by Intellectually Disabled Children in the Opinion of Their Parents*. *Roczniki Teologiczne*, 68(10), 37–52. DOI: 10.18290/rt.216810.3
- Kozłowski, K. (2023). *Dostępność cyfrowa dla osób z ograniczeniami poznawczymi i niepełnosprawnością intelektualną*. Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE). Dostęp online: <https://www.uke.gov.pl/blog/dostepnosc-cyfrowa-dla-osob-z-ograniczeniami-poznawczymi-i-niepelnosprawnoscia-intelektualna%2C90.html>
- Lechowska, A. (2008). Przemoc seksualna wobec dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 1, 3–15.
- Lusky-Weisrose, E., Klebanov, B., Friedman-Hauser, G., Avitan, I., Katz, C. (2024). Online sexual abuse of children with disabilities: Analyzing reports of social workers' case files in Israel. *Child Abuse & Neglect*, 154, 106869. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106869>
- Mężyk, I., Toporska-Rurańska, A. (2013). Seksualność kobiet z niepełnosprawnością. W V. Skrzypulec-Plinta, V. (red.). (2013). *Kobieta niepełnosprawna w praktyce ginekologicznej*. Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach.
- Nyberg, A., i in. (2022). Signs of abuse in children with disabilities: A rapid review with expert panel social validation. *Disability & Society*. <https://doi.org/10.3109/13668250.2021.1984083>
- Padrak, A. (2013). Seksualność osób niepełnosprawnych intelektualnie. *Zbliżenia cywilizacyjne*, 9, 123–134.
- Pendril, S., DelBel, A. (2025). Woman arrested for extorting disabled victim, his mom with threats to leak intimate photos. *12 News*. <https://cbs12.com/news/local/woman-arrested-for-extorting-disabled-victi-with-threats-to-leak-intimate-photos-florida-news-palm-beach-county-florida-woman-dating-apps-tiktok-november-24-2025>

- Państwowa Komisja do spraw wyjaśniania przypadków czynności skierowanych przeciwko wolności seksualnej i obyczajności wobec małoletniego poniżej lat 15. (2021). *Pierwszy raport PKDP*. PKDP.
- Plichta, P. (2012). Wyniki badań nad korzystaniem z Internetu przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną – praktyczne implikacje. W J. Pyżalski (red.), *Cyberbullying – zjawisko, konteksty, przeciwdziałanie* (s. 69–94). Wydawnictwo Naukowe WSP w Łodzi.
- Plichta, P. (2013). Młodzi użytkownicy nowych mediów z niepełnosprawnością intelektualną – między korzyściami i zagrożeniami. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 12(1), 121–133.
- Plichta, P. (2017). *Młodzi ludzie z niepełnosprawnością intelektualną a Internet*. Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Sobocho, E., Pietrzak, M. (2017). Praktyczne zastosowanie kompetencji cyfrowych przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną. W A.B. Kwiatkowska, M.M. Sysło (red.), *Informatyka w edukacji: wokół nowej podstawy informatyki* (s. 298–308). Wydawnictwo Naukowe UMK.
- Toboła, C.G. (2018). Wybrane aspekty seksualności człowieka z niepełnosprawnością intelektualną. *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy*, 29, 94–109.
- UNICEF (2024). *Protecting children from violence and exploitation in relation to the digital environment: Policy brief*. https://www.unicef.org/media/164421/file/Policy%20brief_Protecting%20children%20from%20violence%20in%20the%20digital%20environment.pdf
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 917).
- Vančová, A. (2014). Seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną. *Konteksty Pedagogiczne*, 2, 12–25.
- WeProtect Global Alliance, DeafKidz International, World Childhood Foundation. (2021). *Intelligence briefing: The sexual exploitation and abuse of deaf and disabled children online*. <https://www.weprotect.org/wp-content/uploads/Intelligence-briefing-2021-The-sexual-exploitation-and-abuse-of-disabled-children.pdf>
- Wójciak, A. (2023). The Test of Problematic Using of the Internet – Adaptation of the Instrument for a Group of People With Mild Intellectual Disability and a Preliminary Analysis of Its Psychometric Properties. *Roczniki Psychologiczne (Annals of Psychology)*, 26(4), 379–393.
- Zabin, Amy. (2021). *Rozmowy z pedofilem. Dla dobra naszych dzieci*. Przeł. A. Jankowski. Media Rodzina.

Protecting People with Intellectual Disabilities from Online Sexual Exploitation: Considerations and Reflections on (Mis)Knowledge

The Internet has become a daily reality for many people. For many, the Internet is an everyday tool that allows them to function increasingly well in society. Broadly defined, information and communication technology enables faster and more accurate performance of tasks that were complex for years. This reality can also be important for people with intellectual disabilities. Current technological solutions are often intuitive in nature. This means that even people experiencing difficulties in everyday functioning can easily use electronic devices. Unfortunately, this also means that for some people, the online world can become a potentially dangerous place. On the one hand, people with intellectual disabilities can experience harm related to the exploitation of their lack of skills related to using technology. This is compounded by a lack of knowledge related to the specific “customs” prevailing in the virtual world. On the other hand, some people in a similar situation, lacking sufficient knowledge of human sexuality, may engage in online activities that may constitute a crime under criminal law.

This article will attempt to uncover information about how people with intellectual disabilities use the internet. This topic will be linked to materials related to the sexuality of people with intellectual disabilities. The aim of this article is to highlight the increasingly important need to develop preventive tools to protect people with intellectual disabilities from sexual exploitation via online means. At the same time, this article aims to address a topic that is currently not widely discussed in the literature. It is also worth noting that the analyses and reflections presented below aim to highlight the need to identify significant psychosocial threats that may cause people from this group to use the internet in ways that are considered criminal.

Keywords:

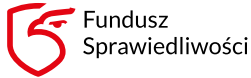
intellectual disability; child protection; cyberbullying; prevention; psychosocial support

Cytowanie:

Kmieciak, B. (2026). Ochrona osób z niepełnosprawnością intelektualną przed wykorzystaniem seksualnym w sieci: uwagi i refleksje dotyczące (nie)wiedzy. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 25(1), 35–60.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Podejście *victim-centered* a polska praktyka procesowa w postępowaniach karnych dotyczących przestępstw seksualnych wobec dzieci w cyberprzestrzeni

Aleksandra Osuch

NASK Państwowy Instytut Badawczy,
Dział Reagowania na Nielegalne Treści w Internecie Dyżurnet.pl

Artykuł poświęcony jest analizie podejścia *victim-centered* w postępowaniach karnych dotyczących przestępstw seksualnych wobec dzieci w cyberprzestrzeni. Opracowanie bazuje na częściowych wynikach badań aktowych przeprowadzonych przez ekspertów Dyżurnet.pl (NASK Państwowy Instytut Badawczy) we współpracy z Instytutem Wymiaru Sprawiedliwości (IWS), obejmujących 220 postępowań karnych z lat 2020–2022, prowadzonych w 52 sądach z obszaru 15 województw, dotyczących czynów z art. 200, 200a i 202 k.k. Wyniki badań wskazują na dominację perspektywy skoncentrowanej na sprawcy przy jednoczesnym niedostatecznym uwzględnianiu potrzeb i dobra pokrzywdzonego dziecka. Analiza akt ujawniła m.in. rzadkie podejmowanie działań służących identyfikacji dzieci utrwalonych w materiałach dowodowych, sporadyczną ocenę ryzyka dalszej wiktymizacji oraz brak systemowego, spójnego komponentu psychologicznego i terapeutycznego w toku postępowania. Na podstawie analizy można sformułować wniosek o potrzebie realnego wdrożenia elementów, które sprawią, że postępowania będą prowadzone zgodnie z podejściem *victim-centered*, rozumianego jako stałe nadawanie priorytetu ochronie oraz dobru małoletniego na wszystkich etapach postępowania.

Słowa kluczowe:

wykorzystywanie seksualne osób małoletnich w cyberprzestrzeni; *victim-centered approach*; postępowania karne

Interpretacja: perspektywa społeczna

Przedstawiona w artykule krytyczna ocena praktyki postępowań karnych nie ignoruje argumentów formułowanych przez przedstawicieli doktryny i praktyki prawa karnego. W opinii wielu prawników koncentracja organów ścigania na gromadzeniu materiału dowodowego oraz możliwie szybkim doprowadzeniu do skazania sprawcy wynika z logiki polskiego procesu karnego, którego podstawowym celem jest ustalenie odpowiedzialności karnej konkretnej osoby i rozstrzygnięcie o winie oraz wyznaczenie kary. Z tej perspektywy dziecko pokrzywdzone przestępstwem funkcjonuje przede wszystkim jako źródło dowodowe, a zakres działań organów procesowych jest determinowany zasadą legalizmu, ekonomiki procesowej oraz formalnymi ramami postępowania dowodowego. Niniejszy artykuł świadomie przyjmuje jednak perspektywę nie prawniczą, a odwołującą się do wiedzy z zakresu psychologii, kryminologii, ochrony praw dziecka oraz praktyki pomocowej. To właśnie z tej strony ujawnione w badaniu zjawiska – choć często mieszczące się w granicach obowiązującego prawa – jawią się jako szczególnie uderzające i problematyczne, ponieważ pokazują rozbieżność pomiędzy formalną poprawnością działań a ich realnym znaczeniem dla ochrony bezpieczeństwa i dobrostanu małoletnich pokrzywdzonych.

Celem artykułu jest prześledzenie przykładów z akt postępowań karnych, ilustrujących podejście skupione na sprawcy, które powinno stawiać w centrum postępowania osobę pokrzywdzoną. *Victim-centered approach* – podejście skupione na pokrzywdzonym, w tym przypadku na małoletnim – czyni priorytetowym zachowanie jego bezpieczeństwa oraz godności w traumatycznej sytuacji, jaką było doświadczenie przestępstwa, ale może nim być również proces karny. Unikanie ponownej traumatyzacji, oddanie sprawczości, zachowanie przejrzystości wykonywanych czynności przez przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości staje się wsparciem i pozwala na zapoczątkowanie lub wzmocnienie procesu zdrowienia osoby pokrzywdzonej. Dzięki temu nie tylko rośnie jej gotowość do współpracy z przedstawicielami zaangażowanych instytucji, a prowadzone postępowanie toczy się sprawniej, ale – co najważniejsze – zwiększa się poczucie bezpieczeństwa i zmniejsza ryzyko wtórnej wiktyimizacji ofiary przestępstwa.

Hipotezami, które należy sprawdzić, jest przekonanie, że obecnie stosowane procedury procesowe faworyzują szybkie rozliczenie sprawcy i zakończenie postępowania kosztem pełnej diagnozy ryzyka i potrzeb dziecka oraz że nie istnieją lub niewystarczająco wystandardyzowano wzorce w postępowaniach związanych z seksualnym wykorzystywaniem małoletnich.

Victim-centered approach w wymiarze sprawiedliwości – geneza, założenia i podstawy prawne

Klasyczny model postępowań karnych, skoncentrowany na sprawcy i naruszeniu porządku prawnego, traktował pokrzywdzonego przede wszystkim jako świadka lub źródło dowodowe. Dopiero rozwój wiktymologii, badań nad traumą oraz ruchów na rzecz praw pokrzywdzonych doprowadził do stopniowego przedefiniowania roli pokrzywdzonego w procesie karnym (Walklate, 2007). W tym kontekście wykształciło się pojęcie *victim-centered approach*, rozumiane jako podejście systemowe, w którym potrzeby, bezpieczeństwo i godność osoby pokrzywdzonej stają się jednym z głównych punktów odniesienia dla działań instytucji publicznych (UNODC, 1999). *Victim-centered approach* to koncepcja, zgodnie z którą działania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości powinny być projektowane w taki sposób, aby priorytetowo traktować potrzeby, bezpieczeństwo i dobrostan osoby pokrzywdzonej. Obejmuje to m.in.: unikanie działań prowadzących do wtórnej traumatyzacji, zapewnienie poufności, adekwatne wsparcie specjalistyczne, ocenę ryzyka dalszej krzywdy oraz uwzględnienie perspektywy pokrzywdzonego na każdym etapie procedowania.

Pierwszym dokumentem o charakterze globalnym, który wyraźnie wprowadził inną perspektywę, była *Deklaracja podstawowych zasad sprawiedliwości dla ofiar przestępstw i nadużyć władzy* (ONZ, 1985), ustanawiająca standardy dotyczące dostępu do sprawiedliwości, odszkodowania oraz wsparcia dla pokrzywdzonych. Szczególne znaczenie w kontekście małoletnich ma *Konwencja Praw Dziecka*, która w art. 3 nakazuje kierować się najlepszym interesem dziecka, a w art. 19 zobowiązuje państwa do ochrony dzieci przed przemocą (ONZ, 1989).

Kluczową rolę w normatywizacji *victim-centered approach* odegrała Rada Europy. *Wytyczne dotyczące wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dziecku* (Rada Europy, 2010) oraz *Konwencja z Lanzarote* (Rada Europy, 2007) akcentują konieczność ograniczania wtórnej wiktymizacji oraz dostosowania procedur do potrzeb pokrzywdzonych, w szczególności dzieci. Na poziomie Unii Europejskiej centralnym aktem jest *Dyrektywa o prawach ofiar przestępstw* (Dyrektywa 2012/29/EU), ustanawiająca minimalne standardy w zakresie praw, wsparcia i ochrony osób dotkniętych przestępstwem. Dyrektywa wprost posługuje się pojęciem indywidualnej oceny potrzeb pokrzywdzonego oraz ochrony przed wtórną wiktymizacją, stanowiąc normatywny fundament *victim-centered approach* w państwach członkowskich (European Union, 2012).

Victim-centered approach zmienia sposób rozumienia celu postępowania karnego: obok wymierzenia sprawiedliwości sprawcy system powinien zapobiegać dalszej krzywdzie oraz wspierać proces zdrowienia pokrzywdzonego.

***Victim centered approach* w świetle badań aktowych**

Przestępstwa seksualne wobec dzieci mające miejsce w cyberprzestrzeni charakteryzują się najwyższym stopniem społecznej szkodliwości, ponieważ tego rodzaju działania ingerują w sferę psychiczną i seksualną dziecka, a niekiedy także w jego integralność fizyczną, powodując skutki o charakterze długofalowym. Doświadczenia te mogą zaburzać procesy rozwojowe, wpływać negatywnie na funkcjonowanie emocjonalne oraz utrudniać nawiązywanie i utrzymywanie relacji interpersonalnych. Charakter środowiska cyfrowego potęguje ryzyko utrwalania krzywdy, rozpowszechniania materiałów oraz wtórnej wiktyimizacji. W takim kontekście postulat, by postępowanie karne i działania organów ścigania były prowadzone w standardzie *victim-centered*, oznacza konieczność nadania ochronie dziecka rangi przynajmniej równorzędnej względem funkcji represyjnej i rozliczeniowej. Podejście to nie powinno sprowadzać się do empatycznej postawy poszczególnych funkcjonariuszy, lecz tworzyć spójny system metod: minimalizacji wtórnej wiktyimizacji, priorytetyzacji identyfikacji dziecka i oceny ryzyka, szybkiego dostępu do pomocy psychologicznej oraz interdyscyplinarnej koordynacji wsparcia, a także oceny sprawców pod kątem potencjalnej recydywy.

Projekt badawczy, którego wyniki stanowią podstawę niniejszego opracowania, został zainicjowany w ramach realizacji Krajowego Planu Przeciwdziałania Przestępstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich na lata 2023–2026 (2023), opracowywanego przez Zespół do spraw przeciwdziałania przestępczości przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę osób małoletnich, powołany przy Ministerstwie Sprawiedliwości. Do kluczowych zadań tego Zespołu, przewidzianych do realizacji do końca 2026 r., należą: analiza obowiązujących rozwiązań krajowych w obszarze przeciwdziałania przestępczości seksualnej wobec dzieci, opracowanie krajowego planu działań w tym zakresie, a także wypracowanie propozycji legislacyjnych oraz zmian systemowych. Konstrukcja Krajowego Planu, w tym ujętych nim działań badawczych, opiera się na założeniach Model National Response (Modelu Krajowej Odpowiedzi) w walce z wykorzystywaniem seksualnym i nadużyciami wobec dzieci online, rozwijanego na forum międzynarodowym przez WeProtect Global Alliance. Model ten dostarcza państwom ram analitycznych, narzędzi i strategii umożliwiających projektowanie

skutecznych, dostosowanych do krajowych uwarunkowań systemów reagowania, obejmujących zarówno ramy legislacyjne i polityczne, strategie prewencyjne, szkolenie organów ścigania oraz współpracę z sektorem prywatnym, jak i systematyczne zbieranie danych, prowadzenie badań oraz zapewnienie kompleksowego wsparcia osobom pokrzywdzonym. W tym sensie projekt badawczy wpisuje się w szerszą, systemową logikę budowania krajowej odpowiedzi na przestępczość seksualną wobec dzieci w środowisku cyfrowym, w której badania aktowe pełnią funkcję diagnostyczną i ewaluacyjną.

Wyniki badań aktowych zrealizowanych w ramach współpracy NASK Państwowego Instytutu Badawczego (NASK PIB) oraz Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości (IWS) pokazują jednak, że polska praktyka orzeczniczo-śledcza w sprawach z komponentem cyberprzestrzeni zbyt często porzuca perspektywę dobra dziecka na rzecz logiki szybkiego domknięcia sprawy i wąskiego rozumienia celu postępowania. Zadaniem niniejszego artykułu jest ukazanie tego zjawiska w oparciu o wybrane dane empiryczne, zinterpretowane przez zespół badawczy¹.

Badanie miało charakter analizy akt spraw karnych i obejmowało 220 postępowań zakończonych w latach 2020–2022 wyrokami skazującymi, uniewinniającymi, nakazowymi bądź umorzeniami. Sprawy pochodziły z 52 sądów zlokalizowanych w 15 województwach. Kryteria włączenia obejmowały, po pierwsze, obecność osoby małoletniej lub osoby, którą sprawca uważał za małoletnią, bądź treści utrwalające seksualne wykorzystywanie małoletniego, a po drugie – wyraźny wątek cyberprzestrzeni jako środowiska popełnienia czynu zabronionego. Analizowane przepisy dotyczyły art. 200 §3–5 k.k., art. 200a §1–2 k.k. oraz art. 202 §1, 3, 4, 4a–4c k.k. Dobór spraw miał charakter próby dogodnej, ponieważ akta były przekazywane przez sądy dobrowolnie, a weryfikacja obecności komponentu cyfrowego następowała dopiero po wglądzie w treść akt. Kwestionariusz badawczy liczył 1089 zmiennych i obejmował 5 obszarów: postępowanie karne, małoletni pokrzywdzony, sprawca, charakterystyka czynu oraz biegli. Pomimo zgromadzenia obszernego materiału empirycznego w niniejszym artykule omówiono tylko niektóre zmienne analizowane w całym projekcie. Analiza danych z wybranych przepisów Kodeksu karnego, odnoszących się do wykorzystywania seksualnego małoletnich – czyli przestępstw, które niosą bardzo duże ryzyko traumatyzacji i wtórnej wiktyimizacji osób pokrzywdzonych – pozwoliła na prześledzenie zasadności postawionych hipotez.

---

1 W analizie akt brali udział eksperci i ekspertki NASK PIB: Katarzyna Staciwa, Oliwia Chojnacka, Paweł Oberszt, Aleksandra Osuch; w opracowaniu wyników dodatkowo Krzysztof Hanusz i Michał Marańda.

W trakcie prac sporządzano również notatki jakościowe, które uzupełniają obserwacje ilościowe o studia przypadków.

Obraz badanych spraw wskazuje na przewagę postępowań dotyczących treści pornograficznych z udziałem małoletnich² (art. 202) oraz groomingu (art. 200a), przy mniejszej reprezentacji spraw z art. 200, rozumianych jako prezentowanie treści pornograficznych osobie poniżej 15 lat.

Tabela 1.

Rozkład rodzajów spraw w próbie badawczej według kwalifikacji prawnej (art. 200, art.200a oraz art. 202 k.k.) – wielokrotny wybór

Artykuł k.k.	Paragraf	Kategoria czynu	Liczba spraw
Art. 200	§3	Prezentowanie treści pornograficznych małoletniemu (do 15 r.ż.)	51
Art. 200	§4	Prezentowanie czynności seksualnej małoletniemu (do 15 r.ż.)	2
Art. 200	§5	Reklama treści pornograficznych, umożliwiająca zapoznanie się z nimi małoletniemu	1
Art. 202	§3	Rozpowszechnianie CSAM	49
Art. 202	§4	Produkcja materiałów CSAM	3
Art. 202	§4a	Posiadanie materiałów CSAM	87
Art. 202	§4b	Posiadanie wytworzonych lub przetworzonych materiałów CSAM	5

Co istotne, na etapie orzekania zdecydowana większość spraw była kwalifikowana w oparciu o jeden artykuł Kodeksu karnego i tylko w 47 przypadkach stosowano łączną kwalifikację, najczęściej 200a w zbiegu z art. 200. Ten wynik nie odzwierciedla rzeczywistej wielowątkowości wielu zdarzeń, lecz raczej praktykę prowadzenia czynności w sposób ograniczony do osi, na której rozpoczęto postępowanie, bez

2 Określenie „treści pornograficzne z udziałem małoletnich” stanowi terminologię prawną przyjętą w polskim Kodeksie karnym i jest wykorzystywane w niniejszym opracowaniu w odniesieniu do kwalifikacji prawnej czynów zabronionych. Jednocześnie, mając na uwadze współczesne standardy międzynarodowe oraz dorobek ekspercki w obszarze przeciwdziałania wykorzystywaniu seksualnemu dzieci w środowisku cyfrowym, w tekście posługujemy się również określeniem „CSAM” (*child sexual abuse material*). Pojęcie to jest powszechnie stosowane w literaturze przedmiotu oraz w praktyce instytucji zajmujących się zgłaszaniem i analizą treści nielegalnych w internecie, w tym przez zespół ekspertów Dyżurnet.pl, i podkreśla, że materiały te dokumentują przemoc i wykorzystywanie seksualne małoletnich, a nie zjawisko o charakterze pornograficznym. Użycie terminu „CSAM” pozwala zatem na precyzyjniejsze oddanie istoty analizowanego zjawiska oraz zapewnia spójność z międzynarodową terminologią stosowaną przez specjalistów zajmujących się ochroną dzieci w cyberprzestrzeni.

konsekwentnego sprawdzania, czy sprawca nie wypełnił znamion innych czynów. W sprawach o *grooming* w niewielkim stopniu weryfikowano posiadanie przez sprawcę treści CSAM, a w sprawach o CSAM równie rzadko sprawdzano, czy sprawca nie utrzymywał niestosownych kontaktów z małoletnimi w sieci.

Inną cechą wyróżniającą materiał badawczy okazał się istotny udział zawiadomień inicjowanych przez dorosłych podszywających się za małoletnich. Zgłoszenia z sektora prywatnego, od operatorów i platform cyfrowych, występowały sporadycznie, najczęściej w sytuacjach związanych z przeciążeniem serwerów przez intensywny obrót materiałami bądź po wewnętrznym zgłoszeniu użytkownika – i w próbie badawczej pojawiły się jedynie dwa podmioty. W okresie, z którego pochodziły analizowane sprawy, w polskim porządku prawnym obowiązywał model ograniczonej odpowiedzialności pośredników internetowych, oparty na zasadzie braku odpowiedzialności za treści użytkowników do czasu uzyskania wiarygodnej wiadomości o ich bezprawnym charakterze i braku reakcji. Obecnie bezpośrednio stosowane jest rozporządzenie DSA, które wzmacnia ramy odpowiedzialności i nadzoru nad dostawcami usług pośrednich poprzez wprowadzenie rozbudowanych obowiązków proceduralnych oraz zwiększenie przejrzystości. Nie oznacza to przyjęcia modelu zbliżonego do amerykańskiego obowiązku raportowego, jednak stanowi wyraźne uszczelnienie dotychczasowego systemu. Dla zapewnienia jego pełnej efektywności konieczne jest jednak przyjęcie krajowych rozwiązań uzupełniających, w tym nowelizacji ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną.

Tymczasem w Stanach Zjednoczonych funkcjonuje ustawowy obowiązek raportowania przez dostawców usług internetowych przypadków podejrzenia dystrybucji CSAM do działającego w ramach NCMEC CyberTipline³. W najnowszych danych NCMEC wskazuje, że w 2024 r. do CyberTipline trafiło 20,5 mln zgłoszeń. Co zaskakujące, niski był także odsetek zawiadomień pochodzących od samych małoletnich lub ich opiekunów. Ten rozkład zgłaszalności może w sposób istotny kształtować profil spraw trafiających do sądów i wpływać na dominującą logikę procesową, która częściej odpowiada na prowokowane interakcje między osobami dorosłymi niż

---

3 NCMEC (National Center for Missing & Exploited Children) – amerykańska organizacja non profit, utworzona w 1984 r., współpracująca z organami ścigania i podmiotami prywatnymi w zakresie przeciwdziałania zaginięciom dzieci oraz wykorzystywaniu seksualnemu małoletnich. Na podstawie prawa federalnego prowadzi m.in. system przyjmowania zgłoszeń dotyczących treści przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci. CyberTipline – prowadzony przez NCMEC centralny system raportowania, do którego dostawcy usług elektronicznych w Stanach Zjednoczonych są zobowiązani przekazywać informacje o ujawnionych przypadkach podejrzenia treści przedstawiających seksualne wykorzystywanie małoletnich (CSAM); zgłoszenia te są następnie przekazywane właściwym organom ścigania.

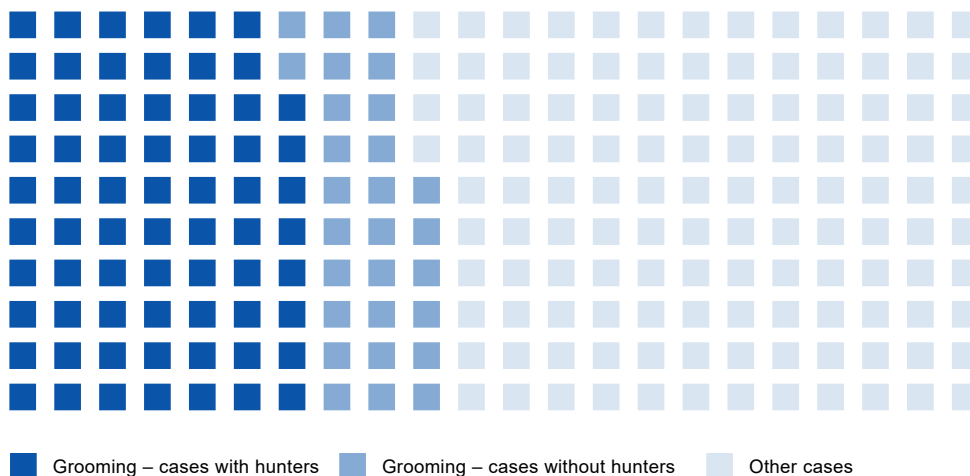
na wykryte, złożone przypadki długotrwałego wykorzystywania osób małoletnich i produkcji materiałów CSAM.

Gdzie znika dziecko? Identyfikacja i ocena ryzyka

Analiza przeprowadzonych badań aktowych prowadzi do wniosku, że w istotnej części postępowań karnych dotyczących przestępstw seksualnych wobec dzieci w cyberprzestrzeni dziecko jako realny podmiot ochrony po prostu znika z pola widzenia systemu. Spośród 220 przeanalizowanych spraw jedynie w 51 przypadkach zidentyfikowano faktyczną małoletnią osobę pokrzywdzoną, podczas gdy aż 68 postępowań zostało zainicjowanych przez osoby dorosłe podszywające się pod dzieci. Byli to zarówno członkowie zorganizowanych środowisk określających się mianem „łowców pedofilów”, jak i osoby działające incydentalnie – z ciekawości, dla rozrywki lub z potrzeby odegrania roli „obywatelskiego stróża moralności” – które dopiero po eskalacji kontaktu zdecydowały się na zgłoszenie sprawy organom ścigania. W części tych postępowań sposób prowadzenia korespondencji, inicjowanie tematów seksualnych oraz aktywne naprowadzanie rozmówcy na określone treści nosiły cechy działań o charakterze prowokacyjnym. Skalę aktywności takich osób może obrazować fakt, że w jednym z sądów rejonowych na 24 otrzymane sprawy aż 18 pochodziło z zawiadomienia 2 osób prywatnych, wspólnie działających w sieci jako „łowcy”.

Rysunek 1.

Struktura badanych spraw według rodzaju zidentyfikowanego pokrzywdzonego

Wykres ilustruje strukturę 220 analizowanych postępowań karnych dotyczących przestępstw seksualnych wobec małoletnich w cyberprzestrzeni, z uwzględnieniem statusu osoby, wobec której kierowane były działania sprawcy. Granatowe kwadraty reprezentują sprawy, w których kontakt ze sprawcą był inicjowany przez osoby dorosłe podszywające się pod małoletnich (tzw. sprawy z udziałem „łowców” lub innych prowokatorów). Zielone kwadraty oznaczają sprawy, w których zidentyfikowano faktyczną małoletnią osobę pokrzywdzoną. Szare kwadraty przedstawiają postępowania, w których nie ustalono konkretnej osoby.

W konsekwencji znaczna część energii instytucjonalnej państwa została skierowana na formalne rozliczanie zachowań sprawców wobec fikcyjnych osób małoletnich zamiast na identyfikację i ochronę realnych dzieci zagrożonych wykorzystaniem seksualnym. Takie przesunięcie priorytetów prowadzi do paradoksu, w którym system deklarujący ochronę dzieci w praktyce koncentruje się na sprawach o niższym potencjale ochronnym, pozostawiając poza swoim zainteresowaniem dzieci rzeczywiście krzywdzone lub narażone na dalsze wykorzystywanie. W tym sensie dominacja spraw inicjowanych przez dorosłych prowokatorów nie tylko nie realizuje założeń *victim-centered approach*, lecz wręcz utrwała model reagowania, w którym „dziecko” staje się konstruktem procesowym, a nie realnym beneficjentem działań wymiaru sprawiedliwości. Jednak ze względu na obszerność zagadnienia nie jest przedmiotem niniejszej analizy skuteczność postępowań zainicjowanych w ramach prowokacji obywatelskiej.

Jednym z najbardziej alarmujących ustaleń badania jest skrajnie niski odsetek spraw, w których podejmowano czynności zmierzające do identyfikacji małoletnich uwidocznionych w zabezpieczonych materiałach. W przytłaczającej większości akt nie odnotowano porównywania plików z bazami *hash*, weryfikacji w dostępnych dla organów ścigania baz danych *hash* (np. w bazie ICSE INTERPOL⁴) ani próby powiązania obrazów z konkretnymi, realnymi dziećmi. Korzystanie z baz *hash* oraz baz zobrazowań treści CSAM stanowi istotny element nowoczesnego systemu reagowania na przestępstwa seksualne wobec dzieci w cyberprzestrzeni i niesie ze sobą szereg korzyści o charakterze zarówno ochronnym, jak i organizacyjnym.

---

4 Baza ICSE (International Child Sexual Exploitation Database) to międzynarodowa baza danych prowadzona przez INTERPOL, służąca identyfikacji dzieci wykorzystywanych seksualnie, których wizerunki zostały utrwalone. Umożliwia ona organom ścigania z państw członkowskich porównywanie, analizowanie i łączenie treści CSAM na podstawie cech wizualnych oraz metadanych, a także koordynację działań zmierzających do ustalenia tożsamości pokrzywdzonych dzieci i przerwania dalszego krzywdzenia. Dostęp do bazy mają wyłącznie uprawnione jednostki organów ścigania.

W pierwszej kolejności rozwiązania te umożliwiają priorytetyzację działań ukierunkowanych na identyfikację dzieci znajdujących się w realnym zagrożeniu, co jest zgodne z założeniami *victim-centered approach* i pozwala przesunąć punkt ciężkości z formalnego rozliczenia sprawcy na ochronę osoby pokrzywdzonej. Ponadto wykorzystanie baz *hash* oraz zobrazowań treści CSAM umożliwia częściowo zautomatyzowaną, szybką identyfikację i klasyfikację materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie małoletnich, co znacząco zwiększa efektywność działań organów ścigania i ogranicza konieczność manualnej analizy treści. Jednocześnie narzędzia te pozwalają na istotne zmniejszenie kosztów oraz oszczędność czasu związanego z powielaniem czynności operacyjnych i procesowych, w tym wielokrotnego klasyfikowania przez funkcjonariuszy, ekspertów czy biegłych materiałów CSAM, które są znane organom ścigania od wielu lat. W konsekwencji zastosowanie baz *hash* i zobrazowań treści CSAM sprzyja nie tylko usprawnieniu postępowań, lecz także ograniczeniu wtórnej wiktyimizacji pośredniej, wynikającej z nadmiernego obiegu i ponownego oglądania tego samego materiału dowodowego. Kolejną korzyścią jest zmniejszenie ekspozycji przedstawicieli organów ścigania, analityków kryminalnych oraz biegłych sądowych na treści, które negatywnie wpływają na ich stan psychiczny. Poniżej przedstawiono tabelę prezentującą wyniki z analizy akt.

Tabela 2.

Działania podjęte przez organy ścigania względem treści z kategorii CSAM. Pytanie wielokrotnego wyboru

Rodzaje działań	Liczba spraw
Porównane z listą nielegalnych treści, np. baza VIC, za pomocą wartości <i>hash</i>	8
Przekazane do innej, krajowej jednostki Policji	1
Przekazane do KGP, celem nawiązania współpracy z zagranicznymi formacjami policyjnymi	1
Przekazane do KGP, celem weryfikacji w bazie danych INTERPOL ICSE	2
Przekazane do KGP, celem nawiązania współpracy z Europolem	0
ND – żadna z ww. czynności nie została wykonana	204

Z kolei w obszarze oceny ryzyka dla innych małoletnich w otoczeniu podejrzanego działania miały charakter incydentalny. W badaniu poruszono wątek przesłuchania podejrzanego oraz podjęto próbę ustalenia, czy podczas przesłuchania w charakterze podejrzanego sprawcę zapytano o dostęp do małoletnich innych niż biologiczne potomstwo, np. w związku z wykonywanym zawodem/aktywnością

życiową. Ustalono, że takie pytanie padło jedynie w 8,33% sprawach. Wynik ten wskazuje, że w zdecydowanej większości spraw dotyczących badanych artykułów prawnych nie podjęto stosownych działań mogących umożliwić zidentyfikowanie innych pokrzywdzonych lub też potencjalnie narażonych na działania sprawcy małoletnich. Osoby – jak się później okazało – słusznie podejrzane nie były na tym wstępnym etapie (a najczęściej na żadnym) przepytywane pod kierunkiem zapewnienia bezpieczeństwa małoletnich przebywających w ich otoczeniu. Brak systematycznej oceny ryzyka lub jego aktualizacji po ujawnieniu nowych informacji oznacza nie tylko zaniedbanie interesu indywidualnego konkretnego dziecka, lecz także słabość prewencji ogólnej i wtórnej: system nie wykorzystuje dostępnych sygnałów, aby przerwać potencjalne łańcuchy krzywdy, nie identyfikuje w porę kolejnych pokrzywdzonych i nie ogranicza możliwości sprawców funkcjonujących w sieciach kontaktów.

Warto przy tym zauważyć, że tam, gdzie rzetelnie dokumentowano realizowane czynności, uzyskany materiał dowodowy sprzyjał działaniom *victim-centered*. Przykład porównania materiałów cyfrowych zabezpieczonych w toku postępowania z dokumentacją oględzin mieszkania sprawcy przez policjanta prowadzącego dochodzenie, które doprowadziło do identyfikacji czteroletniego dziecka, syna podejrzanego, jako pokrzywdzonego, w sposób szczególnie dobitny ukazuje, jak kluczowe znaczenie dla ochrony małoletnich mają jakość, kompletność i analityczne wykorzystanie dokumentacji procesowej. Działanie to nie tylko umożliwiło rozszerzenie zakresu odpowiedzialności karnej sprawcy, lecz przede wszystkim pozwoliło na objęcie ochroną dziecka pozostającego w jego bezpośrednim otoczeniu, a więc do realizacji podstawowej funkcji ochronnej postępowania karnego. Warte odnotowania jest to, że tylko w 6,1% spraw sporządzono dokumentację audiowizualną (np. szkic, zdjęcie, nagranie) z prowadzonych czynności zabezpieczających materiały dowodowe.

Na tle tego przykładu szczególnie rażąco wypadają sprawy, w których analogiczne tropy – potencjalnie prowadzące do ujawnienia kolejnych danych osobowych małoletnich – pozostawały całkowicie pominięte. Dotyczy to zarówno sytuacji, w których pokrzywdzeni wprost wskazywali na inne dzieci widoczne na zabezpieczonych materiałach, jak i spraw, w których sam podejrzany przyznawał się do wcześniejszych, podobnych kontaktów z osobami małoletnimi. W jednej z analizowanych spraw młody mężczyzna pozyskiwał materiały pornograficzne od pięcioletniej dziewczynki za pośrednictwem portalu społecznościowego, a jednocześnie w swoich zeznaniach przyznał, że prowadził niedwuznaczne rozmowy z innymi małoletnimi. Mimo to nie przeprowadzono pogłębionej analizy jego urządzeń i kanałów komunikacji w celu

identyfikacji potencjalnych kolejnych osób, ograniczając postępowanie wyłącznie do wątku objętego pierwotnym zawiadomieniem.

Zestawienie tych przypadków pokazuje, że identyfikacja pokrzywdzonych dzieci nie jest w praktyce rezultatem konsekwentnie stosowanego standardu działania, lecz zależy w dużej mierze od indywidualnej wrażliwości i inicjatywy prowadzących postępowanie. Brak systemowego podejścia do analizy materiału dowodowego pod kątem ochrony potencjalnych pokrzywdzonych skutkuje sytuacjami, w których dziecko – mimo wyraźnych sygnałów zagrożenia – pozostaje poza realnym zainteresowaniem organów ścigania, a podstawowy cel postępowania karnego, jakim jest przerwanie dalszego krzywdzenia, nie zostaje osiągnięty.

Zabezpieczenie materiału dowodowego oraz sporządzanie opinii

Z perspektywy *victim-centered* kluczowe jest ograniczanie wtórnej wiktyimizacji oraz ryzyka ujawnienia wizerunków małoletnich osobom nieuprawnionym. Tymczasem w badanym okresie utrzymywała się praktyka drukowania materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci oraz ich fizycznego obiegu w aktach, co generowało poważne ryzyka oraz było sprzeczne z zasadą minimalizacji ekspozycji tych treści. Dopiero późniejsze Wytyczne Prokuratora Generalnego z dnia 29 sierpnia 2024 r. doprecyzowały standardy przechowywania materiału dowodowego jako załącznika do akt w sposób uniemożliwiający zapoznanie się z nim przez osoby nieuprawnione, co należy ocenić jako kierunek zgodny z ochroną dobra dziecka. Równie problematyczne okazały się niedostatki w zakresie zabezpieczania i analizy środowiska cyfrowego sprawcy. Przeszukania miejsc pracy, choć w niektórych przypadkach ujawniały przechowywanie materiałów CSAM na dyskach sieciowych pracodawcy, były podejmowane rzadko. Nie odnotowano także praktyki systematycznego zabezpieczania danych w chmurze, nawet gdy sygnały zewnętrzne wskazywały na taki sposób przechowywania. Tego rodzaju zaniechania utrudniają zarówno pełną rekonstrukcję skali działań sprawcy, jak i rozpoznanie jego powiązań oraz potencjalnych pokrzywdzonych, a także umożliwiają dalszą dystrybucję nielegalnych materiałów. Pomocne może tutaj okazać się upowszechnienie standardów prowadzenia postępowań, które uwzględniają zabezpieczenie dowodów ze wszystkich dostępnych nośników danych, również niebędących w posiadaniu sprawcy (np. przestrzeń chmurowa, zasoby pracodawcy).

Badanie akt ujawniło, że opinie biegłych psychologów dotyczące pokrzywdzonych małoletnich były ukierunkowane przede wszystkim na weryfikację ich wiarygodności oraz wartości dowodowej ich zeznań. Bardzo rzadko zlecano je w celu

rozpoznania potrzeb, objawów i konsekwencji psychologicznych występujących po zdarzeniu. Zdarzały się również sprawy, w których zlecono badanie psychologiczne małoletniego poszkodowanego, natomiast jego interpretacja budziła wątpliwości. Przykładem może być sprawa czteroletniego chłopca, wykorzystywanego seksualnie przez ojca, który dokumentował swoje czyny. W opinii biegłego wykazano, że dziecko „nie przypisuje negatywnego znaczenia zachowaniom sprawcy”, co wynikało z etapu rozwojowego charakterystycznego dla czterolatka, który nie posiada jeszcze zdolności do adekwatnej interpretacji. Natomiast sędzia wydający wyrok w tej sprawie wykorzystał tę opinię jako okoliczność łagodzącą w uzasadnieniu wyroku. Taki sposób interpretacji minimalizuje realną krzywdę oraz ignoruje fakt, że konsekwencje wykorzystania seksualnego mogą ujawniać się w perspektywie długoterminowej, wraz z rozwojem poznawczym i emocjonalnym dziecka.

Niepokojąco wybrzmiewają także fragmenty akt obrazujące narracje obciążające małoletniego, np. poprzez odwołanie do rzekomego „braku ostrożności”, sformułowań przerzucających odpowiedzialność na osobę poszkodowaną czy mających na celu wzbudzenia poczucia wstydu. Zdarzały się także sytuacje, w których decydowano się pozyskać ze szkoły poszkodowanego informacje o ocenach i opiniach wychowawczych w sytuacji, gdy nie miało to czytelnego przełożenia na ocenę ryzyka i plan wsparcia. Tego rodzaju działania mogą być postrzegane jako realizacja jednego z najbardziej obciążających scenariuszy z perspektywy małoletniego – rozszerzenia kręgu osób poinformowanych o zdarzeniu na środowisko szkolne, które dla dziecka stanowi podstawową przestrzeń funkcjonowania społecznego. Może to być jedną z przestanków niskiego odsetka zgłoszeń dokonywanych bezpośrednio przez osoby poszkodowane lub ich opiekunów, badania wskazują bowiem, że wstyd jest jednym z dominujących doświadczeń osób, które przeżyły przemoc seksualną, i stanowi główną barierę zgłaszania takich przestępstw.

Analiza akt wykazała również, że w sprawach dotyczących małoletnich samodzielnie wytwarzających materiały o charakterze intymnym lub angażujących się w relacje o charakterze erotycznym z osobami dorosłymi w niedostatecznym stopniu uwzględniano okoliczności, w jakich dziecko zostało w tego rodzaju relacje uwikłane, w tym możliwe mechanizmy manipulacji, wykorzystywania zależności lub wcześniejszej wiktyimizacji. Należy przy tym podkreślić, że tego rodzaju zachowania mogą pozostawać w związku z wcześniejszym doświadczeniem przemocy seksualnej. Badania wskazują, że jednym z możliwych następstw wykorzystywania seksualnego w dzieciństwie bywa przedwczesna lub nasilona seksualizacja zachowań, rozumiana jako trudności w wyznaczaniu granic, poszukiwanie uwagi poprzez zachowania o charakterze seksualnym czy zinternalizowane, zaburzone wzorce relacyjne (Noll,

2008). Z tego względu postępowanie w takich sprawach powinno obejmować również pogłębioną diagnozę sytuacji dziecka oraz ocenę ryzyka wcześniejszej lub równoległej wiktyimizacji.

W standardzie *victim-centered* zasadą powinno być jednorazowe, przyjazne przesłuchanie rejestrowane audiowizualnie w sposób pozwalający na jego procesowe wykorzystanie, a następnie możliwie szybka diagnoza psychologiczna i wdrożenie planu bezpieczeństwa obejmującego środowisko domowe, szkolne i cyfrowe, z mechanizmem monitorowania stanu dziecka w toku postępowania i po jego zakończeniu⁵.

Analiza akt wskazuje, że pierwsze sprawdzenie zawartości nośników dokonywane przez biegłych policyjnych występowało sporadycznie, co oznacza, że gros środków publicznych kierowano do biegłych z sektora prywatnego. Sama w sobie ta praktyka nie przesądza o jakości opinii, jednak brak stabilnej, wewnętrznej infrastruktury i kompetencji po stronie służb utrudnia budowę standardów, szybkość reakcji i spójność metodyczną, w tym stosowanie narzędzi porównawczych i baz międzynarodowych. W rezultacie system działa częściej reaktywnie niż proaktywnie, a decyzje procesowe są w większym stopniu determinowane ograniczeniami organizacyjnymi niż priorytetem ochrony dzieci.

Polityka karna i prewencja wtórna

W części dotyczącej sprawców zweryfikowano między innymi, że większość oskarżonych nie przejawiało szczególnie zaawansowanych kompetencji w zakresie technologii informatycznych w stopniu umożliwiającym skuteczne i długotrwałe ukrywanie swojej aktywności w cyberprzestrzeni. Analiza profili aktywności sprawców wskazuje ponadto, że w badanej próbie relatywnie rzadko występowały przypadki obejmujące produkcję lub utrwalanie treści pornograficznych z udziałem małoletnich. Z perspektywy ochrony pokrzywdzonego dziecka tego rodzaju sprawy mają szczególne znaczenie, gdyż ich ujawnienie wiąże się często z możliwością przerwania wykorzystywania mającego charakter bieżący. Tymczasem w niniejszym

5 Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę prowadzi szeroko zakrojoną działalność edukacyjną na rzecz ochrony dzieci uczestniczących w postępowaniach karnych, koncentrując się na minimalizowaniu wtórnej wiktyimizacji oraz wdrażaniu standardów przyjaznego przesłuchania małoletnich. Organizacja szkoli sędziów, prokuratorów, adwokatów, biegłych oraz funkcjonariuszy służb w zakresie komunikacji z dzieckiem, procedur przesłuchań w trybie art. 185a–c k.p.k. oraz funkcjonowania tzw. przyjaznych pokoi przesłuchań. FDDS opracowuje także wytyczne, materiały eksperckie i rekomendacje systemowe wspierające realizację zasady nadrzędnego dobra dziecka w procesie karnym. Więcej: <https://wspd.fdds.pl/>

badaniu kategorii te pozostawały w mniejszości. Ustalenie to pozostaje spójne z innymi obserwacjami, w tym z faktem, że w analizowanym okresie jedynie jedno postępowanie dotyczyło sprawcy, którego można uznać za eksperta, funkcjonującego w sposób wyspecjalizowany w strukturach społeczności darknet. Zestawienie powyższych wyników z analizą podmiotów inicjujących zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa wskazuje na wyraźną nadreprezentację zgłoszeń pochodzących od tzw. łowców pedofilów, przy jednocześnie niewielkiej liczbie zawiadomień składanych bezpośrednio przez pokrzywdzonych małoletnich oraz ograniczonym udziale zgłoszeń z sektora prywatnego. Może to prowadzić do wniosku, że przedmiotem postępowań są częściej czyny o niższym stopniu szkodliwości społecznej, podczas gdy dane raportowe – zarówno krajowe (dane Dyżurnet.pl), jak i międzynarodowe (np. NCMEC) – wskazują na dynamiczny wzrost zjawisk takich jak *grooming*, szantaż na tle seksualnym czy rozpowszechnianie materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie małoletnich.

W rozkładzie orzeczeń dostrzegalny był wysoki odsetek kar pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania oraz relatywnie rzadkie orzekanie komponentu terapeutycznego, nawet gdy były rekomendowane przez biegłych. Tym samym ograniczono możliwości obniżenia ryzyka powrotu na ścieżkę przestępstwa, zwłaszcza tam, gdzie mechanizmy sprawczości wiązały się z utrwalonymi preferencjami, zaburzeniami kontroli impulsów czy uzależnieniami.

Interpretacja: brak podejścia *victim centred approach* jest strukturalny

Zebrany materiał empiryczny spójnie rysuje obraz systemu, w którym centrum ciężkości spoczywa na rozliczeniu czynu i formalnym domknięciu postępowania, podczas gdy wymiar ochronny wobec dziecka pozostaje słabszy, rozproszony i niestandardowy. Przyjęte rozwiązania organizacyjne sprzyjają prowadzeniu postępowań w sposób zawężony – ściśle w granicach pierwotnego zawiadomienia i wstępnej kwalifikacji prawnej czynu. W efekcie pomijane bywają kwestie, które z perspektywy bezpieczeństwa małoletnich mają kluczowe znaczenie, takie jak: identyfikacja dzieci utrwalonych w zabezpieczonych materiałach, analiza sieci kontaktów sprawcy, weryfikacja jego dostępu do innych małoletnich czy kompleksowa ocena stanu psychicznego pokrzywdzonego oraz jego potrzeb pomocowych. Brakuje wyspecjalizowanej, scentralizowanej funkcji identyfikacji osób na podstawie materiałów CSAM po stronie policji, nie zbudowano rutyny w wykorzystywaniu baz *hash* i zasobów

międzynarodowych, a standard obiegu dowodów do niedawna sprzyjał praktykom zwiększającym ryzyko wtórnej wiktyimizacji.

Analiza spraw nie pozwoliła na jasne zdefiniowanie barier, które uniemożliwiają podejście stawiające na pierwszym planie dobro osoby pokrzywdzonej. Na pewno brakuje w zespołach przygotowujących postępowanie osób wykwalifikowanych, mających kompetencje do kontaktu z rodziną poszkodowanego małoletniego oraz samym dzieckiem. Kształt regulacji prawnych stawia przewagę celów karnych nad celami ochronnymi, co jest realizowane w przytoczonych przykładach. System historycznie skupia się na sprawcy i ustaleniu winy, zebraniu dowodów oraz wyznaczeniu kary, zapominając jednocześnie o celu nadrzędnym, jakim jest ochronna funkcja prawa. Poznanie barier związanych z wdrażaniem innego podejścia powinno zostać pogłębione nie tylko w analizie przeprowadzonych akt postępowania, ale również poprzez wywiady z praktykami, którzy uczestniczą w postępowaniach przygotowawczych oraz sądowych. Aby więc w pełni poznać przyczyny niezgłaszania przypadków wykorzystania seksualnego, należy również zbadać potrzeby poszkodowanych, którzy nigdy nie zdecydowali się na wskazanie sprawcy i nie dochodzili swoich praw, ponieważ ich obawy mogą najlepiej diagnozować potrzebę zmian w kierunku wzmocnienia ochronnej funkcji prawa.

Podsumowanie

Z perspektywy wniosków z badania wynika, że potrzebna jest zmiana paradygmatu, którą można zdefiniować jako systematyczne włączenie do każdej decyzji procesowej i operacyjnej pytania: Czy to, co robimy, realnie zwiększa bezpieczeństwo dziecka – dziś i w przyszłości? W praktyce może oznaczać to:

- wzmocnienie infrastruktury identyfikacji dzieci w materiałach CSAM, w tym utworzenie wyspecjalizowanej jednostki lub sieci koordynatorów z pełnym dostępem do baz krajowych i międzynarodowych;
- wdrożenie metodologii prowadzenia spraw, złożonej z listy czynności ukierunkowanych na dziecko na każdym etapie postępowania: od przyjęcia zawiadomienia, przez zabezpieczenie dowodów z uwzględnieniem chmury i infrastruktury pracodawców, po przesłuchanie podejrzanego z priorytetem pytań o dostęp do małoletnich i analizę jego sieci kontaktów;
- pełne i konsekwentne stosowanie standardów niejawnego obiegu materiałów z CSAM, przy równoczesnym ograniczaniu powielania i fizycznego rozpowszechniania obrazów;

- wzmocnienie modułu psychologicznego: jednorazowe, rejestrowane przesłuchania w warunkach przyjaznych dziecku, szybka diagnoza, sformułowanie i wdrożenie planu bezpieczeństwa oraz powiązanie go z mechanizmem monitorowania;
- dopasowanie polityki karnej i środków karnych do oceny ryzyka, w tym obowiązkowe komponenty terapeutyczne i kontrolne w wyrokach z zawieszeniem oraz jasne standardy uzasadnień odnoszących się do szkody i potrzeb małoletniego;
- zbudowanie kanałów współpracy z sektorem prywatnym i mechanizmów informacji zwrotnej, które zwiększą szybkość i jakość zgłaszalności.

Przedstawione wyniki badań aktowych prowadzą do jednoznacznego wniosku, że polski system reagowania na przestępstwa seksualne wobec dzieci w cyberprzestrzeni nie realizuje w wystarczającym stopniu podejścia *victim-centered*. Dziecko zbyt często pojawia się w aktach jako nośnik dowodów, a nie jako podmiot ochrony, natomiast logika procesowa i organizacyjna przekłada szybkie i wąskie rozliczenie sprawcy ponad rozpoznanie i zabezpieczenie realnych potrzeb małoletniego oraz przerwanie potencjalnych łańcuchów krzywdy. Bez przesunięcia punktu ciężkości na cele ochronne – identyfikację pokrzywdzonych, ocenę i redukcję ryzyka, wsparcie psychologiczne oraz interdyscyplinarną współpracę – nawet skuteczne skazanie nie będzie równoznaczne z wypełnieniem przez państwo jego podstawowej funkcji względem najbliższych uczestników postępowania.

E-mail autorki: aleksandra.osuch@nask.pl

Bibliografia

Literatura naukowa

- Campbell, R. (2008). The psychological impact of rape victims' experiences with the legal, medical, and mental health systems. *American Psychologist*, 63(8), 702–717.
- Daly, K. (2015). Sexual violence and victim-centered justice. *International Review of Victimology*, 21(1), 9–25.
- Finkelhor, D. (2008). *Childhood victimization: Violence, crime, and abuse in the lives of young people*. Oxford University Press.
- Goodman, L.A., et al. (2016). Defining and measuring victim-centeredness in social service systems. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(1), 1–25.
- Herman, J.L. (1992). *Trauma and recovery*. Basic Books.
- Noll, J.G. (2008). Sexualized behavior in childhood and adolescence: Developmental pathways and implications for prevention. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 47(2), 123–132
- Walklate, S. (2007). *Imagining the victim of crime*. Open University Press.

Raporty i opracowania krajowe

- Dyżurnet.pl. (2018–2021). *Raporty roczne dotyczące zgłoszeń treści nielegalnych* (kategorie: grooming, CSAM).
- Staciwa, K. (2023). *Wykorzystywanie seksualne dzieci w cyberprzestrzeni. Analiza akt postępowań karnych ze szczególnym uwzględnieniem roli biegłych powoływanych w tych postępowaniach. Cz. I. Teoretyczna*.

Akty normatywne i dokumenty strategiczne

- Council of Europe (2007). *Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse (Lanzarote Convention)*.
- Council of Europe (2010). *Guidelines on child-friendly justice*.
- European Union (2012). *Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime*.
- Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 88, poz. 553 ze zm.) – art. 200, 200a, 202 (stan prawny obowiązujący w okresie badania 2020–2022; nowelizacja ogłoszona 7 lipca 2022 r., obowiązująca od 1 października 2023 r.).

Krajowy Plan Przeciwdziałania Przestępstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich na lata 2023–2026, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WMP20230001235>

Prokuratura Krajowa (2024, 29 sierpnia). *Wytyczne Prokuratora Generalnego w sprawie zasad prowadzenia spraw o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności na szkodę małoletnich (rozd. XXV k.k.)*.

Rada Ministrów (2023). Uchwała nr 204 Rady Ministrów w sprawie przyjęcia Krajowego Planu Przeciwdziałania Przestępstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na szkodę małoletnich na lata 2023–2026. *Monitor Polski*, poz. 1235.

United Nations (1985). *Declaration of basic principles of justice for victims of crime and abuse of power*.

United Nations (1989). *Convention on the rights of the child*.

Dokumenty międzynarodowe i modele systemowe

United Nations Office on Drugs and Crime (1999). *Handbook on justice for victims*. United Nations.

WeProtect Global Alliance (2024). *Model National Response to end child sexual exploitation & abuse online*.

Lack of a “victim-centered” approach in criminal proceedings concerning sexual offences against children in cyberspace – findings from case file analysis

The article is devoted to an analysis of the victim-centered approach in criminal proceedings concerning sexual offences against children in cyberspace. The study is based on partial findings from a case file analysis conducted by experts from Dyżurnet.pl (NASK – National Research Institute) in cooperation with the Institute of Justice (IWS). The research covered 220 criminal proceedings conducted between 2020 and 2022 in 52 courts across 15 voivodeships, concerning offences under Articles 200, 200a and 202 of the Polish Criminal Code. The findings indicate the dominance of a perpetrator-focused perspective, accompanied by insufficient consideration of the needs and best interests of the child victim. The case file analysis revealed, inter alia, the infrequent undertaking of measures aimed at identifying children depicted in evidentiary materials, only sporadic assessment of the risk of further victimization, and the absence of a systemic and coherent psychological and therapeutic component throughout the proceedings. The analysis leads to the conclusion that there is a need for the genuine implementation of elements that would ensure proceedings are conducted in accordance with a victim-centered approach, understood as consistently prioritizing the protection and best interests of the minor at all stages of the criminal process.

Keywords:

sexual abuse and exploitation of minors in cyberspace; victim-centered approach; criminal proceedings

Cytowanie:

Osuch, A. (2026). Podejście victim-centered a polska praktyka procesowa w postępowaniach karnych dotyczących przestępstw seksualnych wobec dzieci w cyberprzestrzeni. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 25(1), 61–80.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Zwalczanie seksualnego wykorzystywania dzieci w internecie na przykładzie CSAEM i OCSAE. Wyzwania technologiczne i metodologiczne

Paweł Oberszt

NASK PIB, Dział Reagowania Na Nielegalne Treści
w Internecie Dyżurnet.pl

Ochrona dzieci przed zorganizowaną, transgraniczną cyberprzestępczością jest zagadnieniem złożonym. Wymaga nieustannej walidacji działań m.in. w obszarze edukacji, prawa, technologii, współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej, a także udoskonalania aparatu pojęciowego, którym opisujemy powiązane z nią zjawiska. Artykuł koncentruje się na wybranych wyzwaniach technologicznych, podczas omawiania których poruszanych jest kilka zagadnień metodologicznych związanych ze zwalczaniem seksualnego wykorzystywania dzieci, ze szczególnym uwzględnieniem CSAEM (ang. Child Sexual Abuse and Exploitation Materials) oraz OCSAE (ang. Online Child Sexual Abuse and Exploitation Materials).

CSAEM mogą stanowić świadectwo prawdziwych, traumatyzujących zdarzeń lub być zmodyfikowane i/lub wygenerowane w pełni cyfrowo. OCSAE to forma cyberprzestępczości wymierzonej w małoletnich, której skuteczne zwalczanie wymaga z jednej strony adekwatnej taksonomii sprawców, z drugiej zaś – stosowania coraz to lepszych rozwiązań umożliwiających skuteczne wykrywanie i zabezpieczanie w sieci dowodów tego typu czynów zabronionych.

Nowoczesne narzędzia informatyczne – takie jak specjalistyczne, dedykowane programy komputerowe, bazy CSAM (ang. Child Sexual Abuse Materials), które zawierają m.in. pliki z wizerunkami pokrzywdzonych, ich klasyfikację oraz hasze, platformy wymiany informacji, crawlers i scrapery czy rozwiązania oparte na AI – pozwalają przetwarzać dane cyfrowe rzędu wielkości terabajtów, a nawet petabajtów, w sposób precyzyjny i co najmniej (semi)automatyzowany. Uzyskane wyniki (również te o charakterze predykcji, np. w zakresie kategoryzacji treści, identyfikacji pokrzywdzonych czy

geolokalizacji) przyspieszają uzyskanie dowodów istotnych z punktu widzenia wykonywanych czynności, skracają czas ekspozycji na treści CSAEM, a przede wszystkim ułatwiają dotarcie do nieznanymi materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie osób małoletnich, które z kolei mogą prowadzić do samych dzieci.

Myślą przewodnią artykułu jest założenie, że wdrożenie analogicznych funkcjonalnie rozwiązań w Polsce wzmocni krajową i międzynarodową współpracę organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości z siecią hotline'ów INHOPE, w tym z polskim Dyżurnet.pl NASK PIB, a także z ICP (ang. Internet Content Provider) czy ISP (ang. Internet Service Provider), przyczyniając się do skuteczniejszej ochrony najmłodszych użytkowników cyberprzestrzeni.

Słowa kluczowe:

CSAM; CSAEM; OCSAE; małoletni; cyberprzestępczość zorganizowana; technologie

Wstęp

Seksualne wykorzystywanie i eksploatacja, których ofiarami stają się małoletni (CSAE), istnieją co najmniej od czasów starożytnych (Nijakowski, 2010, s. 309–353; Rosli i in., 2018; Krać-Batyra i in., 2025). Z uwagi na ograniczony charakter artykułu i akcentowanie innych obszarów badawczych zróżnicowany i powszechny charakter tego zjawiska zostanie zarysowany za pomocą trzech – za to bardzo wyrazistych w przekazie – cytatów. Dają one wyobrażenie tego, jak na przestrzeni wieków ujmowano pozycję dziecka w społeczeństwie (również tym cyfrowym), jego prawo do podmiotowości i ochrony:

W naszej oświeczonej epoce nie otaczają nas niewolne kwiatuszki, które można by zrywać sobie od niechcenia między transakcją a łaźnią, jak to robiono w epoce rzymskiej; i nie czynimy tak, jak w jeszcze bardziej luksusowych czasach czynili dystyngowani ludzie Wschodu, gdy między baraniną a sorbetem z róży zażywali (...) maleńkich pocieszek. W tym cały szkopuł, że ogniwo, które dawniej spajało dorosły świat z dziecęcym, całkowicie przecięty nowe obyczaje i prawa (Nabokov, 2024, s. 162).

Przemoc seksualna wobec dzieci oraz ich wykorzystywanie były niegdyś ograniczone do fizycznych miejsc, takich jak szkolne place zabaw, przedsionki kościołów, domy zaufanych sąsiadów, wycieczki szkolne oraz obskurne, słabo oświetlone zaplecza księgarni dla dorosłych. Gwałtowny wzrost liczby użytkowników internetu stworzył

sprawcom polującym na dzieci przestrzeń do wirtualnych łowów i napędził dynamiczny, wielomiliardowy handel powiązany z nielegalnymi materiałami¹ (Ferraro i in., 2005, s. 3).

Dzieci są konsumentami w cyfrowych ekosystemach, często projektowanych tak, aby maksymalizować zaangażowanie i zysk. Platformy, napędzane przez mało transparentne systemy sztucznej inteligencji, przyczyniają się do kształtowania percepcji, zachowań i światopoglądu dzieci – nie zawsze w ich najlepszym interesie (UNICEF Innocenti, 2025).

Cyberprzestępczość seksualna na szkodę dzieci (OCSAE) może być traktowana jako przeniesiona do internetu, ale nadal raczej geograficznie ograniczona (a wręcz lokalna), forma znanych od dawna czynów zabronionych popełnianych przez dewiantów seksualnych, którzy mają wystarczającą wiedzę techniczną, żeby stosować unowocześnione *modus operandi* (Sajkowska, 2003; Aiken i in., 2011; Bocheński, 2015; Steel i in., 2021; Kavruk i in., 2026). Może być również postrzegana jako zdywersyfikowana w metodach i środkach, motywowana m.in. finansowo, zorganizowana przestępczość transgraniczna (KE, 2007²; Bielawski, 2020; Kierznowski, 2025; Europol, IOCTA 2011–2025), wykorzystująca nie tylko najnowsze osiągnięcia technologiczne (Bursztein i in., 2019; ICMEC i in., 2021, WeProtect, 2025a) czy nowe metody popełniania przestępstw (Europol, 2025a; IWF, 2023; Dyżurnet.pl, 2026), ale także adaptująca coraz to skuteczniejsze formy kontrwykrywczej (ang. *anti-forensics*) aktywności (Van de Sandt, 2019; Majed i in., 2020; Chlebowicz i in., 2022).

W niniejszym artykule poświęconym ochronie dzieci w cyberprzestrzeni skupiono się na tej drugiej postaci (zaliczanej niekiedy do tzw. zorganizowanej przestępczości hedonistycznej), a także technologiach i metodach, które mogą pomóc w jej zwalczaniu. Taką perspektywę przyjął m.in. Europol, który już kilkanaście lat temu umiejscawiał OCSAE w kontekstach właściwych zorganizowanym grupom przestępczym:

-
- 1 Tłumaczenia źródeł obcojęzycznych pochodzą od Autora.
  - 2 Komisja Wspólnot Europejskich blisko 20 lat temu opublikowała *Komunikat do Parlamentu Europejskiego, Rady oraz Komitetu Regionów – W kierunku ogólnej strategii zwalczania cyberprzestępczości* (2007). Poczyniła tam następujące obserwacje (pkt 1.2.1): „Trudno jest uzyskać dokładny obraz obecnej sytuacji ze względu na ciągły rozwój przestępczości i brak wiarygodnych informacji. Można jednak zauważyć kilka ogólnych trendów: a) liczba przestępstw informatycznych stale wzrasta, działania przestępcze stają się też coraz bardziej wyrafinowane i wykraczają poza granice państwowe; b) wyraźne przesłanki wskazują na rosnący udział w cyberprzestępczości zorganizowanych grup przestępczych; c) nie wzrasta jednak liczba aktów oskarżenia na podstawie transgranicznej współpracy oddziałów ścigania w Europie”.

Chociaż powszechnie przyjmuje się, że sprawcy wykorzystywania seksualnego dzieci (...) nie tworzą typowych zorganizowanych grup przestępczych, to na takich platformach organizują się oni w analogiczną strukturę hierarchiczną. Ma to zazwyczaj miejsce na platformach, na których sprawcy wymieniają materiały przedstawiające seksualne wykorzystywanie dzieci (...). W tym środowisku osoby dostarczające materiały uznawane za „wysokiej jakości” (zazwyczaj nowe, wcześniej nieznanie treści), wykazujące się wysokim poziomem wiedzy technicznej oraz dzielące się dobrymi praktykami, mogą osiągać najwyższy status w grupie (ang. *achive highest ranks*) i zyskiwać rozpoznawalność w swoich kręgach. Ponadto niektórzy sprawcy nawiązują współpracę między sobą w celu dzielenia się fizycznym dostępem do dzieci (ang. *to share physical access to children*), co ułatwia produkcję nowych materiałów oraz ich personalizację (IOCTA, 2014, s. 29).

Rozwijająca się od lat cyberprzestępczość wymusza na organach ścigania i wymiarze sprawiedliwości szukania coraz to nowszych sposobów jej przeciwdziałania. Znane od dawna taksonomie sprawców czy rozwiązania teleinformatyczne – co zostanie wykazane w niniejszym artykule – muszą podlegać ciągłej ocenie adekwatności i skuteczności. Jedynie bowiem ich adaptacja do zmiennych warunków cyberprzestrzeni umożliwi detekcję, zabezpieczanie i dowodowe wykorzystanie (np. w procesie karnym) informacji i danych związanych z CSAEM (również tych wytwarzanych np. przy użyciu sztucznej inteligencji). Dotyczy to m.in. omawianych tu technologii, które powinny być wdrażane i rozwijane zarówno po stronie ICP/ISP, jak i podmiotów zaangażowanych w zwalczanie CSAEM i OCSAE (np. *hotline’y*, instytucje naukowo-badawcze, organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości).

Poniższa, mająca już tylko historyczne znaczenie grafika (rys. 1) stanowi doskonałe świadectwo zmienności OCSAE. Dokumentuje ona – w perspektywie dwudziestoletniej – dynamikę korzystania z kanałów dystrybucji materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci (Bursztein i in., 2019, s. 2605). Na przykładzie chociażby: wiadomości e-mail (tu: Email), stron internetowych (tu: URL) oraz komunikatorów (tu: Instant Messenger), doskonale widać, że zmiany metod i narzędzi organów ścigania powinny następować wraz ze zmianą *modus operandi* sprawców. Inaczej bowiem analizuje się sieci P2P, inaczej – komunikatory (obecnie w dużym stopniu zabezpieczone szyfrowaniem typu end-to-end, tj. E2EE), a zupełnie inaczej (nieujęta jeszcze w tej grafice) jedną z najtrudniejszych do zabezpieczenia form OCSAE, tj. *live streaming*. Truizmem jest stwierdzenie, że kanały pozostające poza monitoringiem oznaczają niekontrolowane rozprzestrzenianie się treści CSAEM i zwielokrotniają wiktyimizację.

Rys. 1.

Dystrybucja CSAEM według kryterium technologii rozpowszechniania (1998–2017) (Bursztein, i in., 2019, s. 2605)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
FTP	9%	10%	22%	25%	9%	5%	3%	6%	1%	1%	1%	1%	0	1%	1%	0	1%	0	2%	0
Email	0	1%	1%	2%	9%	16%	18%	8%	3%	4%	6%	4%	3%	4%	3%	4%	5%	4%	3%	2%
P2P	0	0	0	2%	9%	10%	7%	9%	11%	11%	6%	6%	5%	2%	1%	1%	2%	7%	1%	9%
Chatroom/ IRC	1%	1%	1%	1%	2%	2%	3%	3%	7%	10%	6%	3%	2%	1%	2%	2%	2%	5%	22%	23%
Instant Messenger	1%	1%	1%	2%	3%	3%	3%	3%	10%	17%	7%	4%	2%	2%	4%	2%	3%	1%	13%	19%
Forum	2#	4%	3%	3%	4%	2%	4%	5%	5%	7%	3%	6%	7%	24%	2%	2%	2%	2%	7%	4%
Gaming	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12%	18%	5%	3%	3%	7%	8%	9%	9%	15%	10%
SMS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1%	13%	12%	10%	18%	12%	13%	8%	4%	7%	1%
Cell phone	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2%	2%	1%	4%	10%	11%	17%	27%	25%
Tor	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2%	3%	5%	26%	42%	22%
URL	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1%	1%	2%	2%	5%	10%	39%	26%

Z uwagi na fakt, że artykuł ma charakter przeglądowy, temat technologii dystrybucji, a także badań nad nimi zostanie rozwinięty w kolejnej publikacji, uwzględniającej m.in. analizy INHOPE, IWF oraz Dyżurnet.pl, a także systemowe podejście na poziomie krajowym i instytucjonalnym (na przykładzie wybranych państw, w tym Polski). W niniejszym tekście zostaną natomiast prześledzone dedykowane, skalowalne narzędzia dostępne organom ścigania i wymiarowi sprawiedliwości.

Język – narzędzie do walki z CSAEM i OCSAE

Precyzyjny i dostosowany do płynnej rzeczywistości aparat pojęciowy – czy to w odniesieniu do ustalania znamion kodeksowych, czy siatki terminologicznej wykorzystywanej w badaniach, czy wreszcie jako relewantny element procesu klasyfikacji CSAEM³ (i zjawisk towarzyszących) – stanowi jedno z narzędzi pozwalających reagować na tę odmianę cyberprzestępczości.

Autor podziela pogląd, że język to element walki z seksualnym wykorzystywaniem dzieci (Adler, 2001; Dąbrowska, 2025; ECPAT, 2025a), ale zwraca również uwagę na fakt, że może być tego wykorzystywania kolejnym elementem:

Reasumując, pierwszy poziom wiktymizacji może być następstwem przestępstwa kontaktowego, które miało miejsce w świecie fizycznym. Drugi poziom odnosi się do szeroko pojętej cyberprzestrzeni oraz technologii związanych z utrwalaniem, przetwarzaniem czy też wytwarzaniem rzeczywistości w postaci zapisów audio-wizualnych. Trzeci zaś poziom wiktymizacji odnosi się do języka opisującego dwa wcześniejsze. (...) to perwersyjny język dyskursu (np. medialnego, prawnego, naukowego) opisującego przestępstwa seksualne na szkodę dzieci (Krać-Batyra i in., 2025, s. 26).

Zacznijmy zatem od objaśnienia podstawowych pojęć, których zapamiętanie i uporządkowanie powinna ułatwić poniższa wizualizacja (rys. 2). W dyskursie międzynarodowym stosuje się szereg akronimów i definicji odnoszących się do treści oraz czynności seksualnych naruszających dobro małoletnich. Utrwalenie, zwłaszcza

---

3 Autor stosuje akronim CSAEM (ang. *Child Sexual Abuse & Exploitation Materials*) jako zbiorczą nazwę dla treści związanych z seksualnym krzywdzeniem dzieci (zarówno wykorzystywaniem, jak i eksploatacją). W tłumaczeniu akronimu CSAEM na język polski stosowany jest natomiast uproszczony zapis: „materiały przedstawiające seksualne wykorzystywanie dzieci”. W odniesieniu do baz zawierających hasze, klasyfikację i materiały audiowizualne konsekwentnie używa się w artykule akronimu CSAM.

w postaci audiowizualnej, aktywności przestępczej w postaci seksualnego wykorzystywania i eksploatacji dzieci (ang. *Child Sexual Abuse & Exploitation*, CSAE) ewoluuje wraz z technologiami pozwalającymi na rejestrowanie, multiplikację, a także wytwarzanie materiałów (równolegle stosuje się określenia: treści, zapisy, obrazy).

Zwykle przyjmuje się, że materiały przedstawiające seksualne wykorzystywanie i eksploatację dzieci (CSAEM) przybierają postać plików (np. zdjęć i wideo) czy transmisji na żywo (ang. *live streaming*). W makroperspektywie należy jednak mówić o forach i subforach, stronach internetowych, a co za tym idzie – o rozwiązaniach chmurowych i przestępczej infrastrukturze, opartej na łatwych do multiplikacji i przeniesienia serwerach.

W odniesieniu do cyberprzestrzeni Autor preferuje występujące powszechnie w literaturze anglojęzycznej (Ali i in., 2021; Caffo, 2021; Brown, 2023) określenie OCSAE (ang. *Online Child Sexual Abuse and Exploitation*), które odnosi się do szerokiej kategorii zachowań przestępczych w sieci. Obejmuje ono różnorodne formy przemocy seksualnej wobec dzieci. Wspólnym i dominującym elementem, ułatwiającym przedmiotowe wykorzystanie, są technologie teleinformatyczne. Do tej grupy zalicza się m.in. uwodzenie małoletnich (ang. *grooming*), nakłanianie dzieci do wytwarzania CSAEM w środowisku online, np. podczas wspomnianej już transmisji wideo (ang. *live-streaming of child sexual abuse*), rozpowszechnianie i monetyzację takich treści (ICMEC, 2021; Celiksoy i in., 2023; Childlight, 2025; INHOPE, 2025a), szantaż na tle seksualnym (ang. *sextortion*), a także generowanie materiałów CSAEM z wykorzystaniem narzędzi sztucznej inteligencji (ang. *Artificially Generated CSAEM*, AIG CSAEM), w tym na podstawie neutralnych fotografii pozyskiwanych z mediów społecznościowych, stron placówek szkolnych, czy w związku z tzw. *sharentingiem* (Bongen i in. 2021; Dyżurnet.pl, 2021).

Rys. 2.

Podstawowe terminy: CSAE, CSAEM, OCSAE (opracowanie: Dyżurnet.pl)

Typologia sprawców związanych z cyberprzestępczością seksualną na szkodę dzieci

Zagadnienia związane z aparatem pojęciowym służącym do opisu CSAEM i OCSAE ściśle wiążą się z taksonomią sprawców. Autor proponuje przyjąć, że istnieje korelacja między skutecznością ich wykrywania i zwalczania a adekwatnym określeniem *modus operandi*.

Stereotypowe myślenie o sprawcach przemocy seksualnej na szkodę dzieci (np. dewiant, mężczyzna, osoba z przeciętnymi umiejętnościami z zakresu IT) może prowadzić do zaniechania czynności operacyjno-rozpoznawczych czy też procesowych, w tym działań transgranicznych wymierzonych w zwalczanie motywowanej finansowo cyberprzestępczości zorganizowanej. Prawidłowe rozpoznanie charakteru przestępczości i wstępne profilowanie sprawcy to podstawa do dalszego „sukcesu” procesu karnego, a więc skutecznego przeciwstawienia się przestępczości z XXV rozdziału Kodeksu karnego, w tym ochrony osób małoletnich.

W 2014 r. cykliczny raport *Internet Organised Crime Threat Assessment*, tj. IOCTA (Europol, 2014a, s. 10), podaje, że sprawcy związani z CSAEM i OCSAE: „korzystają z wielu tych samych usług i narzędzi co typowi cyberprzestępcy, w tym z narzędzi anonimizujących, bezpiecznej poczty elektronicznej, hostingu typu *bulletproof* oraz walut wirtualnych”. Z podobnego założenia wychodzili autorzy, którzy zaczęli dostrzegać różnorodność sprawców przestępstw seksualnych na szkodę dzieci, i tę wiedzę operacjonalizować – np. w postaci typologii użytkowników CSAEM.

Początkowo skupiano się na rozróżnieniu dwóch przeciwstawianych sobie typów aktywności przestępczej. Jednakże, na co zwraca uwagę m.in. Durkin, był to podział niewystarczający:

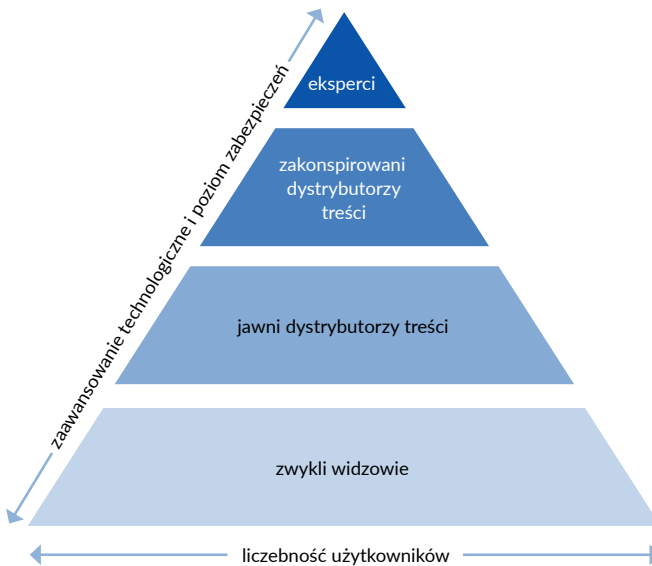
Chociaż sprawcy przestępstw seksualnych w internecie byli tradycyjnie przedstawiani na skali dychotomicznej jako „podróżnicy” i „handlarze”, ich zachowania nie zawsze wzajemnie się wykluczały. Mogły być częścią kontinuum zachowań: sprawca zaczynał od oglądania, pozyskiwania, wytwarzania i udostępniania pornografii dziecięcej, by później przejść do działań takich jak czatowanie, *grooming* i ostatecznie spotkanie z małoletnim w celach seksualnych (Durkin i in., 2012, s. 803).

Do chwili obecnej spotyka się zwiualizowane poniżej (rys. 3) stosowanie „typologii sprawców treści internetowych (Moran, 2010), skoncentrowanej na gromadzeniu CSAEM i opartej na doświadczeniach zdobytych podczas monitorowania i ścigania internetowych sprawców przestępstw seksualnych w tym obszarze. Kategorie przedstawiają się następująco: zwykli widzowie (ang. *simple viewers*) – początkujący,

którzy mogą być jedynie ciekawi CSAEM; jawni dystrybutorzy treści (ang. *open traders*) – sprawcy rozpowszechniający CSAEM online; zakonspirowani dystrybutorzy treści (ang. *closed traders*) – dystrybutorzy nielegalnych treści o wysokim poziomie zabezpieczeń, funkcjonujący w społecznościach o ograniczonym z zewnątrz dostępie; oraz eksperci (ang. *experts*) – wieloletni, zaangażowani sprawcy, dla których kwestie bezpieczeństwa stanowią istotny element działania. Trójkątny kształt przedstawia hipotetyczny model rozkładu sprawców” (Aiken i in., 2011, s. 6–7).

Rys. 3.

Typologia Morana z typami użytkowników CSAEM (Aiken i in., 2011, s. 22)

Biorąc pod uwagę cytowaną w niniejszym tekście literaturę, badania i raporty, Autor proponuje zaktualizowany (obszary wyróżnione kolorem szarym) i rozszerzony model (rys. 4). W pierwszej kolejności należy bardzo uważnie przyjrzeć się seksualności sprawców pod kątem potwierdzenia bądź wykluczenia parafilii (Bocheński, 2015).

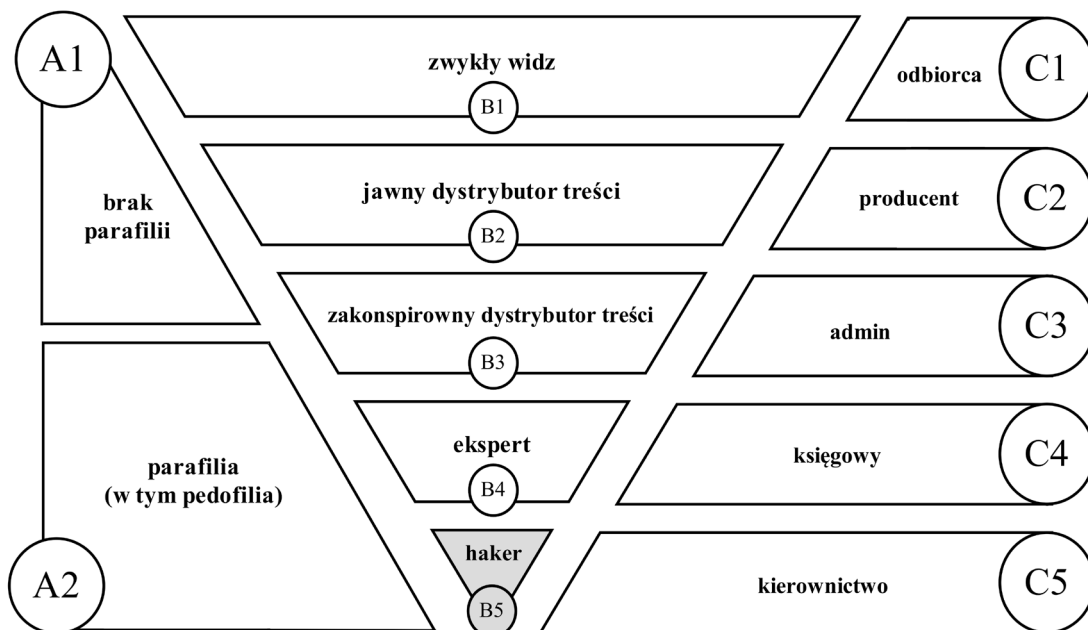
W poniższej grafice odpowiada za to lewa część matrycy z dwoma zmiennymi: A1 – brak parafilii, A2 – stwierdzona parafilia (w tym pedofilia). W części środkowej uwzględniono (również wizualnie) typologię Morana (zmienne: B1÷B4). Dodano jednak kolejny typ użytkownika, ujęty jako zmienna B5 – haker. Organy ścigania obserwują ten typ sprawcy, tj. użytkownika CSAEM, który traktuje go jak narzędzie ataku (analogicznie do *malware*), przedmiot finansowego szantażu (analogicznie do *ransomware*) czy rodzaj środka do kompromitacji (analogicznie do *data breach/data leak*).

Nowością – w stosunku do klasyfikacji Morana i podziału na sprawców ze względu na stwierdzoną parafilię – jest dodanie poziomego zorganizowania wyrażonego w części prawej matrycy. Poszczególnym zmiennym (C1÷C5) przypisano wstępnie zdefiniowane role organizacyjne, które w kompleksowym budowaniu profilu sprawcy należy równolegle oceniać i badać ze zmiennymi z grup A i B.

W odniesieniu do zmiennych C1–C2 oraz C5 powinny być one zrozumiałe same przez siebie. W zmiennej C3 uwzględniono osoby posiadające wysokie zdolności techniczne i wykorzystujące je do świadczenia usługi w modelu CaaS (ang. *Crime as a Service*), np. poprzez wspomniany już BPH (ang. *bulletproof hosting*), czyli odporną infrastrukturę umożliwiającą bezpieczne działanie przestępców związanych z seksualnym wykorzystywaniem dzieci (Alrweis i in. 2017, s. 807; Europol, 2020, s. 20; DeutscheWelle, 2021). Zmienną C4 przydzielono osobom odpowiadającym za przepływy i rozliczenia finansowe (The Financial Crime News, 2021, s. 76, 86).

Rys. 4.

Matryca ABC – typologia sprawców przestępstw seksualnych (opracowanie własne)

Przedstawiona tu propozycja matrycy zawierającej typologię sprawców związanych z cyberprzestępczością seksualną na szkodę dzieci zwraca uwagę na kompleksowe do nich podejście zarówno od strony opiniowania przez biegłych – np. z zakresu seksuologii (A1–A2), specjalistów z dziedziny informatyki śledczej zorientowanej na obraz (B1–B5) – jak i analityków zajmujących się przestępczością zorganizowaną (C1–C5). Zagadnienie to wymaga dalszych pogłębionych studiów (np. w postaci badań aktowych w kraju oraz – z uwagi na transgraniczny charakter CSAEM i OCSAE – za granicą).

Przywołana poniżej statystyka typów zjawisk raportowanych w NCMEC – największej amerykańskiej organizacji zajmującej się ochroną dzieci o zasięgu międzynarodowym (raporty NCMEC dotyczą również Polski, a ich odbiorcami są krajowe organy ścigania) – wskazuje na potrzebę rewizji powszechnego poglądu, że każda osoba popełniająca przestępstwo seksualne na szkodę osób małoletnich to (jedyne) pedofil w rozumieniu osoby ze stwierdzoną parafilią jako jednostką chorobową (ICD-11 czy DSM-5). Świadomość zmian w działaniu sprawców z kolei powinna wymuszać na organach ścigania i wymiarze sprawiedliwości nowe metody prac (porównaj przedstawione powyżej etapy rozwoju informatyki śledczej) i korzystanie z coraz to bardziej zaawansowanych narzędzi, które umożliwią m.in.:

- co najmniej (semi)automatyczną klasyfikację i kategoryzację dużych woluminów treści opartą o wiarygodne (zgodne z krajowym systemem prawnym) wartości hasz, referencyjną bazę materiałów CSAEM czy predykcje uzyskiwane dzięki sztucznej inteligencji;
- analizę portfeli kryptowalutowych (i innych narzędzi płatniczych) służących do ukrywania operacji finansowych związanych z seksualnym wykorzystywaniem dzieci;
- wyszukiwanie powiązań i relacji osób, urzędzeń, miejsc czy obrazów;
- wykorzystanie rozszerzonego zestawu standardowych słów kluczowych, służących do wyszukiwania treści CSAEM (np. '1yo', 'teen', 'lolita') o nazwy narzędzi płatniczych, czy żargon związany z formami przemocy, manipulacji lub ekstremistycznych praktyk religijnych⁴.

Warto odnotować, że nie istnieją narzędzia typu *all-in-one*, czyli zawierające wszystkie istotne funkcje. Bardzo często wymagane i znacznie efektywniejsze jest korzystanie z kilku, dedykowanych do danego obszaru rozwiązań. Omówione w dalszej części technologie o zasięgu międzynarodowym stanowią egzemplifikację ww. funkcji.

4 Por. np. [https://www.dfir.training/downloads/search-terms?category\[0\]=6&category_children=1](https://www.dfir.training/downloads/search-terms?category[0]=6&category_children=1)

Perspektywa międzynarodowa zwalczania CSAEM i OCSAE

Organizacje takie jak Interpol (Interpol, 2022a, 2025), Europol (Europol, 2025b, 2025c), Argos (ForensicsFocus, 2018), INHOPE (INHOPE, 2024; Universal Classification Schema, 2025b), National Center for Missing & Exploited Children (NCMEC, 2025; Tech Coalition, 2022), Internet Watch Foundation (IWF, 2021, 2025) czy Canadian Centre for Child Protection (C3P), albo kraje jak Francja (Billuart i in., 2025) czy Wielka Brytania (HMICFRS, 2023) od dawna – w celu kompleksowej ochrony dzieci – opracowują, wdrażają, a ponadto upowszechniają nowe rozwiązania legislacyjne, technologiczne czy formy kooperacji krajowej i międzynarodowej.

Statystyki INHOPE, Europolu, krajowego Dyżurnet.pl (Dział Reagowania na Nielegalne Treści w Internecie, stanowiący część CSIRT NASK PIB) czy NCMEC mówią o wciąż rosnącej liczbie treści CSAEM i sprawców lub też grup specjalizujących się w OCSAE. Przedstawiona poniżej tabela zestawia liczbę raportów NCMEC z 2024 r. i 2025 r. (tabela 1) dotyczących pięciu różnych zjawisk. W trzech pierwszych nastąpił wzrost około dwukrotny, natomiast ostatnie dwie zanotowały odpowiednio około dwunasto- i sześćdziesięciokrotny wzrost.

Tabela 1.

Dynamika wybranych zjawisk na podstawie raportów NCMEC z lat 2024–2025 (opracowanie własne na podstawie: Davis, 2025)

	2024 (I połowa)	2025 (I połowa)
Uwodzenie (dziecka) w internecie (ang. <i>online enticement</i>)	292 951	518 720
Uwodzenie (dziecka) w internecie motywowane sadyzmem (ang. <i>sadistic online enticement</i>)	508	1093
Szantaż na tle seksualnym motywowany finansowo (ang. <i>financial sextortion</i>)	13 842	23 593
Handel dziećmi w celu ich seksualnego wykorzystywania (ang. <i>child sex trafficking</i>)	5976	62 891
Treści wytworzone/przetworzone z użyciem sztucznej inteligencji (ang. <i>generative Artificial Intelligence</i>)	6835	440 419

Powyższe zestawienie określa dynamikę przestępstw powiązanych z CSAE, a także wskazuje charakter najnowszych zjawisk. I tak przykładowo obok handlu dziećmi w celu ich seksualnego wykorzystywania (domyślnie można tu założyć motywację seksualną po stronie „nabywcy” oraz finansową – „sprzedawcy”) występują także aktywności przestępcze motywowane sadyzmem lub korzyściami finansowymi.

W odniesieniu do specjalizujących się grup sprawców warto nadmienić o kontrdziałaniach, realizowanych np. w Wielkiej Brytanii (Hydrant Programm, 2024).

Wśród badań i inicjatyw podejmowanych przez międzynarodowe instytucje zajmujące się szeroko pojętą ochroną dzieci przed OCSAE – na przykładzie takich podmiotów jak TechCoallition (TechCoalition, 2025b, 2025c), Thorn (Thorn, 2024a, 2025), Stanford Internet Observatory (Grossman, 2024) czy OECD (OECD, 2023, 2025) – wyróżnić można dwa zasadnicze kierunki działań powiązanych z tematem artykułu. Po pierwsze, bada się samą technologię w jej dwóch aspektach, tj. umożliwiającą seksualne wykorzystywanie dzieci online oraz służącą do przeciwdziałania temu zjawisku. Po drugie, dokonuje się wszechstronnych analiz platform (lub szerzej: dostawców usług), w przestrzeni których występują te zjawiska.

W tym drugim kontekście warto wspomnieć tzw. teorię przestrzeni bezprawia (ang. *lawless space theory*), która podkreśla, że anonimowy i niechroniony przez państwo czy podmioty prawa międzynarodowego internet to miejsce idealne do popełniania dowolnego rodzaju przestępstw, w tym CSAEM i OCSAE (Steel i in., 2022; Europol, 2025d).

W przyszłości warto by rozważyć – wykorzystując dorobek tej teorii – redefinicję „miejsc szczególnego zagrożenia przestępczością na tle seksualnym”, wprowadzonych Ustawą z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie (por. art. 3 pkt 1 ust. 3 oraz art. 22). Wówczas cyberprzestrzeń, a nawet konkretne platformy czy strony internetowe byłyby objęte monitoringiem. Podobnego rozwiązania można dopatrywać się w inicjatywie pod nazwą *Interpol 'Worst Of' List (IWOL)* (OCCRP, 2023; Interpol 2023, 2024).

Informatyka śledcza zorientowana na CSAEM i OCSAE

Z uwagi na ograniczony charakter artykułu w tej części omówiono jedynie wybrane obszary, które będą jeszcze rozwijane przez Autora. Informatyka śledcza – chociaż bywa wciąż opisywana jako „młoda dyscyplina” – liczy sobie około pół wieku. Zgodnie z metaanalizą, której wizualizację przedstawiono poniżej (rys. 5), przeprowadzoną na potrzeby opracowania encyklopedycznego, dziedzina ta weszła niedawno w szósty etap rozwoju:

w zakresie narzędzi i metod badawczych). Tymczasem zwalczanie CSAEM i OCSAE wymaga stosowania ujednoczonych procedur oraz dedykowanych rozwiązań teleinformatycznych dostosowanych do potrzeb kraju lub organizacji, w których zostały wdrożone.

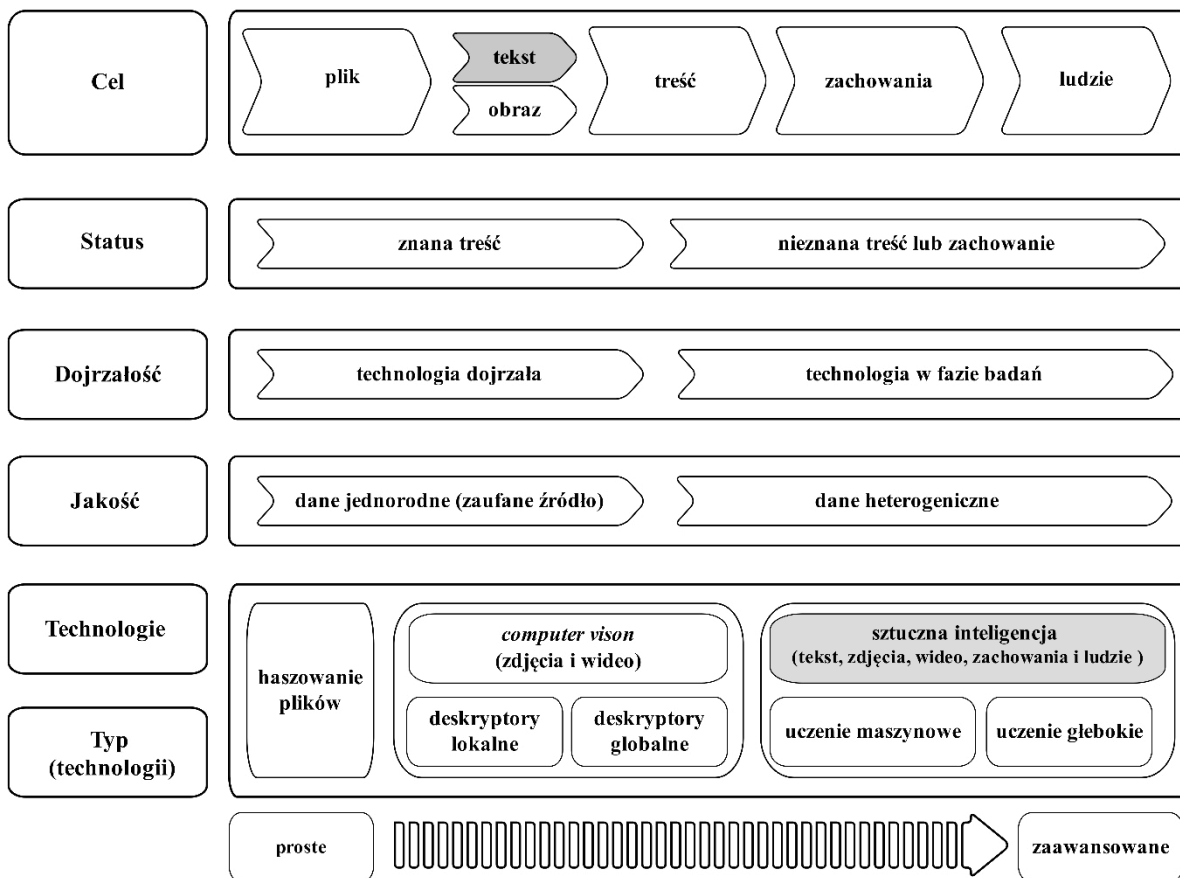
Kończąc ten wątek, nie sposób nie wspomnieć o tym, że istnieją ponadto badania dotyczące dostosowanych do analizy i klasyfikacji CSAEM rozwiązań z zakresu informatyki śledczej, których producenci uwzględnili ochronę operatorów oprogramowania (np. analityków, biegłych, prokuratorów) poprzez zadbanie o ich dobrostan (ang. *wellbeing*) czy też redukcję ekspozycji na treści przedstawiające seksualne wykorzystywanie dzieci (Seigfried-Spellar, 2018; Sanchez, i in., 2019; NASK, 2019; Strickland i in., 2023).

W doborze omawianych w dalszej części technologii uwzględniono narzędzia, które cechuje względna autonomiczność (np. bazy CSAM, *crawlers* i *scrapers*), pozwalające m.in. na korelację ze sobą różnorodnych danych – np. plików, metadanych, klasyfikacji – w celu nadania im właściwego znaczenia i kontekstu relewantnego z punktu widzenia m.in. czynności operacyjno-rozpoznawczych czy dochodzeniowo-śledczych.

Celem artykułu nie jest ani stworzenie wyczerpującego katalogu dostępnych narzędzi, ani formułowanie subiektywnych rekomendacji, lecz przedstawienie reprezentatywnych przykładów ilustrujących skalę, różnorodność oraz kierunki rozwoju współczesnych rozwiązań technologicznych wspierających organy ścigania i wymiar sprawiedliwości. Zaprezentowane przykłady służą operacjonalizacji zaktualizowanego przez Autora (obszary wyróżnione kolorem szarym) modelu teoretycznego (rys. 6), zaproponowanego w raporcie pt. *Respecting human rights and the rule of law when using automated technology to detect online child sexual exploitation and abuse*.

Rys. 6.

Wykrywanie CSAEM i OCSAE – perspektywa technologiczna (opracowanie własne na podstawie: Lazarus i in., 2021, s. 11).

Słowem komentarza należy krótko objaśnić powyższą grafikę. W porządku horyzontalnym określono stopnie złożoności rozwiązań technologicznych (proste > zaawansowane). Na porządek wertykalny składa się sześć analizowanych obszarów (od góry):

1. Cel (inaczej: przedmiot analizy): plik > tekst lub obraz > treść (tekstu/obrazu) > zachowania > ludzie.
2. Status (treści CSAEM): znana treść > nieznana treść (lub zachowanie).
3. Dojrzałość (technologii): technologia dojrzała > technologia w fazie badań.
4. Jakość (danych wejściowych): dane jednorodne (z zaufanego źródła) > dane heterogeniczne.

5. Technologie: haszowanie plików > *computer vision* (zdjęcia i wideo) > sztuczna inteligencja (teksty, zdjęcia, wideo, zachowania i ludzie).
6. Typ (technologii): haszowanie plików > deskryptory globalne > deskryptory lokalne > uczenie maszynowe (ang. *machine learning*) > uczenie głębokie (ang. *deep learning*).

Zanim przejdziemy do poszczególnych technologii, krótko podsumujmy: CSAEM oraz OCSAE jako zorganizowana, transgraniczna cyberprzestępczość wymusza wdrożenie skutecznego systemu zwalczania obecnych (zob. trendy opisywane m.in. w raportach Dyżurnet.pl, 2024, 2025) i rozpoznawania nowych działań przestępczych naruszających prawo (NPCC, 2025; UK.GOV, 2025; CameraForensics, 2025). System (czy też systemy), choćby najlepiej pomyślane na poziomie organizacyjnym (ECPAT, 2025b; OOSI, 2022) czy finansowym (Safeguarding Childhood, 2025), nie będą skuteczne bez wykorzystania dwóch – wskazanych w powyższej tabeli – technologii: algorytmów haszujących oraz detektorów CSAEM opartych o sztuczną inteligencję.

Algorytmy haszujące

Według INHOPE (INHOPE, 2025c) rok 2024 był najtrudniejszym w historii działalności sieci *hotline*ów zrzeszonych w tej organizacji. Wykryto wtedy około 2,5 mln rekordów zawierających potencjalne CSAEM, przy czym pojedynczy rekord może zawierać jeden lub nawet kilka tysięcy plików. Oznacza to ponad 200% wzrost w stosunku do poprzedniego roku raportowego. Thorn (Thorn, 2023) alarmuje, że NCMEC w 2023 r. zaraportował 104 mln plików przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci (w 2017 r. było ich 20 mln).

Algorytmy haszujące – czy to w postaci haszy kryptograficznych czy też tzw. haszy inteligentnych – stanowią podstawową technologię, od lat używaną w informatyce śledczej (Breitinger i in., 2013; McKeown i in., 2019) oraz zwalczaniu cyberprzestępczości (García-Retuerta i in., 2019; Farid, 2018; Ofcom, 2022), w tym również w walce z CSAEM i OCSAE (Interpol, 2018; Daskalaki i in., 2025).

Algorytmy takie jak np. MD5, SHA-1, SHA-256 pozwalają szybko i jednoznacznie stwierdzić identyczność porównywanych danych wejściowych (np. dwóch plików przedstawiających wizerunek osoby). Dwa pliki, dla których wyliczono hasz o identycznej wartości (np. MD5: 6d6fdd8e1c0527d45fb2534a29c2ae32), są na poziomie binarnym, tj. z dokładnością co do jednego bitu, identyczne. Jedną z większych zalet takiego rozwiązania, oprócz niewątpliwej jego szybkości, jest możliwość stwierdzenia całkowitej zgodności treści bez otwierania i oglądania plików.

Hasze tzw. inteligentne (np. PhotoDNA, ZZ40, PDQ, NeuralHash, Videntifier) umożliwiają stwierdzenie podobieństwa wizualnego (treściowego) plików. To rozwiązanie pozwala wykazać poziom zgodności występujący pomiędzy materiałem weryfikowanym (plik A – np. kolorowe zdjęcie przedstawiające wizerunek osoby małoletniej w ubraniu) oraz materiałem referencyjnym, który – po uprzedniej klasyfikacji i kategoryzacji – został umieszczony w bezpiecznym i wiarygodnym repozytorium, takim jak baza CSAM (plik B – np. czarno-białe zdjęcie przedstawiające wizerunek osoby małoletniej bez odzieży). Tego typu hasz (Farid, 2021; Morales i in., 2024) pozwala wykrywać serie podobnych materiałów (np. przekonwertowanych na skalę szarości, przyciętych czy zrotowanych) albo też zdjęcie/wideo przedstawiające podobne pomieszczenia czy osoby w innych kontekstach wizualnych.

Z uwagi na szybkość, a także względną prostotę rozwiązań opartych na haszach wdrożyły je służby, organizacje i podmioty komercyjne na całym świecie (np. Interpol, Europol, australijski Argos, VIC Project, Pathfinder; NCMEC, IWF, C3P, Google, Facebook, YouTube, WhatsApp, Instagram).

Wybrane dane dotyczące przykładowych międzynarodowych bazy haszy mówią same za siebie. NCMEC, który powstał w 1984 r., dysponuje bazą około 10 mln potrójnie zweryfikowanych wartości hasz. Interpolowa baza treści CSAM – w latach 2001–2008 działająca jako *Child Abuse Image Database*, a w 2009 r. przekształcona w *ICSE Database* – przechowuje i przetwarza obecnie około 5 mln plików (zdjęć i wideo). Szacuje się, że istniejąca od około 20 lat europolowa baza *IVAS* jest znacznie większa (brak na chwilę obecną dokładnych informacji). Baza *Project VIC US* (działa od 2013 r.) dysponuje około 19 mln wartości hasz.

W odniesieniu do ww. baz warto zaznaczyć, że żadna z nich nie jest w pełni zgodna z polską legislacją. Obecnie brak krajowego systemu agregacji danych (plików oraz haszy), a także informacji o CSAEM (np. klasyfikacja i kategoryzacja). Polskie organy ścigania (głównie Wydział Do Walki Z Handlem Ludźmi Biura Kryminalnego KGP oraz Centralne Biuro Zwalczenia Cyberprzestępczości), w celu realizacji rozproszonych pomiędzy sobą zadań związanych z ochroną dzieci przed przestępczością seksualną w cyberprzestrzeni, od lat korzystają zarówno do czynności operacyjnych, jak i procesowych z większości tych – co warto wyraźnie podkreślić: nie w pełni kompatybilnych z naszym Kodeksem karnym – rozwiązań.

Wszelkie wykorzystywane niepolskie zestawy haszy (np. *VIC Project*, *ICSE*, *IVAS*) mogą posłużyć jedynie do filtrowania znanych (według różnych systemów klasyfikacji i kategoryzacji tworzonych w oparciu o zagraniczne prawo karne) plików. W efekcie obecny mechanizm wykorzystania zagranicznych haszy sprawia, że cały zbiór danych audiowizualnych i tak musi zostać przejrzany manualnie w celu selekcji

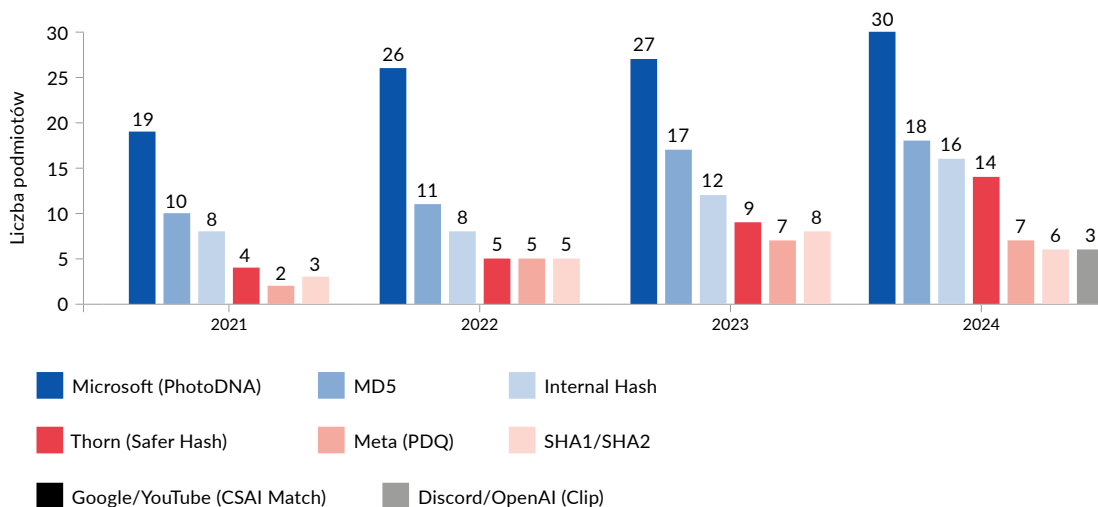
treści relewantnych dla polskiego Kodeksu karnego. Obciąża to system karny zarówno w zakresie czasu (manualne przeglądanie trwa nieporównywalnie dłużej niż działanie programu wykorzystującego wartości hasz), jak i kosztów osobowych czy finansowych.

Potencjał haszy w walce z CSAEM i OCSAE zależy w dużej mierze od możliwości ich agregacji, szybkiego przetwarzania i walidowanej jakości danych (m.in. jednolitej kategoryzacji zgodnej z krajową legislacją). Systemy teleinformatyczne (zazwyczaj zcentralizowane bazy haszy i wizerunków), zapewniające wielopoziomowe bezpieczeństwo przetwarzania, pozwalają w sposób zautomatyzowany wykonywać miliardy operacji bez obciążania tym zadaniem człowieka (Brown, i in, 2018; CLKP, 2018; Kemal, 2019; UK.GOV, 2024; Google, 2026).

Efektywność automatyzacji całego procesu można przedstawić na przykładzie Google'a (Google, 2026). W pierwszej połowie 2025 r. na ponad 3 mln (3 124 107) zgłoszeń dotyczących CSAEM (każde z nich mogło obejmować zarówno pojedyncze zdjęcie, jak i ich wielotysięczny zbiór, konto czy nawet stronę internetową) manualnie przetworzono ich zaledwie 13 526, a w sposób zautomatyzowany (w tym z wykorzystaniem haszy i AI) – 3 110 581. Referencyjne bazy haszy i wizerunków pozwalają na szybką i skuteczną detekcję, blokowanie (ograniczenie dostępu publicznego) i usuwanie (trwałe nadpisywanie pamięci dyskowej). Dlatego korzystają z nich dostawcy usług internetowych, w tym platformy współpracujące w ramach TechCoalition (rys. 7a–b). Warto ponownie odnotować, że z uwagi na liczbę treści CSAEM, rokrocznie raportowanych przez niektórych usługodawców, a także częstotliwość występowania w ich usługach OCSAE mogą być one rozpatrywane w ramach wspomnianej *lawless space theory*.

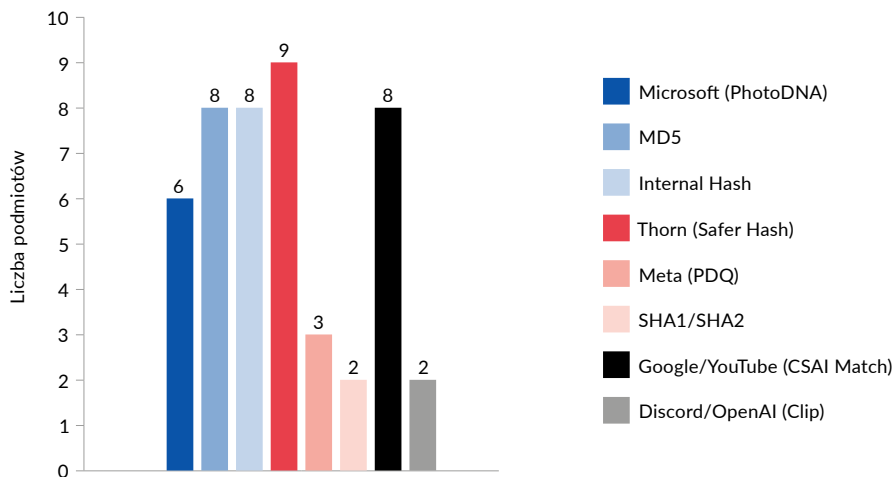
Rys. 7a.

Wykorzystanie haszy do filtrowania zdjęć w latach 2021–2024 (opracowanie własne na podstawie: TechCoalition, 2025c, s. 28)

Rys. 7b.

Wykorzystanie haszy do filtrowania wideo (2024) (opracowanie własne na podstawie: TechCoalition, 2025c, s. 29)

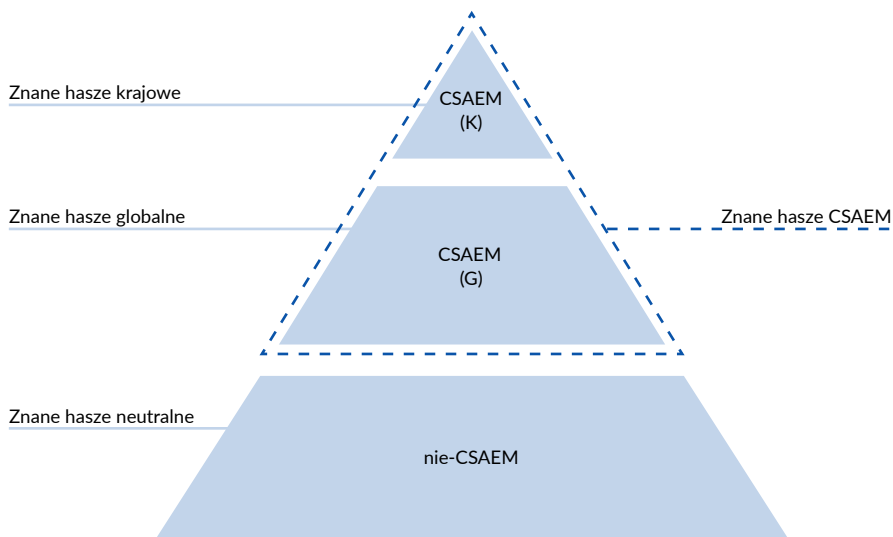

Najważniejszą zaletą wiarygodnego zbioru haszy jest szybkie odfiltrowanie znanego CSAEM od tego, którego jeszcze nie ma w bazie. Ta druga kategoria

automatycznie uzyskuje wyższy priorytet podejmowanych działań, np. zgłoszenie do odpowiednich organów ścigania lub przekazanie do zespołów właściwych do spraw identyfikacji osób pokrzywdzonych (ang. *victim identification*, VID). Pliki, których jeszcze nie skategoryzowano jako CSAEM (brak ich haszy w bazie), mogą bowiem przedstawiać osobę małoletnią zagrożoną – chociażby w czasie odpytywania bazy – przestępstwem seksualnym. Zależność między zbiorami haszy można zwizualizować następująco (rys. 8).

Rys. 8.

Podział haszy według typu (znane neutralne – znane globalne – znane krajowe)
(opracowanie własne)

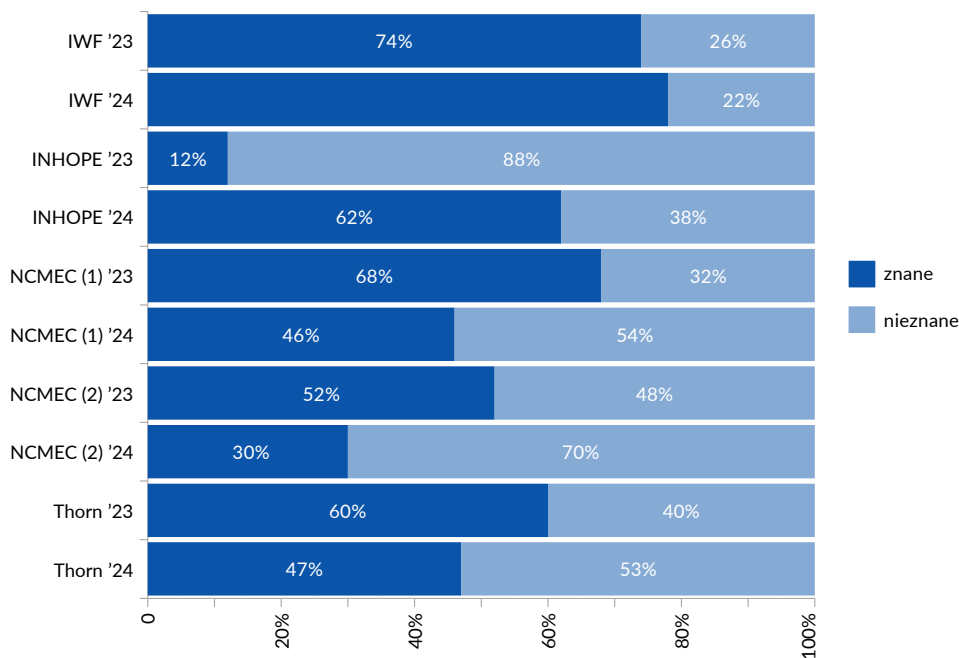
Przykładem wymienionych w dolnej części piramidy haszy neutralnych (nie-CSAEM) o zasięgu międzynarodowym mogą być powszechnie dostępne zbiory NIST NSRL oraz komercyjny HashSets.com. Amerykański Narodowy Instytut Standaryzacji i Technologii (NIST) to federalna agencja działająca w strukturze Departamentu Handlu (DOC U.S.), odpowiedzialna za opracowywanie standardów z zakresu technologii czy cyberbezpieczeństwa. *National Software Reference Library* (NSRL) to z kolei aktualizowany na bieżąco zbiór zawierający hasze referencyjne plików uznawanych za znane i nieszkodliwe. Podzbiór *Reference Data Set* (wersja 3) liczy obecnie 552 038 839 haszy (NIST, 2026). HashSets.com również oferuje skumulowany zasób unikalnych wartości haszy. W podzbiorze *White Hash Set* znajdują się hasze znanych plików, które uznano za bezpieczne lub nieszkodliwe. Baza ta w latach 2015–2025

zanotowała blisko czterokrotny wzrost: z 24 063 530 do 89 234 821 rekordów (HashSets.com, 2026).

Poniższa grafika (rys. 9) pozwala zrozumieć, jak w poszczególnych organizacjach zajmujących się zwalczaniem OCSAE (tu: IWF, INHOPE, NCMEC oraz Thorn) wygląda zautomatyzowana detekcja treści z perspektywy podziału na nowe (nieposiadające wartości hasz w bazie tej organizacji) oraz znane (tj. wcześniej przeanalizowane przez tę organizację). NCMEC został wymieniony dwukrotnie, ponieważ w opracowaniu źródłowym podano zestawienie treści znanych z nieznanymi ze względu na dwie różne technologie, tj. hasze inteligentne pozwalające wykrywać podobieństwo obrazów (ang. *visually similar images*) oraz hasze kryptograficzne pozwalające wykrywać obrazy identyczne (ang. *exact images matches*). Nie jest to przedmiotem niniejszej analizy i zainteresowanych czytelników odsyłamy do cytowanego artykułu, jednak warto zauważyć, że dopasowanie na poziomie podobieństwa może znacząco redukować liczbę nieznanymi treści.

Rys. 9.

Status treści CSAEM według kryterium znany/nieznany hasz w latach 2023-2024 (opracowanie własne na podstawie: Childlight, 2025a, s. 64-65)

Na koniec tej części warto jeszcze dodać, że międzynarodowe bazy CSAM (haszy i wizerunków) stanowią zbiór danych bardzo niejednorodnych, a ich wykorzystanie – niezbędne do efektywnej detekcji takich treści – każdorazowo powinno być poprzedzone dokładną analizą potrzeb i dobrze zaplanowanym procesem wdrożenia, gdyż:

tworzono je w celu wsparcia krajowych lub regionalnych organów ścigania, a te z kolei posiadają własne regulacje prawne, definiujące m.in. instytucje dziecka czy karalnych czynności seksualnych (Krać-Batyra i in., 2025, s. 66).

Korelacja oraz interoperacyjność zasobów znajdujących się w międzynarodowych bazach CSAM w sposób umożliwiający wzajemne wykorzystanie klasyfikacji, haszy czy nawet plików stanowi obecnie jedno z większych wyzwań. Dlatego też od lat podejmowane są różnego rodzaju inicjatywy, które można podzielić zasadniczo na dwie grupy.

Z jednej strony istnieją projekty i technologie integrujące, tj. GRACE, AVIATOR, IntelliGrade czy The Universal Classification Schema (GRACE, 2020; AVIATOR, 2024; EU Funding, 2025; IWF, 2025; INHOPE, 2025b), do których dołączyła również TechCoalition, realizująca projekty Lantern oraz VHIP/The Alpha (TechCoalition, 2023, 2025a; Chau, 2022).

Można tu także zaliczyć badania porównawcze w postaci kompleksowych przeglądów mechanizmów detekcji stosowanych przez platformy internetowe. Jedno z takich badań po raz drugi zostało przygotowane przez wspomniany już OECD (OECD, 2023, 2025). Obejmuje ono 50 platform internetowych (m.in. Facebook, YouTube, WhatsApp, Instagram, TikTok, Snapchat, czy Discord). W przejrzystym, tabelarycznym zestawieniu przedstawiono metody (np. algorytmy haszujące, zgłoszenia użytkowników, weryfikacja przez personel, bazy adresów URL, narzędzia oparte na sztucznej inteligencji oraz interfejsy API) stosowane w danej usłudze w celu wykrywania CSAE.

Polska – opracowując ramy legislacyjne dla krajowego systemu baz CSAM (Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, 2025; CyberDefence24, 2025) – wpisuje się w drugi nurt. Państwa, które posiadają doświadczenie we współpracy międzynarodowej, a także osiągnięcia w walce z CSAEM i OCSAE, udoskonalają system rozwiązań krajowych czy to poprzez tworzenie krajowych baz haszy i wizerunków (np. Szwecja, Niemcy, Rumunia), czy też poprzez rozwój modeli AI do detekcji treści penalizowanych właśnie w tym kraju (wspomniany już ODIP we Francji czy polski APAKT).

Sztuczna inteligencja

Przegląd (Wolbers i in., 2025) zastosowań sztucznej inteligencji w obszarze zwalczania OCSAE wskazuje, że rozwiązania te obejmują całe spektrum funkcji: od automatycznego wykrywania materiałów CSAEM na podstawie nazw plików, ścieżek dostępu oraz analizy obrazu i wideo, przez preklasyfikację treści, szacowanie wieku małoletnich, identyfikację sprawców (ang. *perpetrator identification*, PID) oraz osób pokrzywdzonych (VID) z wykorzystaniem rozpoznawania twarzy i głosu, aż po analizę języka i zachowań w środowisku cyfrowym w celu wykrywania (nowych) zagrożeń, profilowania sprawców oraz monitorowania aktywności przestępczej w darknecie.

Skuteczne wykorzystanie AI do detekcji CSAEM i OCSAE wymaga dobrze przygotowanego zbioru danych treningowych (Ramesh Babu, 2024; Wilkowski, 2025; Macedo i in. 2025). Modele do detekcji pornografii czy nagości, mimo pewnego stopnia przydatności, nie powinny być wykorzystywane do automatyzacji prekategoryzacji CSAEM. Jak zauważono w cytowanym raporcie OECD:

Identyfikowanie wcześniej nieznanymi treści przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci lub wykrywanie podejrzanych zachowań w sieci stanowi jedno z większych wyzwań dla moderacji treści opartej na technologiach. Wykorzystanie sztucznej inteligencji i uczenia maszynowego w tym obszarze podlega stałemu rozwojowi. Identyfikacja potencjalnie nielegalnych treści zazwyczaj opiera się na algorytmach klasyfikujących oraz rozpoznawaniu wzorców. Z natury rzeczy technologie te nie są tak dokładne i – aby poprawić swoją skuteczność – wymagają trenowania na dużych zbiorach danych (OECD, 2023, s. 26).

Takim *datasetem* do wytrenowania skutecznego modelu AI, służącego do identyfikacji materiałów uznanych w Polsce za nielegalne, może być krajowa baza CSAM, zawierająca przykładowo jedną kategorię (inaczej zbiór) danych – np. treści przedstawiające seksualne wykorzystywanie dzieci. Kategorię tę należałoby nadać wszystkim materiałom audiowizualnym, których kwalifikacja prawna jest zgodna z obowiązującą w Polsce legislacją. Każdy plik, który trafi w bazie CSAM do kategorii „nielegalne”, powinien w pierwszej kolejności zostać w pełni sklasyfikowany (np. zgodnie z *Universal Classification Schema*).

W tym miejscu pochylimy się nad prawidłowym zmapowaniem najważniejszych pojęć. Klasyfikacja treści jest procesem wykonywanym przez osobę posiadającą odpowiednią wiedzę i doświadczenie odnośnie do percepcji, selekcjonowania oraz (w razie potrzeby) opisywania CSAEM. W Polsce takie umiejętności i wiedzę

specjalistyczną posiadają np. biegli z zakresu badań antropologicznych czy seksuologicznych oraz specjaliści Dyżurnet.pl NASK PIB.

Warto nadmienić, że zgodnie z art. 193 k.p.k. biegły powinien być włączany do procesu karnego jedynie wtedy, kiedy „stwierdzenie okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy wymaga wiadomości specjalnych”. Natomiast dla pewnego zbioru danych CSAEM, do stwierdzenia, że przedstawiają one dziecko podczas czynności seksualnej, wystarczą m.in. „doświadczenie życiowe i zakres wiedzy ogólnej” (por. wyrok SN z dnia 15.04.1976 r. IIKR 48/76, OSNKW 1976, nr 10–11, poz. 133).

W ramach klasyfikacji określa się m.in., czy na zdjęciu widoczna jest osoba małoletnia i czy bierze ona udział w czynności seksualnej. Atrybut małoletniości do pewnego wieku – a precyzyjniej rzecz ujmując: do pewnego widocznego na materiale wizualnym etapu rozwoju – jest tzw. faktem notoryjnym. Przykładowo: nie do zakwestionowania jest małoletniość dziecka w wieku niemowlęcym. Szacowanie odbywa się na podstawie dających się stwierdzić naocznie wtórnych (drugo- i trzeciorzędowych) cechy płciowych. Podobne zasady należy przyjąć w odniesieniu do pewnej grupy czynności seksualnych (np. penetracja waginalna czy oralna).

Klasyfikacji (zwłaszcza dla pewnej grupy CSAEM) można przypisać atrybut obiektywności oraz irrelewantności w odniesieniu do kwalifikacji prawnej. Klasyfikacja nie musi być opisowa, jednakże w niektórych przypadkach (np. na potrzeby przygotowania materiału przez/dla seksuologa) może być pożądana. Zazwyczaj wystarczy oznaczenie tzw. tagiem lub etykietą (ang. *label*) czy też zakodowanie informacji w inny sposób, określony w systemie klasyfikacji. Przykładowo: użycie ustandaryzowanego kodowania alfanumerycznego z dwoma typami znaków (cyfry arabskie, duże litery) może zawierać informację o liczbie osób widocznych na zdjęciu (np. 2P) oraz ich płci (2M), a także kategorii wiekowej (A, C). Zapis w postaci ‘2P, 2M, A, C’ może więc oznaczać dwie osoby (ang. *person*, tu: P), płci męskiej (ang. *male*, tu: M), z których jeden to dorosły (ang. *adult*, tu: A), a drugi to dziecko (ang. *child*, tu: C). Więcej o wykorzystaniu deskrypcji w analizie i klasyfikacji treści znajduje się w dalszej części artykułu.

Natomiast kategoryzacja polega na włączeniu materiału audiowizualnego – na podstawie klasyfikacji jego treści (lub rzadziej w oparciu o metadane) – do arbitralnie wyodrębnionej grupy, np. legalne/nielegalne czy istotne/nieistotne dowodowo (por. wcześniejszą informację o zestawach haszach neutralnych). Co do zasady, kategoryzacja powinna być skorelowana z kwalifikacją prawną relewantną dla danego zbioru danych, np. krajowej bazy CSAM.

W zakończeniu tej części przedstawiono badanie TechCoalition (TechCoalition, 2025b, s. 31), istotne chociażby z perspektywy opracowywania założeń ww. rozwiązania krajowego. Prześlędzono w nim, w jakim celu w ostatnich latach (2022–2024) dostawcy usług internetowych wykorzystywali modele AI (dane przedstawiono według konwencji: rok – liczba podmiotów):

- do klasyfikacji zdjęć (odpowiednio 2024 – 33, 2023 – 21, 2022 – 13);
- wideo (odpowiednio: 2024 – 19, 2023 – 10, 2022 – 4);
- do klasyfikacji *groomingu* (odpowiednio: 2024 – 8, 2023 – 10, 2022 – 9);
- *sextortion* (odpowiednio: 2024 i 2022 – 4, 2023 – 5).

Oprogramowanie do informatyki śledczej zorientowanej na CSAEM i OCSAE

Jak już wspomniano w niniejszym artykule, coraz częściej opracowywane są badania dotyczące dobrostanu osób na co dzień przetwarzających, analizujących i klasyfikujących treści CSAEM. Przykładowo w Wielkiej Brytanii zwraca się uwagę na rolę informatyków śledczych, wspierających lokalne i krajowe organy ścigania w walce z tym zjawiskiem, którego stały wzrost obserwowany jest tam od lat dziewięćdziesiątych XX w.:

(...) specjalistyczne jednostki policji zostały zaprojektowane w celu reagowania na to zagrożenie, a pełniący w nich służbę wyspecjalizowani funkcjonariusze (określani w Wielkiej Brytanii jako analitycy informatyki śledczej) badają zabezpieczone w ramach dochodzeń (ang. *police investigation*) urządzenia elektroniczne pod kątem obecności CSAEM. W Wielkiej Brytanii wiąże się to z ręcznym przetwarzaniem wszystkich „nieznanych” materiałów cyfrowych (tj. takich, które nie są „znane” brytyjskiej bazy danych obrazów wykorzystywania dzieci – *Child Abuse Image Database* (...). Analitycy informatyki śledczej, wykonując swoje codzienne obowiązki służbowe, są więc rutynowo narażeni na kontakt z CSAEM (Strickland i in., 2023, s. 2).

W jednym z nowszych badań (Tselenti i in., 2025) na temat wyzwań zawodowych, z jakimi mierzą się funkcjonariusze organów ścigania (tu: w Niemczech, Portugalii i Szwecji) podczas prowadzenia postępowań w sprawach dotyczących CSAEM i OCSAE, zidentyfikowano bariery organizacyjne, takie jak nadmierne obciążenie pracą, braki kadrowe oraz trudności w zarządzaniu ogromną ilością materiałów cyfrowych (por. etapy rozwoju informatyki śledczej).

Autorzy uchwycili także istotne problemy systemowe, w tym ryzyko wtórnej wiktyimizacji pokrzywdzonych (wynikającej z wielokrotnego oglądania przez różnych

funkcjonariuszy tego samego materiału dowodowego – czy to w obrębie różnych postępowań w danej jednostce, czy w różnych jednostkach w skali kraju) oraz niespójne przepisy prawne utrudniające skuteczne ściganie sprawców. Zwrócono tam również uwagę na zagadnienia związane z technologią:

W świetle rosnącego stopnia zaawansowania przestępstw cyfrowych (...) uczestnicy podkreślali znaczenie bycia technologicznie „na bieżąco”. Postrzegali sprawców, którzy działają w internecie, jako osoby stale udoskonalające swoje metody uzyskiwania dostępu do CSEM i jego rozpowszechniania: „często ma się do czynienia z ludźmi, którzy są niesamowicie biegli w IT, więc zawsze trzeba za nimi nadążyć” (...). W konsekwencji niektórzy uczestnicy wyrażali obawy dotyczące możliwego braku zaawansowanego sprzętu komputerowego i umiejętności, co sprawiało, że czuli się technologicznie nieprzygotowani do skutecznego prowadzenia dochodzeń dotyczących OCSAE (Tselenti i in., 2025, s. 7).

W dalszej części zostaną wymienione (tabela 2) i omówione technologie i narzędzia, które – w kontekście przetwarzania, analizy i klasyfikacji treści przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci w cyberprzestrzeni – są dostępne od wielu lat (Sanchez, 2019, s. 135), lub takie, które mogą zostać wprowadzone w najbliższym czasie (m.in. APAKT, CPORT, Arthropod).

Tabela 2.

Narzędzia wykorzystywane przez biegłych/analityków w pracy z treściami CSAEM (opracowanie własne na podstawie: Sanchez i in. 2019, s. 135)

Oprogramowanie	do przetwarzania obrazu		do przetwarzania wideo	
	Liczba	%	Liczba	%
Analyze 16.1 / Griffeye	54	10,07	52	11,79
Autopsy	21	3,92	11	2,49
Cellebrite Analytics	23	4,29	16	3,63
Celebrite UFED/PA	88	16,42	74	16,78
CAINE	6	1,12	3	0,68
Digital Forensics Framework (DFF)	1	0,19	2	0,45
EnCase Forensics	59	11,01	50	11,34
EnCase Mobile Investigator	8	1,49	6	1,36
Forensics Toolkit (FTK)	64	11,94	56	12,70
Magnet Forensics IEF / Axion	87	16,23	78	17,69
NuDetective	1	0,19	nie dotyczy	nie dotyczy
Oxygen Forensics Analysis	10	1,87	8	1,81
Oxygen Forensics Detective	10	1,87	8	1,81
Paraben E3: DS	1	0,19	1	0,23
Paraben E3: Universal	1	0,19	1	0,23

Oprogramowanie	do przetwarzania obrazu		do przetwarzania wideo	
	Liczba	%	Liczba	%
PhotoDNA	21	3,92	13	2,95
PlainSight	1	0,19	1	0,23
The SleuthKit	11	2,05	7	1,59
VizX2/ZiuZ	1	0,19	1	0,23
X-Ways Forensics	45	8,40	35	7,94
Inne	22	4,10	16	3,63

Oprogramowanie do zastosowań ogólnych

Przykład 1. Autopsy

Autopsy⁵ to narzędzie typu *open source*, którego twórcą jest Brian Carrier. Program towarzyszy informatykom śledczym na całym świecie od ponad 20 lat w wersji *command line* (The Sleuth Kit) oraz w wersji z interfejsem graficznym (GUI). Dzięki rozbudowanym modułom może posłużyć do analizy większości desktopowych systemów operacyjnych (Windows, Linux macOS), urządzeń mobilnych (wybranych), a także różnego rodzaju danych (pamięć RAM, treści multimedialne).

Wśród funkcji Autopsy, które mogą okazać się przydatne do przetwarzania, analizy i klasyfikacji CSAEM, warto wymienić rozpoznawanie i odzyskiwanie znacznej liczby formatów multimedialnych, wyszukiwanie na podstawie słów kluczowych czy badanie artefaktów związanych z aktywnością w internecie oraz korzystaniem z P2P.

Autopsy należy do grupy programów ogólnego zastosowania w informatyce śledczej, które pozwalają na identyfikację znanych plików w oparciu o bazę haszy kryptograficznych (np. MD5, SHA-1) i perceptualnych. Rozwiązaniem skierowanym do osób wykonujących czynności techniczne z CSAEM (bez dostępu do innych narzędzi) jest pakiet *Law Enforcement Bundle* (zawierający moduły Project VIC oraz C4P), który umożliwia automatyczną identyfikację i kategoryzację (według amerykańskiego systemu prawnego) znanych materiałów w oparciu o aktualizowane dane z *Project VIC*, czy też korzystanie z bazy haszy do deduplikacji materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci.

Przykład 2. X-ways Forensics Professional

X-Ways Forensics to jedno z komercyjnych rozwiązań autorstwa Stefana Fleischmanna (X-Ways Software Technology AG), rozwijanych od blisko 30 lat.

5 Obecnie program w wersji 4.22.1 (kwiecień 2025) wraz z dodatkowymi modułami dostępny jest na stronie: <https://www.autopsy.com>; dodatkowe informacje, w tym historię rozwoju oprogramowania, można uzyskać na stronie: <https://www.sleuthkit.org/autopsy/history.php>

Program – obecnie w wersji 21.6 – na stronie producenta (<https://x-ways.net/forensics/index-m.html>) opisywany jest jako: „zaawansowane środowisko pracy dla biegłych z zakresu informatyki śledczej”. Jego przewagą nad konkurencją ma być lepsza wydajność i mniejsze zużycie zasobów, a także większa skuteczność m.in. w wyszukiwaniu słów kluczowych czy też odzysku danych (NIST, 2015; Homeland Security, 2014; Shavers, 2022).

Wymienienie wszystkich możliwości oprogramowania wymagałoby odrębnego opracowania. Szczegółowy podręcznik użytkownika (ang. *manual*) dostarcza producent, a w przypadku potrzeby pogłębienia wiedzy o działaniu i zastosowaniach narzędzia warto sięgnąć do cytowanej publikacji i szkoleń Bretta Shaversa. Natomiast z perspektywy przetwarzania i analizy treści CSAEM warto zwrócić uwagę na kilka funkcji.

X-Ways Forensics, oprócz kilku rozwiązań wymienionych przy okazji Autopsy, posiada bardzo zaawansowaną i niezwykle szybką obsługę wewnętrznej bazy haszy, w tym PhotoDNA. Kolejnym z rozwiązań wspierających analizę treści CSAEM jest rozbudowany moduł odzyskiwania danych, pozwalający na zaawansowaną konfigurację mechanizmu *carvingu* i trybów odzyskiwania o różnej czułości. Dodatkowo program zapewnia wyszukiwanie słów kluczowych i dedykowane filtry artefaktów.

Ostatnim z elementów pozwalających docenić to narzędzie od strony praktycznej jest względna otwartość na innych wytwórców oprogramowania i potrzeby użytkowników. Rozszerzenie funkcji programu możliwe jest za pomocą tzw. *X-Tensions* oraz modułów, które umożliwiają analizę dowodów cyfrowych w zakresie wykraczającym poza typową funkcjonalność programu Fleischmana. W odniesieniu do analizy obrazu są to m.in. moduły związane z monitoringiem CCTV oraz Excire⁶ (m.in. analiza offline zdjęć z wykorzystaniem sztucznej inteligencji, w tym w oparciu o *prompty*). W odniesieniu do ostatniego rozwiązania Autor podaje na swojej stronie (<https://x-ways.net/excire.html>):

Excire Forensics to moduł zintegrowany z X-Ways Forensics, oparty na technologii opracowanej przez Pattern Recognition Company GmbH. Excire zapewnia rozszerzenie naszego oprogramowania o (...): automatyczną analizę zdjęć i rozpoznawanie w treści obrazu obiektów, takich jak określone rodzaje budynków, pojazdów, zwierząt (...) ludzie w różnym wieku, nagość i pornografia (...); wyszukiwanie twarzy poszczególnych osób na zdjęciach nowych spraw.

---

6 Program może być używany jako moduł (<https://www.x-ways.net/excire.html>; <https://excire.com/en/excire-computer-vision-api/>) lub niezależne narzędzie działające offline (Excire Foto, 2025).

Po wstępnym przetworzeniu wskazanych plików audiowizualnych oprogramowanie działa błyskawicznie, ponieważ wszystkie informacje znajdują się w specjalnie do tego celu utworzonej bazie danych. Możliwe jest także ich przedstawienie i dalsze filtrowanie, również w oparciu o wcześniej wspomnianą deskrypcję. Poniżej przedstawiono przekładowe zestawienie tabelaryczne (tabela 3), które zawiera istotne z punktu widzenia klasyfikacji CSAEM anotacje (inne nazwy to: tagi, etykiety), np. *child, body, nude*.

Tabela 3.

Anotacja treści zdjęć przy użyciu X-Tension Excire (opracowanie własne na podstawie: Shavers, 2022, s. 317)

Zestawienie (ang. raport table)

---

twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, dorosły, bez okularów, oczy otwarte, portret, niebieski
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, dorosły, bez okularów, oczy otwarte, portret, niebieski, podobny do CNN Larry King
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, dorosły, bez okularów, oczy otwarte, brązowy
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, dorosły, czarny kolor, bez okularów, oczy otwarte
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, dorosły, czarny kolor, bez okularów, oczy otwarte, portret
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, dorosły, szary, bez okularów, oczy otwarte, chmury, natura, niebo
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, dorosły, szary, bez okularów, oczy otwarte, znak
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, dorosły, szary, bez okularów, oczy otwarte, szary kolor, podobny do Larry Kinga z CNN
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, dorosły, okulary, czarny kolor, portret, podobny do Larry Kinga z CNN
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, dorosły, okulary, biały, oczy otwarte, portret
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, okulary, oczy otwarte, portret, osoba starsza
twarz, widok z przodu, osoba, jedna twarz, bez brody, bez uśmiechu, mężczyzna, okulary, szary, oczy otwarte, osoba starsza, natura, roślina

---

Oprogramowanie dedykowane do walki z CSAEM i OCSAE

Według wiedzy Autora żadne z dedykowanych narzędzi (np. Griffeye, Videntifer, BlueBear, VisionX, Fenzoz) nie zostało do chwili publikacji wdrożone jako ogólnokrajowe, systemowe rozwiązanie w polskiej Policji.

Nadal w fazie opracowania jest też krajowy system walki z CSAEM. Jego zarys został przedstawiony w *Krajowym Planie Przeciwdziałania Przestępstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich na lata 2023–2026* (KPRM,

2023). Realizacja *Krajowego Planu* zakłada przygotowanie i/lub wdrożenie rozwiązań teleinformatycznych pozwalających wykorzystać opisany powyżej potencjał haszy (2.1.12. *Przygotowanie do wdrożenia i wdrożenie systemu wymiany informacji o wartościach hash między Policją, NASK PIB/Dyżurnet.pl oraz sektorem prywatnym*). Planowana jest także baza obrazowań (2.4.2. *Przygotowanie do wdrożenia krajowej bazy materiałów przedstawiających wykorzystywanie seksualne dzieci*). Zgodnie z zakładanym harmonogramem w 2025 r. powinno zostać uruchomione rozwiązanie oparte na haszach, a w 2026 r. – baza obrazowań (proponując zmiany legislacyjne).

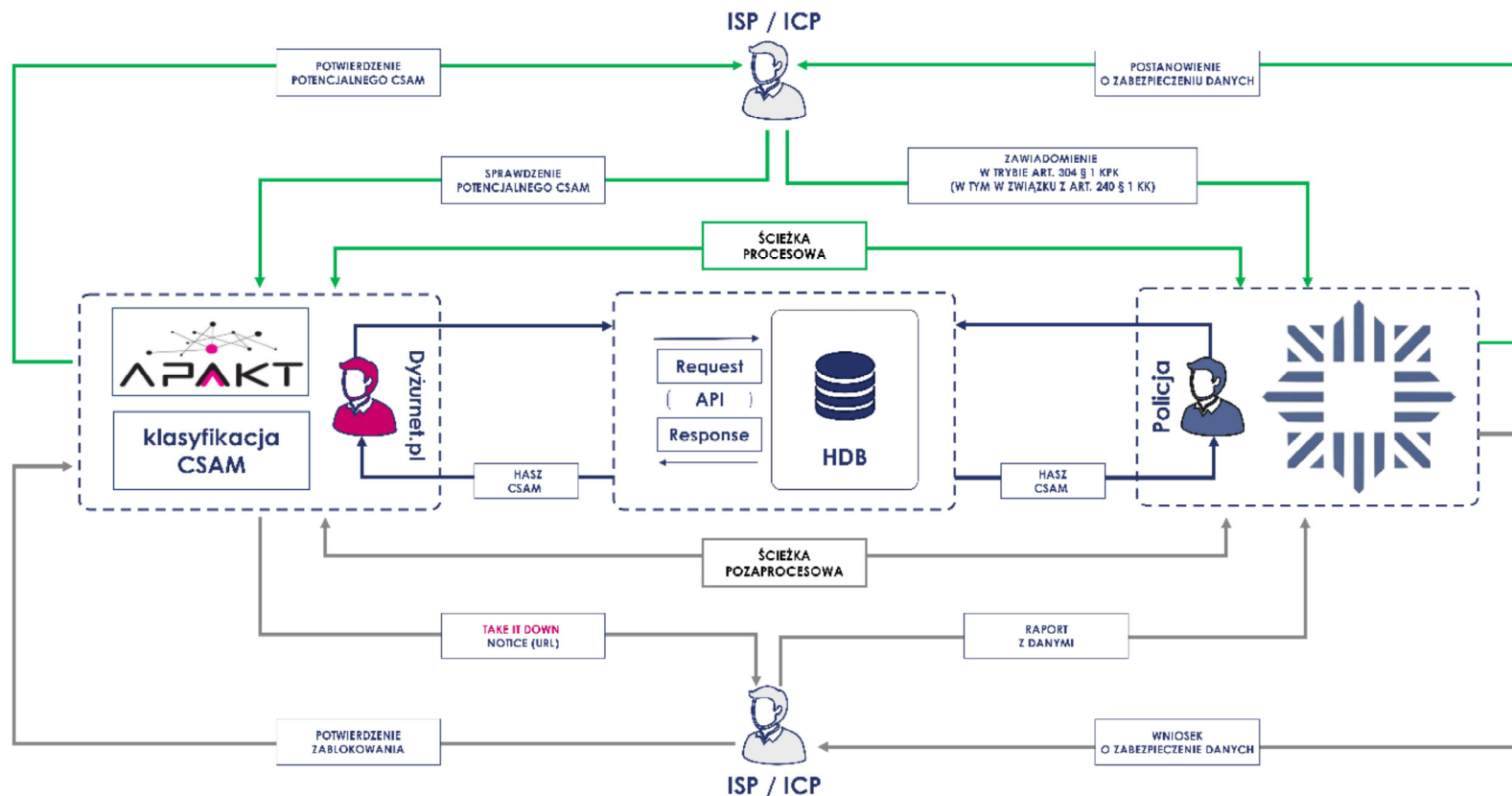
Widoczne opóźnienia mogą dziwić, zwłaszcza w kontekście powszechnej akceptacji wykorzystywania różnego rodzaju międzynarodowych baz danych, „w których gromadzone są informacje dotyczące np. terroryzmu, przestępczości narkotykowej, handlu ludźmi i bronią, kradzieży dzieł sztuki, dziecięcej pornografii oraz innych form przestępczości zorganizowanej” (Moszczyński, 2020, s. 710). Tenże sam autor, odnosząc się do ogólnych korzyści wynikających z posiadania dostępu do baz, konstatuje:

Skomputeryzowane bazy danych oraz różnego rodzaju zbiory, rejestry i kartoteki odgrywają w kryminalistyce bardzo ważną rolę w procesie zwalczania przestępczości. Wykorzystywane są do typowania i wykrywania sprawców przestępstw, kojarzenia i analiz różnego rodzaju zdarzeń, ustalania tożsamości osób (...), prowadzenia badań kryminalistycznych, koordynacji działań Policji i innych służb, wymiany informacji, prognozowania rozwoju przestępczości, przeprowadzania analiz statystycznych i innych celów (s. 703).

Poniżej przedstawiono wizualizację koncepcji jednego z podsystemów, tj. bazy haszy (rys. 10), który mógłby realizować wszystkie wyżej wymienione funkcje i zadania właśnie w odniesieniu do walki z CSAEM. Koncepcja zakłada istnienie centralnej, zautomatyzowanej bazy haszy (tu: ang. *hash database*, HDB), do której bezpośredni dostęp mają wskazane w *Krajowym Planie* podmioty – Policja oraz Dyżurnet.pl NASK PIB. Nie mniej ważnym elementem są tu IES/ESP, które w ramach całego procesu stanowią stronę aktywną w zakresie blokowania dostępu do treści CSAEM, zabezpieczania danych na potrzeby postępowań karnych (i innych), a także podmiotu zawiadamiającego. W związku z dynamicznymi zmianami w legislacji krajowej i unijnej w niedalekiej przyszłości to oni – na polecenie uprawnionych organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości – mogą być odpowiedzialni również za usuwanie ww. danych.

Rys. 10.

Koncepcja krajowej bazy CSAM – podsystem haszy (opracowanie własne)

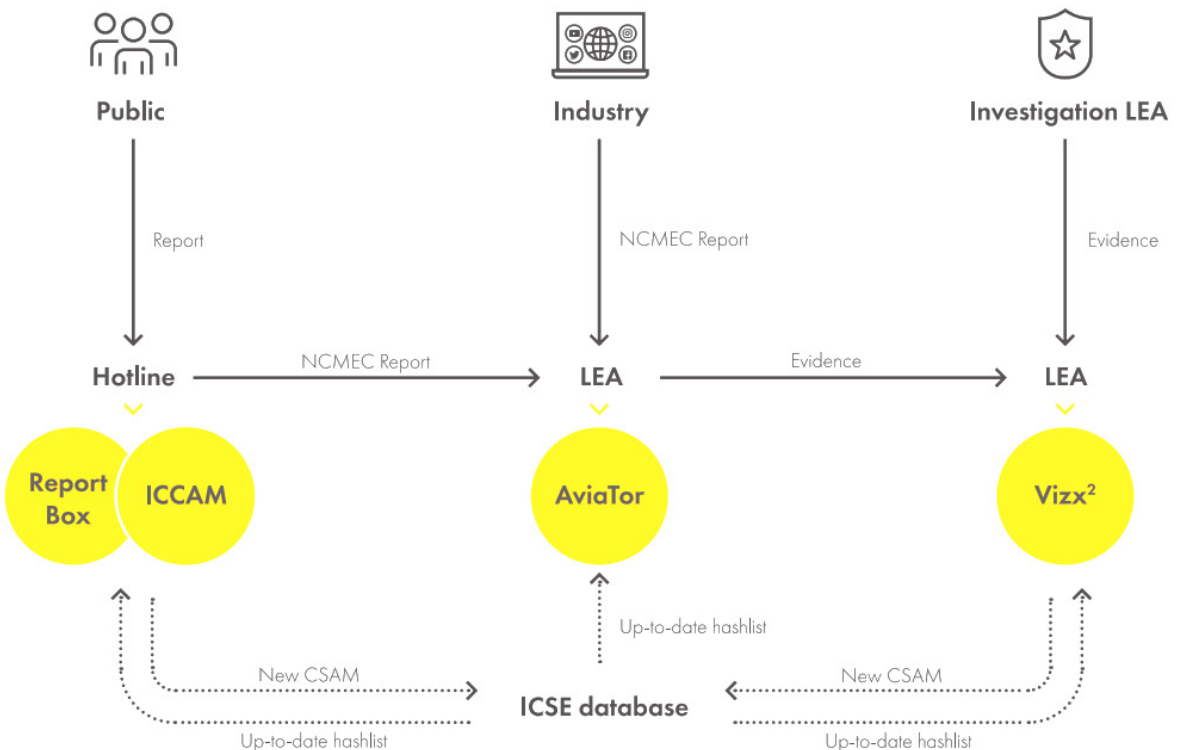

Zanim przejdziemy do omówienia poszczególnych rozwiązań, za pośrednictwem których funkcjonariusze lub specjaliści wskazanych podmiotów będą mogli przetwarzać, analizować i klasyfikować treści CSAEM, warto pochylić się nad jedną z koncepcji takiego systemu (wysokopoziomowe, międzysektorowe rozwiązanie problemu walki z CSAEM), którą zaproponował ZIUZ, realizujący m.in. projekt AVIATOR.

Przywołany przykład zawiera wszelkie wspomniane wcześniej elementy, w tym kierowane do organów ścigania oprogramowanie do klasyfikacji treści (VizX2), obsługę raportów NCMEC (AVIATOR) oraz raportowanie do krajowego punktu zgłoszeń (*hotline*) przez obywateli. Zdaniem Autora podczas tworzenia krajowego, zcentralizowanego systemu teleinformatycznego (bazy CSAM) – aspirującego do bycia skutecznym, wydajnym, a przede wszystkim wieloletnim rozwiązaniem – należy wziąć pod uwagę istniejące już modele zagraniczne (np. szwedzki, brytyjski, francuski czy rumuński), o funkcjonalnościach analogicznych do poniższego (rys. 11), a następnie, w drodze szczegółowej analizy potrzeb krajowych, dokonać ich ewaluacji w celu stworzenia najlepszego dla Polski narzędzia.

Rys. 11.

System wymiany haszy plików zawierających treści CSAEM (opracowanie: ZIUZ)

Przykład 1. ZIUZ VizX2/Fenzoz

Platforma VizX2 Forensic (ZIUZ, 2023a) oraz program Fenzoz (ZIUZ, 2023a) są przeznaczone do informatyki śledczej zorientowanej na CSAEM (przetwarzanie, analiza i klasyfikacja zdjęć i wideo). Rozwiązanie to umożliwia przeszukiwanie w uporządkowany sposób znacznych ilości treści audiowizualnych, zapewniając jednocześnie użytkownikowi szybki wgląd w całość sprawy. Według informacji dostępnych na 2025 r. producent oferował wersję do użytku zarówno na pojedynczym stanowisku, jak i do pracy zespołowej – Teamwork (1–20 osób) lub Datacenter (20–100+).

Program posiada takie funkcje, jak: przeglądanie treści wizualnych w różnych formatach, *carving*, wyszukiwanie i filtrowanie, np. na podstawie haszy czy danych *exif*. Najważniejszym elementem jest jednak środowisko do klasyfikacji, zapewniające także detekcję twarzy oraz prekategoryzację nowych treści – dzięki modułowi Cortado AI (ZIUZ, 2023c), a także *cross-checking* z interpolową bazą haszy ICSEdb – dzięki modułowi ICARE.

Przykład 2. Griffeye (Advanced)

Griffeye⁷ to rozwiązanie szwedzkiej firmy Griffeye Technologies AB (pod koniec 2023 r. wykupione przez Magnet Forensics), dobrze znane wśród zagranicznych organów ścigania (i coraz częściej stosowane też w Polsce). Według danych producenta korzysta z niego ponad 4000 różnych agencji/organów ścigania w ponad 80 krajach). Jest to rozwiązanie wykorzystywane m.in. zarówno przez europejskie AP TWINS, jak i interpolowe ICSE. Model licencjonowania obejmuje pojedynczego użytkownika/stanowiska (Advanced), organizację lokalną (Operations), a także organizację szczebla krajowego (Enterprise).

Opis działania

1. Pozyskiwanie potencjalnego CSAEM. Program pozwala na załadowanie, w celu dalszego przeprosowania (wstępny etap przetwarzania), kopii kryminalistycznych w większości formatów (np. 001, AFF, E01, BIN, DD, DMG, E01, EWF, VHD, VMDK) czy plików JSON (na potrzeby VIC Case), a także folderów z przygotowaną uprzednio zawartością (np. zdjęcia, wideo). Na tym etapie można również skonfigurować opcje wykrycia i odzysku danych usuniętych, utraconych czy nadpisanych. W dalszej kolejności wskazuje się typ danych, które mają zostać przetworzone (obrazy, wideo, dokumenty, archiwa), przy czym można skorzystać z opcji wykrywania niezgodności między formatem a rozszerzeniem (m.in. X-ways Forensics również posiada tę funkcję). Funkcja

---

7 Na potrzeby artykułu testowano Griffeye Advanced w najnowszej wersji 25.5.0 (grudzień 2025 r.).

ta pozwala ujawnić pliki zawierające zapis wizualny (np. zdjęcie w formacie JPEG), ale rozszerzenie typowe dla dokumentu (np. znany z pakietu MS Office .doc czy .docx).

W dalszej kolejności można zdefiniować sposoby przeprocesowania materiałów. Znajduje się tu m.in. sekcja odpowiadająca za konfigurację GID (ang. *Griffeye Intelligence Database*) – wbudowanego rozwiązania, które umożliwia agregowanie, importowanie, uzupełnianie i eksportowanie informacji mogących wspomóc i przyspieszyć proces kategoryzacji CSAEM. Mogą to być przykładowo: dane grupujące (kategorie, serie, tagi), dane o statusie materiałów wizualnych (znane/nieznane/dystrybuowane w sieci Internet) czy o statusie osób widocznych na obrazie (zidentyfikowany pokrzywdzony/sprawca).

Na tym etapie wybiera się sposób przetworzenia zdjęć i wideo, np. wyliczenie wartości hasz algorytmem PhotoDNA, wykrycie podobieństw i nagości, grupowanie (ang. *stack*), dziedziczenie przez kopie wizualne informacji przyporządkowanych do „rodzica” (tj. zdjęcia, w stosunku do którego wyliczane jest procentowe podobieństwo innych treści), a także sposoby prezentacji materiałów wideo (kolaż oraz pobranie przetwarzanych następnie klatek).

Przedostatnim krokiem, mającym na celu przyspieszenie analizy, jest utworzenie filtrów wykluczających dane z dalszego przetwarzania (np. materiałów wideo, kiedy wiadomo, że należy skupić się tylko na zdjęciach). Ten wstępny etap kończy uzupełnienie tzw. metryczki, która będzie opisywać sprawę – mogą to być np. dane analityka/biegłego, dane związane ze sprawą, liczba porządkowa (lp.) dochodzenia/śledztwa czy sygnatura sprawy według notacji prokuratury czy sądu.

2. Selekcja. Zaletą programu Griffeye jest optymalizacja selekcji i analizy materiałów audiowizualnych, a także dobrze zaprojektowany interfejs użytkownika, pozwalający – w ramach tzw. przestrzeni roboczych (ang. *workspace*) – w sposób intuicyjny i szybki (co szczególnie ważne przy liczbie plików CSAEM powyżej kilku tysięcy) organizować, przeglądać i wyszukiwać dane.

Zaimplementowane sposoby grupowania, filtrowania i prezentowania CSAEM oraz metadanych są proste i łatwo konfigurowalne. Selekcja odbywa się głównie w oparciu o kategoryzację (istnieją predefiniowane kategorie i integracja z GID) oraz klasyfikację (można ją budować m.in. w oparciu o *bookmarks*, *tags*), a także bardzo rozbudowane filtry, w tym różnego rodzaju metadane dotyczące: systemowych właściwości plików (np. format, typ, wielkość w bajtach, rozmiar w pikselach, znaczniki czasu), danych *exif* (np. informacje geolokalizacyjne, numer seryjny, autor), czy też metadane będące artefaktami przetwarzania zapisów wizualnych za pomocą oprogramowania (np. nazwa i wersja programu, czy od niedawna *prompt*, oraz informacja o wykorzystanym modelu AI).

W obrębie przestrzeni roboczej dostępnych jest kilka metod przeglądania materiałów. Nawigacja pomiędzy nimi może w sposób znaczący przyspieszyć wyszukiwanie oraz selekcję (oznaczanie: kategorią, markerem lub tagiem). Widok w trybie „Thumbnail” pozwala na równoczesny podgląd zdefiniowanej liczby miniatur reprezentujących obraz. Widok w trybie „Grid” pozwala na podgląd w formie tabeli (siatki). Jest to widok bardzo zbliżony do interfejsu programu X-ways Forensics, posiadający filtry zakładane na poszczególne kolumny (opisane nagłówkami wskazującymi nazwą na zawartość, np. kategoria, wartość hasz SHA-1, poziom nagości itd.). Trzecim głównym trybem podglądu jest „Search” (wyszukiwanie), w którym można dokonać selekcji zdjęć przy użyciu zdjęcia referencyjnego, np. z wizerunkiem sprawcy lub relewantnego dla sprawy miejsca.

Jak już wspomiano, Griffeye jest intuicyjny i zoptymalizowany do pracy z materiałami wizualnymi, co przejawia się m.in. w podziale przestrzeni roboczej na opisane tu tryby podglądu, klarowne rozmieszczenie na kilku paskach (podzielonych dodatkowo na opisane sekcje) narzędzi wspomagających analizę czy też dużej liczbie skrótów klawiszowych, które – po ich opanowaniu – znacznie przyspieszają wykonanie poszczególnych czynności.

Oferowane przez program sposoby manualnej lub (semi)zautomatyzowanej selekcji danych wzbogacono o możliwość automatycznego grupowania i filtrowania w oparciu o *Griffeye Intelligence Database* (GID). Dzięki GID możliwe jest przetworzenie treści wizualnych w oparciu o dostępne, zaufane źródła, np. bazy VIC Project czy ICSE. Bez rozwijania zagadnienia, na które można by poświęcić odrębny artykuł, warto wspomnieć, że obie przykładowe bazy posługują się kilkupoziomowym opisem obrazów, a nie tylko np. wartością hasz.

Skuteczność implementacji rozwiązania opartego na bazie haszy nie leży w uzyskaniu zerojedynkowego potwierdzenia: „znaleziono dopasowanie”/„nie znaleziono dopasowania”. Rzeczywisty potencjał takiej bazy – automatyzującej przetwarzanie wielomilionowych zbiorów obrazów – ujawnia się dopiero na etapie synchronizacji wszystkich dostępnych informacji, np.: brak dopasowania wartości MD5 – zgodność na poziomie PhotoDNA – zidentyfikowany pokrzywdzony – materiały dystrybuowane w sieci – metadane (np. znacznik geolokalizacji wskazujący konkretne miasto w Polsce).

Takie usystematyzowanie i skorelowanie heterogenicznych danych (por. rys. 6) pozwala na skuteczną analizę, a tym samym wydobyć z materiału dowodowego wszystkich informacji, które mogą być istotne dla rozstrzygnięcia sprawy, w tym również na potrzeby identyfikacji osób pokrzywdzonych (VID).

Program oferuje również preklasyfikację treści w oparciu o kilka modeli AI, w tym znany od lat, natywnie wbudowany moduł BRAIN oraz model Thorna, uznawany za jeden z lepszych modeli detekcyjnych na świecie.

Omówione powyżej etapy postępowania z treściami CSAEM dotyczą jednego użytkownika/stanowiska. Potencjał narzędzia, a przede wszystkim ludzi (od pracy operacyjnej, przez wstępny etap przetwarzania realizowany przez informatyka śledczego, aż po rozbudowaną analizę, kategoryzację i klasyfikację treści na potrzeby procesu karnego), może zostać w pełni wykorzystany dopiero poprzez wprowadzenie rozwiązań integrujących pracę zespołów na poziomie regionalnym (Griffeye Operations) lub krajowym (Griffeye Enterprise).

Warto nadmienić, że podobne rozwiązania oferowane są przez firmę Semantics 21 (por. <https://www.semantics21.com/s21-visionx/>) oraz BlueBear (por. <https://bb-les.ca/>). Zasadniczą różnicą pomiędzy tymi produktami jest ich przeznaczenie, tzn. VisionX – pierwszego z ww. producentów – funkcjonalnie jest bardzo zbliżony do Griffeye'a. Oferuje kilka modeli AI: moduł do prekategoryzacji, moduł do detekcji AIG CSAEM, moduł deskrypcji w języku angielskim zapisów wizualnych (zdjęć) oraz predykcji geolokalizacji. Posiada także możliwość integracji z bazą haszy, Project Arachnid oraz NCMEC. BlueBear opisuje swoje narzędzie, tj. LACE, jako stworzone do szybkiej kategoryzacji dużych ilości plików na potrzeby procesu karnego. Griffeye ma być natomiast rozwiązaniem do CSAEM i OCSAE o szerokim zastosowaniu, a VisionX – narzędziem służącym przede wszystkim do identyfikacji pokrzywdzonych.

Wracając do zastosowań wielkoskalowych. Sprawa (ang. *case*), a przede wszystkim pozyskana w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych czy dochodzeniowo-śledczych wiedza, nie musi się kończyć w papierowych aktach przechowywanych w archiwach. Dedykowany zespół regionalny (zarząd, właściwa komórka wojewódzka, itp.), realizując postępowanie o zasięgu krajowym czy międzynarodowym, może zasilić haszami sklasyfikowanych/skategoryzowanych plików cały system. Zwiększą w ten sposób szybkość prowadzenia kolejnych spraw, a ponadto – przy kolejnej realizacji – zmniejszą ekspozycję swoją lub innego zespołu na treści CSAEM. Co jeszcze bardziej istotne, delegowanie czynności na zautomatyzowane narzędzia do informatyki śledczej zwiększa prawdopodobieństwo realizacji priorytetowych zadań z zakresu VID czy PID.

Platformy do gromadzenia, przetwarzania i wymiany informacji o CSAEM i OCSAE

Przykład 1. ICCAM i CPORT

W przedstawionym powyżej modelu ZIUZ oraz w wymienionych narzędziach wykorzystywanych w informatyce śledczej uwzględniono współpracę międzysektorową pomiędzy organami ścigania oraz punktem zgłoszeń (ang. *hotline*). W Polsce funkcję krajowego *hotline'u* od blisko 25 lat pełni Dział Reagowania na Nielegalne Treści w Internecie Dyżurnet.pl, który jest częścią CSIRT NASK, a także organizacji

INHOPE, zrzeszającej niemal 60 *hotline'ów* na całym świecie. Dyżurnet.pl funkcjonuje w oparciu o ustawę o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa. Dostępny jest – przez mObywatela i formularz na stronie <https://dyzurnet.pl> – dla każdej osoby zainteresowanej zgłoszeniem nielegalnych czy szkodliwych treści zagrażających dzieciom. Razem z Fundacją Dajemy Dzieciom Siłę stanowi część programu Safer Internet.

Dyżurnet.pl realizuje m.in. zadania wspomnianego powyżej *Krajowego Planu Przeciwdziałania Przestępstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich na lata 2023–2026*, bierze też udział w opracowaniu i wdrażaniu *The Universal Classification Schema* (międzynarodowego standardu klasyfikacji treści CSAEM). Ponadto inicjuje i współtworzy: badania, kampanie, projekty, technologie, publikacje, materiały edukacyjne, zmiany legislacyjne.

Dyżurnet.pl działa w przestrzeni międzynarodowej (m.in. współpracując z punktami zgłoszeń z innych krajów) i międzysektorowej (zarówno z organami ścigania, jak i ISP/ICP). Taki model współpracy umożliwi wykorzystanie wiedzy zdobytej przez całą organizację (INHOPE) (por. raporty INHOPE oraz Dyżurnet.pl). Jako *hotline* zrzeszony w INHOPE, wykorzystuje platformę ICCAM.

W 2015 r. INHOPE, we współpracy z Komisją Europejską, uruchomił system ICCAM (*I-'See'(C)-Child-Abuse-Material*), który jest przede wszystkim platformą umożliwiającą szybką wymianę informacji o materiałach CSAM pomiędzy *hotline'ami* z różnych krajów. (...) ICCAM to bezpieczne oprogramowanie INHOPE, które przetwarza adresy URL, neutralne obrazy oraz nagrania wideo, łącząc się z centralną infrastrukturą teleinformatyczną Interpolu, a następnie klasyfikuje te materiały (...). Po potwierdzeniu CSAM tworzony jest odpowiedni raport, który następnie trafia do właściwego krajowego *hotline'u* zrzeszonego w INHOPE (Kumar i in., 2022).

ICCAM unifikuje i optymalizuje pracę specjalistów z zakresu analizy i klasyfikacji treści CSAEM na całym świecie. Obecnie INHOPE modernizuje system klasyfikacji treści, dopasowując go do *The Universal Classification Schema*, co umożliwi wzbogacenie stosunkowo prostej informacji krajowej (kategoria: legalny – nielegalny) o dodatkowe elementy, jakie można wykorzystać do skutecznego blokowania i usuwania treści przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci z przestrzeni internetu, a także pełniejszego zrozumienia zjawiska i jego globalnych przemian, o których była mowa w pierwszej części tego artykułu.

ICCAM jest narzędziem teleinformatycznym zintegrowanym z interpolową bazą ICSE. Analitycy działający w ramach INHOPE stanowią dodatkowy element budowania skutecznej odpowiedzi na CSAEM i OCSAE jako form międzynarodowej

przestępczości zorganizowanej. Dzieje się tak dlatego, że zgodnie z procedurami regulującymi działalność *hotline'ów* mają one obowiązek zgłaszać właściwym krajowym organom ścigania fakt ujawnienia potencjalnie nielegalnych treści. Tym samym współpraca międzynarodowa w ramach INHOPE wpływa na cyberbezpieczeństwo krajowe. Sklasyfikowane przez *hotline* treści CSAEM mogą zasilać również krajowe bazy kryminalistyczne.

Na poziomie krajowym kilka agencji prowadzi własne repozytoria materiałów przedstawiających wykorzystywanie seksualne dzieci, a część z nich jest połączona z bazą danych ICSE (ECPAT, 2018). Wśród nich warto wymienić: *National Child Victim Identification System* (NCVIS) w Stanach Zjednoczonych, *Child Abuse Images Database* w Wielkiej Brytanii (CAID) oraz *National Centre for the Analysis of Child Pornography Images* we Francji (CNAIP/CALIOPE).

Policja może również korzystać z narzędzi analitycznych (ang. *intelligence tools*), które usprawniają wymianę informacji między federalnymi, stanowymi i lokalnymi organami ścigania, np. *Child Exploitation Tracking System* (CETS) – oprogramowanie opracowane przez Microsoft we współpracy z kanadyjskimi organami ścigania, obecnie używane (lub planowane do wdrożenia) w różnych krajach. (...) Systemy służące do rozpoznawania obrazów i wymiany informacji mają również na celu ograniczenie powielania pracy, umożliwiając śledczym sprawdzenie, czy dany obraz został już odkryty w innym kraju lub jurysdykcji oraz czy podejrzany został już zidentyfikowany w innych postępowaniach lub są wobec niego obecnie prowadzone czynności (Macilotti, 2022, s. 231).

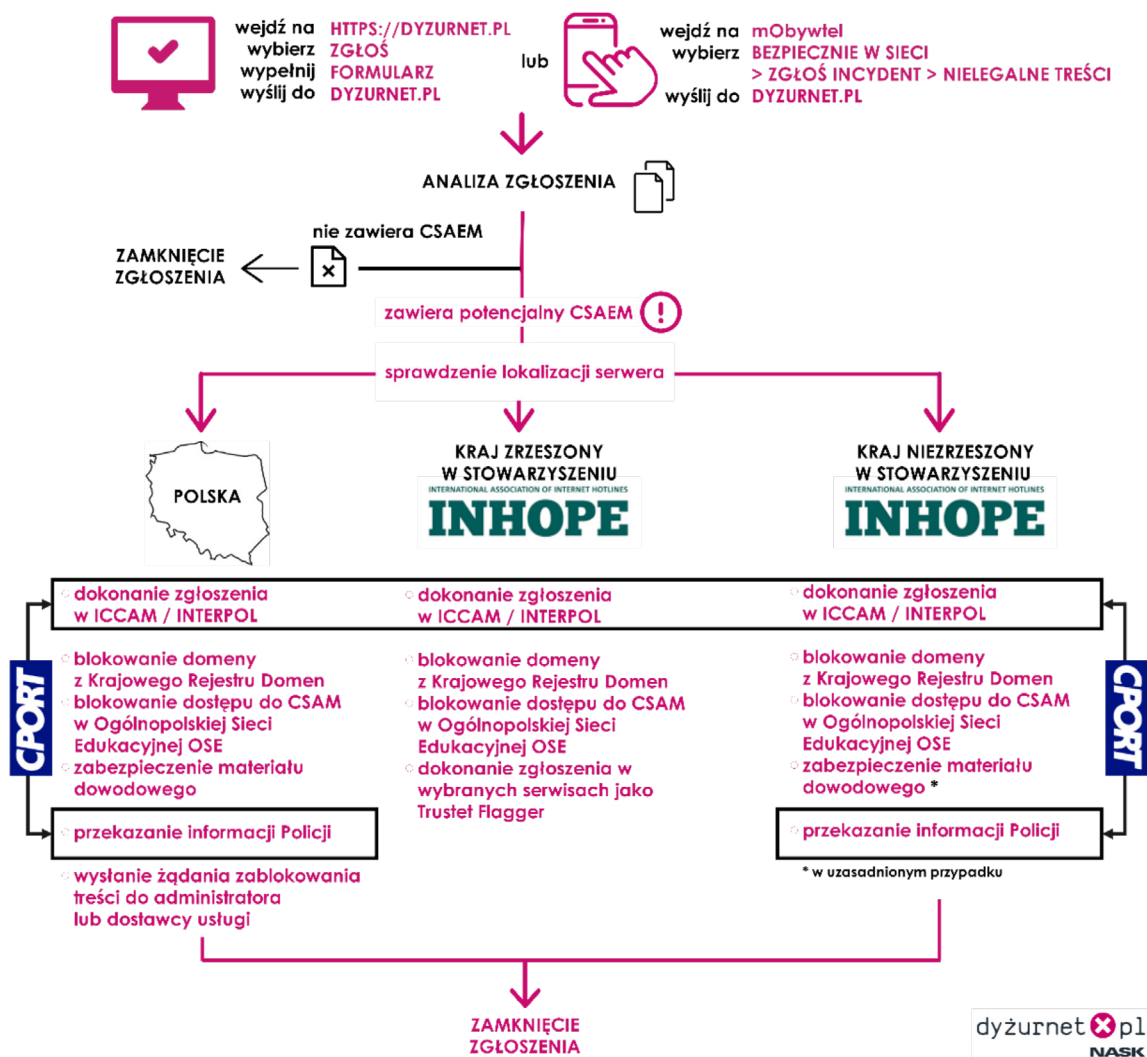
Dyżurnet.pl przesyłał do wskazanej komórki organizacyjnej Policji specjalnie w tym celu opracowany raport, który może stanowić podstawę do podjęcia dalszych czynności. W związku z rosnącą liczbą zgłoszeń i plików, aby uniknąć opóźnień (ang. *backlog*) już na etapie przekazywania informacji, planuje się wdrożenie w Polsce skierowanego do Policji systemu o nazwie CPORT.

CPORT jest wdrażanym na świecie rozwiązaniem teleinformatycznym automatyzującym i przyspieszającym znaczną część czynności związanych z wymianą informacji pomiędzy krajowym punktem zgłoszeń (*hotline*) a jednostką Policji wyznaczoną do walki z CSAEM i OCSAE. Platforma CPORT – opracowana przez INHOPE we współpracy z Interpolem – służy do przekazywania w czasie rzeczywistym (minuty zamiast dni) uprawnionym funkcjonariuszom Policji informacji i danych na poziomie krajowym o treściach przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci. W odniesieniu do wymiany informacji CPORT zapewnia: bezpieczeństwo (bez potrzeby przewożenia, archiwizacji czy utylizacji nośników danych), legalność (trójstronne

porozumienie gwarantujące działanie zgodne z prawem krajowym i międzynarodowym), dostęp bezpośredni (bez opóźnień wynikających z obiegu kancelaryjnego pism i nośników), kompletność informacji (dane wystarczające do podjęcia pierwszych czynności), agregację (możliwość powrotu do spraw zamkniętych/zamrożonych) oraz specjalistyczną wiedzę (m.in. wgląd w klasyfikację i kategoryzację treści wykonaną przez specjalistów Dyżurnet.pl). Po wdrożeniu obieg danych i informacji pomiędzy Dyżurnet.pl i Policją mógłby wyglądać w sposób przedstawiony poniżej (rys. 12).

Rys. 12.

Integracja systemu zgłoszeń Dyżurnet.pl i Policji w oparciu o CPORT (opracowanie: Dyżurnet.pl)

Przykład 2. Project Arachnid i Arthropod

Kolejnym elementem systemu zwalczania CSAEM i OCSAE są wielozadaniowe rozwiązania teleinformatyczne, integrujące działania reaktywne (m.in. reagowanie na zgłoszenia, utrzymywanie i rozwój baz CSAM, kategoryzacja / klasyfikacja treści) oraz proaktywne (m.in. *crawlers* i *scrapery*).

Za przykład niech posłuży Project Arachnid (C3P, 2023, 2026) – kanadyjska inicjatywa o zasięgu międzynarodowym, zrzeszająca 18 światowych podmiotów zaangażowanych w walkę z CSAEM i OCSAE, w tym ponad 50 analityków z 17 krajów. Do zadań Arachnid od blisko 10 lat należy m.in. automatyczne skanowanie internetu (stały monitoring miejsc zagrożonych), wyszukiwanie materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci oraz zgłaszanie ich do zablokowania lub usunięcia i dalszej analizy przez ekspertów. Według danych pochodzących ze strony projektu, platforma przetworzyła ponad 176 mld zdjęć, a ponad 126 mln potencjalnie nielegalnych treści przekazała do dalszej analizy, co skutkowało ponad 141 mln tzw. *takedown notices*, tj. oficjalnych zgłoszeń z żądaniem natychmiastowego usunięcia treści skierowanych m.in. do administratorów stron, hostingów, platform (stan na początek 2026).

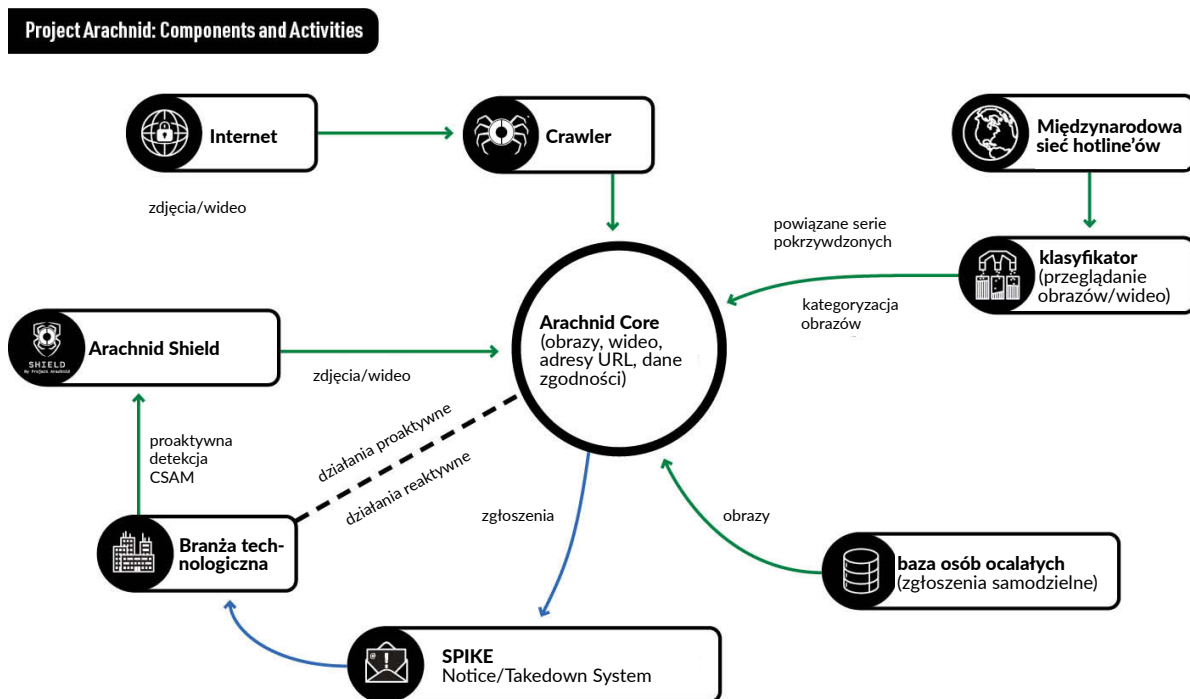
Omawiane rozwiązanie warte jest zwrócenia uwagi z kilku względów. Po pierwsze, działa proaktywnie, co oznacza, że dane są wyszukiwane w czasie rzeczywistym przez *crawler* (automatyczne narzędzie służące do indeksowania zasobów sieciowych), a następnie – w uzasadnionym przypadku (tj. podejrzenie obecności treści CSAEM) – pobierane przez *scraper*. Po drugie, system pozwala na korzystanie z wydzielonych wskazanym odbiorcom zasobów poprzez odseparowane moduły, takie jak Arthropod (dla Policji) czy Shield (dla podmiotów komercyjnych). Po trzecie – wykorzystuje opisaną już tu technologię haszy w możliwie najszerszym zakresie:

Arachnid to zautomatyzowany *crawler* internetowy o zasięgu międzynarodowym, który wykrywa i przetwarza dziesiątki tysięcy obrazów na sekundę oraz wysyła powiadomienia o konieczności usunięcia treści do dostawców usług online (...). [W tym celu] wykorzystuje technologię haszowania, aby dopasowywać konkretne zdjęcie lub nagranie wideo do bazy znanych materiałów CSEA. Technologia haszowania może być dokładna (gdy jeden obraz jest identyczny z drugim) albo może wskazywać dopasowanie przybliżone, np. w przypadku zmienionego rozmiaru obrazu. Dopasowania przybliżone uzyskuje się dzięki „haszom percepcyjnym” lub oprogramowaniu Microsoft PhotoDNA. Arachnid udostępnia firmom API, przez które moderatorzy treści lub dostawcy hostingu mogą proaktywnie porównywać nowo przesyłane lub istniejące już materiały z listą cyfrowych odcisków (ang. *digital fingerprints*) przygotowaną przez Arachnid (OECD, 2023, s. 26).

Działania proaktywne przy użyciu *crawlerów* czy w ramach tzw. *proactive investigations* (Francis i in. 2021) pozwalają bądź przerwać dystrybucję CSAEM, bądź też gromadzić niezbędny do skazania sprawców dalszy materiał dowodowy. Model działania takiego narzędzia przedstawiono poniżej (rys. 13).

Rys. 13.

Projekt Arachnid – model działania (opracowanie: <https://projectarachnid.ca/>)

Jednostki specjalne do walki z CSAEM i OCSAE

Kolejnym z elementów krajowego systemu – obok omówionych powyżej technologii – powinna być odpowiednio przygotowana agencja/jednostka Policji, która byłaby w stanie dynamicznie dokonywać oceny swojej skuteczności, w razie potrzeby modyfikować struktury lub sposób organizacji, a także rozwijać nowe metody i narzędzia.

We wspomnianym badaniu uczestnicy zwrócili uwagę na to, że: „praca w wyspecjalizowanych jednostkach policji zajmujących się przestępstwami na tle seksualnym, zwiększa skuteczność czynności z zakresu zwalczania CSEA” (Tselenti, 2025, s. 7).

Podobnego zdania są eksperci z Interpolu, którzy od lat podnoszą kwestię konieczności tworzenia specjalistycznych struktur krajowych:

Tam, gdzie jeszcze nie istnieją, należy utworzyć i odpowiednio wyposażać krajowe wyspecjalizowane jednostki dedykowane do zwalczania OCSEA (ang. *national specialized units dedicated to combatting OCSEA*). W tym zakresie międzynarodowa sieć specjalistów Interpolu ds. przestępstw przeciwko dzieciom jest gotowa wspierać rozwój kompetencji w tej dziedzinie. Po podłączeniu do bazy ICSE jednostki te uzyskują możliwość analizowania materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci, identyfikacji pokrzywdzonych oraz sprawców zarówno na poziomie krajowym, jak i w ramach wspólnych operacji międzynarodowych (Interpol, 2022b, s. 11).

Dlatego też na rozwój ICAC (ang. *Interpol's Crimes Against Children Unit*) przeznaczono 11 mln euro, które mają zostać wykorzystane na modernizację funkcjonującej bazy CSAM, w efekcie czego obecnie powstaje ICSE NG (ang. *next generation*).

Szukając kryteriów, którymi mogłyby cechować się takie specjalistyczne jednostki, można posłużyć się modelem przedstawionych w ramach OOSI (ang. *Out Of The Shadows Index*). Według cytowanego źródła skuteczny, krajowy, międzysektorowy system ochrony dzieci musi posiadać strukturę policyjną, która uzyskała wskaźnik „potencjału” najbliższy 100. Ważnym elementem przedstawionego modelu jest wyróżnienie wśród jednostek/agencji dwóch poziomów, tj. komórek wyspecjalizowanych (ang. *dedicated unit*), dla których zwalczanie CSAE i OCSAE stanowi priorytet i mieści się w ich podstawowych kompetencjach, oraz jednostek wyznaczonych (ang. *designated unit*). W przypadku tych drugich jednostka nie musi koncentrować się wyłącznie na (internetowych) przestępstwach seksualnych wobec dzieci, jednak problematyka ta stanowi wyraźną część zakresu jej działania. Poniżej przedstawiono kryteria podlegające ocenie:

Potencjał Policji (ang. *Police Capacity*) – ogólna ocena przygotowania instytucjonalnego oraz operacyjnego formacji (od 0 do 100):

1. Wyspecjalizowana jednostka (ang. *dedicated unit*) ds. wykorzystywania seksualnego dzieci – istnienie odrębnej jednostki zajmującej się wyłącznie przestępstwami seksualnymi wobec dzieci.
2. Wyspecjalizowana jednostka (ang. *dedicated unit*) ds. internetowych przestępstw seksualnych wobec dzieci – funkcjonowanie specjalistycznego zespołu zwalczającego wykorzystywanie dzieci w cyberprzestrzeni.
3. Wyznaczona jednostka (ang. *designated unit*) ds. internetowego CSAE – formalne wskazanie komórki odpowiedzialnej za prowadzenie spraw dotyczących wykorzystywania dzieci *online*.

4. Wyznaczona jednostka (ang. *designated unit*) ds. informatyki śledczej w zakresie internetowego CSAE – dostępność zaplecza technicznego i eksperckiego do analizy materiałów cyfrowych związanych z przestępstwami seksualnymi na szkodę dzieci.
5. Wyznaczona jednostka (ang. *designated unit*) do realizacji międzynarodowych spraw z zakresu internetowego CSAE – zdolność do prowadzenia spraw transgranicznych i współpracy z zagranicznymi organami ścigania.
6. Szkolenia z prowadzenia postępowań w postaci przyjaznej dzieciom (ang. *training on child-friendly investigations*) – przygotowanie funkcjonariuszy do prowadzenia czynności z udziałem dziecka w sposób zapewniający jego bezpieczeństwo psychiczne, poszanowanie godności oraz ograniczenie ryzyka wtórnej wiktymizacji w sprawach CSAEM i OCSAE.
7. Narzędzia i standardy postępowania funkcjonariuszy przyjazne dzieciom, a także młodzieży (ang. *child and adolescent-friendly tools and standards for investigators*) – stosowanie procedur i wytycznych dostosowanych do wieku i potrzeb dzieci oraz nastolatków (patrz pkt 6).
8. Przyjazne dzieciom oraz młodzieży standardy przesłuchania (ang. *child and adolescent-friendly tools and standards for interviewing*) – wykorzystywanie specjalnych metod rozmowy z dziećmi, takich jak jedno przesłuchanie czy wsparcie psychologa.
9. Liczba funkcjonariuszy policji na 100 000 mieszkańców (ang. *Police personnel per 100 000 persons*) – wskaźnik ogólnej dostępności zasobów kadrowych policji, wpływający na skuteczność reagowania także w sprawach dotyczących dzieci.

Według powyższego Indeksu tak przedstawiała się gotowość dwóch wybranych państw europejskich w 2022 r.:

Tabela 4.

Wyniki analizy przeprowadzonej według modelu OOSI w odniesieniu do Wielkiej Brytanii oraz Albanii (opracowanie: <https://outoftheshadows.global/data/europe-and-central-asia/>)

	wskaźniki	Wielka Brytania	Albania
	Potencjał Policji (ang. Police capacity)	90,9	85,1
1.1	Wyspecjalizowana jednostka (ang. dedicated unit) ds. wykorzystywania seksualnego dzieci	100	100
1.2	Wyspecjalizowana jednostka (ang. dedicated unit) ds. internetowych przestępstw seksualnych wobec dzieci	100	66,7
1.2.1	Wyznaczona jednostka (ang. designated unit) ds. internetowego CSAE	100	100
1.2.2	Wyznaczona jednostka (ang. designated unit) ds. informatyki śledczej w zakresie internetowego CSAE	100	0
1.2.3	Wyznaczona jednostka (ang. designated unit) do realizacji międzynarodowych spraw z zakresu internetowego CSAE	100	100
1.3	Szkolenia z prowadzenia postępowań w postaci przyjaznej dzieciom (ang. training on child-friendly investigations)	100	100
1.3.1	Narzędzia i standardy postępowania funkcjonariuszy przyjazne dzieciom, a także młodzieży (ang. child and adolescent-friendly tools and standards for investigators)	100	100
1.3.2	Przyjazne dzieciom oraz młodzieży standardy przesłuchania (ang. child and adolescent-friendly tools and standards for interviewing)	100	100
1.4	Liczba funkcjonariuszy policji na 100 000 mieszkańców (ang. Police personnel per 100 000 persons)	36	62,2

Poruszenie wątku innych państw i przeprowadzenia pełnej analizy porównawczej, chociażby w odniesieniu do przywołanego tu modelu OOSI (alternatywnie można stosować model ECPAT *Global Progress Towards Ending the Sexual Exploitation of Children* lub WeProtect Global Alliance *Model National Response to end child sexual exploitation & abuse online*), wykracza poza charakter omawianych tu zagadnień. Dlatego też jedynie zostanie zasygnalizowane, że Albania (Cami, 2024; Škorić, 2025) jest jednym z 12 krajów analizowanych w rejonie Europy i Azji (brak w tym zestawieniu Polski). W tym obszarze w tzw. TOP 5 znalazły się: Wielka Brytania, Francja, Szwecja, Turcja, Niemcy. Rozwiązania systemowe tych krajów można analizować pod kątem poszukiwania rozwiązań modelowych na potrzeby krajowe.

Na zakończenie tej części, w kontekście zagadnień związanych z tworzeniem specjalistycznych jednostek Policji, należy podkreślić, że zarówno technologia, jak i organizacja muszą mieć u podstaw zagadnienia związane z ochroną dobrostanu osób (Strickland, 2023; Bąk i in., 2024) zajmujących się służbowo analizą CSAEM

i OCSAE (analityków i moderatorów treści, biegłych, policjantów, prokuratorów czy sędziów, a także inne osoby tworzące ekosystem walki z cyberprzestępczością seksualną na szkodę dzieci). Nawiązując do tytułu jednego z artykułów poświęconych temu zagadnieniu (Conway, 2024), należy pamiętać, żeby chronić chroniących (ang. *protecting the protectors*).

Analiza przypadku – czyli CSAEM w cyber(czaso)przestrzeni

Na zakończenie artykułu w postaci *case study* zostanie omówione zagadnienie cyber(czaso)przestrzeni. Stanowi to klamrę i nawiązanie do zaprezentowanych na początku słów, gdzie zwrócono uwagę na potrzebę walidacji działań m.in. w obszarze edukacji, prawa, technologii, współpracy międzyinstytucjonalnej czy międzysektorowej, a także weryfikacji i udoskonalania języka, którym opisujemy zjawiska związane z CSAEM i OCSAE.

W tekście pt. *Wpływ czasu ujawnienia popełnienia przestępstw* autor przedstawia wyniki badań aktowych nad zagadnieniem przedawnienia karalności (art. 101 k.k.) przestępstw związanych z seksualnym wykorzystywaniem małoletnich. Jedną z jego konstatacji brzmi następująco:

(...) upływ czasu pomiędzy zdarzeniem a zgłoszeniem tego faktu może mieć negatywny wpływ na skuteczność postępowania dowodowego. Wraz z upływem czasu obiektywny materiał dowodowy – ślady kryminalistyczne i materiały rzeczowe – ulega degradacji czy zniszczeniu. Niekiedy ma to charakter wręcz planowy – jak w przypadku danych telekomunikacyjnych, które są usuwane po upływie okresu ich retencji. Również ślady pamięciowe, co naturalne, ulegają zatarciu (Lewulis, 2025, s. 16).

Bardzo podobnie to zagadnienie przedstawia Czarnecki w odniesieniu do niemal całej rozpiętości czasowej (por. dalsze uwagi), którą należy brać pod uwagę w odniesieniu do CSAEM i OCSAE:

(...) jeśli czas między czynem sprawcy a wydaniem rozstrzygnięcia w przedmiocie odpowiedzialności karnej jest nadmiernie długi, to trudno wówczas mówić, że takie postępowanie jest sprawiedliwe, skoro reakcja karna powinna być nieuchronna i niezwłoczna. Przedawnienie ma również istotny walor pragmatyczny, z upływem czasu zmniejsza się bowiem prawdopodobieństwo sprawnego i pełnego zgromadzenia materiału dowodowego, który może zostać wykorzystany w danym postępowaniu karnym (zob. też Czarnecki, 2023, s. 157).

W odniesieniu do cyberprzestępczości – zwłaszcza tej związanej z seksualnym wykorzystywaniem dzieci – zagadnienia temporalne mają szczególne, aczkolwiek często pomijane znaczenie. Lewulis oraz Czarnecki zwracają uwagę na czas w kontekście przedawnienia karalności. Można o nim mówić również w kontekście opóźnienia reakcji systemu (ang. *backlog*) na CSAE czy znamion przestępstw związanych z CSAEM i OCSAE. W polskim Kodeksie karnym (co w dużej mierze wynika z dostosowania tego aktu do regulacji międzynarodowych) już same formy czasownikowe czynności sprawczych pozwalają zaobserwować ponad 20 relewantnych temporalnie zmiennych, które powinny zostać uwzględnione w metodologii czynności organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

Wymieńmy kilka przykładowych kodeksowych „momentów w czasie”, które mogą składać się na seksualne wykorzystywanie dziecka – czy to w „klasycznej” formie kontaktowej (CSAE), czy też tej związanej z cyberprzestrzenią (CSAEM lub OCSAE). Pierwszy kontakt seksualny osoby dorosłej z dzieckiem może przybrać formę *groomingu*, zatem wiktyimizacja i traumatyzacja zaczynają się, zanim dojdzie do ewentualnego przestępstwa kontaktowego. Następnie weźmy pod uwagę czas utrwalenia materiału (por. art. 202 §3, 4, 4b k.k. czy też art. 197 §3 pkt 4 w zb. z art. 197 §4 kk), czas produkcji (i postprodukcji), czas posiadania i przechowywania. Możemy dodać ponadto czas: rozpowszechniania, dystrybucji, sprowadzania, prezentowania, uzyskania dostępu. Z drugiej strony mamy czas aktywności występujących po wiktyimizacji (lub jeszcze w jej trakcie), a zatem czas: ujawnienia faktu (np. w drodze reminiscencji), podjęcia decyzji o zgłoszeniu czynu i powiadomienia instytucji (np. Dyżurnet.pl, Policja, Prokuratura, PKDP), udziału w czynnościach, a następnie pożądanego przywrócenia lub chociaż poprawy dobrostanu dziecka. Z trzeciej strony należy wskazać na czas reakcji systemu (np. placówki szkolnej, Policji, Prokuratury): uzyskanie pierwszej informacji, wykonanie czynności dowodowych z małoletnim, zabezpieczenie nośników/materiałów cyfrowych, analiza cyfrowego materiału dowodowego, kategoryzacja i klasyfikacja treści (przez specjalistę Dyżurnet.pl, biegłego, Policję, Prokuraturę), kwalifikacja prawna, zakończenie postępowania (wydanie prawomocnego wyroku), realizacja kary.

Dostrzegając tę wielopoziomą cyber(czaso)przestrzeń, przyjrzyjmy się studium przypadku, w którym treści CSAEM dzięki technologiom cyfrowym zostały zmnożone. Sprawca utworzył je smartfonem (paczka plików nr 1), który Policja zabezpieczyła w toku przeszukania osoby dokładnie w tym dniu. Te same pliki, bez żadnej modyfikacji, skopiował on na swój komputer stacjonarny, który służby zabezpieczyły zaraz po telefonie (paczka plików nr 2). Ostatni zbiór CSAEM (paczka plików nr 3) sprawca umieścił – w niezmienionej formie – na zlokalizowanym w Polsce

forum w tzw. otwartym internecie, skąd jeszcze przez nikogo nie został pobrany, ani obejrany (do wątku na forum można dostać się jedynie po autoryzacji hasłem, a tego sprawca nie udostępnił z uwagi na zatrzymanie).

W oparciu o ten przypadek warto zapytać: kiedy, jeżeli w ogóle, zakończyło się „posiadanie” tych treści przez sprawcę? W toku czynności zabezpieczono ww. nośniki (telefon i dysk twardy komputera z paczkami nr 1 i nr 2), a następnie potwierdzono, że w ich pamięci zostały utrwalone treści CSAEM. Można przyjąć, że czas procesowo-technicznego zabezpieczenia nośnika przez organy ścigania stanowi datę końcową „posiadania”. Ten moment (data i godzina) zostanie wykorzystany przy konstruowaniu zarzutu, a następnie aktu oskarżenia.

Co jednak z paczką nr 3? Dla ułatwienia dodajmy, że treści znajdują się w zasobie sieciowym, o którym Policja wie (np. z wyjaśnień podejrzanego), że istnieje, ale nie uzyska do niego dostępu bez wprowadzenia lub złamania hasła. Ta ogólnie powszechna sytuacja rodzi problemy prawne, technologiczne i metodologiczne, których Autor tu nie rozstrzyga. Stanowią one jedynie przyczynek do dalszych rozważań metodologicznych w kontekście omówionych rozwiązań teleinformatycznych.

Wykonanie pełnej klasyfikacji zabezpieczonych treści wraz z wyliczeniem zdefiniowanych w systemie haszy (np. MD5, SHA1, PhotoDNA), a następnie zasilenie tymi danymi i informacjami specjalistycznej bazy, pozwoli zagregować pliki zawierające CSAEM i dokonać ich atrybucji (powiązać każdy jeden plik z osobą pokrzywdzoną i sprawcą). W przyszłości może to pozwolić uniknąć powtarzania czynności technicznych lub/i procesowych, a więc również wtórnej wiktyimizacji (osoby pokrzywdzonej) i wtórnej traumatyzacji (analityka, biegłego itp.).

Co najmniej od 10 lat istnieją dostępne dla organów ścigania, a omówione tu pokrótce, rozwiązania pozwalające na manualne lub zautomatyzowane przeszukiwanie zasobów sieci (w tym darkwebu), takie jak *crawlers* i *scrapery* (por. opisany wcześniej Project Arachnid; IWF, 2020a, 2026). Cały zaś system ma na celu zablokowanie lub usunięcie treści. Włączenie podobnej technologii do algorytmu standardowych czynności wykrywczych może pozwolić organom ścigania i wymiarowi sprawiedliwości uniknąć powyższych dylematów, a przede wszystkim znacząco ograniczyć rozpowszechnianie treści CSAEM i tym samym chronić dzieci w najpełniejszy (proaktywny i holistyczny) sposób.

Podejście skoncentrowane na osobie pokrzywdzonej (ang. *victim-centred approach*) wymusza „odpytanie” systemu o podobnej funkcjonalności do Arachnid i bazy ICSE już w czasie realizacji czynności wstępnych. Taki przykładowy algorytm – częściowo przynajmniej rozwiązujący problem paczki nr 3 – przedstawiono poniżej. Może on być stosowany bez większych – acz zawsze pożądanych z uwagi

na różnorodność postępowań – modyfikacji zarówno do CSAE, którego skutkiem jest CSAEM/OCSAE, jak i czynów zaistniałych całkowiec w świecie wirtualnym.

1. Uzyskanie wiedzy o małoletnim/sprawcy/treściach CSAEM (takie są trzy najprostsze wektory inicjujące podjęcie działań organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości).
2. Medyczno-psychologiczno-prawne udzielenie pomocy osobie małoletniej oraz pozyskanie – za zgodą uprawnionego podmiotu/osoby – jej wizerunku na potrzeby identyfikacji treści CSAEM.
3. Procesowo-techniczne zabezpieczenie miejsc(a) działania sprawcy, sprzętu służącego do obrazowania (np. kamery, telefony, komputery z wbudowanym urządzeniem do rejestracji multimedialnej), a także wszelkich nośników danych mogących zawierać tzw. producenckie treści CSAEM, w tym zasobów sieciowych.
4. Wstępna identyfikacja materiałów audiowizualnych z wykorzystaniem oprogramowania z funkcją tzw. wyszukiwania obrazem.
5. Przygotowanie – dla określonego podzbioru zidentyfikowanych i wyselekcjonowanych „treści producenckich” – listy haszy kryptograficznych (np. MD5, SHA1 lub nowszy) oraz tzw. haszy inteligentnych (np. PhotoDNA, Videntifier).
6. Sprawdzenie w bazie referencyjnej⁸ przy użyciu ww. list haszy lub treści CSAEM, czy i w jakim charakterze znajduje się tam objęty postępowaniem materiał.
7. Sprawdzenie w systemie Arachnid/CPORT (innym posiadającym analogiczne funkcje) przy użyciu list haszy, czy i w jakim charakterze (np. czy był rozpowszechniany) znajduje się tam ww. materiał.
8. Obligatoryjne orzeczenie zniszczenia/usunięcia danych (np. pliki zawierające CSAEM, konto na forum, strona www) oraz fakultatywnie przepadku przedmiotów (np. telefon, dysk, serwer), które mają związek z popełnienia przestępstwa.
9. Prawidłowa kwalifikacja prawna (por. matryca sprawców).
10. Zakończenie postępowania.

Niezastosowanie pkt 6 i 7 może doprowadzić do sytuacji, w której zmultiplikowany przez sprawcę (lub osoby z nim powiązane) materiał CSAEM – po raz pierwszy zidentyfikowany w ramach tego postępowania – szybko rozprzestrzeni się

---

8 W odniesieniu do pkt 6–7 algorytmu – do czasu powstania polskiego systemu teleinformatycznego obejmującego bazę haszy i bazę wizerunków – rekomendowane jest sprawdzenie (tzw. *cross-checking*) w innych bazach/systemach, do których Policja i/lub Prokuratura ma dostęp stały lub *ad hoc*, wynikający z potrzeb zapewnienia celów postępowania karnego, np. ICSE.

w sieci i „kolekcjach” innych sprawców zainteresowanych treściami przedstawiającymi seksualne wykorzystywanie dzieci, również tych z subgrupy A1 oraz z grupy C (por. część dotyczącą typologii sprawców). W efekcie niezasilanie bazy referencyjnej (np. ICSE) „polskimi” materiałami CSAEM może prowadzić do podjęcia czynności z zakresu VID przez policję/prokuraturę innego kraju. To z kolei obciąża ich systemy walki z CSAEM i OCSAE. Może się również wiązać z inicjowaniem przez zagraniczny podmiot prowadzący postępowanie międzynarodowej pomocy prawnej, która to czynność z kolei obciąży polski wymiar sprawiedliwości i organy ścigania.

Analogicznie – wykorzystanie technologii takich jak Arachnid, CPORT, ICSE – na wczesnym etapie (zaraz po powzięciu informacji przez organy ścigania) daje szansę zapobieżenia rozprzestrzenianiu się w globalnym internecie ujawnionych w Polsce tzw. producenckich treści CSAEM.

Podsumowanie. W stronę zintegrowanego systemu ochrony małoletnich przed CSAEM i OCSAE

W artykule omówiono wyzwania związane z przestępczością seksualną wobec dzieci oraz przedstawiono wybrane krajowe i międzynarodowe inicjatywy przeciwdziałające zjawiskom CSAEM i OCSAE. Szczególną uwagę poświęcono aspektom technologicznym i metodologicznym, podkreślając, że skuteczna ochrona małoletnich w środowisku cyfrowym wymaga ciągłej aktualizacji działań podejmowanych w obszarach edukacji, prawa, technologii, współpracy międzyinstytucjonalnej i międzysektorowej, a także doskonalenia terminologii opisującej te zjawiska – m.in. w odniesieniu do typologii sprawców, definicji cyber(czaso)przestrzeni czy wyznaczania i monitorowania miejsc zagrożonych w internecie (rozumianym jako przestrzeń bezprawia).

Zwalczanie CSAEM i OCSAE jako form transgranicznej, zorganizowanej cyberprzestępczości wymaga porzucenia rozproszonych, lokalnych i reaktywnych działań na rzecz podejścia systemowego, uwzględniającego nie pojedyncze dane, a wzorce dające się zauważyć zarówno w treściach CSAEM, jak i w aktywnościach przestępczych związanych z OCSAE.

Wdrożenie w Polsce rozwiązań takich jak krajowa baza CSAM oraz systemów automatyzujących wymianę informacji (np. ICSE, Arachnid, CPORT) pozwoli skrócić czas reakcji instytucji, ograniczyć dalszą dystrybucję materiałów i zmniejszyć ryzyko wtórnej wiktyimizacji. Odpowiednio zaprojektowane technologie odciążą analityków i biegłych, redukując ich ekspozycję na treści traumatyzujące. Oparte na haszach i predykcji AI rozpoznawanie znanych materiałów zwiększy skuteczność

specjalistów w identyfikacji pokrzywdzonych (VID). Budowa i pełne wykorzystanie krajowych oraz międzynarodowych baz CSAM umożliwi przejście od działań fragmentarycznych do spójnego, holistycznego mechanizmu, który zapewni proaktywną i szybką ochronę dzieci w coraz bardziej złożonej cyber(czaso)przestrzeni.

E-mail autora: pawel.oberst@nask.pl

Bibliografia

- Adler, A. (2001). The Perverse Law of Child Pornography. *Columbia Law Review*, 101(2), 209–273. <https://doi.org/10.2307/1123799>
- Aiken, M., Moran, M., Berry, M.J. (2011). *Child abuse material and the Internet. Cyberpsychology of online child-related sex offending*. Referat zaprezentowany 5–7 września 2011 r. na 29 Meeting of the INTERPOL Specialist Group on Crimes against Children, Lyon, Francja. https://www.researchgate.net/publication/277774727_Aiken_Moran_Berry_2011
- Ali, S., Paash, A.S. (2021). A systematic review of the technology-enabled child sexual abuse (OCSA) and its impacts. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*, 25 (5S), 1–18. <https://www.abacademies.org/articles/a-systematic-review-of-the-technology-enabled-child-sexual-abuse-ocsa-its-impacts-14884.html>
- Alrwais, S.A., Liao, X., Mi, X., Wang, P., Wang, X., Qian, F., Beyah, R.A., McCoy, D. (2017). *Under the Shadow of Sunshine: Understanding and Detecting Bulletproof Hosting on Legitimate Service Provider Networks*. 2017 IEEE Symposium on Security and Privacy (SP), 805–823. <https://doi.org/10.1109/SP.2017.32>
- Bąk, G., Ogińska-Bulik, N. (2024). *Wtórna traumatyzacja wśród funkcjonariuszy policji. Konsekwencje i uwarunkowania*. Difin.
- Bielawski, R. (2020). Zakres przedmiotowo-podmiotowy przestępczości zorganizowanej. *Zeszyty Naukowe Pro Publico Bono*, 1(1), 13–21. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0014.4642>
- Billuart, J., Gemignani, R., Perrot, P. (2025). ODIP. A state-of-the-art child sexual abuse material detection model. W D. Verdejo, E. Mercier-Laurent (red.), *AI4GS 2024. IFIP Advances in Information and Communication Technology*, 743 (18–27). Springer Nature Switzerland AG. https://doi.org/10.1007/978-3-031-96522-7_2
- Billuart, J., Gemignani, R., Perrot, P. (2025). ODIP. A State-of-the-Art Child Sexual Abuse Material Detection Model. W Verdejo, D., Mercier-Laurent, E. (red.) *Artificial Intelligence for Global Security. AI4GS 2024. IFIP Advances in Information and Communication Technology*, 743 (18–27). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-14289-0_12
- Bocheński, M. (2015). Ile pedofilii w „pedofilach”? Wybrane problemy wykorzystywania seksualnego małoletnich w Polsce – perspektywa kryminologiczna. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 14, 199–132. <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/471/337>
- Breitinger, F., Liu, H., Winter, C., Baier, H., Rybalchenko, A., Steinebach, M. (2013). Towards a process model for hash functions in digital forensics. Gladyshev, P.,

- Marrington, A., Baggili, I. (red.). *Digital forensics and cyber crime: ICDF2C 2013* (170–186). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-08545-7_12
- Bongen, R., Moßbrucker, D., Güldenring, B., Lenz, P. (22.04.2021). Private Kinderfotos auf Pädosexuellen-Seiten. *Tagesschau*. <https://www.tagesschau.de/investigativ/panorama/kinderfotos-sozialemedien-paedosexuelle-101.html>
- Brown, R. (2023). *Eliminating online child sexual abuse material*. Routledge.
- Brown, R., Oldenburg, E., Cole., J. (2018). Project VIC. Helping to Identify and Rescue Children from Sexual Exploitation. *Police Chief Online*. <https://www.police-chiefmagazine.org/project-vic>
- Bursztein, E., Clarke, E., DeLaune, M., Eliff, D. M., Hsu, N., Olson, L., Shehan, J., Thakur, M., Thomas, K., Bright, T. (2019). Rethinking the detection of child sexual abuse imagery on the internet. *Proceedings of the World Wide Web Conference (WWW'19)*, 2601–2607. <https://doi.org/10.1145/3308558.3313482>
- C3P (2023). *Project Arachnid CSAM online availability*. <https://protectchildren.ca/en/resources-research/project-arachnid-csam-online-availability>.
- C3P (2026). *Project Arachnid*. <https://www.projectarachnid.ca>
- Caffo, E. (red.). (2021). *Online child sexual exploitation. Treatment and prevention of abuse in a digital world*. Springer.
- Caianiello, M., Camon, A. (red.). (2021). *Digital forensic evidence*. Wolters Kluwer.
- CameraForensics (8 lipca 2025). *The reality of organised ritual abuse – extreme abuse hidden from view*. <https://www.cameraforensics.com/blog/2025/07/08/the-reality-of-organised-ritual-abuse/>
- Cami, G. (2024). Legal Standards for Cross-Border Access to Electronic Evidence in Criminal Procedure. An Albanian Perspective on International Standards. *Studia Iuridica Lublinensia*, 33(5), 11–30. <http://dx.doi.org/10.17951/sil.2024.33.5.11-30>
- Casey, E. (2010). *Handbook of digital forensics and investigation*. Elsevier Academic Press.
- Celiksoy, E., Schwarz, K. (2023). *Investigation into financial transactions used in the online sexual exploitation of children. The state of evidence*. University of Nottingham, Rights Lab. <https://www.nottingham.ac.uk/research/beacons-of-excellence/rights-lab/resources/reports-and-briefings/2023/october/investigation-into-financial-transactions-used-in-the-online-sexual-exploitation-of-children.pdf>
- Chau, K. (2022). *Initial results of the Tech Coalition video hash interoperability alpha project*. <https://technologycoalition.org/blog/initial-results-of-the-tech-coalition-video-hash-interoperability-alpha-project>

- Childlight (2025a). *2025 into the light index on global child sexual exploitation and abuse. Supplemental thematic analysis report*. Childlight – Global Child Safety Institute. https://www.childlight.org/uploads/publications/intothelight2025/STAR_2025.pdf
- Childlight (2025b). *Who benefits? Shining a Light on the Business of Child Sexual Exploitation and Abuse*. https://www.childlight.org/uploads/publications/searchlight2025/Childlight_Searchlight_Report_2025.pdf
- Childlight (2025c). *Global experts call for new approach to protect children from 'pandemic' of sexual exploitation and abuse*. <https://www.childlight.org/newsroom/global-experts-call-for-new-approach-to-protect-children-from-pandemic-of-sexual-exploitation-and-abuse>
- Chlebowicz, P., Łabuz, P., Safjański, T. (red.). (2022). *Antykryminalistyka. Taktyka i technika działań kontrwykrywczych*. Difin.
- Chojnowski, A. (2020). *Informatyka sądowa w praktyce*. Helion.
- CLKP. (2018). *Stanowisko dostępne do bazy ICSE (Interpol) w pracowni informatyki śledczej CLKP*. <https://clkp.policja.pl/clk/informatyka-sledcza-w-c/miedzynarodowa-wymiana/158734,Stanowisko-dostepowe-do-bazy-ICSE-Interpol-w-pracowni-informatyki-sledczej-CLKP.html>
- Conway, P., Redmond, T., Lundrigan, S., Davy, D., Bailey, S., Lee, P. (2024). Protecting the protectors. Moral injury, coping styles, and mental health of UK police officers and staff investigating child sexual abuse material. *Depression and Anxiety*, 2024. <https://doi.org/10.1155/da/1854312>
- CyberDefence24 (17.09.2025). *Rząd stworzy nowy system do walki z wykorzystywaniem dzieci*. <https://cyberdefence24.pl/cyberbezpieczenstwo/rzad-stworzy-nowy-system-do-walki-z-wykorzystywaniem-dzieci>
- Czarnecki, P. (2023). *Przedawnienie i zatarcie skazania przestępstw przeciwko wolności seksualnej – między surowym ukaraniem sprawcy a ochroną interesów małoletniego pokrzywdzonego*. Dziecko Krzywdzone. Teoria, badanie, praktyka, 22, 152–184. <https://dzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/876/721>
- Dąbrowska, M. (2025). Propozycja reform terminologicznych dotyczących kryminalizacji materiałów przedstawiających wykorzystywanie seksualne małoletnich (CSAM) w polskim prawie karnym. *Studia Prawnoustrojowe*, 68, 47–67. <https://doi.org/10.31648/sp.11036>
- Daskalaki, E., Kokolaki, E., Fragopoulou, P. (2025). Hashing in the Fight Against CSAM. Technology at the Crossroads of Law and Ethics. *Journal of Cybersecurity and Privacy*, 5(4), 92, 1–20. <https://doi.org/10.3390/jcp5040092>

- Davis, P. (2025). *Spike in online crimes against children a „wake-up call”*. National Center for Missing & Exploited Children. <https://www.missingkids.org/blog/2025/spike-in-online-crimes-against-children-a-wake-up-call>
- Demidova, E. (2021). The concept of forensic activity (ontological aspect). W D. Dajnowicz-Piesiecka, E. Jurgielewicz-Delegacz, E.W. Pływaczewski (red.). *Przestępczość XXI wieku. Szanse i wyzwania dla kryminologii* (467–476). Wolters Kluwer.
- Deutsche Welle (2021, 13 grudnia). *German court jails operators of darknet cyber hub*. <https://www.dw.com/en/german-court-jails-operators-of-darknet-cyber-hub/a-60104450>
- Dolniak, P., Kuźma, T., Ludwiński, A., Wasik, K. (2024). *Sztuczna inteligencja w wymiarze sprawiedliwości. Między prawem a algorytmami*. Wolters Kluwer.
- Durkin, K., DeLong, R. (2012). Internet crimes against children. W Yan Z. (Ed.), *Encyclopedia of cyber behavior*. IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-4666-0315-8.ch066>
- Dyzurnet.pl (2021). *Cyfrowy ślad małego dziecka*. NASK PIB. https://dyzurnet.pl/uploads/2021/07/Cyfrowy_slad_malego_dziecka.pdf
- Dyzurnet.pl. (2026). Raport 2026. <https://dyzurnet.pl/publikacje>
- ECPAT (2025a). *Terminology guidelines for the protection of children from sexual exploitation and sexual abuse* (wyd. 2). <https://ecpat.org/wp-content/uploads/2025/04/Second-Edition-Terminology-Guidelines-final.pdf>
- ECPAT (2025b). <https://ecpat.org/our-impact/>
- Elshenraki, H.N. (red.). (2021). *Combating the exploitation of children in cyberspace: Emerging research and opportunities*. IGI Global.
- Europol (2015). *IOCTA 2014*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2014>
- Europol (2021). *IOCTA 2020*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2020>
- Europol (2025a). *25 arrested in global hit against AI-generated child sexual abuse material*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/25-arrested-in-global-hit-against-ai-generated-child-sexual-abuse-material>
- Europol (2025b). *Analysis Project TWINS (APT WINS)*. <https://www.europol.europa.eu/how-we-work/europol-analysis-projects>
- Europol (2025c). *Victim Identification Task Force (VIDTF)*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom?q=VIDTF>

- Europol (2025d). *From streets to screens. Fighting crime in the digital domain*. <https://www.europol.europa.eu/media-press/newsroom/news/streets-to-screens-fighting-crime-in-digital-domain>
- Farid, H. (2018). Reining in online abuses. *Technology and Innovation*, 19, 593–599. <https://farid.berkeley.edu/downloads/publications/nai18.pdf>
- Farid, H. (2021). An overview of perceptual hashing. *Journal of Online Trust and Safety*, 1–22. <https://tsjournal.org/index.php/jots/article/view/24>
- Ferraro, M.M., Casey, E. (2004). *Investigating child exploitation and pornography. The Internet, law and forensic science*. Academic Press.
- Fortin, F., Paquette, S., Gagné, S. (2021). Challenges and opportunities in investigations of online sexual exploitation of children. Old networks, dark web, and proactive response. W Deslauriers-Varin, N., Bennell, C. (red.). *Criminal investigations of sexual offenses. Techniques and challenges*. https://doi.org/10.1007/978-3-030-79968-7_15
- Francis, F., Sarah, P., Stephanie, G., Nadine, D.V., Craig, B. (2021). Challenges and opportunities in investigations of online sexual exploitation of children. Old networks, dark web, and proactive response. W *Criminal investigations of sexual offenses. Techniques and challenges* (217–233). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-79968-7_15
- García-Retuerta, D., Bartolomé, Á., Chamoso, P., Corchado, J.M. (2019). Counter-Terrorism Video Analysis Using Hash-Based Algorithms. *Algorithms*, 12, 110, 1–9. <https://doi.org/10.3390/a12050110>
- Gless, S. (2020). AI in the courtroom. A comparative analysis of machine evidence in criminal trials. *Georgetown Journal of International Law*, 51(2), 195–256. <https://www.law.georgetown.edu/international-law-journal/wp-content/uploads/sites/21/2020/05/GT-GJIL200024.pdf>
- Google (2023). *Transparency report*. https://transparencyreport.google.com/child-sexual-abuse-material/reporting?lu=total_content_reported&total_content_reported=period:2021H2&total_accounts_disabled=period:2020H1&top_ten_accounts_disabled_countries=period:2022H2
- Google (2025). *What makes the CSAI Match technology so efficient?* <https://protectingchildren.google/tools-for-partners/#learn-about-our-tools>
- Google (2026). *Transparency report 2025 (1)*. https://transparencyreport.google.com/child-sexual-abuse-material/reporting?lu=total_content_reported&total_content_reported=period:2025H1;detectionmethod:DETECTION_METHOD_MANUAL&total_accounts_disabled=period:2020H1&top_ten_accounts_disabled_countries=period:2025H1&hl=en

- ForensicsFocus (2018, 24 maja). *Griffeye releases new AI technology trained to aid child abuse investigations*. <https://www.forensicfocus.com/news/griffeye-releases-new-ai-technology-trained-to-aid-child-abuse-investigations/>
- Grossman, S., Pfefferkorn, R., Thiel, D., Shah, S., DiResta, R., Perrino, J., Cryst, E., Stamos, A., Hancock, J. (2024). *The Strengths and Weaknesses of the Online Child Safety Ecosystem*. Stanford Digital Repository. <https://doi.org/10.25740/pr592kc5483>
- HashSets.com (2026). *White Hash Set*. <https://www.hashsets.com/>
- HMICFRS (2023). *An inspection of how well the police and National Crime Agency tackle the online sexual abuse and exploitation of children*. <https://hmicfrs.justiceinspectorates.gov.uk/publication-html/inspection-of-how-well-police-and-national-crime-agency-tackle-online-sexual-abuse-and-exploitation-of-children/>
- Homeland Security (2014). *X-Ways Forensics v17.6 Test Results for Graphic File Carving Tool*. https://www.dhs.gov/sites/default/files/publications/508_Test%20Report_NIST_X-Ways%20Forensics%20v17.6_0_August%202015_Final_0.pdf
- Hydrant Programm (2024). *Group-Based Offending Publication*. <https://www.hydrant-programme.co.uk/assets/Documents/CSE-Taskforce-Group-Based-Offending-Publication-November-2024.pdf>
- ICMEC (2021). *Cryptocurrency and the trade of online child sexual abuse materia*. https://cdn.icmec.org/wp-content/uploads/2021/03/Cryptocurrency-and-the-Trade-of-Online-Child-Sexual-Abuse-Material_03.17.21-publish-1.pdf
- INHOPE (2024). *Global CSAM legislative overview 2024*. <https://inhope.org/media/pages/action-awareness/publications/publications/ba55a6bce2-1765563872/global-csam-legislative-overview-2024-full-report.pdf>
- INHOPE (2025a). *Binance partners with INHOPE to fight online abuse*. <https://inhope.org/articles/binance-partners-with-inhope-to-fight-online-abuse>
- INHOPE (2025b). *The Universal Classification Schema*. <https://universalclassification-schema.org/>
- INHOPE (2025c). *Webinar Recap. The INHOPE Annual Report 2024*. <https://inhope.org/articles/webinar-recap-the-inhope-annual-report-2024>
- Interpol (2018). *Technical report - Towards a Global Indicator on Unidentified Victims in Child Sexual Exploitation Material*. <https://www.interpol.int/Crimes/Crimes-against-children/International-Child-Sexual-Exploitation-database>
- Interpol (2022a). *More specialist units needed to investigate online child abuse*. <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2022/INTERPOL-Secretary-General-More-specialist-units-needed-to-investigate-online-child-abuse>

- Interpol (2022b). *2022 Interpol Global Crime Trend Summary Report*. <https://www.interpol.int/content/download/18350/file/Global%20Crime%20Trend%20Summary%20Report%20EN.pdf>
- Interpol (2023). *Blocking and categorizing content*. <https://www.interpol.int/Crimes/Crimes-against-children/Blocking-and-categorizing-content>
- Interpol (2024). *Resolution No. 5*. <https://www.interpol.int/content/download/22199/file/GA-2024-92-RES-05%2520E%2520Agreement%2520IWOL.pdf>
- Interpol (2025). *International Child Sexual Exploitation database (ICSEdb)*. <https://www.interpol.int/Crimes/Crimes-against-children/International-Child-Sexual-Exploitation-database>
- IWF (2020). *Case Studie. Three year old Amy seen three times a day*. <https://annualreport2020.iwf.org.uk/trends/casestudies/amy>
- IWF (2020a). *Crawler*. <https://annualreport2020.iwf.org.uk/tech/new/crawlers>
- IWF (2021). *IntelliGrade*. <https://www.iwf.org.uk/our-technology/intelligrade/>
- IWF (2023). *How AI is being abused to create child sexual abuse imagery*. https://www.iwf.org.uk/media/q4zll2ya/iwf-ai-csam-report_public-oct23v1.pdf
- IWF (2024). *What has changed in the AI CSAM landscape?* https://admin.iwf.org.uk/media/nadlcb1z/iwf-ai-csam-report_update-public-jul24v13.pdf
- IWF (2026). *Crawler*. <https://www.iwf.org.uk/our-technology/crawler/>
- Kamar, E., Liggett O'Malley, R., Howell, C.J., Maimon, D., Shabat, D. (2025). „Cutie, click on the link”. A forensic analysis of URLs. *Computers in Human Behavior*, 162, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2024.108454>
- Kasprzak, W. (2015). *Ślady cyfrowe*. Difin.
- Kavruk Erdim, N., Bas, G. (2026). Adolescent online child sexual abuse material offending in Turkey. Psychosocial and forensic profiles from NCMEC reports and child protection implications. *Child Abuse & Neglect*, 172, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2025.107851>
- Kemal, K.A. (2019). Framework for a single global repository of child abuse materials. *Global Policy*, 11(1), 178–190. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12739>
- Kierznowski, W. (2025). Wybrane obszary działalności zorganizowanych grup przestępczych w Polsce. *Kortowski Przegląd Prawniczy*, 2, 17–27. <https://doi.org/10.31648/kpp.11347>
- Kowalski, B., Radziszewski, R. (2017). Ekspertyza informatyczna. W Kała M., Wilk D., Wójcikiewicz J. (red.). *Ekspertyza sądowa. Zagadnienia wybrane* (634–673). Wolters Kluwer.
- KPRM (2023). *Uchwała w sprawie przyjęcia Krajowego Planu Przeciwdziałania Przestępstwom Przeciwko Wolności Seksualnej i Obyczajności na Szkodę Małoletnich*

- na lata 2023–2026. <https://www.gov.pl/web/premier/uchwala-w-sprawie-przyjecia-krajowego-planu-przeciwdzialania-przestepstwom-przeciwko-wolnosci-seksualnej-i-obyczajnosci-na-szkode-maloletnich-na-lata-2023-2026>
- KPRM (2025). *Projekt ustawy o krajowym systemie przetwarzania, analizy i klasyfikacji treści przedstawiających seksualne wykorzystywanie małoletnich*. <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-krajowym-systemie-przetwarzania-analizy-i-klasyfikacji-tresci-przedstawiajacych-seksualne-wykorzystywanie-maloletnich>
- Krać-Batyra, A., Oberszt, P., Sidor T. (2025). Interdyscyplinarne spojrzenie na problematykę komunikacji dzieci w cyberprzestrzeni z uwzględnieniem zagadnienia wytwarzania i wymiany nielegalnych treści przedstawiających osoby małoletnie. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 24(1), 59–102. <https://dziekokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/956>
- Kumar, S., Saxena, G. (2021). Child online pornography. Criminal methods and investigation. W Elshenraki, H.N. (red.). *Combating the exploitation of children in cyberspace. Emerging research and opportunities* (117–145). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-2360-5.ch006>
- Lazarus, L., Le Toquin, J.C., Magriço Aires, M., Nunes, F., Staciwa, K., Vermeulen, G., Walden, I., Sicilianos, L.A. (2021). *Respecting human rights and the rule of law when using automated technology to detect online child sexual exploitation and abuse*. Council of Europe. <https://rm.coe.int/respecting-human-rights-and-the-rule-of-law-when-using-automated-techn/1680a2f5ee>
- Lee, H.E., Ermakova, T., Ververis, V., Fabian, B. (2020). Detecting child sexual abuse material. A comprehensive survey. *Forensic Science International. Digital Investigation*, 34, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.fsidi.2020.301022>
- Lewulis, P. (2021). *Dowody cyfrowe. Teoria i praktyka kryminalistyczna w polskim postępowaniu karnym*. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Lewulis, P. (2025). *Wpływ czasu ujawnienia popełnienia przestępstw*. Instytut Wymiaru Sprawiedliwości.
- Macedo, J., Laranjeira, C., Ribeiro, L.S.F., Caetano, C., Benevenuto, F., Avila, S., dos Santos, J.A. (2025). *Child sexual abuse datasets. A systematic review* (Preprint). Research Square, 1–20. <https://www.researchsquare.com/article/rs-7963252/v1>
- Macilotti, G. (2020). Online child pornography. Conceptual issues and law enforcement challenges. W Balloni, A. Sette, R. (red.). *Handbook of research on trends and issues in crime prevention, rehabilitation, and victim support* (226–247). IGI Global.

- Majed, H., Noura, H., Chehab, A. (2020). Overview of digital forensics and anti-forensics techniques. W *Proceedings of the International Symposium on Digital Forensics and Security (ISDFS)* (1–5). <https://doi.org/10.1109/ISDFS49300.2020.9116399>
- Martellozzo, E. (2012). *Online child sexual abuse grooming. Policing and child protection in a multi-media world*. Routledge.
- McKeown, S., Russell, G., Leimich, P. (2019). Fast forensic triage using centralised thumbnail caches on Windows operating systems. *Journal of Digital Forensics, Security and Law*, 14(3), 1–21. <https://doi.org/10.15394/jdfsl.2019.1591>
- Morales, F., Sharma, S., Doan, C., Levine, B. (2024). *PHVSpec. A benchmark-based analysis of perceptual hash systems for videos*. <https://technologycoalition.org/wp-content/uploads/Tech-Coalition-Video-Hash-Benchmark-Paper.pdf>
- Moszczyński, J. (2020). Kryminalistyczne bazy danych. W Goc M., Gruza E., Moszczyński J. (red.). *Kryminalistyka. Czyli o współczesnych metodach dowodzenia przestępstw* (703–710). Wolters Kluwer.
- Nabokov, V. (2024). *Lolita*. Tłum. M. Kłobukowski. W.A.B.
- NASK (2019). *Doświadczenia zawodowe i przekonania biegłych sądowych w sprawach związanych z materiałami przedstawiającymi seksualne wykorzystanie dziecka (raport niepublikowany)*. Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa PIB.
- NCMEC (2025). *Global Platform for Child Exploitation Policy (GPCEP). Data insights*. <https://www.globalchildexploitationpolicy.org/data-insights>
- Nijakowski, L.M. (2010). *Pornografia. Historia, znaczenie, gatunki*. Wydawnictwo Iskry.
- NIST (2015). *Test Results for Disk Imaging Tool. X-Ways Forensics Version 18.8*. http://1www.x-ways.net/imager/NIST_Test_Results.pdf
- NIST (2026). *National Institute of Standards and Technology (NIST) – National Software Reference Library (NSRL)*. <https://www.nist.gov/itl/ssd/software-quality-group/national-software-reference-library-nsrl/nsrl-download/current-rds>
- NPCC (2022). *The Hydrant Programme*. <https://www.npcc.police.uk/our-work/work-of-npcc-committees/Crime-Operations-coordination-committee/hydrant-programme/>
- OCCRP (2023). *INTERPOL Operation Dismantles Global Child Abuse Networks*. <https://www.occrp.org/en/news/interpol-operation-dismantles-global-child-abuse-networks>
- OECD (2023). *Transparency reporting on child sexual exploitation and abuse online*. <https://doi.org/10.1787/554ad91f-en>
- OECD (2025). *Transparency reporting on child sexual exploitation and abuse online*. <https://doi.org/10.1787/a89e3f08-en>

- Oettinger, W. (2023). *Informatyka śledcza. Gromadzenie, analiza i zabezpieczanie dowodów elektronicznych dla początkujących* (wyd. 2). Helion.
- Ofcom (2022). *Overview of perceptual hashing technology*. <https://www.ofcom.org.uk/siteassets/resources/documents/research-and-data/online-research/other/perceptual-hashing-technology.pdf?v=328806>
- Out of The Shadows (2022). *Global OOSI Index*. <https://outoftheshadows.global/data>
- Pużyński, S., Wciórka, J. (1998). *Międzynarodowa Statystyczna Klasyfikacja Chorób i Problemów Zdrowotnych. Rewizja dziesiąta. Klasyfikacja zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w ICD-10. Badawcze kryteria diagnostyczne*. Vesalius.
- Pużyński, S., Wciórka, J. (2000). *Klasyfikacja zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania w ICD-10. Opisy kliniczne i wskazówki diagnostyczne*. Vesalius.
- Quayle, E., Ribisl, K. (red.). (2012). *Understanding and preventing online sexual exploitation of children*. Routledge.
- Ramesh Babu, B., Usha Rani, T., Naga Kumari, Y.V. (2024). *AI's Watchful Eye: Protecting Children from Sexual Abuse with Artificial Intelligence*. W Shaik, A., Thota, S.L., Atmakuri, L.R. (red.) *Child Sexual Abuse*. Springer, https://doi.org/10.1007/978-981-99-8745-0_37
- Rogers, M., Piper, M., Bates, S. (2023). *A brief history of digital forensics and digital evidence*. W *Encyclopedia of forensic sciences* (wyd. 3, t. 1, s. 10). Elsevier.
- Rosli, N., Dusuki, F.N. (2018). *The historical development of the laws relating to child sexual exploitation prior to the passing of the UNCRC in 1989*. *International Journal of Law, Government and Communication*, 8(11), 968–973. <https://ideas.repec.org/a/asi/ijoass/v8y2018i11p968-973id3059.html>
- Roth, A.L. (2017). *Machine testimony*. *Yale Law Journal*, 126, 1972–2042. https://www.yalelawjournal.org/pdf/RothFinal_c4o97on1.pdf[(https://www.yalelawjournal.org/pdf/RothFinal_c4o97on1.pdf)]
- Safeguarding Childhood (2025). *An Assessment of National Budgeting Transparency to Prevent and Respond to Child Sexual Abuse*. <https://safeguardingchildhood.com>
- Sajkowska, M. (2003). *Przekazy prasowe na temat wykorzystywania seksualnego dzieci – „stare” i „nowe” historie*. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka* (5), 1–15. <https://testdzieckokrzywdzone.fdds.pl/index.php/DK/article/view/141/110>
- Sanchez, L., Grajeda, C., Baggili, I., Hall, C. (2019). *A practitioner survey exploring the value of forensic tools, AI, filtering and safer presentation for investigating child sexual abuse material*. *Digital Investigation*, 29 (Suppl.), 124–142. <https://doi.org/10.1016/j.diin.2019.04.005>

- Seigfried-Spellar, K. (2018). Assessing the psychological well-being and coping mechanisms of law enforcement investigators vs. digital forensic examiners of child pornography investigations. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 33(3), 215–226. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11896-017-9248-7>
- Shavers, B., Larson, T., Yasumoto, M. (red.). (2022). *X-Ways Forensics Practitioner's Guide* (wyd. 2). DFIR Training.
- Škorić, J. (2025). *Towards uniformed legislation against CSAM – Western Balkan countries (Republic of Serbia, Republic of Albania and North Macedonia)*. Centre for Missing and Exploited Children, Republic of Serbia. [https://www.childrenembassy.org.mk/content/TOMAS%20-%20Regional%20paper-ENG%20\(4\).pdf](https://www.childrenembassy.org.mk/content/TOMAS%20-%20Regional%20paper-ENG%20(4).pdf)
- Solanke, A.A. (2022). Digital forensics AI. Evaluating, standardizing and optimizing digital evidence mining techniques. *Künstliche Intelligenz*, 36, 135–145. <https://doi.org/10.1007/s13218-022-00763-9>
- Steel, C.M.S., Newman, E., O'Rourke, S., Quayle, E. (2021). Collecting and viewing behaviors of child sexual exploitation material offenders. *Child Abuse & Neglect*, 118. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105133>
- Steel, C., Newman, E., O'Rourke, S., Quayle, E. (2022). Lawless space theory for online child sexual exploitation material offending. *Aggression and Violent Behavior*, 68, 1–13. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2022.101809>
- Stoykova, R. (2021). Digital evidence. Unaddressed threats to fairness and the presumption of innocence. *Computer Law & Security Review*, 42, 1–20. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2021.105575>
- Strickland, C., Kloess, J.A., Larkin, M. (2023). An exploration of the personal experiences of digital forensics analysts who work with child sexual abuse material on a daily basis. „You cannot unsee the darker side of life”. *Frontiers in Psychology*, 14, 1–10. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1142106>
- Sunde, N. (2022). *Constructing digital evidence. A study on how cognitive and human factors affect digital evidence. (doctoral dissertation)*. University of Oslo. <https://www.duo.uio.no/handle/10852/97851>
- Szmit, M. (2014). *Wybrane zagadnienia opiniowania sądowo-informatycznego*. Polskie Towarzystwo Informatyczne.
- Tech Coalition (2022). *Child sexual abuse material (CSAM). Identification and reporting for U.S.-based companies*. https://technologycoalition.org/wp-content/uploads/CSAM-Identification_Reporting_R3-1.pdf
- Tech Coalition (2023). *Announcing Lantern. The first child safety cross-platform signal sharing program*. <https://technologycoalition.org/news/announcing-lantern>

- Tech Coalition (2025a). *Building bridges between hash systems to combat CSAM*. <https://technologycoalition.org/news/building-bridges-between-hash-systems-to-combat-csam>
- Tech Coalition (2025b). *Lantern Transparency Report 2024*. https://technologycoalition.org/wp-content/uploads/lantern-transparency-report_2024.pdf
- Tech Coalition (2025c). *Annual Report 2024*. <https://technologycoalition.org/wp-content/uploads/Tech-Coalition-Annual-Report-2024.pdf>
- TheFinancialCrimeNews.com. (2021). <https://thefinancialcrimenews.com/wp-content/uploads/2021/07/Germany-2021-Final-Pbd-V3.pdf>
- Thiel, D., Stroebel, M., i Portnoff, R. (2023). *Generative ML and CSAM. Implications and mitigations*. <https://fsi.stanford.edu/publication/generative-ml-and-csam-implications-and-mitigations>
- Thorn (2023). *How hashing and matching can help prevent revictimization*. <https://www.thorn.org/blog/hashing-detect-child-sex-abuse-imagery>
- Thorn (2024). *Mitigating the risk of generative AI models creating child sexual abuse materials*. <https://partnershiponai.org/wp-content/uploads/2024/11/case-study-thorn.pdf>
- Thorn. WeProtect (2024). *Evolving technologies horizon scan. A review of technologies carrying notable risk and opportunity in the fight against technology-facilitated child sexual exploitation*. https://info.thorn.org/hubfs/Research/Thorn_x_WPGA_EvolvingTechnologies_Dec2024.pdf
- Tselenti, D., Carvalho, J., Azevedo, V., Gomes, H.S., Haubrock, L.S., Hillert, J., Rahm, C., Briken, P., Dekker, A., Joleby, M., Seto, M.C. (2025). Policing child sexual exploitation and abuse cases. A qualitative PRIORITY study of the challenges faced by law enforcement officers in Germany, Portugal, and Sweden. *Policing and Society*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10439463.2024.2447842>
- UK.GOV (2024). *Guidance. Child abuse image database (CAID)*. <https://www.gov.uk/government/publications/child-abuse-image-database/child-abuse-image-database-caid-privacy-notice#the-road-ahead>
- UK.GOV. (2025). *Policy paper. Crime and Policing Bill. Child sexual abuse material factsheet*. <https://www.gov.uk/government/publications/crime-and-policing-bill-2025-factsheets/crime-and-policing-bill-child-sexual-abuse-material-factsheet>
- UNICEF Innocenti (2025, 23 maja). *Beyond algorithms. Three signals of changing AI-child interaction. How AI chatbots may change the way children grow up*. <https://www.unicef.org/innocenti/stories/beyond-algorithms-three-signals-changing-ai-child-interaction>

- Van De Sandt, E. (2019). *Deviant security. The technical computer security practices of cyber criminals (doctoral dissertation)*. University of Bristol. <https://research-information.bris.ac.uk/en/studentTheses/deviant-security>
- WeProtect Global Alliance (2025). *WeProtect Global Threat Assessment 2025*. https://www.weprotect.org/wp-content/uploads/GTA-2025_EN.pdf
- Wilkowski, A. (2025). Metody rozpoznawania aktywności w sekwencjach wideo przy użyciu niskopoziomowych cech obrazu. *Cybersecurity and Law*, 1(13), 181–196. <https://www.cybersecurityandlaw.pl/nr-1/17.pdf>
- Wolbers, H., Cubitt, T., Cahill, M.J. (2025). *Artificial intelligence and child sexual abuse. A rapid evidence assessment. Trends & Issues in Crime and Criminal Justice*. Australian Institute of Criminology. https://www.aic.gov.au/sites/default/files/2025-01/ti711_artificial_intelligence_and_child_sexual_abuse.pdf
- ZIUZ (2023a). *Vizx*. https://www.ziuz.com/content/uploads/2022/05/V2-Vizxbrochure-dark-background_compressed-2.pdf
- ZIUZ (2023b). *Fenzoz*. <https://www.ziuz.com/try-fenzoz-image-module/>
- ZIUZ (2023c). *Cortado AI*. <https://www.ziuz.com/de/products/cortado/>

Combating Child Sexual Abuse & Exploitation in Cyberspace: CSAEM, OCSAE, and Emerging Technological & Methodological Challenges

Protecting children from organized, transnational cybercrime is a complex issue. It requires continuous validation of actions undertaken in areas such as education, law, technology, inter-institutional and cross-sector cooperation, as well as ongoing refinement of the conceptual framework used to describe related phenomena. The article focuses on selected technological challenges, within the discussion of which several methodological issues related to combating child sexual abuse are also addressed, with particular emphasis on CSAEM (Child Sexual Abuse & Exploitation Materials) and OCSAE (Online Child Sexual Abuse & Exploitation).

CSAEM may constitute evidence of real, traumatizing events or be modified and/or fully digitally generated. OCSAE represents a form of cybercrime targeting minors, the effective mitigation of which requires, on the one hand, an adequate offender taxonomy and, on the other, the use of increasingly advanced solutions enabling the effective detection and preservation of evidence of such prohibited acts online. Modern digital tools – such as specialized software, CSAM databases (containing, among other things, files depicting victims, their categorization, and hashes), information-sharing platforms, crawlers and scrapers, as well as AI-based solutions – enable the processing of terabytes or even petabytes of digital data with precision and at least semi-automated efficiency. The results obtained (including predictive outputs such as content categorization, victim identification, or geolocation) accelerate the acquisition of evidence relevant to investigative procedures, reduce exposure time to CSAEM, and, above all, facilitate the discovery of previously unknown materials depicting the sexual exploitation of minors, which may ultimately lead to identifying the children themselves.

The central premise of the article is that implementing functionally analogous solutions in Poland would strengthen national and international cooperation between law enforcement, the judiciary, the INHOPE hotline network – including the Polish hotline Dyżurnet.pl operated by NASK PIB – as well as Internet Content Providers (ICP) and Internet Service Providers (ISP), thereby contributing to more effective protection of the youngest users of cyberspace.

Keywords:

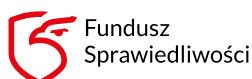
CSAM, CSAEM; OCSAE; child protection; organized cybercrime; technology

Cytowanie:

Oberszt, P. (2026). Zwalczenie seksualnego wykorzystywania dzieci w internecie na przykładzie CSAEM i OCSAE. Wyzwania technologiczne i metodologiczne. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 25(1), 81–146.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Modele instytucjonalne i prawne przeciwdziałania OCSAE: studium porównawcze wybranych jurysdykcji

Dorota Mroczkowska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Przemoc seksualna wobec dzieci w środowisku cyfrowym stanowi jedno z istotnych współczesnych zagrożeń dla ich bezpieczeństwa i dobrostanu. Internet i media społecznościowe stwarzają nowe możliwości krzywdzenia dzieci, m.in. poprzez grooming, sextortion oraz rozpowszechnianie materiałów z ich seksualnym wykorzystaniem. Artykuł przedstawia przegląd systemów ochrony dzieci przed przemocą seksualną online w wybranych podmiotach prawa międzynarodowego, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań prawnych, technologicznych i edukacyjnych funkcjonujących w Australii, Wielkiej Brytanii, Unii Europejskiej oraz Stanach Zjednoczonych. Omówiono rolę państwa, platform cyfrowych oraz instytucji wspierających dzieci w reagowaniu na przemoc i zapobieganiu jej eskalacji. Wskazano także kluczowe wyzwania związane z ochroną prywatności, skutecznością egzekwowania prawa oraz potrzebą spójnych działań systemowych. Celem artykułu jest ukazanie dobrych praktyk i kierunków rozwoju systemów ochrony dzieci w kontekście przemocy seksualnej online.

Słowa kluczowe:

ochrona dziecka; przemoc seksualna wobec dzieci; przemoc seksualna online; bezpieczeństwo dzieci w internecie; system ochrony dziecka

Wstęp

Rozwój technologii cyfrowych istotnie zmienił sposób funkcjonowania dzieci i młodzieży. W ostatnich latach technologia stała się integralną częścią ich codzienności, relacji społecznych oraz procesu rozwojowego. Jednocześnie środowisko cyfrowe stworzyło nowe formy zagrożeń, w tym możliwości krzywdzenia

dzieci poprzez przemoc seksualną online. Jako szczególnie niebezpieczne należy wskazać: uwodzenie (ang. *grooming*), wymuszanie treści seksualnych czy intymnych, gratyfikacji finansowej lub zachowań pod groźbą ujawnienia kompromitujących materiałów (ang. *sextortion*) oraz rozpowszechnianie materiałów przedstawiających seksualne wykorzystanie dzieci (ang. *child sexual abuse material*, CSAM); (UNICEF, 2021; WeProtect Global Alliance, 2019).

Przemoc seksualna online wobec dzieci często ma charakter ukryty i długotrwały, a jej skutki mogą być porównywalne z doświadczeniem przemocy w świecie realnym. Specyfika środowiska cyfrowego – anonimowość sprawców, łatwość dostępu do dziecka, trwałość raz opublikowanych treści oraz transgraniczny charakter zjawiska – znacząco utrudnia skuteczną ochronę małoletnich (Livingston, Stoilova, 2021a). Z tego względu problem ten wymaga kompleksowych, systemowych rozwiązań obejmujących prawo, praktykę instytucjonalną, działania platform cyfrowych oraz szeroko rozumianą prewencję.

W odpowiedzi na narastające zagrożenia wiele państw oraz organizacji międzynarodowych podejmuje działania mające na celu wzmocnienie systemów ochrony dzieci w środowisku cyfrowym. Obejmują one zarówno zmiany legislacyjne, jak i rozwój narzędzi technologicznych, mechanizmów zgłaszania przemocy oraz programów edukacyjnych skierowanych do dzieci, rodziców i profesjonalistów pracujących z dziećmi (Australian Government, 2021). Różnorodność przyjmowanych rozwiązań odzwierciedla odmienne podejścia do równoważenia ochrony małoletnich, praw użytkowników oraz odpowiedzialności podmiotów prywatnych (European Parliament & Council of the European Union, 2022).

Niniejszy przegląd ma charakter analizy porównawczej wybranych systemów ochrony dzieci przed przemocą seksualną online (ang. *Online Child Sexual Abuse and Exploitation*, OCSAE) funkcjonujących w Europie, Australii oraz Ameryce Północnej. Dobór przykładów nie wynika z perspektywy europocentrycznej, lecz z kryterium dostępności rozwiniętych, relatywnie dobrze udokumentowanych oraz instytucjonalnie ugruntowanych rozwiązań prawnych i operacyjnych, które umożliwiają analizę systemową oraz identyfikację mechanizmów regulacyjnych o znaczeniu międzynarodowym (WeProtect Global Alliance, 2023). Jednocześnie należy podkreślić, że przeciwdziałanie seksualnemu wykorzystywaniu dzieci w środowisku cyfrowym ma charakter transnarodowy i opiera się na współpracy wielopoziomowej. Obejmuje ona zarówno struktury państwowe, jak i sieci międzynarodowe oraz partnerstwa publiczno-prywatne. Do istotnych podmiotów w tym obszarze należą m.in. organizacje: International Association of Internet Hotlines (INHOPE), zrzeszająca hotline'y zgłoszeniowe (INHOPE, 2024); ECPAT International; International

Centre for Missing & Exploited Children (ICMEC) czy Tech Coalition (Tech Coalition, 2023). W wymiarze operacyjnym i ścigania sprawców fundamentalną rolę odgrywają wyspecjalizowane jednostki, takie jak australijski Argos, jednostka AP Twins w ramach Europolu (Europol, 2023; Europol, 2024) czy zespół ICSE Team w Interpolu. Globalne systemy ochrony dzieci pozostają jednak silnie zróżnicowane geograficznie i instytucjonalnie; w wielu państwach Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej rozwijane są odmienne modele reagowania, uwarunkowane poziomem rozwoju infrastruktury cyfrowej, zasobami systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej oraz lokalnymi tradycjami prawnymi. W ujęciu makrogeopolitycznym widoczne są też różnice pomiędzy rozwiązaniami charakterystycznymi dla państw tzw. Globalnej Północy i Globalnego Południa oraz między systemami zachodnimi i wschodnimi (WeProtect Global Alliance, 2023). Z tego względu prezentowane opracowanie ma charakter selektywny i analityczny, a jego celem jest przedstawienie wybranych modeli regulacyjnych i instytucjonalnych w szerszym kontekście międzynarodowych ram ochrony dzieci.

W niniejszym opracowaniu wykorzystano dane oraz dokumenty pochodzące głównie z lat 2019–2024, które w momencie przygotowywania artykułu stanowiły najbardziej aktualne i porównywalne źródła dostępne w analizowanych systemach prawnych oraz raportach międzynarodowych. Ze względu na dynamiczny rozwój technologii cyfrowych oraz szybkie zmiany legislacyjne w obszarze ochrony dzieci przed przemocą seksualną online należy podkreślić, że część rozwiązań instytucjonalnych i technologicznych może podlegać bieżącym modyfikacjom.

Konsekwencje przemocy seksualnej online dla zdrowia psychicznego dzieci

Doświadczenie przemocy seksualnej w środowisku cyfrowym, w tym ekspozycja na treści seksualne, uwodzenie oraz rozpowszechnianie intymnych materiałów bez zgody dziecka, wiąże się z istotnym ryzykiem zaburzeń funkcjonowania emocjonalnego i społecznego. Dzieci, których wizerunek został wygenerowany lub zmanipulowany (np. przy użyciu narzędzi sztucznej inteligencji), mogą doświadczać wstydu, poczucia utraty kontroli nad własnym ciałem, podmiotowością, poczuciem sprawczości i tożsamością oraz obaw związanych z trwałością treści cyfrowych. Badania i raporty eksperckie wskazują, że tego typu doświadczenia sprzyjają wtórnej traumatyzacji oraz utrudniają proces zdrowienia, nawet jeśli nie doszło do bezpośredniego kontaktu ze sprawcą, a w niektórych przypadkach ulegają wzmocnieniu ze względu na powtarzalność działań przestępczych lub szkodliwych, anonimowość sprawców

oraz brak możliwości definitywnego „zakończenia” doświadczenia w przestrzeni cyfrowej (Livingstone, Stoilova, 2021a; UNICEF, 2023).

W literaturze przedmiotu konsekwencje przemocy seksualnej online analizowane są m.in. w oparciu o adaptacje modelu dynamiki traumy Davida Finkelhora (ang. *Traumagenic Dynamics Model*). W kontekście online cztery kluczowe mechanizmy traumy przybierają specyficzną formę (Livingstone, Stoilova, 2021b):

11. traumatyczna seksualizacja – występuje poprzez ekspozycję na niechciane treści lub zniekształcony obraz seksualności generowany przez algorytmy;
12. zdrada – często dotyczy rówieśników udostępniających materiały lub dorosłych „groomerów”, którzy budują fałszywą relację zaufania;
13. stygmatyzacja – w środowisku cyfrowym ulega drastycznemu wzmocnieniu ze względu na viralowy charakter treści i niemożność ich trwałego usunięcia (tzw. cyfrowy ślad);
14. bezsilność – poczucie utraty kontroli jest potęgowane przez anonimowość sprawców oraz technologiczną łatwość powielania wizerunku (np. przy użyciu *deepfake*).

W praktyce klinicznej dzieci po doświadczeniach przemocy seksualnej online mogą prezentować objawy zaburzeń lękowych (w tym PTSD) i depresyjnych, poczucie winy, wstydu, obniżone poczucie własnej wartości, a także zaburzenia snu i objawy psychosomatyczne (Finkelhor, Jones, 2006). Osoby pokrzywdzone często zgłaszają specyficzne poczucie „kradzieży tożsamości” i dysocjacji od własnego wizerunku (Livingstone, Stoilova, 2021b). U części dzieci pojawiają się trudności poznawcze związane z postrzeganiem relacji interpersonalnych, utratą zaufania do innych oraz nasilonym lękiem przed oceną społeczną. W sferze behawioralnej obserwuje się wycofanie społeczne, zachowania ryzykowne (w tym autoagresję) lub – paradoksalnie – podejmowanie ryzykownych zachowań seksualnych online jako formy odzyskiwania pozornej kontroli.

Kluczowym czynnikiem wpływającym na rokowanie jest jakość interwencji instytucjonalnej. Procedury prawne, choć niezbędne dla wymierzenia sprawiedliwości, niosą ryzyko wtórnej wiktyimizacji (ang. *secondary victimization*). Wielokrotne przesłuchania, konfrontacja z materiałem dowodowym oraz przewlekłość postępowań stoją w sprzeczności z terapeutyczną potrzebą domknięcia doświadczenia traumatycznego. W przypadku przestępstw online dodatkowym stresorem jest „cyfrowa nieskończoność” dowodu przestępstwa – dziecko ma świadomość, że materiał może w każdej chwili wypluć ponownie, co utrudnia proces zdrowienia nawet po zakończeniu działań prawnych.

W świetle powyższego wydaje się zasadnym stwierdzenie, że ochrona dzieci wymaga wdrożenia modelu *Trauma-Informed Care* (opieki uwzględniającej traumę) we wszystkich służbach stykających się z dzieckiem. Kluczowe znaczenie mają:

- współpraca interdyscyplinarna: konieczna jest ścisła współpraca organów ścigania (usuwanie treści, zabezpieczanie dowodów) ze specjalistami zdrowia psychicznego, aby działania operacyjne nie naruszały dobrostanu dziecka;
- edukacja cyfrowa jako prewencja: praca z pokrzywdzonymi powinna obejmować elementy edukacji na temat zarządzania prywatnością i mechanizmów zgłaszania treści, co przywraca częściowe poczucie sprawczości;
- standardy Child-Friendly Justice: implementacja wytycznych Rady Europy w zakresie przyjaznego wymiaru sprawiedliwości, w tym przesłuchań w bezpiecznych warunkach (np. w trybie art. 185a k.p.k. w Polsce), minimalizujących stres związany z procedurą karną.

Ochrona dzieci przed przemocą seksualną online powinna być zatem traktowana nie tylko jako zagadnienie prawne lub technologiczne, lecz również jako istotny element profilaktyki zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży.

W obliczu tych poważnych skutków psychicznych i społecznych powstała potrzeba ustanowienia międzynarodowych standardów i wytycznych chroniących dzieci przed przemocą seksualną online.

Najczęściej ratyfikowane instrumenty prawne oraz wytyczne międzynarodowe w ochronie dzieci przed przemocą seksualną online

Podstawą prawną ochrony dzieci są międzynarodowe konwencje i wytyczne określające standardy przeciwdziałania przemocy. Dobór przedstawionych instrumentów ma charakter selektywny i nie wyczerpuje całości międzynarodowych regulacji. Uwzględniono przede wszystkim dokumenty o szerokim zakresie ratyfikacji oraz znaczącym wpływie na kształtowanie współczesnych standardów ochrony dzieci przed przemocą seksualną, w tym w środowisku cyfrowym. Przedstawione instrumenty stanowią punkt odniesienia dla dalszej analizy krajowych i regionalnych modeli ochrony dzieci przed przemocą seksualną online.

Konwencja o prawach dziecka (ONZ, 1989) gwarantuje każdemu dziecku prawo do bezpieczeństwa i ochrony przed wszelkimi formami przemocy. Uzupełniając ją Protokół fakultatywny (ONZ, 2000) dotyczy handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii oraz nakłada na państwa obowiązek penalizacji

m.in. materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci. Konwencja z Lanzarote (2007) zobowiązuje państwa do działań prewencyjnych, ścigania sprawców oraz zapewnienia wsparcia dzieciom doświadczającym krzywdzenia (Council of Europe, 2007). Jest to jeden z kluczowych europejskich instrumentów prawnych, który w sposób wyraźny odnosi się do przestępstw popełnianych z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych, w tym *groomingu*.

Uzupełnieniem ram prawnych są wytyczne organizacji międzynarodowych, w tym Funduszu Narodów Zjednoczonych na rzecz Dzieci UNICEF, wskazujące na odpowiedzialność państw i podmiotów prywatnych – w szczególności firm technologicznych – w zakresie: raportowania nielegalnych treści, stosowania mechanizmów ochronnych oraz prowadzenia działań edukacyjnych skierowanych do dzieci i ich opiekunów (UNICEF, 2021; WeProtect Global Alliance, 2019). W dokumentach tych coraz wyraźniej akcentowana jest specyfika środowiska cyfrowego jako przeszerzeni wymagającej systemowych rozwiązań ochronnych.

Dynamiczny rozwój technologii, w tym generatywnej sztucznej inteligencji (ang. *Artificial Intelligence, AI*), ujawnia istotne ograniczenia istniejących międzynarodowych instrumentów normatywnych i wytycznych.

Systemowe rozwiązania ochrony dzieci nie zawsze wprost obejmują zjawiska takie jak nadużycia tworzone przez sztuczną inteligencję (ang. *AI-generated abuse*), w tym zjawiska szantażu seksualnego wobec dzieci z wykorzystaniem syntetycznych treści wizualnych i audio. Wyzwanie to jest szeroko analizowane przez Tech Coalition, która w swoich raportach (m.in. *Addressing AI-generated child sexual exploitation and abuse*) wskazuje, że dynamiczny rozwój generatywnej sztucznej inteligencji wymaga od dostawców usług natychmiastowej adaptacji standardów bezpieczeństwa i wdrażania mechanizmów *safety by design* (Tech Coalition, 2023).

Coraz częściej identyfikowanym zjawiskiem w środowisku cyfrowym jest tworzenie i rozpowszechnianie materiałów o charakterze seksualnym z udziałem dzieci przy użyciu algorytmów AI, w tym *deepfake'ów*, tj. zaawansowanych technik manipulacji treściami multimedialnymi oraz syntetycznych wizerunków dzieci. Zjawisko to jest wskazywane przez instytucje międzynarodowe jako jedno z poważniejszych wyzwań dla współczesnych systemów ochrony dzieci, co znajduje odzwierciedlenie w danych sieci hotline'ów, notujących wzrost liczby zgłoszeń dotyczących syntetycznych materiałów CSAM (Europol, 2023; INHOPE, 2024; Internet Watch Foundation, 2023; WeProtect Global Alliance, 2023).

Poniżej przedstawiono kluczowe międzynarodowe instrumenty ochrony praw dziecka przed przemocą seksualną online oraz wytyczne organizacji międzynarodowych, a także ich implikacje dla krajowych systemów ochrony dzieci.

Konwencja o prawach dziecka (ONZ, 1989)

Konwencja o prawach dziecka (*Convention of the Rights of the Child, CRC*) jest fundamentalnym dokumentem międzynarodowym, gwarantującym każdemu dziecku prawo do ochrony przed wszelkimi formami przemocy, w tym przemocą seksualną. Państwa-strony zobowiązane są do wprowadzania rozwiązań prawnych i instytucjonalnych, które chronią dzieci przed wszelkimi zagrożeniami oraz umożliwiają interwencję w przypadku naruszenia ich praw. Konwencja o prawach dziecka podkreśla również rolę edukacji, świadomości społecznej i współpracy międzynarodowej w zakresie ochrony dzieci.

Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem

Konwencja Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem (Lanzarote, 2007) jest pierwszym dokumentem międzynarodowym, który wprost odnosi się do ochrony dzieci przed wykorzystywaniem seksualnym, zarówno offline, jak i online. Nakłada na państwa obowiązki w zakresie:

- prewencji – edukacji dzieci i rodziców, szkoleń dla profesjonalistów, wczesnych interwencji w sytuacjach ryzyka;
- ścigania sprawców – harmonizacji prawa karnego, procedur współpracy transgranicznej, wymiany informacji między organami ścigania;
- wsparcia dla osób pokrzywdzonych – zapewnienia pomocy psychologicznej, prawnej i socjalnej dzieciom, które doświadczyły przemocy seksualnej.

Konwencja wskazuje również na konieczność współpracy z podmiotami prywatnymi, w tym z platformami internetowymi, które mają obowiązek raportowania i usuwania materiałów przedstawiających wykorzystywanie dzieci (Council of Europe, 2007).

Wytyczne organizacji międzynarodowych

Organizacje takie jak UNICEF czy WeProtect Global Alliance wydają rekomendacje i wytyczne dla państw, platform cyfrowych i organizacji pozarządowych. Koncentrują się głównie na (UNICEF, 2021; WeProtect Global Alliance, 2019):

- odpowiedzialności państw za zapewnienie skutecznych mechanizmów ochrony dzieci;
- obowiązkach platform cyfrowych – raportowaniu treści CSAM, wprowadzaniu zabezpieczeń, filtrowaniu treści, weryfikacji wieku użytkowników;
- edukacji i prewencji – rozwijaniu programów podnoszących świadomość dzieci, rodziców i profesjonalistów w zakresie bezpieczeństwa w sieci;
- współpracy transgranicznej – ze względu na charakter internetu zagrożenia często wykraczają poza granice jednego kraju, co wymaga wymiany informacji i wspólnych procedur interwencyjnych.

Implikacje wynikające z międzynarodowych uwarunkowań prawnych

Choć bezpieczeństwo dzieci w internecie pozostaje kwestią priorytetową, międzynarodowe wytyczne coraz częściej wskazują na potrzebę balansowania go z prawem do prywatności. Przykładem takich praktyk są:

- Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, wpływająca na projektowanie regulacji cyfrowych z uwzględnieniem prywatności;
- ramy Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) i Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) dotyczące praw dziecka w środowisku cyfrowym, wskazujące, że ochrona dzieci nie może naruszać ich innych praw, np. dostępu do edukacji czy wolności wypowiedzi.

Analiza międzynarodowych uwarunkowań prawnych w zakresie ochrony dzieci w sieci prowadzi do następujących konkluzji:

- uznanie krzywdy: przemoc seksualna online jest traktowana jako realne doświadczenie krzywdzenia, wymagające kompleksowej reakcji systemowej, wykraczającej poza same rozwiązania technologiczne;
- integracja działań: skuteczna ochrona wymaga synergii różnych obszarów: legislacji, działań organów ścigania (obejmujących zarówno czynności operacyjno-rozpoznawcze, jak i procesowe) oraz skoordynowanego wsparcia psychologicznego dla osób krzywdzonych;
- koordynacja i współpraca: wdrażanie tych ram w praktyce wymusza ścisłą koordynację krajową i transgraniczną, obejmującą współpracę państw, organizacji pozarządowych oraz sektora prywatnego (firm technologicznych).

Dokumenty i wytyczne międzynarodowe stanowią punkt odniesienia, który pomaga krajom w opracowywaniu własnych systemów ochrony dzieci w sieci.

Rozwiązania krajowe i ponadnarodowe w zakresie ochrony dzieci przed przemocą seksualną online

W odpowiedzi na międzynarodowe zobowiązania poszczególne państwa wdrażają zróżnicowane modele ochrony dzieci przed przemocą seksualną w środowisku cyfrowym. Obejmują one rozwiązania legislacyjne, instytucjonalne oraz technologiczne, a także systemy wsparcia dla ofiar i działania edukacyjne. W kolejnych akapitach omówiono szczegółowo specyfikę i mechanizmy działania poszczególnych systemów ochrony dzieci przed przemocą seksualną online w Australii, Wielkiej Brytanii, Unii Europejskiej oraz Stanach Zjednoczonych.

Australia

Australia jest uznawana za jedno z państw, które najwcześniej rozwinęły spójny, centralnie koordynowany system ochrony dzieci przed przemocą seksualną online. Ramy prawne systemu ochrony dzieci w Australii wzmacnia Online Safety Act (2021), który znacząco rozszerzył odpowiedzialność dostawców usług cyfrowych, wprowadzając obowiązek aktywnego zarządzania ryzykiem dla dzieci oraz sankcje za brak współpracy z organem nadzorczym (Australian Government, 2021). Regulacja ta kładzie nacisk na prewencję oraz projektowanie środowisk cyfrowych w sposób uwzględniający potrzeby i ograniczenia rozwojowe dzieci.

Tamtejszy eSafety Commissioner jest niezależnym organem rządowym powołanym do ochrony obywateli – w szczególności dzieci i młodzieży – przed szkodliwymi treściami w środowisku cyfrowym (Australian Government, 2023; eSafety Commissioner, 2022). Obejmuje zakaz mediów społecznościowych dla osób poniżej 16. roku życia. Od grudnia 2025 r. obowiązuje nowelizacja (*Social Media Minimum Age Act*), która nakłada na platformy (m.in. Facebook, TikTok, Instagram, X) obowiązek uniemożliwiania zakładania kont osobom poniżej 16 lat. Ustawa daje eSafety Commissioner uprawnienia do nakazywania platformom usuwania m.in. materiałów CSAM oraz tzw. *cyberbullyingu* (cyberprzemocy) skierowanego przeciwko małoletnim.

Jako instytucja centralna eSafety Commissioner posiada szerokie uprawnienia regulacyjne i interwencyjne, obejmujące przyjmowanie zgłoszeń dotyczących materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci, wydawanie nakazów usunięcia treści oraz współpracę z platformami cyfrowymi i organami ścigania (Australian Government, 2023; eSafety Commissioner, 2022). Charakterystyczną cechą australijskiego modelu jest niski próg zgłoszeniowy, umożliwiający reagowanie

nie tylko na jednoznacznie nielegalne treści, ale również na zachowania potencjalnie krzywdzące, takie jak *grooming online* czy szantaż seksualny wobec dzieci. Przykładowo w 2022 r. eSafety Commissioner otrzymał ponad 25 tys. zgłoszeń dotyczących nielegalnych treści wobec dzieci, w tym ok. 1,5 tys. związanych z szantażem seksualnym wobec dzieci (eSafety Commissioner, 2022). W jednym z przypadków eSafety Commissioner zareagował na zgłoszenie szantażu wobec trzynastoletniego dziecka. Platforma natychmiast usunęła materiały, a sprawa została przekazana lokalnej policji, co umożliwiło szybkie zatrzymanie sprawcy (Australian Government, 2023). Interwencja obejmowała także wsparcie psychologiczne dla dziecka, prowadzone przez wyspecjalizowaną jednostkę terapeutyczną.

Istotnym elementem systemu australijskiego jest ścisłe powiązanie regulacji prawnych z edukacją i wsparciem psychologicznym. eSafety Commissioner prowadzi programy skierowane do dzieci, rodziców, nauczycieli oraz specjalistów zdrowia psychicznego, podkreślając konsekwencje przemocy seksualnej online dla dobrostanu psychicznego dziecka. W dokumentach strategicznych akcentuje się, że doświadczenia takie mogą prowadzić do objawów traumy, obniżonego poczucia bezpieczeństwa, zaburzeń obrazu siebie oraz trudności w relacjach interpersonalnych (Quadara i in., 2015).

Z perspektywy klinicznej australijski model wyróżnia się uznaniem przemocy seksualnej online za realne doświadczenie krzywdzenia, wymagające analogicznej reakcji systemowej, jak przemoc w świecie rzeczywistym. Współpraca między instytucjami regulacyjnymi, organami ścigania i systemem ochrony zdrowia sprzyja wczesnej identyfikacji zagrożeń oraz kierowaniu dzieci i ich rodzin do odpowiednich form pomocy specjalistycznej (Quadara i in., 2015).

Doświadczenia Australii pokazują, że skuteczna ochrona dzieci w środowisku cyfrowym wymaga nie tylko jednego, wyraźnego centrum regulacyjnego, ale również wysokospecjalistycznych struktur policyjnych. Przykładem takiego rozwiązania jest jednostka Taskforce Argos (funkcjonująca w ramach policji stanu Queensland), uznawana za jedną z pierwszych na świecie grup dedykowanych wyłącznie zwalczaniu zorganizowanej przestępczości seksualnej wobec dzieci oraz identyfikacji ofiar CSAM. Australijski model opiera się zatem na synergii działań regulatora (eSafety Commissioner) oraz zaawansowanych operacji organów ścigania przy jednoczesnym konsekwentnym uwzględnianiu wymiaru psychologicznego i rozwojowego w projektowaniu rozwiązań prawnych.

Wielka Brytania

Wielka Brytania jest często wskazywana jako przykład państwa rozwijającego kompleksowy system ochrony dzieci przed przemocą seksualną online, łączącego regulacje prawne, wielowymiarowe działania organów ścigania (obejmujące zarówno czynności operacyjno-rozpoznawcze, jak i procesowe) oraz wsparcie psychologiczne. System ten opiera się na modelu współpracy instytucjonalnej, w którym poszczególne podmioty pełnią odmienne, komplementarne funkcje w ekosystemie przeciwdziałania CSAM.

Istotną rolę odgrywa instytucja Internet Watch Foundation (IWF), która przyjmuje zgłoszenia dotyczące materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci i współpracuje z dostawcami usług internetowych na całym świecie oraz prowadzi działania zmierzające do szybkiego usuwania nielegalnych materiałów (Internet Watch Foundation, 2023). Warto podkreślić, że IWF działa w ramach międzynarodowej sieci hotline'ów INHOPE (zrzeszającej obecnie 57 punktów zgłoszeń na całym świecie), co zapewnia organizacji bezpośrednią kooperację operacyjną z partnerskimi zespołami, w tym z polskim Działem Reagowania na Nielegalne Treści w Internecie – Dyżurnet.pl (NASK). Ponadto IWF monitoruje przypadki szantażu seksualnego, realizując działania zapobiegawcze i edukacyjne w zakresie przeciwdziałania wymuszaniu treści seksualnych w internecie.

Z kolei kompetencje śledcze i operacyjne należą do organów ścigania, przede wszystkim do National Crime Agency – CEOP Command, czyli wyspecjalizowanej jednostki policyjnej odpowiedzialnej za identyfikację sprawców, analizę zgłoszeń przekazywanych m.in. przez hotline'y oraz ochronę małoletnich zagrożonych wykorzystaniem seksualnym, w tym groomingiem online (National Crime Agency, 2022). Relacja między IWF a CEOP ma charakter komplementarny: organizacja pozarządowa koncentruje się na analizie treści i współpracy z branżą technologiczną, natomiast organy ścigania prowadzą działania procesowe i operacyjne wobec sprawców.

Ramy regulacyjne systemu zostały wzmocnione przez Online Safety Act (2023), który nałożył na platformy cyfrowe obowiązek aktywnego zarządzania ryzykiem i zapobiegania zagrożeniom wobec dzieci, w tym wykorzystywaniu seksualnemu, poprzez projektowanie usług z uwzględnieniem bezpieczeństwa małoletnich (UK Parliament, 2023). Regulacja ta przesuwa ciężar odpowiedzialności z reaktywnego usuwania treści (rozumianego jako podejmowanie interwencji przez platformę dopiero w odpowiedzi na zgłoszenie lub wykrycie naruszenia) na prewencję systemową, obejmującą m.in. projektowanie usług z myślą o bezpieczeństwie dzieci.

Dane Internet Watch Foundation wskazują, że w 2022 r. spośród ponad 375 tys. zgłoszeń dotyczących podejrzeń CSAM aż 199 tys. dotyczyło materiałów samodzielnie generowanych przez dzieci (ang. *self-generated content*), często powiązanych z presją rówieśniczą, manipulacją lub szantażem seksualnym. Zjawisko to podkreśla, że zagrożenia w środowisku cyfrowym nie ograniczają się wyłącznie do klasycznych przypadków seksualnego wykorzystywania dzieci, lecz obejmują także materiały wytwarzane przez same dzieci, które stają się narzędziem wyzysku i przemocy. W praktyce klinicznej i prewencyjnej oznacza to konieczność uwzględnienia w interwencjach mechanizmów edukacyjnych, wsparcia psychologicznego oraz działań profilaktycznych skierowanych na umiejętności cyfrowego bezpieczeństwa dzieci i młodzieży (Internet Watch Foundation, 2023).

Z perspektywy klinicznej i pomocowej ważną rolę odgrywają organizacje takie jak National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC), które łączą działania rzecznicze (ang. *advocacy*), obejmujące aktywności podejmowane w celu ochrony praw dzieci oraz wpływania na rozwiązania systemowe i prawne sprzyjające ich bezpieczeństwu, z bezpośrednim wsparciem małoletnich i rodzin doświadczających przemocy seksualnej, również w jej formach online (NSPCC, 2021). Organizacja ta prowadzi infolinię ChildLine oraz tworzy kampanie informacyjne – np. *Underwear Rule* (Zasada Bielizny), uczące dzieci zasad bezpieczeństwa.

Brytyjskie podejście coraz wyraźniej uwzględnia fakt, że przemoc seksualna w internecie może prowadzić do długotrwałych konsekwencji psychologicznych, porównywalnych z przemocą offline, w tym objawów traumy, zaburzeń lękowych oraz trudności w relacjach interpersonalnych (Livingstone, Stoilova, 2021a). Model brytyjski pokazuje, że skuteczna ochrona dzieci wymaga nie tylko narzędzi prawnych i technologicznych, ale także dostępnych ścieżek wsparcia klinicznego, które umożliwiają wczesną interwencję oraz długofalową pomoc ofiarom przemocy.

Unia Europejska

Unia Europejska (UE) rozwija system ochrony dzieci przed przemocą seksualną online przede wszystkim poprzez harmonizację regulacji prawnych oraz wzmocnienie współpracy między państwami członkowskimi.

Według raportów Agencji Praw Podstawowych UE (*Fundamental Rights Survey*, FRA) oraz organizacji partnerskich zjawisko wymuszeń seksualnych online wobec małoletnich wykazuje wyraźną tendencję wzrostową. Dostępne raporty ujawniają wzrost liczby zgłoszeń dotyczących szantażu seksualnego wobec dzieci i młodzieży w krajach UE, jednak skala zjawiska jest trudna do precyzyjnego oszacowania

z uwagi na ograniczenia metodyczne badań i wysoki poziom nieujawniania przypadków naruszenia (European Union Agency for Fundamental Rights, 2021).

Centralnym aktem prawnym w Unii Europejskiej jest Digital Services Act (DSA), który wprowadza jednolite obowiązki dla platform cyfrowych w zakresie reagowania na treści nielegalne, w tym materiały przedstawiające seksualne wykorzystywanie dzieci (European Parliament & Council of the European Union, 2022). DSA zobowiązuje największe platformy do prowadzenia ocen ryzyka systemowego, uwzględniających zagrożenia dla praw dziecka, oraz do wdrażania środków ograniczających ekspozycję dzieci na szkodliwe treści. Akt ten wskazuje ponadto, że platformy powinny uwzględniać ryzyko szantażu seksualnego wobec dzieci w ocenie treści oraz stosować mechanizmy zgłaszania i blokowania takich przypadków. Regulacja ta przesuwaa punkt ciężkości z działań reaktywnych na odpowiedzialność strukturalną dostawców usług cyfrowych, choć pozostawia państwom członkowskim znaczną autonomię w zakresie interwencji klinicznych i pomocowych.

Równolegle Komisja Europejska proponuje odrębne rozporządzenie mające na celu zapobieganie i zwalczanie seksualnego wykorzystywania dzieci, obejmujące m.in. obowiązek wykrywania i zgłaszania treści CSAM, w tym przypadków szantażu seksualnego wobec dzieci, oraz wzmocnienie współpracy transgranicznej (European Commission, 2022). Propozycje te wywołują intensywną debatę dotyczącą proporcji między ochroną dzieci a prawem do prywatności, co pokazuje napięcie charakterystyczne dla unijnego modelu regulacyjnego.

Z perspektywy klinicznej system unijny pozostaje rozproszony, ponieważ dostęp do wsparcia psychologicznego i terapeutycznego zależy głównie od krajowych systemów ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Jednocześnie dokumenty UE coraz częściej uznają przemoc seksualną online za doświadczenie potencjalnie traumatyczne, wymagające skoordynowanej odpowiedzi obejmującej identyfikację, ochronę oraz długofalowe wsparcie dla osób skrzywdzonych (European Union Agency for Fundamental Rights, 2021). Model unijny ilustruje znaczenie ram prawnych jako narzędzia porządkującego odpowiedzialność platform, jednak jego skuteczność kliniczna zależy w dużej mierze od implementacji na poziomach krajowych. Parlament Europejski popiera nieobowiązkową rezolucję o ustaleniu minimalnego wieku korzystania z mediów społecznościowych (European Parliament, 2023).

Uzupełnieniem wymiaru legislacyjnego są działania operacyjne koordynowane na poziomie wspólnotowym przez Europol (Agencję Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania). Mimo że UE nie posiada własnych sił policyjnych o kompetencjach wykonawczych, w strukturach Europolu funkcjonuje Europejskie Centrum Cyberprzestępczości (EC3), które wspiera państwa członkowskie w reagowaniu

na zagrożenia cyfrowe. Kluczową rolę w systemie ochrony odgrywa tu projekt analityczny Analysis Project Twins, dedykowany zwalczaniu poważnej i zorganizowanej cyberprzestępczości popełnianej na szkodę dzieci, w tym identyfikacji sprawców produkcji i dystrybucji materiałów CSAM.

Stany Zjednoczone

System ochrony dzieci w USA opiera się na obowiązkowym raportowaniu wykrytych treści CSAM do National Center for Missing & Exploited Children (NCMEC), który pełni funkcję centralnego węzła między platformami cyfrowymi, organami ścigania i instytucjami wsparcia (NCMEC, 2023). Federalne przepisy podkreślają znaczenie współpracy między sektorem publicznym a prywatnym oraz szerokiego wykorzystania narzędzi technologicznych do detekcji nielegalnych treści (U.S. Congress, 2008). Platformy cyfrowe mają ustawowy obowiązek zgłaszania podejrzeń dotyczących materiałów przedstawiających seksualne wykorzystywanie dzieci, a brak raportowania może skutkować odpowiedzialnością prawną. W ramach ochrony prywatności dzieci w internecie wprowadzono m.in. Children's Online Privacy Protection Act (16 C.F.R. §312, Federal Trade Commission, 2000), której celem jest zabezpieczenie danych osobowych dzieci poniżej 13. roku życia – zarówno amerykańskich, jak i spoza USA – korzystających z serwisów internetowych adresowanych do dzieci lub gromadzących dane osobowe dzieci poniżej 13. roku życia, o czym wiedzą operatorzy tych serwisów.

W dyskusji legislacyjnej znajdują się także projekty takie jak The EARN IT Act (Eliminating Abusive and Rampant Neglect of Interactive Technologies Act), które zakładają dalsze zmiany w prawie odpowiedzialności platform online. Zwolennicy argumentują, że firmy technologiczne powinny „zasłużyć” na swój immunitet prawny, przestrzegając standardów bezpieczeństwa dzieci, natomiast obrońcy prywatności ostrzegają, że przepisy te mogą wymusić osłabienie szyfrowania end-to-end (ang. *end-to-end encryption*), narażając wszystkich użytkowników na utratę prywatności (NCMEC, 2023).

W 2022 r. NCMEC odnotował ok. 21,7 mln zgłoszeń CyberTipline, w tym ok. 1,2 mln przypadków szantażu seksualnego wobec dzieci oraz materiałów samodzielnie generowanych przez dzieci, wykorzystywanych przez sprawców do wymuszeń seksualnych. Dane te wskazują, że zagrożenia obejmują zarówno tradycyjne przypadki seksualnego wykorzystywania dzieci, jak i treści tworzone pod presją rówieśników, manipulacją lub wymuszeniem.

Model amerykański przywiązuje szczególną wagę do instrumentów egzekwowania prawa oraz instytucjonalizacji obowiązków raportowania i analizy treści CSAM, realizowanych m.in. poprzez system CyberTipline NCMEC. W praktyce wykorzystuje się zaawansowane technologie analityczne, w tym systemy *hash matching*, służące identyfikacji znanych nielegalnych treści. Należy jednak podkreślić, że technologie automatycznej detekcji stosowane są również w innych jurysdykcjach, m.in. w Wielkiej Brytanii (Internet Watch Foundation), Australii (jednostka ARGOS) oraz na poziomie europejskim, gdzie EUROPOL rozwija wyspecjalizowane systemy analizy danych i bazy CSAM. Współpracę międzynarodową wspierają organizacje takie jak INHOPE, ECPAT, TechCoalition, Europol i Interpol. Różnice między systemami dotyczą przede wszystkim charakteru instytucjonalnego i regulacyjnego – alokacji odpowiedzialności między sektorem publicznym a prywatnym oraz proporcji między komponentem represyjnym, regulacyjnym i prewencyjnym – a nie samego stosowania zaawansowanych technologii.

Ramy prawne tworzą m.in. PROTECT Our Children Act oraz przepisy dotyczące obowiązków dostawców usług elektronicznych, które wzmacniają współpracę między państwem a firmami technologicznymi (U.S. Congress, 2008). W przeciwieństwie do modeli europejskich regulacje amerykańskie koncentrują się przede wszystkim na identyfikacji sprawców i zabezpieczeniu materiału dowodowego, a w mniejszym stopniu – na prewencji systemowej. Z perspektywy klinicznej system bywa krytykowany za ograniczone powiązanie procedur prawnych z kompleksowym wsparciem terapeutycznym dla dzieci i rodzin (Mitchell, Jones, 2015). Badania wskazują, że dzieci doświadczające przemocy seksualnej online mogą wymagać długotrwałej pomocy psychologicznej, niezależnie od skuteczności działań represyjnych wobec sprawców (Finkelhor i in., 2020).

Podsumowanie porównawcze analizowanych modeli

Aby uporządkować obowiązujące ramy prawne i mechanizmy ochrony dzieci przed przemocą seksualną w środowisku cyfrowym, poniżej przedstawiono porównawczą tabelę dotyczącą Australii, Wielkiej Brytanii, Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych. Obejmuje ona cztery główne wymiary: konwencje międzynarodowe i prawa człowieka, najważniejsze krajowe lub unijne akty prawne, instytucje centralne odpowiedzialne za ochronę dzieci oraz fundamentalne mechanizmy reagowania i prewencji. Prezentacja w formie zestawienia umożliwi szybkie zorientowanie się w różnicach i podobieństwach pomiędzy systemami, a także podkreśla rolę zarówno regulacji prawnych, jak i instytucjonalnych w zapewnianiu bezpieczeństwa dzieci w internecie.

Tabela 1

Porównanie modeli ochrony dzieci przed przemocą seksualną online w wybranych jurysdykcjach

Jurysdykcja/ obszar	Kluczowe akty prawne i regulacje	Instytucje wiodące i wspierające	Specyfika modelu i mechanizmy ochrony
Australia	<ul style="list-style-type: none"> – Online Safety Act 2021 (kompleksowa regulacja bezpieczeństwa online) – Social Media Minimum Age Act (nowelizacja z 2024/2025 r. wprowadzająca zakaz mediów społecznościowych dla osób poniżej 16. r.ż.) 	<ul style="list-style-type: none"> – eSafety Commissioner (centralny organ regulacyjny) – Taskforce Argos (wyspecjalizowana jednostka policji Queensland) 	<ul style="list-style-type: none"> – Model scentralizowany: silna pozycja regulatora (eSafety) z uprawnieniami do nakładania kar i nakazów usunięcia treści – Safety by Design: prawny obowiązek projektowania bezpiecznych usług – Niski próg reakcji: Interwencja nie tylko przy treściach nielegalnych, ale i szkodliwych (np. cyberprzemoc)
Wielka Brytania	<ul style="list-style-type: none"> – Online Safety Act 2023 (obowiązek zarządzania ryzykiem przez platformy) 	<ul style="list-style-type: none"> – National Crime Agency – CEOP Command (organy ścigania) – Internet Watch Foundation (IWF) (NGO/ Hotline) – NSPCC (wsparcie kliniczne/rzecznicze) 	<ul style="list-style-type: none"> – Model hybrydowy (publiczno-prywatny): ścisła współpraca policji (CEOP) z sektorem NGO (IWF) – Systemowa prewencja: przesunięcie odpowiedzialności na platformy za zapobieganie szkodom – Focus na treści wytwarzane przez dzieci: reakcja na rosnącą skalę self-generated content
Unia Europejska	<ul style="list-style-type: none"> – Digital Services Act (DSA) – Rozporządzenie (UE) 2022/2065 (obowiązki dla platform w zakresie oceny ryzyka) – Projekt: Rozporządzenie dotyczące zapobiegania i zwalczania niegodziwego traktowania dzieci w celach seksualnych (tzw. CSAM Regulation) – Dyrektywa 2011/93/UE (zwalczanie niegodziwego traktowania seksualnego) 	<ul style="list-style-type: none"> – Europol (European Cybercrime Centre – EC3; AP Twins) – Komisja Europejska (rola legislacyjna i nadzorcza w ramach DSA) – Sieć INHOPE (krajowe hotline'y) 	<ul style="list-style-type: none"> – Model regulacyjno-koordynacyjny: harmonizacja prawa na poziomie wspólnotowym – Odpowiedzialność strukturalna: DSA wymusza na platformach ocenę ryzyka systemowego dla praw dziecka – Napięcie regulacyjne: silny nacisk na ochronę prywatności (RODO/e-Privacy), ścierający się z potrzebą detekcji treści (debatą nad Chat Control)
Stany Zjednoczone	<ul style="list-style-type: none"> – PROTECT Our Children Act 2008 – COPPA (Children's Online Privacy Protection Act – ochrona danych dzieci <13 r.ż.) – 18 U.S. Code §2258A (obowiązek raportowania) 	<ul style="list-style-type: none"> – National Center for Missing & Exploited Children (NCMEC) – CyberTipline (centralny węzeł zgłoszeniowy) – Lokalne i federalne organy ścigania (FBI, ICAC) 	<ul style="list-style-type: none"> – Model obligatoryjnego raportowania: ustawowy obowiązek zgłaszania CSAM przez dostawców usług do NCMEC – Dominacja podejścia karnego: system zorientowany na identyfikację sprawców i zabezpieczanie dowodów (hash matching) – Słabsze ogniwo: ograniczone systemowe powiązanie ścigania ze wsparciem terapeutycznym

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizowanych aktów prawnych i raportów (stan na luty 2026).

Reasumując, analiza rozwiązań funkcjonujących w Australii, Wielkiej Brytanii, na poziomie Unii Europejskiej oraz w Stanach Zjednoczonych wskazuje, że ochrona dzieci przed przemocą seksualną online przyjmuje odmienne formy organizacyjno-prawne, jednak opiera się na kilku wspólnych założeniach. We wszystkich badanych jurysdykcjach przemoc seksualna w środowisku cyfrowym jest uznawana za realne doświadczenie krzywdzenia dziecka, wymagające reakcji systemowej, a nie jedynie problem technologiczny (Quadara i in., 2015; Livingstone, Stoilova, 2021a; European Union Agency for Fundamental Rights, 2021; Finkelhor i in., 2020).

Model australijski i brytyjski wyróżnia się wysokim stopniem integracji działań. Oba systemy posiadają wyraźnie zidentyfikowane instytucje centralne (eSafety Commissioner; IWF/CEOP), które łączą kompetencje regulacyjne, interwencyjne i edukacyjne (eSafety Commissioner, 2022; Internet Watch Foundation, 2023; National Crime Agency, 2022). Charakterystyczne jest tu uznanie, że skuteczna ochrona dzieci wymaga nie tylko usuwania nielegalnych treści i ścigania sprawców, ale również wczesnej interwencji oraz dostępu do wsparcia psychologicznego dla dzieci i ich rodzin (Quadara i in., 2015; NSPCC, 2021; Livingstone, Stoilova, 2021a).

Model unijny ma przede wszystkim charakter regulacyjno-koordynacyjny. Unia Europejska tworzy ramy prawne zwiększające odpowiedzialność platform cyfrowych i ułatwiający współpracę transgraniczną (European Parliament & Council of the European Union, 2022; European Commission, 2022), pozostawiając jednak państwom członkowskim znaczną swobodę w zakresie organizacji pomocy klinicznej. W efekcie ochrona dzieci przed przemocą seksualną online na poziomie UE jest silnie zależna od krajowych systemów ochrony dziecka i zdrowia psychicznego (European Union Agency for Fundamental Rights, 2021; European Parliament, 2023).

System amerykański opiera się głównie na obowiązkowym raportowaniu i egzekwowaniu prawa karnego, z centralną rolą instytucji pośredniczącej między platformami cyfrowymi a organami ścigania (NCMEC, 2023; U.S. Congress, 2008; Federal Trade Commission, 2000). Choć model ten umożliwia skuteczną identyfikację sprawców i szybkie zabezpieczanie materiałów dowodowych, jego słabą stroną jest ograniczone powiązanie procedur prawnych z kompleksowym wsparciem terapeutycznym dla osób krzywdzonych (Mitchell, Jones, 2015; Finkelhor i in., 2020).

Przedstawione rozwiązania pokazują, że systemy ochrony dzieci przed przemocą seksualną online są najbardziej efektywne tam, gdzie odpowiedzialność państwa, platform cyfrowych i instytucji pomocowych jest jasno określona i wzajemnie skoordynowana (eSafety Commissioner, 2022; Internet Watch Foundation, 2023; NCMEC, 2023; European Commission, 2022). W obliczu rozwoju nowych form przemocy cyfrowej, w tym wykorzystania sztucznej inteligencji, konieczne stają się dalsze

wzmacnianie mechanizmów prewencji oraz przygotowanie systemów ochrony dziecka i zdrowia psychicznego do reagowania na nowe, złożone formy krzywdzenia. Analizowane rozwiązania potwierdzają, że ochrona dzieci w środowisku cyfrowym wymaga podejścia wielowymiarowego, obejmującego zarówno prewencję, interwencję, jak i długoterminowe wsparcie rozwojowe (Quadara i in., 2015; Livingstone, Stoilova, 2021a; Finkelhor i in., 2020).

Zakończenie

Przeprowadzona analiza międzynarodowych ram prawnych wskazuje, że choć istnieje rozbudowany system instrumentów prawnych oraz instytucjonalnych mających na celu przeciwdziałanie przemocy seksualnej wobec dzieci w środowisku cyfrowym, mechanizmy te nie zawsze nadążają za dynamicznym rozwojem technologii informacyjnych. Szczególnym wyzwaniem stają się nowe formy nadużyć wykorzystujące generatywną sztuczną inteligencję, w tym *AI-generated abuse*, a także szantaż seksualny wobec dzieci, oparty na syntetycznych treściach wizualnych i dźwiękowych, które często wymykają się tradycyjnym definicjom prawnym i klasycznym modelom odpowiedzialności.

Porównanie rozwiązań przyjętych w Australii, Wielkiej Brytanii, Unii Europejskiej oraz Stanach Zjednoczonych pokazuje, że skuteczność ochrony dzieci nie zależy wyłącznie od zakresu penalizacji określonych zachowań, lecz w równym stopniu od istnienia wyspecjalizowanych instytucji, sprawnych mechanizmów egzekwowania prawa oraz zdolności systemów prawnych do adaptacji do nowych zagrożeń technologicznych. W analizowanych jurysdykcjach coraz wyraźniej widoczna jest tendencja do przesuwania akcentu z reaktywnego ścigania przestępstw na działania prewencyjne i wczesną interwencję, obejmujące obowiązki nakładane na platformy cyfrowe, rozwój narzędzi automatycznej detekcji treści oraz funkcjonowanie wyspecjalizowanych punktów zgłoszeń. Jednocześnie doświadczenia międzynarodowe jednoznacznie wskazują, że rozwiązania technologiczne nie mogą być traktowane jako wystarczające bez równoległego rozwoju systemów wsparcia klinicznego.

Z perspektywy psychologicznej przemoc seksualna online wiąże się z poważnymi i długofalowymi konsekwencjami dla zdrowia psychicznego dzieci, w tym zwiększonym ryzykiem zaburzeń lękowych i depresyjnych, objawów stresu pourazowego oraz trudności w budowaniu relacji interpersonalnych. Skuteczna ochrona dzieci powinna zatem obejmować nie tylko eliminowanie nielegalnych treści i identyfikację sprawców, lecz także zapewnienie dzieciom i ich rodzinom dostępu do długoterminowej pomocy psychologicznej.

Doświadczenia analizowanych krajów pokazują, że najbardziej efektywne systemy ochrony dzieci przed przemocą seksualną online charakteryzują się spójnością działań, jasnym podziałem odpowiedzialności oraz ścisłą współpracą między instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi i sektorem technologicznym. Wnioski te mogą stanowić istotny punkt odniesienia dla dalszych debat nad kształtowaniem kompleksowych strategii ochrony dzieci w cyfrowej rzeczywistości, uwzględniających zarówno wymiar prawny, technologiczny, jak i kliniczny.

E-mail autorki: dor.mroczkowska@wp.pl

Bibliografia

- Australian Government (2021). *Online Safety Act 2021*. <https://www.legislation.gov.au/Details/C2021A00058>
- Australian Government (2023). *eSafety Commissioner: Functions and powers*. <https://www.esafety.gov.au/about-us>
- Council of Europe (2007). *Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lanzarote Convention)*. <https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-convention>
- eSafety Commissioner (2022). *Protecting children from online sexual harm*. <https://www.esafety.gov.au/reports/protecting-children-online>
- European Commission (2022). *Proposal for a regulation to prevent and combat child sexual abuse*. https://ec.europa.eu/info/publications/proposal-regulation-prevent-child-sexual-abuse_en
- European Parliament & Council of the European Union (2022). *Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act)*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022R2065>
- European Commission (2022). *Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council laying down rules to prevent and combat child sexual abuse. Publications Office of the European Union*.
- European Union Agency for Fundamental Rights (2021). *Your rights matter: Security concerns and experiences. Publications Office of the European Union*. <https://fra.europa.eu/>
- Europol (2023). *Internet organised crime threat assessment (IOCTA) 2023*. <https://www.europol.europa.eu>
- Europol (2024). *Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2024. Publications Office of the European Union*. <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/internet-organised-crime-threat-assessment-iocta-2024>
- Federal Trade Commission (2000). *Final rule implementing the Children's Online Privacy Protection Act (16 C.F.R. §312)*. <https://www.ftc.gov/legal-library/browse/rules/childrens-online-privacy-protection-rule-coppa>
- Finkelhor, D., Jones, L.M. (2006). Why have child maltreatment and child victimization declined? *Journal of Social Issues*, 62(4), 685–716. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2006.00483.x>

- Finkelhor, D., Wolak, J., Mitchell, K.J. (2020). Online sexual exploitation of children: Consequences and responses. *Springer*. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-20786-3>
- INHOPE (2024). *INHOPE Annual Report 2024*. <https://inhope.org/articles/inhope-annual-report-2024>
- Internet Watch Foundation (2023). *Annual report 2023*. <https://www.iwf.org.uk/about-us/annual-report>
- Livingstone, S., Stoilova, M. (2021a). *The impact of online sexual abuse on children's mental health*. *London School of Economics and Political Science*. <https://www.lse.ac.uk/media-and-communications/assets/documents/research/impact-of-online-abuse.pdf>
- Livingstone, S., Stoilova, M. (2021b). *The 4Cs: Classifying Online Risks to Children*. CO:RE – Children Online: Research and Evidence.
- Mitchell, K.J., Jones, L.M. (2015). Technology-facilitated sexual abuse of children. *Child Abuse & Neglect*, 45, 1–3. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.02.002>
- National Center for Missing & Exploited Children (2023). *The scourge of child sexual abuse material: Annual report on online exploitation and protection initiatives*. <https://www.missingkids.org/gethelpnow/cybertipline>
- National Crime Agency (2022). *CEOP Command: Protecting children from sexual exploitation*. <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/what-we-do/crime-threats/child-abuse>
- NSPCC (2021). *Online sexual abuse: Supporting children and families*. <https://www.nspcc.org.uk/what-we-do/news-opinion/online-sexual-abuse/>
- Tech Coalition (2023). *Addressing AI-generated child sexual exploitation and abuse*. <https://technologycoalition.org>
- Quadara, A., Wall, L., Higgins, D. (2015). *The impacts of child sexual abuse: A framework for understanding*. *Australian Institute of Family Studies*. <https://aifs.gov.au/publications/impacts-child-sexual-abuse>
- UK Parliament (2023). *Online Safety Act 2023*. <https://bills.parliament.uk/bills/3275>
- UNICEF (2021). *Protecting children online: Guidance for policymakers*. <https://www.unicef.org/reports/protecting-children-online>
- United Nations (1989). *Convention on the Rights of the Child*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- U.S. Congress (2008). *PROTECT Our Children Act of 2008*. <https://www.congress.gov/bill/110th-congress/house-bill/5281>
- WeProtect Global Alliance (2019). *Global threat assessment: Online child sexual exploitation*. <https://www.weprotect.org/global-threat-assessment-2019>

WeProtect Global Alliance (2023). *Global threat assessment on child sexual exploitation and abuse*. <https://www.weprotect.org/global-threat-assessment-2023>

WeProtect Global Alliance. (2024). *Global Threat Assessment 2024*. <https://www.weprotect.org/global-threat-assessment-2024>

Child Protection Systems Against Online Sexual Abuse in Selected Countries

Online sexual abuse of children constitutes one of the most significant contemporary threats to children's safety and well-being. The Internet and social media create new opportunities for the victimization of children, including grooming, sextortion, and the distribution of child sexual abuse material. This article presents a review of child protection systems addressing online sexual abuse in selected countries, with particular attention to legal, technological, and educational solutions implemented in Australia, the United Kingdom, the European Union, and the United States. The roles of the state, digital platforms, and child support institutions in responding to and preventing the escalation of online sexual violence are discussed. The analysis also highlights key challenges related to privacy protection, the effectiveness of law enforcement mechanisms, and the need for coherent and coordinated systemic responses. The aim of the article is to identify good practices and future directions for the development of child protection systems in the context of online sexual abuse.

Keywords:

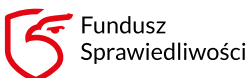
child protection; child sexual abuse; online sexual abuse; child online safety; child protection system

Cytowanie:

Mroczkowska, D. (2026). Modele instytucjonalne i prawne przeciwdziałania OCSAE: studium porównawcze wybranych jurysdykcji. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 25(1), 147–169.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Grooming (art. 200a k.k.) – od kilku słów na klawiaturze do dowodzenia na sali sądowej. O potrzebie wzmocnienia pozycji procesowej pokrzywdzonego dziecka w postępowaniu karnym i przestrzeni cyfrowej

Paweł Czarnecki

Katedra Postępowania Karnego Wydziału Prawa
i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Artykuł podejmuje problematykę przestępstwa groomingu (uwodzenie dziecka przez internet), stypizowanego w art. 200a §1 i §2 k.k., z perspektywy materialnoprawnej i procesowej, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji pokrzywdzonego małoletniego. Autor koncentruje się na specyfice groomingu jako przestępstwa formalnego, wskazując na napięcie pomiędzy prewencyjnym charakterem penalizacji a praktycznymi problemami identyfikacji realnej krzywdy ofiary będącej dzieckiem.

Postępując się metodą formalno-dogmatyczną, w opracowaniu omówiono kodeksowe znamiona wspomnianego czynu zabronionego, wskazano na celowość penalizacji i zwalczania zjawiska, skutecznego ścigania sprawców oraz wzmocnienia dalszej ochrony pokrzywdzonych dzieci. Część procesową poświęcono pozycji małoletniego pokrzywdzonego jako strony postępowania przygotowawczego oraz jego reprezentacji. Przyjrano się tu m.in. problemom wtórnej wiktyimizacji, standardom przesłuchania dziecka, wykorzystaniu dowodów cyfrowych oraz roli biegłych psychologów z perspektywy zasady swobodnej oceny dowodów. Przeanalizowano także praktykę organów ścigania i sądów w zakresie stosowania art. 200a k.k., zestawiając ją z danymi statystycznymi dotyczącymi liczby wszczętych postępowań oraz kar wymierzonych w tym trybie.

Celem niniejszego opracowania artykułu jest przedstawienie istoty przestępstwa groomingu oraz zasad udziału pokrzywdzonych małoletnich w procesie karnym z koniecznością wzmocnienia ich ochrony. Autor na podstawie zaprezentowanych danych

wskazuje, że ewentualne podwyższenie granic ustawowego zagrożenia nie zmniejszy liczby przestępstw groomingu, albowiem skuteczne ściganie przestępstw jest uwarunkowane koniecznością nie tylko usprawnienia pracy organów ścigania, ale też prowadzeniem akcji profilaktycznych uświadamiających problem prawny i społeczny, jakie wywołuje niniejsze negatywne zjawisko zarówno w życiu każdej pojedynczej ofiary, jak i w całym społeczeństwie.

Słowa kluczowe:

postępowanie karne; grooming; reprezentacja i przesłuchanie dziecka; internet; wykorzystanie seksualne dziecka

Wstęp

Przestępstwo groomingu, uregulowane w Rozdziale XXV *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*, a ściślej w art. 200a Kodeksu karnego (dalej: k.k.)¹, stanowi aktualnie jedno z istotnych wyzwań współczesnego prawa karnego, a także wiktyologii. Wskazany rodzaj przestępstwa nie był obecny w pierwotnym brzmieniu polskiej ustawy karnej, lecz został dodany w dniu 8 czerwca 2010 r.² Niezależne od tego zjawisko występowało znacznie wcześniej, ale walka z nim polegała w głównej mierze na uświadamianiu niebezpieczeństwa w sieci, czego doskonałym przykładem jest kampania medialna pt. *Nigdy nie wiadomo, kto jest po drugiej stronie*³ (luty – czerwiec 2004 r.), zrealizowana przez Fundację Dzieci Niczyje w ramach szerszej kampanii zatytułowanej „Dziecko w Sieci”⁴. Wyróżniającym elementem tej niezwykle kreatywnej akcji były reklamy telewizyjne, radiowe, prasowe oraz zewnętrzne z udziałem dziecka (Ania) i dorosłej osoby udającej dziecko (Wojtek).

W dobie postępującej cyfryzacji granica między światem rzeczywistym a wirtualnym uległa niemal całkowitemu zatarciu, co w sposób szczególny wpływa negatywnie na bezpieczeństwo dzieci – najmłodszych użytkowników sieci internetowej

1 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 17 z późn. zm.).

2 Na mocy art. 1 pkt 25 Ustawa z dnia 5 listopada 2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Kodeks karny wykonawczy, ustawy – Kodeks karny skarbowy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. nr 206, poz. 1589 z późn. zm.).

3 Zob. materiały następcy prawnego tego podmiotu – zatem od 2016 r. Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę; <https://fdds.pl/dzieckowsieci.html> (dostęp 23.01.2026).

4 <https://kampaniespoleczne.pl/nigdy-nie-wiadomo-kto-jest-po-drugiej-stronie/> (dostęp 10.02.2026).

i mediów społecznościowych. Grooming ma charakter specyficzny, w odróżnieniu bowiem od klasycznych przestępstw przeciwko osobie, które zazwyczaj wymagają fizycznego kontaktu lub bezpośredniej ingerencji w sferę dobra prawnego pokrzywdzonego, polega na długotrwałym, celowym kształtowaniu relacji z dzieckiem w celu pozyskania jego zaufania, a następnie wykorzystania go seksualnie. Sprawca w tym typie przestępstwa działa najczęściej w przestrzeni cyfrowej, wykorzystując komunikatory, media społecznościowe, gry online i inne formy interakcji zdalnej, co umożliwia mu ukrycie swojej tożsamości oraz stopniowe modelowanie zachowań dziecka, minimalizując ryzyko wczesnego wykrycia. Z tych powodów warto na przestępstwo wskazane w tytule spojrzeć z perspektywy nie tylko przepisów prawa karnego, ale również – a może nawet przede wszystkim – aspektu procesowego, a ściślej: przez pryzmat dowodzenia sprawstwa i winy w celu wymierzenia kary.

Przedmiotem opracowania jest przedstawienie istoty przestępstwa groomingu (art. 200a k.k.), a następnie omówienie – w głównej mierze z perspektywy procesowej – statusu pokrzywdzonego dziecka, zasad jego reprezentacji, zasad prowadzenia postępowania dowodowego z postulatem usprawnienia ścigania, a tym samym bardziej skutecznej ochrony dzieci małoletnich pokrzywdzonych zarówno w aspekcie organizacyjnym, jak i prewencyjnym. Celem artykułu jest wykazanie, że o ile znamiona przestępstwa nie wymagają szczególnego doprecyzowania, o tyle z całą pewnością konieczne jest podjęcie starań polegających na wzmocnieniu pozycji pozaprocesowej dziecka w postępowaniu karnym, a przede wszystkim stworzenia ram organizacyjnych i logistycznych mających na celu ochronę małoletnich.

Charakterystyka przestępstwa groomingu (art. 200a k.k.)

Na potrzeby niniejszego opracowania szczegółowa dogmatyczna analiza art. 200a k.k. penalizującego grooming (określanego potocznie jako „elektroniczne uwodzenie małoletniego”, „elektroniczna korupcja małoletniego”) nie jest konieczna, gdyż materia ta została dogłębnie przeanalizowana w kilkunastu komentarzach czy literaturze przedmiotu do wskazanego przepisu (Bielski 2010, s. 101; Banasik, s. 59, Małecki 2011a, s. 50), warto jedynie zaznaczyć kwestie w istotnym stopniu powiązane z problematyką dowodową. W języku potocznym, niezależnie od systemu prawnego, określenie „grooming” jest związane z przygotowywaniem lub szkoleniem (kogoś) do określonego celu lub podjęcia określonego działania, natomiast w aspekcie seksualnego wykorzystywania i seksualnego krzywdzenia dzieci oznacza „przygotowywanie (dziecka) do spotkania, zwłaszcza za pośrednictwem internetowego pokoju rozmów, z zamiarem popełnienia przestępstwa seksualnego”

albo „przestępczą działalność polegającą na nawiązywaniu przyjaźni z dzieckiem, zwłaszcza przez internet, w celu nakłonienia go do podjęcia relacji o charakterze seksualnym” (Greijer, Doek, 2025, s. 95). Spory występują także w odniesieniu do samej nazwy „grooming” (Romańczuk-Grącka, 2013, s. 24). Ustawodawca przewidział dwa typy czynu zabronionego: art. 200a §1 k.k. (kontakt mający na celu popełnienie przestępstwa określonego w art. 197 §4 lub art. 200 lub produkcji treści pornograficznych) oraz art. 200a §2 k.k. (przedłożenie w toku kontaktów propozycji seksualnej). Penalizacja zachowań wynikała zresztą z faktu podpisania Konwencji Rady Europy o ochronie dzieci przed seksualnym wykorzystywaniem i niegodziwym traktowaniem w celach seksualnych, sporządzonej w Lanzarote 25 października 2007 r.⁵ Warto jednak mieć na względzie, że penalizacja tego zjawiska jest już na szczęście standardem międzynarodowym w zakresie ochrony małoletnich (Bartnik, 2025, s. 4–6).

Istotą obu regulacji było przeciwdziałanie „rosnącej aktywności osób o skłonnościach pedofilskich wykorzystujących systemy teleinformatyczne oraz sieci telekomunikacyjne, w szczególności internet, do nawiązywania kontaktu z dziećmi, które mogą stać się przedmiotem ich przestępczego ataku”⁶ oraz dalszej manipulacji skutkującej doznaniem przez dzieci szkód psychicznych. Regulacje podkreślały ponadto konieczność skutecznego wykrywania sprawców, a także przeciwdziałania przestępstwom seksualnym. Wprowadzone do Kodeksu karnego przepisy stanowią

-
- 5 Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lanzarote Convention). Ratyfikacja tej umowy międzynarodowej nastąpiła prawie osiem lat później – 1 czerwca 2015 r. (Dz.U. z 2015 r., poz. 608). Trudno uznać, aby zwrot języka prawnego „niegodziwe traktowanie w celach seksualnych” był właściwym określeniem, gdyż stygmatyzuje pokrzywdzonego, chociaż odpowiada także terminologii wskazanej w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/93/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie zwalczania niegodziwego traktowania w celach seksualnych i wykorzystywania seksualnego dzieci oraz pornografii dziecięcej, zastępującej decyzję ramową Rady 2004/68/WSiSW (Dz.U. L 335 z 17.12.2011, s. 1–14).
  - 6 Zob. s. 5–6 uzasadnienia poselskiego projektu Ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny (wersja z 7.10.2008), druk nr 1465 Sejmu VI Kadencji <https://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruk/1465> (dostęp 13.01.2026), gdzie stwierdzono explicite: „Za kryminalizacją przewidzianych w projektowanym przepisie zachowań przemawia zarówno istotne niebezpieczeństwo z nich płynące, związane z wysokim prawdopodobieństwem zaistnienia dalej idących, negatywnych dla dziecka skutków, jak również trudności w ściganiu pedofilów szukających swych ofiar w internecie, i towarzysząca temu niejednokrotnie niemożność zapobieżenia podejmowanym przez nich działaniom na późniejszym etapie realizacji ich przestępczych zamierzeń, a także konieczność wzmocnienia prawnej ochrony udzielanej małoletnim narażonym na ataki tego rodzaju, w tym przeciwdziałania zachowaniom pedofilów prowadzącym do swoistego «prania mózgu» dzieci, atakowania ich świata wartości i manipulowaniu nimi, które należy ocenić jako naganne i zasługujące na reakcję karną nawet w tych wypadkach, w których z jakichkolwiek przyczyn miałyby nie dojść do dalej idących działań sprawcy”.

mniej lub bardziej przemyślany zabieg mający na celu penalizację czynności przygotowawczych do poważniejszych przestępstw (także seksualnych), a zatem penalizację co do zasady niekaralnych czynności przygotowawczych do przestępstwa na wczesnym jego etapie (Małecki, 2011b, s. 100; Kanarek, 2024, s. 44).

Zgodnie z art. 200a §1 k.k., „**Kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 §4 lub art. 200, jak również produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej lat 15, zmierzając, za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji albo przy użyciu groźby bezprawnej, do spotkania z nim, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3**”. Z kolei w art. 200a §2 k.k. penalizowano zachowanie: „**Kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej małoletniemu poniżej lat 15 składa propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej lub udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2**”. Sąd Najwyższy przyjął, że: „Wymagane do przypisania sprawcy przestępstwa określonego w art. 200a §2 k.k. wypełnienie jego zachowaniem znamienia zmierzania do realizacji propozycji seksualnej, o jakiej mowa w tym przepisie, ma miejsce także wtedy, gdy składający taką propozycję, po jej złożeniu małoletniemu poniżej lat 15, nakłania go następnie, w tym przez ponaglanie, do reakcji na nią, bez względu na to, czy nakłanianie to okaże się skuteczne ani czy nakłaniany w ogóle zareaguje w jakikolwiek sposób na takie nakłanianie”⁷. W innym natomiast judykacie Sąd Najwyższy dodał, że nie ma znaczenia zachowanie pokrzywdzonego dla zaistnienia znamion, albowiem: „Celem penalizacji zachowań stanowiących przestępstwo groomingu (uwodzenia dziecka) jest sprzeciwianie się wykorzystywaniu seksualnemu osób do lat 15 przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii komunikacyjnych i jest to przestępstwo o charakterze formalnym”⁸.

Dla faktu zaistnienia przestępstwa art. 200a §1 i 2 k.k. nie ma znaczenia, czy pokrzywdzony wyraził zgodę na zachowania objęte znamionami, szczególnie że dziecko

7 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2016 r., IV K.K. 380/15, OSNKW 2016, nr 6, poz. 38. W orzeczeniu tym w uzasadnieniu wskazano: „Oskarżony, poza samym ponawianiem propozycji seksualnych, usilnie namawiał ją i ponaglał do nawiązania z nim kontaktu, używając takich zwrotów, jak: (...) «odpisz», «czekam», «odpisz błagam», «zrób coś”, «dlaczego nie piszesz», «pisz», «czemu nie piszesz», «czekam, pisz», «odpisz proszę», «czujesz to co robimy» czy «co ty na to» (...).”

8 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11 kwietnia 2018 r., II AKa 22/18, KZS 2018, nr 5, poz. 24.

nie może swobodnie dysponować dobrem, jakim jest wolność seksualna. Wskazuje się w literaturze przedmiotu, że „może być ich odbiorcą niezależnie od jego postawy wobec takich propozycji, o ile chodzi o relacje z osobą zdecydowanie od niego starszą” (Krajewski, 2012, s. 17–18). Grooming zresztą to złożone zjawisko, wymagające wielowymiarowego podejścia nie tylko z uwagi na specyfikę działania sprawców, ale również interdyscyplinarne konsekwencje dla ofiar tego procederu (Kloess, Beech, Harkins, 2014).

W praktyce obrona, dążąc do obalenia wniesionego aktu oskarżenia, podnosi brak świadomości sprawcy odnośnie do tego, iż rozmówca nie ukończył 15 lat. W takiej sytuacji jednak istotny jest kontekst nawiązania znajomości, miejsce kontaktu (typ komunikatora – Messenger, WhatsApp, Snapchat, Instagram, TikTok, fora dyskusyjne Discord czy platformy służące do streamingu lub gier internetowych typu Steam, Roblox, Minecraft, Fortnite i inne), dostępne w sieci informacje o wieku osoby, treść, a nawet styl rozmowy. W tym zakresie w szczególności w perspektywie procesowej może być istotna data założenia przez sprawcę konta lub zamieszczone tam zdjęcia, a nawet fakt, iż są one nieprawdziwe. Ten rodzaj zabiegów świadczy o wyrachowaniu podejmowanych działań i intencjonalnym fałszowaniu swojej wirtualnej tożsamości w celu dotarcia do preferowanej grupy odbiorców. Z kolei w przypadku, gdyby sprawca był przekonany, że jego rozmówca ma mniej niż 15 lat, natomiast faktycznie był w chwili czynu powyżej tej granicy wieku, do rozważania jest odpowiedzialność za usiłowanie nieudolne przestępstwa groomingu w trybie z art. 14 §2 k.k. ze względu na brak przedmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego. Możliwa jest również odpowiedzialność karna za usiłowanie udolne w rozumieniu art. 13 §1 k.k. obu typów z art. 200a §1 i art. 200a §2 k.k., gdyż – jak słusznie zaakcentował Sąd Najwyższy – „samo złożenie za pośrednictwem internetu małoletniemu poniżej 15 lat propozycji obcowania płciowego, bez próby podjęcia kroków zmierzających do jej urzeczywistnienia, może być zakwalifikowane jako usiłowanie przestępstwa z art. 200a §2 k.k.”⁹. W doktrynie wskazuje się, że „dopóki sprawca nie spotka się z małoletnim, dopóty jego zachowanie jest nadal jedynie przygotowaniem (stwarzaniem warunków do popełnienia poważniejszego czynu), i nie może być mowy o zakwalifikowaniu go jako czynu wykraczającego ponad grooming” (Małecki, 2011a, s. 55).

Oba typy są przestępstwami powszechnymi, czyli sprawcą może być każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej, zatem zgodnie z art. 10 §1 k.k.

---

9 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2023 r., III K.K. 145/22, LEX nr 3719194; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2024 r., IV K.K. 279/23, LEX nr 3779947.

osoba po ukończeniu 17 lat, a jeśli nie ukończyła takiego wieku, może odpowiadać jako nieletni przed sądem rodzinnym za demoralizację (już po ukończeniu 10 lat) albo też za czyn karalny (po ukończeniu 13 lat) na podstawie przepisów Ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁰.

W orzecznictwie wskazuje się wprost, że „czyn opisany w art. 200a §2 k.k. różni się od czynu opisanego w art. 200a §1 k.k. tym, że sprawca nie posługuje się odpowiednimi środkami działania przestępczego (wprowadzenie w błąd, zastosowanie groźby bezprawnej), lecz wprost wyjawia swoje zamiary, składając małoletniemu propozycję podjęcia zachowań, o których mowa w tym przepisie”¹¹. Wyjątkowy charakter mechanizmu groomingu polega zatem na połączeniu manipulacji z intencją wykorzystania dziecka, a przy tym z jednoczesnym ignorowaniem jego podmiotowości. Z kolei ochrona pokrzywdzonego groomingiem wymaga skutecznych narzędzi dowodowych, przy jednoczesnym umożliwieniu oskarżonemu skorzystaniu z prawa do obrony, jednakże z dbałością o ochronę zdrowia i komfortu pokrzywdzonego dziecka. Wymaga to od organów ścigania oraz sądów szczególnej uwagi dowodzenia zamiaru sprawcy oraz bezwzględного przestrzegania kryminalistycznych standardów zabezpieczania materiału stanowiącego dowody przestępstwa. Coraz częściej możliwe jest wykorzystanie metod sztucznej inteligencji, w szczególności uczenia maszynowego, do wykrywania przestępstwa groomingu oraz innych form manipulacji i wykorzystywania seksualnego dzieci (Leiva-Bianchi, Castillo, Astudillo, Ahumada-Méndez, 2025). W świetle rosnącej liczby przestępstw online wobec dzieci istnieje niewiele długoterminowych danych empirycznych charakteryzujących sprawcę, co utrudnia rzetelną ocenę, kiedy i czy sprawcy groomingu mogą dopuścić się wobec dziecka czynu seksualnego, zatem narzędzia oceny takiego ryzyka są niestety ograniczone (Hirschtritt, Tucker, Binder, 2019).

Ponieważ górna granica kary za oba typy przestępstw nie przekracza ośmiu lat, zamiast kary pozbawienia wolności można orzec kary nieizolacyjne w warunkach z art. 37a §1 i 2 k.k. (tzw. nieizolacyjna kara alternatywna), jak też art. 37b k.k. (tzw. kara mieszana). Nie jest także wykluczone skorzystanie z możliwości warunkowego umorzenia postępowania (art. 66 §2 k.k.). W nauce prawa karnego – ale też w socjologii i kryminologii – akcentuje się współcześnie już niemal dogmat, że nie surowość kary, lecz „jej nieuchronność, szybkość stosowania oraz sprawiedliwy wymiar mogą umożliwić realizację celów ogólnoprewencyjnych” (Warylewski, 2020, s. 401; Dukiet-Nagórska, Sitarz, 2023, s. 449; Bojarski, 2023, s. 354).

10 Tekst jedn. Dz.U. z 2024 r., poz. 978 z późn. zm.

11 Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2017 r., V K.K. 227/17, LEX nr 2418099.

Warto mieć na uwadze, że w przypadku przestępstw określonych w rozdziale XXV, popełnionych na szkodę małoletniego (w tym groomingu, albo gdy treści przedstawiają seksualne wykorzystywanie dziecka), przedawnienie karalności przestępstwa nie może nastąpić przed ukończeniem przez pokrzywdzonego 40. roku życia (art. 101 §4 pkt 2 k.k.).

Doceniając zasadność karania takich czynów, ustawodawca prawidłowo dokonał penalizacji obu form zachowania, dotyczących różnych aspektów inicjowania przestępczego kontaktu z małoletnim, najczęściej z motywacją wykorzystania seksualnego dziecka. Przestępstwo to ma związek z użytkowaniem przez małoletniego m.in. wspomnianych wyżej komunikatorów, platform społecznościowych, gier online, przy czym nie jest rzadki kontakt asynchroniczny, gdy pokrzywdzony i sprawca wymieniają się wiadomościami w różnych odstępach czasu.

Wydaje się jednak, że przesunięcie już i tak długiego terminu przedawnienia w przypadku wskazanych grupy zachowań nie jest mimo wszystko zasadne (Czarnecki, 2023, s. 177). Zwalczanie groomingu znajduje uzasadnienie w działaniach prewencyjnych, tak aby zapobiegać popełnieniu przestępstwa na kolejnych etapach *iter criminis*. System prawny powinien zatem zmniejszyć ogromne zagrożenie wystąpienia traumy dziecka, penalizując zachowanie dorosłego, wykorzystującego ogromną przewagę doświadczenia i intelektu w celu wyrządzenia szkody małoletniemu, który nie zawsze może łatwo ocenić motywację dorosłego użytkownika internetu. Nie budzi wątpliwości, że skoro dzieci spędzają dużo czasu w przestrzeni cyfrowej, powinny mieć pewność, że system ochroni je przed manipulacją. Można także wskazać, że zadaniem pośrednim penalizacji groomingu jest eliminowanie z przestrzeni cyfrowej nie tylko sprawców, ale również materiałów zawierających treści niezgodne z prawem. Organy wymiaru sprawiedliwości powinny bezwzględnie i bezzwłocznie reagować na wskazane zjawisko, aby utrwalać w świadomości społecznej fakt, że internet powinien być wolny nie tylko od przestępczości, ale też treści, które mogą utrudnić małoletniemu prawidłowy rozwój. Państwo, ścigając sprawców groomingu online, realizuje swój obowiązek ochrony najstarszych jednostek przed skutkami przemocy emocjonalnej, która w środowisku cyfrowym bywa równie dewastująca co przemoc fizyczna.

Ustawodawca, penalizując już sam etap nawiązywania kontaktu, tworzy zatem barierę ochronną, która – w przypadku wczesnego wykrycia – pozwala organom procesowym na przerwanie aktywności sprawcy zanim dojdzie do naruszenia dobra prawnego, jakie stanowią nie tylko wskazana w rozdziale XXV wolność seksualna i obyczajność, ale także zdrowie, wolność i poczucie bezpieczeństwa.

Z perspektywy biegłego sądowego (art. 193 k.p.k.) lub lekarza udzielającego pomocy dziecku przestępstwo groomingu w sferze fizycznej może prowadzić do zaistnienia innych przestępstw skutkujących powstaniem trwałych lub czasowych uszczerbków na zdrowiu w rozumieniu art. 157 §1 i §2 k.k. a niekiedy nawet art. 156 k.k., obejmujących urazy ciała, dysfunkcje narządów płciowych, a także ryzyko zakażeń czy wystąpienia ciąży. W aspekcie psychicznym będzie to z reguły doświadczenie przemocy seksualnej, które wywołuje u dziecka głębokie zaburzenia emocjonalne, w tym lęk, poczucie winy, wstyd, depresję, zaburzenia snu, zaburzenia odżywiania, a w skrajnych przypadkach – myśli i próby samobójcze. Podkreślenia wymaga, że skutki te mogą utrzymywać się przez całe życie i wpływać na funkcjonowanie społeczne oraz rozwój psychoseksualny. W sferze społecznej natomiast dziecko narażone na przestępstwo seksualne z reguły doświadcza stygmatyzacji, izolacji rówieśniczej, trudności w nawiązywaniu relacji interpersonalnych oraz problemów w edukacji, co w konsekwencji ogranicza jego pełny rozwój i uczestnictwo w życiu społecznym. Kwestie te nie są bezpośrednio przedmiotem opracowania, ale mają wręcz kluczowe znaczenie dla zagadnienia penalizacji groomingu. Tym samym zasadność zwalczania wskazanego zjawiska stanowi wyraz przekonania ustawodawcy o konieczności ochrony dóbr prawnych nawet w stadium poprzedzającym jego bezpośrednie zagrożenie, co w przypadku ofiar niedojrzałych emocjonalnie ma fundamentalne znaczenie.

Status pokrzywdzonego przestępstwem groomingu

Należy podkreślić, że w przypadku prowadzenia postępowania przygotowawczego w odniesieniu do przestępstwa groomingu pokrzywdzony i podejrzany są stronami (art. 299 §1 k.p.k.). Oznacza to, że małoletniemu pokrzywdzonemu przysługują na wszystkich etapach postępowania wszelkie działania przypisane tradycyjnie stronom. Zatem ilekroć w przepisach k.p.k. ustawodawca przyznał określone uprawnienie stronie, wówczas takie prawo posiada pokrzywdzony – niezależnie od tego, czy może realizować je samodzielnie czy przy udziale pełnomocnika (art. 87 §1 k.p.k.).

Najbardziej istotnym elementem uprawnień jest prawo pokrzywdzonego groomingiem do składania wniosków dowodowych (art. 167 k.p.k.), zadawania pytań przesłuchiwanym świadkom (art. 370 k.p.k.), prawo do głosów stron (art. 406 k.p.k.) czy wreszcie możliwość składania zwyczajnych i nadzwyczajnych środków zaskarżenia: apelacji (art. 444 §1 k.p.k.), zażaleń (art. 459 §2 k.p.k.), sprzeciwu od wyroku nakazowego (art. 506 §1 k.p.k.) czy kasacji (art. 520 §1 k.p.k.) oraz o wznowieniu postępowania sądowego (art. 542 §1 k.p.k.) O wszystkich tych uprawnieniach pokrzywdzony poucany jest w trybie wskazanym w art. 300 §1 k.p.k.

z uwzględnieniem szczególnych przepisów związanych przesłuchaniem w trybie art. 185a i art. 185b k.p.k. lub w przypadkach wskazanych w ustawie.

W postępowaniu sądowym, a zatem po zainicjowaniu go aktem oskarżenia lub wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania, pokrzywdzony nabywa status strony, jednakże pod warunkiem, że do momentu rozpoczęcia przewodu sądowego (art. 54 §1 k.p.k.) złoży oświadczenie o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego ubocznego (art. 53 §1 k.p.k.). Istnieje również możliwość działania przez dziecko w charakterze oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego, gdyby prokurator wcześniej odmówił wszczęcia postępowania lub je umorzył w warunkach wskazanych w art. 306 § 1 i 1a k.p.k. Jeśli zatem sąd uchyli wskazaną decyzję prokuratora w trybie art. 330 §1–2 k.p.k., to pokrzywdzony, obligatoryjnie korzystając z pomocy adwokata lub radcy prawnego, może wnieść subsydiarny akt oskarżenia, o którym mowa w art. 55 §2 k.p.k.

Jeśli pokrzywdzony nie zdecyduje się przystąpić do udziału jako strona, zachowuje w dalszym ciągu uprawnienie związane z możliwością złożenia wniosku o naprawienie szkody i zadośćuczynienia za wskazaną krzywdę (art. 46 k.k. w zw. z art. 49a k.p.k.), ewentualnie uprawnienia związane z prawem do informacji procesowej (art. 350 §4 k.p.k.), obecnością w czasie przesłuchania świadków na rozprawie (art. 383 k.p.k.) czy wreszcie prawo do sprzeciwu na złożenie wniosku przez oskarżonego o dobrowolne poddanie się karze tak w postępowaniu przejściowym (art. 343 §3 i art. 343 §3a k.p.k.), jak i sądowym do chwili zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej (art. 387 §2 k.p.k.).

W kontekście wskazanych uprawnień należy stwierdzić, że grooming, jako przestępstwo rozciągnięte w czasie, wymaga jednak swoistej redefinicji roli pokrzywdzonego w toku gromadzenia materiału dowodowego. Specyfika tego czynu sprawia, że małoletni staje się centralnym, a niejednokrotnie jedynym bezpośrednim świadkiem zdarzeń, które dla organów procesowych pozostają nieznanne na wczesnym etapie procesu. Chociaż procedura karna na przestrzeni ostatnich lat przeszła ewolucję w odniesieniu do zasady kontrydiktoryjności, to nie zmieniło się założenie, że pokrzywdzony w dalszym ciągu traktowany jest jako osobowe źródło dowodowe (Czarnecki, 2025, s. 48). Udział dziecka w procesie karnym napotyka na szczególne bariery przy dokonywaniu prawdziwych ustaleń faktycznych. Od stopnia rozwoju dziecka niejednokrotnie zależy poinformowanie osób zaufanych o groomingu, co skutkuje możliwością zabezpieczenia materiału dowodowego. W sytuacji, gdy ofiarą groomingu w sieci jest kilkuletnie dziecko, użyteczność uzyskanych od niego informacji może być niekiedy ograniczona z uwagi na ryzyko wtórnej wiktyimizacji. Dziecko często nie zdaje sobie sprawy z przestępczego charakteru sytuacji, łatwo

ulega manipulacji sprawcy i może nie tylko nie zachowywać wiadomości ani materiałów stanowiących dowód, ale wręcz je zniszczyć na polecenie sprawcy. Dodatkowo obawa przed ujawnieniem tajemnicy, wstyd czy lęk przed reakcją dorosłych sprawią, że informacje potrzebne do identyfikacji sprawcy nigdy nie zostaną ujawnione przed organami ścigania.

Można zatem stwierdzić, że wzmocnienie pozycji procesowej pokrzywdzonego jest w interesie organów ścigania, będąc warunkiem *sine qua non* skutecznego dowodzenia winy sprawcy w skomplikowanej sferze przestępstw popełnianych za pośrednictwem systemów informatycznych. Powinno to następować nie tyle przez przyznanie mu nowych uprawnień czy przedkładanie kolejnych wersji pouczeń, ale raczej wytlumaczenie uprawnień, jakimi już dysponuje, a przynajmniej dostrzeganie podmiotowości dziecka; także w sytuacji, gdy w czynności procesowej bierze udział jego reprezentant.

Warto mieć na względzie, że w stosunku do pokrzywdzonego przestępstwem groomingu zastosowanie znajdują ogólne przepisy dotyczące ochrony i pomocy udzielanej przez komendanta wojewódzkiego Policji, w szczególności ochrona na czas czynności procesowej, ochrona osobista oraz pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu na podstawie przepisów Ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka¹².

Reprezentacja małoletniego pokrzywdzonego

Zgodnie z art. 49 §1 k.p.k. pokrzywdzonym jest osoba fizyczna lub prawna, której dobro prawne zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępstwo. W odniesieniu do przestępstwa groomingu pokrzywdzonym będzie osoba fizyczna, a ściślej małoletni. Stosujemy zasadę zbioru uniwersalnego z logiki, a zatem, skoro stosownie do treści art. 10 §1 Kodeksu cywilnego (dalej: k.c.)¹³ pełnoletnim jest ten, kto ukończył lat 18, to małoletnim co do zasady jest osoba, która nie ukończyła 18 lat, przy czym poprzez ewentualny fakt zawarcia małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność, której nie traci w razie unieważnienia małżeństwa (art. 10 §2 k.p.k.). Koresponduje z tym przepis art. 2 ust. 1 Ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka¹⁴, zgodnie z którym w rozumieniu ustawy dzieckiem jest każda istota ludzka od poczęcia do osiągnięcia pełnoletności.

---

¹² Dz.U. z 2015 r., poz. 21 z późn. zm.

¹³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1061 z późn. zm.).

¹⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 292.

W myśl art. 51 §2 k.p.k., jeśli pokrzywdzony jest małoletni, to jego prawa wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczę pokrzywdzony pozostaje (Grzegorzko, 2023, s. 81). W takiej sytuacji sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, niezwłocznie, nie później niż w terminie 7 dni od dnia zaistnienia okoliczności, o których mowa w art. 98 §2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej: k.r.o.), występuje do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wyznaczenie reprezentanta dziecka, o którym mowa w art. 99 §1 k.r.o. Sądem opiekuńczym jest sąd rodzinny, a zatem sąd rejonowy, z reguły orzekający w wydziale rodzinnym i opiekuńczym (art. 568 Kodeksu postępowania cywilnego, dalej: k.p.c.¹⁵). Zgodnie z art. 98 § 1 k.r.o.¹⁶ to rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy dziecka, przy czym przepisy te stosuje się w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym, a zatem w postępowaniu karnym, na wszystkich jego etapach (Horna, 2014, s. 54). Jeśli jednak małoletni pozostaje pod władzą rodzicielską, a żadne z rodziców nie może go reprezentować, sąd opiekuńczy ustanawia reprezentanta dziecka (art. 99 §1 k.r.o.)¹⁷. Niestety, nie zawsze organy wymiaru sprawiedliwości wyjaśniają istotę reprezentacji małoletniego dziecka, zatem zasadne jest rozpowszechnienie informacji na temat tego uprawnienia¹⁸. Słuszna jest linia orzecznicza sądów, że rodzic małoletniego nie może, działając w charakterze przedstawiciela ustawowego, wykonywać praw tego małoletniego jako pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym także w postępowaniu z oskarżenia prywatnego, jeżeli oskarżonym jest drugi z rodziców¹⁹. Zakaz reprezentacji małoletniego pokrzywdzonego przez jego rodzica jest uzasadniony nie tylko w tych postępowaniach

15 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568 z późn. zm.).

16 Art. 99¹ dodany przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 16 maja 2019 r. (Dz.U. z 2019 r., poz. 1146) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 września 2019 r., przy czym w pierwotnym brzmieniu osobę reprezentanta określano jako „kuratora reprezentującego dziecko”.

17 Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 2809 z późn. zm.).

18 Warto pochwalić akcję informacyjną chociażby w postaci broszur w tym zakresie na stronach Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę: <https://wspd.fdds.pl/reprezentant-dziecka/> (dostęp 13.01.2026).

19 Zob. ostatnio postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2023 r., IV K.K. 124/23, LEX nr 3619883 czy postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2024 r., II K.K. 119/23, LEX nr 3698429. Zgodnie z fundamentalnym postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2020 r., I KZP 4/20, OSNKW 2020, nr 7, poz. 28, nie dotyczy to czynności w sprawach o przestępstwo 209 §1 lub 1a k.k.

karnych, w których drugi rodzic jest oskarżonym, ale także na etapie *in rem*, w którym drugi rodzic jest osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa na szkodę małoletnich dzieci²⁰.

Stosownie do art. 99¹ §1 k.r.o., w postępowaniu karnym (w odróżnieniu od innych kategorii spraw) reprezentantem dziecka może zostać ustanowiony adwokat lub radca prawny, który wykazuje szczególną znajomość spraw dotyczących dziecka, tego samego rodzaju lub rodzajowo odpowiadających sprawie, w której wymagana jest reprezentacja dziecka, lub ukończył szkolenie dotyczące zasad reprezentacji dziecka, praw lub potrzeb dziecka (zob. Flis-Świeczkowska, 2021, s. 88). Należy mieć na względzie, że w myśl art. 99² §3 k.r.o, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwalają, reprezentant dziecka nawiązuje z dzieckiem kontakt i informuje je w sposób zrozumiały i dostosowany do stopnia jego rozwoju o podejmowanych czynnościach, przebiegu postępowania i sposobie jego zakończenia oraz konsekwencjach podjętych działań dla jego sytuacji prawnej. Nadzór nad reprezentantem sprawuje sąd opiekuńczy (art. 99^{2a} §3 k.r.o).

Istotne jest przy tym, że jeśli rodzic nie może reprezentować małoletniego pokrzywdzonego, wówczas ten reprezentant pokrzywdzonego, działając jako przedstawiciel ustawowy małoletniego, tym samym wyłącza w stosunku do małoletniego wynikające z władzy rodzicielskiej rodziców uprawnienie określone w art. 98 §1 k.r.o.

Dowodzenie popełnienia przestępstwa groomingu

Z perspektywy dogmatycznej grooming nie wykazuje odmienności w zakresie normatywnych podstaw oceny materiału dowodowego. W tym zakresie znajduje zatem zastosowanie zasada swobodnej oceny dowodów z art. 7 k.p.k., zgodnie z którą organy postępowania kształtują swe przekonanie na podstawie wszystkich przeprowadzonych dowodów, ocenianych swobodnie z uwzględnieniem zasad prawidłowego rozumowania oraz wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego. W doktrynie podnosi się, że zasada ta nie jest ani swobodna, gdyż organ jest związany kryteriami, ani tym bardziej dowolna, gdyż kryteria te mogą zostać skontrolowane przez organ odwoławczy, dlatego określa się ją współcześnie jako „racjonalną ocenę dowodów” (Waltoś i Hofmański, 2023, s. 270). Sąd Najwyższy słusznie wskazał, że: „Przy ocenie dowodów sąd po pierwsze nie może pominąć któregokolwiek z przeprowadzonych dowodów, a po drugie – nie wolno mu w swoich ocenach

---

²⁰ Tak słusznie słynne postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2015 r., I KZP 8/15, OSNKW 2015, nr 12, poz. 100.

kierować się dowodami, które nie zostały przeprowadzone. Sąd ma prawo oprzeć się na jednych dowodach, a pominąć inne, jeśli ich treść jest rozbieżna. W takiej sytuacji istota rozstrzygnięcia polega na daniu priorytetu niektórym dowodom. Obowiązkiem sądu jest wówczas wskazanie, dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych²¹. W tym kontekście nie można *in abstracto* stwierdzić, że określony dowód (np. dowód obciążający, dowód pisemny, dowód pierwotny, dowód bezpośredni) cechuje wyższa wiarygodność od dowodu przeciwnego (np. dowód odciążający, dowód ustny, dowód pochodny, dowód pośredni). W orzecznictwie, najkrócej rzecz ujmując, można stwierdzić, że wskazana zasada wyklucza aprioryczne preferowania lub dyskwalifikowania jednych dowodów na rzecz innych wyłącznie z tego powodu, że uzyskano je na określonym etapie postępowania²².

Współczesny proces karny stoi jednak przed bezprecedensowym wyzwaniem polegającym na konieczności adaptacji tradycyjnych instytucji procesowych do realiów przestępczości w przestrzeni cyfrowej. W aspekcie procesowym przedmiot procesu jest ten sam, jest nim bowiem kwestia odpowiedzialności prawnej (Waltoś i Hofmański 2023, s. 31), głównie zresztą odpowiedzialności karnej za czyn naruszający dobro z art. 200a k.k.

Niezwłocznie po uzyskaniu informacji o groomingu, w celu zabezpieczenia dowodów w postaci treści korespondencji (wymienianej np. za pośrednictwem komunikatorów), należy podjąć czynności dokumentowane w formie: a) protokołu (art. 143 k.p.k.) oględzin miejsca, rzeczy lub osoby (art. 207 §1 k.p.k.); b) przeszukania miejsca (art. 219 §1 k.p.k.), przeszukania osoby (art. 219 §2 k.p.k.) lub urządzenia zawierającego dane informatyczne, systemu informatycznego, nośnika (art. 219 §1 k.p.k. w zw. z art. 236a k.p.k.) oraz c) protokołu zatrzymania rzeczy, a także danych informatycznych (art. 217 k.p.k.).

W zależności od okoliczności sprawy mogą to być: a) zabezpieczenia miejsca i sprzętu elektronicznego w celu uniemożliwienia modyfikacji i/lub usunięcia danych; b) ustalenie stanu urządzeń, używanych komunikatorów, przeglądark i aplikacji; c) utrwalenie informacji o zalogowanych użytkownikach, czasie i treści rozmów związanych ze sprawą; d) zabezpieczenie nośników zawierających treść rozmów; e) podjęcie czynności związanych z uzyskaniem danych użytkowników, w tym także

21 Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2025 r., II ZIZ 9/25, LEX nr 3889753.

22 Taki sposób ujęcia zasady wyrażono przykładowo w wyrokach sądów apelacyjnych: w Krakowie z dnia 25 września 2012 r., II AKa 132/12, LEX nr 1223226; we Wrocławiu z dnia 13 listopada 2012 r., II AKa 306/12, LEX nr 1238669, w Białymstoku z dnia 8 grudnia 2016 r., II AKa 134/16, LEX nr 2205978, czy w Katowicach z dnia 30 stycznia 2023 r., II AKa 218/22, LEX nr 3606579.

z udziałem usługodawców usług internetowych; f) wykonanie badań przez wskazanych biegłych lub specjalistów (niejednokrotnie będzie to wymagać wykonania kryminalistycznej kopii zawartości pamięci cyfrowego nośnika danych, np. w postaci kopii binarnej, a także odzyskania pełnej historii komunikacji między sprawcą a pokrzywdzonym). Ten uproszczony algorytm opisuje, jak zabezpieczyć dowody w celu ich procesowego wykorzystania na późniejszych etapach.

Bez wątplenia fenomen kryminologiczny wskazanego przestępstwa z art. 200a k.k. prowadzi do wniosku, że współczesne postępowania w sprawach o grooming coraz częściej opierają się na dowodach cyfrowych. Analiza korespondencji mailowej, treści SMS-ów, logów komunikatorów i nagrań w mediach społecznościowych oraz wszelkich innych materiałów elektronicznych wymaga zarówno wiedzy technicznej, jak i uwzględnienia zasady swobodnej oceny dowodów przez sąd. Z tych powodów rola powoływanych w trybie art. 193 §1 k.p.k. biegłych, nie tylko zresztą psychologów, jest nie do przecenienia. Ich opinie w sprawach o grooming mają wpływ na ocenę skutków zachowań sprawcy oraz określenie realnej krzywdy dziecka, a tym samym faktycznie oddziałują na decyzje procesowe dotyczące wymiaru kary.

Niejednokrotnie dla organów ścigania źródłem dowodów w sprawach z art. 200a k.k. są informacje uzyskiwane od tzw. łowców pedofilów, a zatem pojedynczej osoby lub częściej grupy osób, które zajmują się tropieniem, demaskowaniem i często upublicznianiem wizerunku osób podejrzewanych o skłonności pedofilskie. Ich działalność, niezależnie od deklarowanych intencji, może wywoływać istotne wątpliwości prawne w zakresie ich odpowiedzialności prawnej (cywilnej i karnej), a niekiedy wiarygodności uzyskiwanych dowodów (Krajewski, 2022; Sosik, 2022; Małecki, Wiktorek, 2023). Należy przyjąć, że z perspektywy dopuszczalności dowodów również w tym przypadku znajdzie zastosowanie ogólna zasada procesowa z art. 7 k.p.k., a zatem jako dowód w sprawach z art. 200a k.k. może być pozyskana, a następnie wykorzystana, każda informacja, która nie jest zabroniona prawem, niezależnie czy jej źródłem jest organ procesowy, czy też podmiot prywatny. Pozwoli to sięgnąć również po tzw. dowody prywatne, a zatem już na etapie postępowania przygotowawczego włączyć materiał z urzędu (art. 167 k.p.k.), a następnie skorzystać z konstrukcji wskazanej w art. 393 §3 k.p.k. i odczytać na rozprawie wszelkie dokumenty prywatne, powstałe poza postępowaniem karnym, w szczególności oświadczenia, publikacje, listy oraz notatki.

W kontekście swobodnej oceny dowodów nie ma zatem co do zasady bariery prawnej, aby uniemożliwić skorzystanie z dowodów uzyskanych z naruszeniem przez podmioty prywatne – zarówno pokrzywdzonego, jak i świadków czynu czy wspomnianych wyżej prowokatorów. Zgodnie bowiem z art. 168a k.p.k. dowodu

nie można uznać za niedopuszczalny wyłącznie na tej podstawie, że został uzyskany z naruszeniem przepisów postępowania lub za pomocą czynu zabronionego, o którym mowa w art. 1 §1 k.k., chyba że dowód został uzyskany w związku z pełnieniem przez funkcjonariusza publicznego obowiązków służbowych, w wyniku: zabójstwa, umyślnego spowodowania uszczerbku na zdrowiu lub pozbawienia wolności. Tym samym taki dowód, uzyskany nawet z naruszeniem prawa przez osoby fizyczne niebędące funkcjonariuszami organów ścigania (np. poprzez włamanie na media społecznościowe sprawcy lub też uzyskany z wykorzystaniem przymusu, groźby lub siły fizycznej), co do zasady nie może zostać oddalony, a zatem będzie mógł być podstawą ustaleń faktycznych.

Jak wspomniano, przestępstwo z art. 200a k.k. opisano w rozdziale XXV Kodeksu karnego pt. *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności*. Zatem zastosowanie znajdzie kluczowy art. 185a k.p.k. dotyczący przesłuchania pokrzywdzonego w warunkach wskazanych w tym przepisie. Jeśli dane dziecko nie było pokrzywdzonym, wówczas przesłuchuje się je w charakterze świadka w trybie z art. 185b k.p.k. Przepis art. 185a k.p.k. wskazuje, że w sprawach o przestępstwa popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej, lub określone w rozdziałach XXIII, XXV i XXVI Kodeksu karnego pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko wówczas, gdy jego zeznania mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, i tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania, lub w razie uwzględnienia wniosku dowodowego oskarżonego, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

Tryb przesłuchania pokrzywdzonego groomingiem stanowi *lex specialis* w stosunku do ogólnych reguł przesłuchania świadków dorosłych (art. 177 §1 k.p.k.), czy też przesłuchania świadka w trybie art. 177 §3 k.p.k. Tym samym w trybie art. 185a §2 k.p.k. przesłuchanie przeprowadza sąd na posiedzeniu z udziałem biegłego psychologa niezwłocznie, nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku. Przepisy nie wskazują etapu postępowania, w którym możliwe jest przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego, zatem należy przyjąć, że jest to dopuszczalne zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i sądowym (Zagrodnik, 2019, s. 616). Prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego mają prawo wziąć udział w przesłuchaniu. Osoba wymieniona w art. 51 § 2 k.p.k. (lub też osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego) ma również prawo być obecna przy przesłuchaniu, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Ustawodawca nie przewidział możliwości udziału w przesłuchaniu oskarżonego, a w dobie wykorzystania środków technicznych w tzw. niebieskim pokoju wydaje się, że można

zabezpieczyć jego udział, tak aby mógł słyszeć wypowiedzi przestuchiwanego dziecka i przekazać pytania do osoby prowadzącej przesłuchanie w tym trybie.

W tej kategorii spraw biegły psycholog, biorący udział w przesłuchaniu, powinien być osobą płci wskazanej przez pokrzywdzonego, chyba że będzie to utrudniać postępowanie. (art. 185a §5 k.p.k.). Jeżeli oskarżony zawiadomiony o tej czynności nie posiada obrońcy z wyboru, sąd wyznacza mu obrońcę z urzędu. W takiej sytuacji, w myśl art. 185a §3 k.p.k., na rozprawie głównej odtwarza się sporządzony zapis obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytuje się protokół przesłuchania. Taka możliwość przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego istnieje, jeśli w chwili przesłuchania ukończył on 15 lat (art. 185a §4 k.p.k.), przy czym, jak wskazuje literatura przedmiotu, powinno mieć to miejsce wówczas, gdy „obecność oskarżonego mogłaby negatywnie oddziaływać na zeznania świadka czy jego stan psychiczny” (Wiliński, 2020, s. 249–250). Podkreślenia przy tym wymaga, że zgodnie z art. 185f §1 k.p.k. przesłuchania w trybie określonym w art. 185a–185c oraz art. 185e przeprowadza się co do zasady w odpowiednio przystosowanych pomieszczeniach w siedzibie sądu lub poza jego siedzibą²³, a wyjątkowo w innym miejscu. Stosuje się również szczególne formy pouczeń o uprawnieniach, także dla pokrzywdzonych groomingiem²⁴.

Warto przy tym nadmienić, aby nie tylko w toku przesłuchań, ale też podczas sporządzania z nich protokołów przywiązywać większą wagę do adekwatnej terminologii, w szczególności związanej z precyzyjnym opisem czynu zabronionego seksualnego wykorzystywania i znęcania się nad dziećmi. Istotną wskazówką mogą być zwłaszcza Wytyczne powstałe z inicjatywy ECPAT International, wypracowane przez Międzyagencyjną Grupę Roboczą, w skład której weszło ponad 40 organizacji z całego świata (Greijer, Doek, 2025). Podkreślenie znaczenia właściwych słów czy pojęć w toku czynności procesowych wynika nie tyle z uwzględniania rozwoju medycyny i psychologii, ale przede wszystkim stanowi wyraz niezbędnych gwarancji procesowych, aby nie stygmatyzować przestuchiwanych dzieci. W ten sposób organy procesowe powinny mieć na względzie podejmowanie starannych działań w toku dokumentacji czynności procesowych, mając na celu okazanie im niezbędnego wsparcia w toku przesłuchania.

23 Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2024 r. w sprawie sposobu przygotowania i przeprowadzenia przesłuchań w trybie określonym w art. 185a–185c oraz art. 185e Kodeksu postępowania karnego oraz warunków, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań (Dz.U., poz. 1477).

24 Zob. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2025 r. w sprawie określenia wzorów informacji o przebiegu, sposobie i warunkach przesłuchania dla osób przestuchiwanych w trybie określonym w art. 185a–185c k.p.k. oraz art. 185e k.p.k (Dz.U., poz. 59).

Z perspektywy dziecka będącego pokrzywdzonym dowodzenie w przypadku groomingu to swoistego rodzaju konfrontacja z dwiema trudnymi rzeczywistościami: momentem dokonania popełnienia przestępstwa oraz formalizmem związanym z koniecznością przestrzegania przepisów regulujących przebieg czynności procesowych, z których kluczowe jest przesłuchanie zarówno w postępowaniu przygotowawczym, jak i na sali sądowej. Choć ustawodawca w art. 200a k.k. penalizuje przygotowania do kontaktów seksualnych z dzieckiem, to droga od nawiązania kontaktu w internecie do momentu uprawomocnienia się wyroku, chociażby z uwagi na długotrwałość postępowania, jest obciążona wysokim ryzykiem traumatyzacji i stygmatyzacji pokrzywdzonego dziecka. Natomiast z perspektywy osoby śledzącej pracę organów ścigania, w tym w zakresie czynności z pokrzywdzonymi w aspekcie dowodowym, w materiale zgromadzonym przez organy ścigania można zauważyć brak precyzji wypowiedzi w protokołach przesłuchania, co utrudnia nie tylko udowodnienie znamion art. 200a k.k., ale również następczo ułatwia oskarżonemu obronę. Najczęściej są to sytuacje, gdy oskarżony tłumaczy, że nie znał prawdziwego wieku małoletniego, nie chciał go wykorzystać, a użyte przez niego sformułowania należało interpretować w sposób neutralny. O skazaniu za to przestępstwo w wielu przypadkach decydują: właściwe zabezpieczenie materiału dowodowego (logów, metadanych, tagów – zarówno na dysku komputera, jak i na serwerach), dostęp do danych z mediów społecznościowych, wyszkolenie funkcjonariuszy, sprawna praca biegłych czy wreszcie współpraca z pokrzywdzonymi, a standardy kryminalistyczne w tym zakresie rzadko są przestrzegane (Lewulis, 2021, s. 139 i n.). Trudności w gromadzeniu dowodów występują szczególnie w tych przypadkach, gdy serwer znajduje się poza jurysdykcją organów ścigania, gdy sprawcy coraz częściej posługują się szyfrowaniem danych, techniką znikających wiadomości, dynamiczną zmianą adresów IP czy serwerami proxy lub też oprogramowaniem VPN (Virtual Private Network), umożliwiającym zwiększenie anonimowości poprzez szyfrowanie danych i ukrywanie ich również przed dostawcami usług internetowych. Z tych powodów bezwzględnie kluczowe jest z perspektywy wymogów z art. 218a k.p.k. i art. 236a k.p.k. natychmiastowe zabezpieczenie materiału dowodowego, a to wymaga sprawnej współpracy z dostawcami usług i ekspertami z zakresu badań informatycznych, którzy są odpowiedzialni za zabezpieczenie danych i ich analizę.

W przypadku uzyskania informacji przez pokrzywdzonego – niezależnie od tego, czy zdarzenie zaistniało w domu czy w środowisku szkolnym – należy w trybie art. 304 k.p.k. poinformować prokuraturę lub Policję. Przed wejściem w życie

Ustawy z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa²⁵, a nawet przed powstaniem w dniu 12 stycznia 2022 r. Centralnego Biura Zwalczania Cyberprzestępczości²⁶, czynności związane m.in. ze zwalczaniem przestępczości seksualnej w sferze cyfrowej podejmowano w Komendzie Głównej Policji i komendach wojewódzkich²⁷. Aktualnie w głównej mierze informacje o zaistnieniu zachowań wypełniających znamiona groomingu mogą pochodzić zarówno od organów wymiaru sprawiedliwości (prokuratury, sądy, organy opieki społecznej, kuratorska służba sądowa), jak i innych podmiotów działających w interesie publicznym (Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę²⁸, inicjatywa NASK Dyżurnet.pl²⁹, NASK Państwowy Instytut Badawczy³⁰ czy Niebieska Linia³¹). Przykładowo ustawowym zadaniem CSIRT NASK (Zespołu Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego, działający na poziomie krajowym, prowadzony przez Naukową i Akademicką Sieć Komputerową – Państwowy Instytut Badawczy) jest zapewnienie obsługi linii telefonicznej lub serwisu internetowego realizujących swoją działalność w zakresie zgłaszania i analizy przypadków dystrybucji, rozpowszechniania lub przesyłania pornografii dziecięcej za pośrednictwem technologii informacyjno-komunikacyjnych. Z kolei gromadzenie dowodów, a w konsekwencji – ściganie wskazanych zachowań – należy w głównej mierze do organów prokuratury czy Policji, na czele ze wspomnianym wyżej Centralnym Biurem Zwalczania Cyberprzestępczości.

Grooming w ujęciu statystycznym

Aby odpowiedzieć na pytanie, czy dramat dziecka pokrzywdzonego groomingiem jest częstym zjawiskiem, należy przyrzeć się zestawieniom statystycznym. W tabeli 1 zaprezentowano dane na temat liczby wszczętych postępowań oraz liczby

---

25 T.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1077 z późn. zm.

26 Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z powołaniem Centralnego Biura Zwalczania Cyberprzestępczości (Dz.U., poz. 2447 z późn. zm.), <https://cbzc.policja.gov.pl/>

27 <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2025/numer-49-012025-r/255890,Sluzba-w-walce-z-cyberprzestepczoscia.html> (dostęp 12.2.2026).

28 <https://fdds.pl/o-fundacji.html#o-fundacji> (dostęp 12.2.2026).

29 <https://dyzurnet.pl/o-nas> (dostęp 12.2.2026).

30 <https://www.nask.pl/> (dostęp 12.2.2026).

31 <https://www.niebieskalinia.pl/> (dostęp 12.2.2026).

przestępstw stwierdzonych³², opublikowane przez Komendę Główną Policji³³ lub Ministerstwo Sprawiedliwości³⁴. Statystyka obu zbiorów ma jednak charakter ograniczony, informacje w odniesieniu do danych z art. 200a k.k. odnoszą się bowiem wyłącznie do lat 2011–2020. Nie dysponujemy zatem danymi dotyczącymi kwalifikacji prawnych przyjmowanych na różnych etapach postępowania, liczby wszczętych i umorzonych postępowań, czasu trwania postępowania lub też praktyki stosowania art. 200a k.k. czy art. 185a k.p.k. w poszczególnych apelacjach w późniejszym czasie. Kwestie te wymagają zatem podjęcia dodatkowych badań już nie tyle w wymiarze statystycznym, ale wręcz badań aktowych, co zawsze jest trudne do realizacji.

Tabela 1.

Liczba wszczętych postępowań oraz liczba przestępstw stwierdzonych w latach 2011–2023 (źródło: Policja, oprac. własne)

Rok	Liczba postępowań wszczętych z art. 200a k.k.	Liczba przestępstw stwierdzonych z art. 200a k.k.	Wszystkie przestępstwa wszczęte	Wszystkie przestępstwa stwierdzone	% wszczętych z art. 200a k.k.	% stwierdzonych z art. 200a k.k.
2011	64	62	684 000	794 102	0,009%	0,008%
2012	84	74	663 285	781 340	0,013%	0,009%
2013	129	132	663 025	727 718	0,019%	0,018%
2014	154	129	599 508	589 147	0,026%	0,022%
2015	281	275	559 202	522 546	0,050%	0,053%
2016	529	339	494 895	490 328	0,107%	0,069%
2017	676	626	492 404	463 907	0,137%	0,135%
2018	555	475	553 102	491 732	0,100%	0,097%
2019	570	423	531 687	507 183	0,107%	0,083%
2020	584	456	479 883	469 971	0,122%	0,097%
2021	778	580	491 781	489 052	0,158%	0,119%
2022	643	581	493 351	490 934	0,130%	0,118%
2023	627	568	474 525	466 241	0,132%	0,122%

32 Zgodnie z metodologią statystyki policyjnej wszczęte postępowanie przygotowawcze to postępowanie wszczęte przez organ procesowy, co do którego zachodzi podejrzenie, że jest przestępstwem, a zatem, że znamiona są spełnione. Z kolei przestępstwo stwierdzone to przestępstwo objęte zakończonym postępowaniem przygotowawczym, gdy w decyzji końcowej potwierdzono znamiona przestępstwa i fakt jego popełnienia.

33 <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestępstwa-przeciwko-6/64005,Elektroniczna-korupcja-seksualna-maloletniego-art-200a.html> (dostęp 14.01.2026).

34 Baza statystyczna Ministerstwa Sprawiedliwości: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/> (dostęp 20.1.2026).

Analizując dane zamieszczone w tabeli 1, można zauważyć wzrost liczby postępowań dotyczących groomingu w analizowanym okresie, a tak duża dynamika przyrostu sugeruje nie tylko realny wzrost zagrożenia, ale również znacznie większą świadomość społeczną i sprawność w zgłaszaniu tego typu czynów. Widoczna jest również dysproporcja między zjawiskiem groomingu a ogólnym stanem przestępczości. Podczas gdy całkowita liczba stwierdzonych przestępstw w Polsce systematycznie spadała, liczba wszczętych postępowań lub stwierdzonych przestępstw z art. 200a k.k. rosła. Zjawisko to może wynikać z trudności w uzyskaniu informacji o popełnionym przestępstwie lub też ze zwiększonej aktywności organów ścigania, także częściej korzystających z informacji uzyskanych od podmiotów prywatnych.

Może to wskazywać na szczególną specyfikę działań organów ścigania związanych z wykrywaniem przestępstw groomingu, silnie zależnych od działań operacyjnych, pracy wyspecjalizowanych jednostek Policji, aktywności tzw. łowców pedofilów, ale też – co bardziej prawdopodobne – wysoką tzw. ciemną liczbą przestępstw (rozbieżność między rzeczywistą skalą zjawiska a poziomem zgłaszania podejrzenia przestępstw organom ścigania). Tym samym, z uwagi na typowy brak świadków czynu z art. 200a k.k., poufną relację sprawcy i pokrzywdzonego, niechęć pokrzywdzonych do zgłaszania zachowań i związane z tym bariery (wstyd, strach, nacisk sprawcy i zależności emocjonalne od niego), dokonywanie przestępstw formalnych wyłącznie w przestrzeni wirtualnej, przy braku bezpośredniego kontaktu fizycznego, oznacza, że przedstawione statystyki odzwierciedlają niewielką część przestępstw.

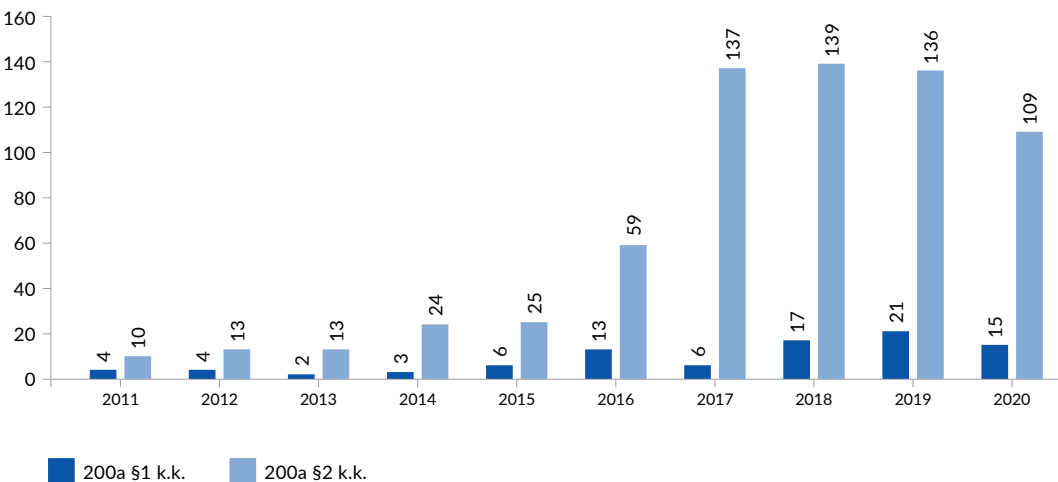
Dane uzyskane w Ministerstwie Sprawiedliwości na temat liczby prawomocnych skazań za opisywane przestępstwo przedstawione w tabelach nr 2 i 3 oraz na wykresie 1.

Tabela 2.

Prawomocnie skazani dorośli sprawcy z oskarżenia publicznego w latach 2011–2020 za przestępstwo z art. 200a §1 k.k. i art. 200a §2 k.k. (źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości, oprac. własne).

Rok	Art.200a §1 k.k.	Art.200a §2 k.k.	wszystkie 200a	Wyłącznie przestępstwa z rozdziału XXV k.k.	Wszystkie przestępstwa	Odsetek (%) 200a k.k. do wszystkich przestępstw seksualnych
2011	4	10	14	1880	423 464	0,74%
2012	4	13	17	1870	408 107	0,91%
2013	2	13	15	1798	353 208	0,83%
2014	3	24	27	1700	295 353	1,59%
2015	6	25	31	1661	260 034	1,87%
2016	13	59	72	1870	289 512	3,85%
2017	6	137	143	1824	241 436	7,84%
2018	17	139	156	1914	275 768	8,15%
2019	21	136	157	2175	287 978	7,22%
2020	15	109	124	1827	251 369	6,79%

Wykres 1. *Prawomocnie skazani dorośli sprawcy z oskarżenia publicznego w latach 2011–2020 za przestępstwo z art. 200a §1 k.k. i art. 200a §2 k.k. (źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości, oprac. własne).*

Tabela 3.

Orzeczone prawomocnie kary w stosunku do sprawców z oskarżenia publicznego w latach 2011–2020 za przestępstwo z art. 200a §1 k.k. i art. 200a §2 k.k. (źródło: Ministerstwo Sprawiedliwości, oprac. własne).

Rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wszyscy skazani	14	17	15	27	31	72	143	156	157	124
Grzywna	2	3	1	2	5	15	38	30	30	32
Grzywna obok kary	2	5	3	0	1	3	0	1	2	0
Kara ograniczenia wolności	0	2	0	1	2	14	25	27	31	18
Kara pozbawienia wolności z zawieszeniem	0	0	0	0	2	11	7	25	16	19
Kara pozbawienia wolności bez zawieszenia	12	12	14	24	22	32	71	69	76	52
Środki karne samoistne	0	0	0	2	0	0	0	3	2	3

Analiza statystyk dotyczących art. 200a §1 i §2 k.k. w latach 2011–2020 potwierdza gwałtowny trend wzrostowy skazań w odniesieniu do wskazanego typu czynu zabronionego. Liczba skazań za grooming wzrosła z 14 w 2011 r. do 157 w 2019 r., co stanowi ponad dziesięciokrotny wzrost. Tak silna tendencja potwierdza, że sądy coraz częściej i skuteczniej penalizują zachowania związane z uwodzeniem dzieci online. Spadek skazań w 2020 r. wydaje się konsekwencją spowolnienia pracy sądów, spowodowanego obostrzeniami sanitarnymi i lockdownami, a nie realnym spadkiem liczby spraw karnych trafiających na wokandę. Choć liczbę wskazanych przestępstw sukcesywnie wzrasta (w szczególności z art. 200a §2 k.k.), to wydaje się, że nie wynika to z intensyfikacji ścigania ani zaostrzenia reakcji karnej, a co najwyżej z wzrostu liczby podobnych zachowań z uwagi na upowszechnienie mediów społecznościowych. Prawdopodobnie organy ścigania i sądy koncentrują się na najbardziej niebezpiecznej formie groomingu, polegającej na dążeniu sprawcy do kontaktu fizycznego lub doprowadzenia do innych czynności seksualnych. Kwestia ta wymaga dalszej analizy.

Z kolei analiza struktury orzekanych kar za to przestępstwo (tabela 3) prowadzi do wniosku, że z punktu widzenia polityki kryminalnej (jeśli w ogóle w Polsce w aspekcie legislacyjnym taka istnieje) brak jest przesłanek do oceny penalizacji jako nadmiernej

represyjnej. W ostatnim czasie znaczącą część prawomocnych orzeczeń stanowią wyroki opiewające na kary grzywny, ograniczenia wolności oraz pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary, co oznacza, że taka kara nie może przekraczać jednego roku (art. 69 §1 k.k.). Tym samym jedynie wyjątkowo sprawca groomingu otrzymuje karę pozbawienia wolności bez warunkowego jej zawieszenia.

Zaprezentowane dane statystyczne pozwalają zatem postawić jedynie ostrożną hipotezę, że ewentualne podwyższenia granic ustawowego zagrożenia za grooming nie zmniejszy liczby tych przestępstw, albowiem skuteczne ich ściganie jest uwarunkowane koniecznością poprawy pracy organów ścigania, prowadzeniem postępowań z uwzględnieniem interesu dziecka oraz koniecznością prowadzenia akcji profilaktycznych uświadamiających obecność tego negatywnego zjawiska w społeczeństwie. Wskazana wyżej nieuchronność wymierzenia kary, nie zaś jej ustawowa surowość, stanowi jedyny czynnik, który może ograniczyć zjawisko groomingu. Tym samym położenie nacisku na efektywność organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, w szczególności w aspekcie międzynarodowym, stanowi skuteczniejszy instrument zwalczania zjawiska niż abstrakcyjne zwiększenie ustawowego zagrożenia tego typu czynu zabronionego. Nawet tak fragmentaryczne dane prowadzą do wniosku, że grooming z art. 200a k.k. przestał być zjawiskiem marginalnym w polskim systemie prawnym. Mimo ogólnego spadku przestępczości w kraju zagrożenie uwodzeniem dzieci w sieci jest obecnie realnie i statystycznie większe niż dekadę temu.

Konkluzje

W konkluzjach należy zwrócić uwagę na kilka spostrzeżeń odnoszących się do przedstawionych zagadnień. Po pierwsze, art. 200a k.k. stanowi jeden z istotnych (choć nie wyłączny) instrument ochrony małoletnich przed seksualnym wykorzystaniem, jednak jego praktyczna implementacja w toku postępowania karnego napotyka na omówione w opracowaniu bariery natury dowodowej. Specyfika groomingu, oparta na budowaniu relacji zaufania w izolacji, sprawia, że materiał dowodowy ogranicza się z reguły do śladów cyfrowych, które powinny zostać zabezpieczone na jak najwcześniejszym etapie, a następnie poddane ocenie z udziałem biegłych sądowych lub specjalistów. Skuteczna walka z groomingiem wymaga nie tylko sprawniej analizy cyfrowego materiału dowodowego, ale przede wszystkim podmiotowego traktowania małoletniego pokrzywdzonego w toku czynności procesowych.

Po drugie, dynamika rozwoju technologii informatycznych wymusza redefinicję znamienia „nawiązania kontaktu”, zawartego w art. 200a k.k. Z uwagi na uwarunkowania polityczne nie jest zapewne w najbliższym czasie możliwe ani też wymagane

doprecyzowanie znamion przepisu art. 200a k.k., ale w przyszłości konieczne będzie uwzględnianie także zjawiska rozwoju sztucznej inteligencji oraz technologii *deep-fake*. Ustawodawca, myśląc o niedalekiej przyszłości, powinien już teraz rozważyć penalizację groomingu w sytuacji, w której sprawca posługuje się również syntetycznym wizerunkiem cyfrowego rówieśnika stworzonym przez AI w celu zyskania zaufania dziecka. Takie doprecyzowanie przepisów pozwoli na ściganie sprawców już na etapie kreowania fałszywej tożsamości cyfrowej, co obecnie często bywa kwalifikowane jako zachowanie karnie relewantne dopiero w momencie bezpośredniej propozycji seksualnej.

Po trzecie, wzgląd na zasadę prawdy materialnej (art. 2 §2 k.p.k.) i wymogi zasady swobodnej oceny dowodów (art. 7 k.p.k.) prowadzą do wniosku, że należy wszelkimi dostępnymi sposobami zminimalizować ryzyko dokonania błędnych ustaleń faktycznych. Z tych powodów konieczne jest stałe podwyższanie wiedzy organów ścigania w zakresie zabezpieczania i wykorzystania treści cyfrowych. W dobie rozwoju sztucznej inteligencji niezbędne jest odejście od niemal bezrefleksyjnego zaufania do danych na podstawie treści wynikających z zrzutu ekranu na rzecz pełnej kopii binarnej urządzeń oraz zabezpieczania w miarę możliwości dowodów pierwotnych. Takie podejście ogranicza pole manewru obrony w zakresie kwestionowania integralności materiału i pozwala na precyzyjne odtworzenie ewentualnej manipulacji materiałem dowodowym. Dowodzenie przed sądem wymaga odejścia od rutynowych opinii psychiatrycznych na rzecz powoływania ekspertów posiadających specyficzne kompetencje w analizie mechanizmów uzależnienia emocjonalnego w cyberprzestrzeni. Nie można przy tym zapominać, że niejednokrotnie grooming to przestępstwo o charakterze transgranicznym, które wymusza zacieśnienie współpracy międzynarodowej w celu ułatwienia procesu dowodzenia. Postulować zatem należy uproszczenie procedur zabezpieczania danych u zagranicznych dostawców usług cyfrowych, gdyż ich długotrwałość uniemożliwia sprawne przedstawienie zarzutów, a tym samym ułatwia zniszczenie materiału dowodowego. Bez współpracy biegłych z zakresu psychologii, psychiatrii, seksuologii, ale także techniki kryminalistycznej czy informatyki śledczej nie będzie skuteczne dowodzenie sprawstwa i winy osobie, której zarzucono przestępstwo groomingu.

Po czwarte, analiza statystyk skazań za lata 2011–2020 wskazuje na stały, marginalny w stosunku do pozostałych przestępstw, lecz niepomijalny poziom skazań z art. 200a §1 i §2 k.k. Chociaż przestępstwa te na tle pozostałych przestępstw z rozdziału XXV Kodeksu karnego mają charakter mniej istotny statystycznie, to jednak każdy przypadek przestępstw z art. 200a k.k. w społeczeństwie słusznie wywołuje oburzenie i chęć natychmiastowego wymierzenia sprawcy sprawiedliwości.

Wydaje się, że mimo przedstawionych w ujęciu statystycznym skazań, wykroczość przestępstwa groomingu pozostaje nadal zbyt niska, co przemawia za koniecznością wzmocnienia wszelkich instrumentów zwalczania wskazanych rodzajów przestępstw.

Po piąte, należy poprzeć wszelkie działania mające na celu systemowe wzmocnienia potencjału organów ścigania poprzez radykalne zwiększenie nakładów budżetowych na specjalistyczne szkolenia funkcjonariuszy zajmujących się nie tylko zwalczaniem przestępczości przeciwko wolności seksualnej w cyberprzestrzeni, ale też czynnościami związanymi z przesłuchiowaniem szczególnych świadków, jakimi są pokrzywdzone dzieci. Skuteczne wykrywanie zjawisk stypizowanych w art. 200a k.k. wymaga od organów procesowych nie tylko stałego podwyższenia swojej wiedzy kryminalistycznej, zakupu nowoczesnych programów i narzędzi informatycznych, ale przede wszystkim zaawansowanych szkoleń pozwalających na natychmiastowe ustalenie sprawców działających w warunkach swoistego kamuflażu. Konieczne jest wzmocnienie narzędzi sygnalizacyjnych w postaci tzw. gorących linii, pozwalających informować o możliwych zachowaniach wypełniających znamiona przestępstw na szkodę małoletnich. Należy poprzeć wszelkie działania mające na celu tworzenie i wdrażanie aktywnych programów permanentnie przeszukujących internet w poszukiwaniu treści informatycznych ułatwiających wykrywanie groomingu. Wykorzystanie narzędzi sztucznej inteligencji (SI) oraz wzmocnienie współpracy z dostawcami internetu do przeszukiwania zasobów sieci i baz rejestrów sprawców przestępstw na tle seksualnym w toku czynności operacyjno-rozpoznawczych, po uzyskaniu zgody sądu, mogłoby stanowić dynamiczne narzędzie analityczne umożliwiające skuteczniejszą walkę z groomingiem niż populistyczne zwiększenie granic ustawowego zagrożenia.

Wreszcie, niezależnie od wzmocnienia założeń, jakim jest surowe karanie sprawców, konieczne jest przesunięcie ciężaru działań państwa z obszaru czysto represyjnego w kierunku rozbudowanych mechanizmów osłonowych, na czele z przestrzeganiem standardów ochrony małoletnich. Niezbędne jest wydatne zwiększenie środków finansowych na dedykowane programy terapeutyczne dla ofiar groomingu, które uwzględniałyby specyfikę traumy wynikającej z długotrwałej manipulacji online. Proces ten winien być wspierany przez intensyfikację inicjatyw lokalnych oraz ogólnokrajowych kampanii uświadamiających (także na terenie szkół), które w sposób merytoryczny i dostosowany do percepcji odbiorcy akcentowałyby szkodliwość społeczną i psychologiczną opisywanego „uwodzenia w sieć”. Tylko kompleksowe połączenie nowoczesnych narzędzi śledczych (w szczególności wzmocnienie wyspecjalizowanych jednostek do walki z cyberprzestępczością seksualną na szkodę dzieci) z systemową edukacją i profesjonalnym wsparciem

psychologicznym czyni możliwym stworzenie skutecznej bariery ochronnej, czyniącej przestrzeń cyfrową środowiskiem bezpiecznym dla najmłodszych użytkowników sieci cyfrowych.

E-mail autora: pawel.czarnecki@uj.edu.pl

Bibliografia

- Banasik, K. (2010). Głos w dyskusji o art. 200a k.k. (przestępstwo groomingu). *Palestra*, 3, 49–55.
- Bartnik, M. (2025). Grooming jako przestępstwo przeciwko wolności seksualnej i obyczajności popełniane na szkodę małoletniego – przyczynek do rozważań. *Cybersecurity and Law*, 2(14), 1–13.
- Bielski, M. (2010). Rzecz o granicach usiłowania przestępstw formalnych i materialnych – na przykładzie art. 200 § 1 k.k. i art. 200a k.k.. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, 3, 101–116.
- Bojarski, M. (red.) (2023). *Prawo karne materialne. Część ogólna i szczególna*. Wolters Kluwer.
- Czarnecki, P. (2023). Przedawnienie i zatarcie skazania przestępstw przeciwko wolności seksualnej – między surowym ukaraniem sprawcy a ochroną interesów małoletniego pokrzywdzonego. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 22(2), 152–184.
- Czarnecki, P. (2025). Dziecko w roli małoletniego świadka w postępowaniu karnym – niechciany petent czy niezastąpione źródło dowodowe? *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 24(2), 45–70.
- Dukiet-Nagórska, T., Sitarz, O. (red.) (2023). *Prawo karne. Wykład akademicki*. Wolters Kluwer.
- Flis-Świeczkowska, M.M. (2021). Pełnomocnik małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym – postulat de lege ferenda. *Studia Prawnoustrojowe*, 52. <https://doi.org/10.31648/sp.6616>
- Greijer, S., Doek, J. (2025, marzec). *Terminology guidelines for the protection of children from sexual exploitation and sexual abuse*. Interagency Working Group on sexual exploitation of children in Luxembourg. <https://ecpat.org/terminology/>
- Grzegórkzo, S. (2023). Reprezentacja małoletniego pokrzywdzonego w postępowaniu karnym. *Radca Prawny*, 4(37), 79–93.
- Hirschtritt, M.E., Tucker, D., Binder, R.L. (2019). Risk assessment of online child sexual exploitation offenders. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 47(2), 155–164. <https://doi.org/10.29158/JAAPL.003830-19>
- Horna, M. (2014). Kurator reprezentujący małoletniego pokrzywdzonego w procesie karnym - wybrane zagadnienia proceduralne. *Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 13(1).
- Kanarek, J. (2024). Granice kryminalizacji przestępstwa groomingu (art. 200a §1 i 2 k.k.). *Palestra*, 10, 38–50.

- Kloess, J.A., Beech, A.R., Harkins, L. (2014). Online child sexual exploitation: Prevalence, process, and offender characteristics. *Trauma, Violence, & Abuse*, 15(2), 126–139. <https://doi.org/10.1177/1524838013511543>
- Krajewski, R. (2012). Prawnkarne aspekty dobrowolnej aktywności seksualnej małoletnich. *Prokuratura i Prawo*, 10, 5–26.
- Krajewski, R. (2022). Prawnkarne wątpliwości dotyczące aktywności łowców pedofili. *Palestra*, 7–8, 33–47.
- Leiva-Bianchi, M., Castillo, N., Astudillo, C.A., Ahumada-Méndez, F. (2025). Effectiveness of machine learning methods in detecting grooming: A systematic meta-analytic review. *Scientific Reports*, 15(1), 9008. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-83003-4>
- Lewulis, P. (2021). *Dowody cyfrowe – teoria i praktyka kryminalistyczna w polskim postępowaniu karnym*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Matecki, M. (2011a). Granice usiłowania przestępstw pedofilskich w świetle art. 200a § 1 i § 2 k.k. *Przełęcz Sądowy*, 6, 50–63.
- Matecki, M. (2011b). Grooming (karalne przygotowanie do przestępstwa pedofilskiego). *Państwo i Prawo*, 7–8, 89–101.
- Matecki, M., Wiktorek, M. (2023). Kwalifikacja prawna prowokacji (na przykładzie łowców pedofilów). *Państwo i Prawo*, 9, 65–79.
- Romańczuk-Grącka, M. (2013). „Grooming” – między politycznokryminalną potrzebą a prawnodogmatyczną krytyką. *Studia Prawnoustrojowe*, 19, 23–35.
- Sosik, R. (2022). Prowokacja z udziałem łowcy pedofilów a odpowiedzialność karna. *Państwo i Prawo*, 7, 96–113.
- Waltoś, S., Hofmański, P. (2023). *Proces karny. Zarys systemu*. Wolters Kluwer.
- Warylewski, J. K., (2020). *Prawo karne. Część ogólna*. Wolters Kluwer.
- Wiliński, P. (red.) (2020). *Polski proces karny*. Wolters Kluwer.
- Zagrodnik, J., (red.) (2021), *Proces karny*. Wolters Kluwer.

Akty prawne

- k.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 17 z późn. zm.).
- k.p.c. – Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1568 z późn. zm.).
- k.p.k. – Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 1375 ze zm.).

- k.r.o. – Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst. jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 1359).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 stycznia 2025 r. w sprawie określenia wzorów informacji o przebiegu, sposobie i warunkach przesłuchania dla osób przesłuchiwanym w trybie określonym w art. 185a–185c k.p.k. oraz art. 185e k.p.k. (Dz.U., poz. 59).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2024 r. w sprawie sposobu przygotowania i przeprowadzenia przesłuchań w trybie określonym w art. 185a–185c oraz art. 185e Kodeksu postępowania karnego oraz warunków, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia przeznaczone do przeprowadzania takich przesłuchań (Dz.U., poz. 1477).
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 listopada 2024 r. w sprawie określenia wzorów pisemnych pouczeń o uprawnieniach i obowiązkach podejrzanego, pokrzywdzonego i świadka (Dz.U., poz. 1658).
- Ustawa z dnia 5 lipca 2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 1077 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz.U. z 2024 r., poz. 145 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (t.j. Dz.U. z 2023 r., poz. 292).
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. z 2024 r., poz. 978).

Grooming (Art. 200a of the Criminal Code) – From chat to courtroom evidence: on the need to strengthen the procedural position of the victimized child in criminal proceedings and the digital space

The article undertakes an analysis of the crime of grooming, regulated in Article 200a of the Polish Criminal Code, from both substantive and procedural perspectives, with particular emphasis on the situation of the minor victim. The author focuses on the specific nature of grooming as a formal offense, highlighting the tension between the preventive purpose of criminalization and the practical difficulties in identifying actual harm to the child victim.

By employing the formal-dogmatic method, this study analyzes the statutory elements of the prohibited act under the Penal Code and justifies the expediency of penalizing the phenomenon. The procedural section focuses on the status of the minor victim as a party to the preparatory proceedings, their legal representation, and the challenges of secondary victimization. It also covers standards for interviewing children, the use of digital evidence, and the role of expert psychologists in the context of the principle of free assessment of evidence. Furthermore, the author evaluates the practices of law enforcement and the judiciary in applying Article 200a of the Penal Code, contrasting them with statistical data regarding the number of initiated proceedings and the sentences handed down.

The objective of this research is to outline the rationale for criminalizing grooming, analyze the legal elements of the offense, and present the principles governing the participation of minor victims in criminal trials, emphasizing the necessity of enhancing their protection. Based on the presented data, the author posits that increasing statutory sentencing limits for grooming will not inherently reduce the prevalence of these crimes. Instead, effective prosecution is contingent upon improving the efficiency of law enforcement agencies, conducting proceedings with due regard for the child's best interests, and implementing social awareness campaigns to prevent this harmful phenomenon.

Keywords:

criminal proceedings; grooming; representation and hearing of a child; internet; child sexual abuse

Cytowanie:

Czarnecki, P. (2026). Grooming (art. 200a k.k.) – od kilku słów na klawiaturze do dowodzenia na sali sądowej. O potrzebie wzmocnienia pozycji procesowej pokrzywdzonego dziecka w postępowaniu karnym i przestrzeni cyfrowej *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 25(1), 170–201.

Artykuł jest dostępny na licencji *Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska*.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości

Profilaktyka czwartego stopnia: zrozumienie pełnego zakresu działań dostępnych w ramach publicznej opieki zdrowotnej w odniesieniu do przemocy seksualnej

Kieran McCartan^a , Hazel Kemshall^b

^aUniversity of the West of England

^bDe Montfort University

W niniejszym artykule przedstawiono argumenty na rzecz lepszego zrozumienia, czym jest profilaktyka wykorzystywania seksualnego, proponując uwzględnienie profilaktyki czwartego stopnia jako koncepcji zaczerpniętej z literatury medycznej, która dzięki swojemu potencjałowi może wspomagać wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych, a w szczególności pracę z osobami dopuszczającymi się przestępstw seksualnych. Osadzona w paradygmacie kryminologii epidemiologicznej (EpiCrim), profilaktyka czwartego stopnia rozszerza spektrum prewencji, umożliwiając bardziej precyzyjne rozróżnienie między działaniami trzeciego stopnia a długoterminową, bezpieczną i trwałą integracją ze społecznością lokalną w szczególności tych osób, które dopuszczają się przemocy seksualnej wobec innych. Na podstawie aktualnej literatury medycznej dokonano adaptacji i udoskonalenia kluczowych zasad profilaktyki czwartego stopnia oraz przeanalizowano jej potencjalną przydatność w zapobieganiu przestępczości i przemocy seksualnej.

Słowa kluczowe:

wykorzystywanie seksualne osób małoletnich w cyberprzestrzeni; *victim-centered approach*; postępowania karne

Wprowadzenie

Przemoc seksualna jest zjawiskiem złożonym i wieloaspektowym, podobnie jak przyczyny, dla których ludzie dopuszczają się przestępstw seksualnych. W środowisku akademickim i politycznym coraz powszechniej uznaje się, że zarówno zrozumienie przemocy seksualnej, jak i reagowanie na nią wymaga podejścia multidyscyplinarnego, obejmującego różne dziedziny nauki (np. psychologię, socjologię, medycynę, kryminologię). Wszystko to powoduje, że reagowanie na przestępstwa seksualne i zapobieganie im jest trudne, ponieważ nie istnieje jedno uniwersalne podejście. Potrzebna jest raczej reakcja dynamiczna i wielopoziomowa, uwzględniająca poziom indywidualny, relacyjny, lokalny i społeczny (Tabachnick, 2013). Takie podejście może wymagać spojrzenia pandyscyplinarnego, pozwalającego wykorzystać różne dziedziny nauki do rozwiązania złożonego problemu, jakim jest wykorzystywanie seksualne dzieci.

Jednak reakcje na przestępstwa seksualne na całym świecie koncentrują się obecnie przede wszystkim na jednostce oraz relacjach między jednostką a rodziną i siecią kontaktów (McCartan, Uzieblo et al., 2021). W rezultacie, zamiast zastosować bardziej holistyczne podejście, obejmujące zarówno społeczeństwo, jak i jednostkę, często jedynym przedmiotem naszych działań staje się osoba, która popełniła przestępstwo. Przestępstwa seksualne są definiowane i klasyfikowane zarówno zbiorowo, jak i indywidualnie, dlatego też odpowiedź na nie, w tym strategię zapobiegania, należy opracować wspólnie (McCartan et al., 2015). Celem niniejszego artykułu jest zainicjowanie dyskusji na temat udziału kryminologii epidemiologicznej (EpiCrim) w dalszym rozwoju i wzmocnieniu roli prewencji oraz przedstawienie koncepcji profilaktyki czwartego stopnia zaczerpniętej z medycyny w oparciu o przekonanie, że może mieć ona zastosowanie przy orzekaniu w sprawach karnych, a w szczególności w zapobieganiu wykorzystywaniu seksualnemu.

Kryminologia epidemiologiczna (EpiCrim): miejsce, gdzie publiczna opieka zdrowotna spotyka się z kryminologią

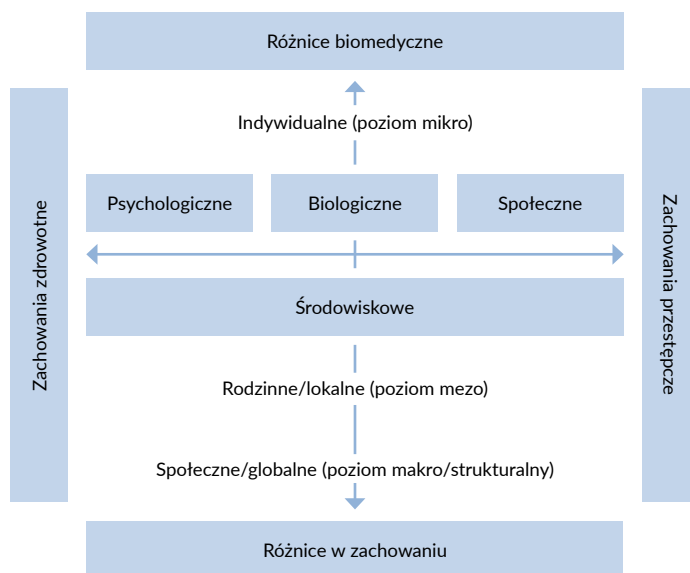
Kryminologię opisuje się jako „miejsce spotkań”, czyli dyscyplinę, w której dochodzi do współdziałania innych nauk społecznych w celu koncentracji na złożonych i wieloaspektowych kwestiach, takich jak przestępczość (Downes & Rock, 2011). W swoim słynnym opisie Young (2003) umiejscowił ją „na ruchliwym skrzyżowaniu pomiędzy socjologią, psychologią, prawem i filozofią” (s. 97). W latach 80. i 90. XX wieku rozpoczęło się coraz szersze „zespalandie” różnych dyscyplin w celu zrozumienia

przestępczości. Początkowo należały do nich socjologia, polityka i psychologia, ale na początku XXI wieku dołączyła opieka zdrowotna i zaczęła odgrywać znaczącą rolę w rozumieniu przyczyn przestępczości (Lainer, 2010). Do istotnych badań w tej dziedzinie należą badania nad przyczynami przestępczości, analizy przebiegu życia sprawców oraz środki zapobiegawcze mające na celu ograniczenie przestępczości (Akers & Lanier, 2009; Lainer, 2010; Lanier & Henry, 2010). Ich efektem było pojawienie się nowego obszaru badań i praktyki o nazwie „kryminologia epidemiologiczna” (EpiCrim – *Epidemiological Criminology*) (Lainer, 2010) (zob. rys. 1). Stanowi ono uznanie faktu, że dziedziny kryminologii i zdrowia, a zwłaszcza publicznej opieki zdrowotnej, łączą się, dzięki czemu możemy lepiej poznać przyczyny i konsekwencje czynów karalnych (Lainer, 2010), w tym przestępstw seksualnych (McCartan & Prescott, 2020; Waltermaurer & Akers, 2013). Ponadto w kryminologii epidemiologicznej akcentuje się perspektywę cyklu życia przy analizowaniu przestępczości i reagowaniu na nią. Kryminologia epidemiologiczna została zdefiniowana jako:

wyraźne połączenie teorii, metod i praktyki z zakresu epidemiologii oraz wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. W związku z tym czerpie ona swoje podstawy epistemologiczne zarówno z kryminologii, jak i zdrowia publicznego. A zatem kryminologia epidemiologiczna obejmuje badanie wszystkiego, co ma wpływ na zdrowie społeczeństwa, czyli: przestępczości, epidemii grypy, globalnego ocieplenia, handlu ludźmi, nadużywania substancji psychoaktywnych, terroryzmu czy HIV/AIDS (Lainer, 2010, s. 72).

Rys. 1.

Ramy kryminologii epidemiologicznej (Potter et al., 2012)

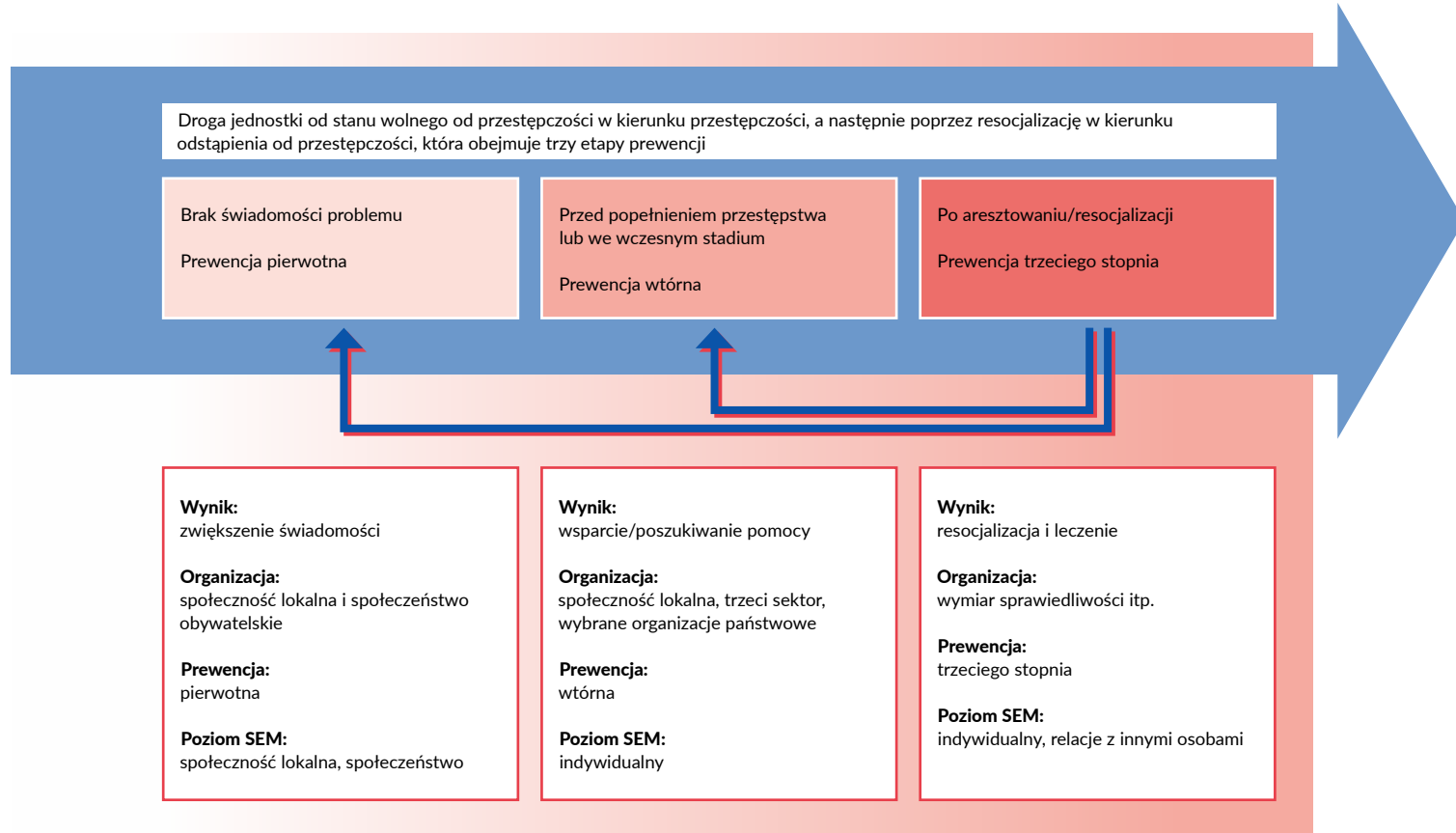

Międzynarodowy rozwój badań nad zapobieganiem wykorzystywaniu seksualnemu w ramach perspektywy proponowanej przez kryminologię epidemiologiczną świadczy o jej rosnącym znaczeniu (McCartan & Prescott, 2020; Skvovtsova, 2013; Waltermaurer & Akers, 2013). Jej udział we wspieraniu wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych oraz zapobieganiu wykorzystywaniu seksualnemu obejmuje przede wszystkim skupienie się na poziomie populacji, gromadzenie i analizę danych na poziomie makro i mikro, w tym łączenie elementów behawioralnych, indywidualnych i społecznych, oraz współpracę między różnymi dyscyplinami w celu lepszego zrozumienia i skuteczniejszego reagowania na zachowania przestępcze. Można uznać, że kryminologia epidemiologiczna umożliwia proaktywne działania ukierunkowane na społeczności, populacje zagrożone, a także pojedyncze osoby, z wykorzystaniem strategii zapobiegania opartych na edukacji zdrowotnej i wiedzy (Tabachnick et al., 2016).

W ostatnich latach coraz powszechniej uważa się, że przestępstwa seksualne, podobnie jak wszystkie inne rodzaje przestępstw, są problemem społecznym i rozwojowym, związanym z przebiegiem życia (Brown, 2017; Kemshall, 2017a; McCartan et al., 2015; McCartan, Uzieblo et al., 2021). Analiza przestępstw seksualnych z perspektywy przebiegu życia oznacza, że zachowania takie są postrzegane jako wynik doświadczeń danej osoby, jej zdrowia psychicznego, samopoczucia, różnic indywidualnych i osobowości (Farrington, 2019; McCartan, 2020). W kryminologii epidemiologicznej kładzie się również nacisk na aktualne nowości wprowadzane do praktyki, takie jak biopsychospołeczny model resocjalizacji, interwencje wspierające odstępianie od zachowań przestępczych oraz praktyka uwzględniająca traumę (zob. Bradley, 2017; Pringer i Wagner, 2020), co jest również zgodne z bieżącymi badaniami nad przyczynami przestępczości i odstępiania od działań przestępczych (Farrington, 2019; McCartan, 2020; McCartan i Kemshall, 2020). Świadczy o tym również zwiększone zainteresowanie czynnikami rozwojowymi i ich związkiem z przestępczością zarówno na poziomie polityki, jak i praktyki, np.: niekorzystnymi doświadczeniami z dzieciństwa (ACE), traumą, odpornością psychiczną i dobrostanem oraz ich związkiem z czynami karalnymi popełnionymi później (zob. McCartan, 2020; Public Health Wales, 2015; Scottish Government, 2018). Dlatego też zachowania przestępcze, a zwłaszcza przestępstwa seksualne, znajdują się na styku obszarów zdrowia publicznego i wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych (Centers for Disease Control and Prevention [CDC], 2015; Goldsteen et al., 2010; Laws, 2000; Letourneau et al., 2014; Lewis & Dwyer, 2018; McCartan & Prescott, 2020; Public Health England, 2019; Shields & Feder, 2016).

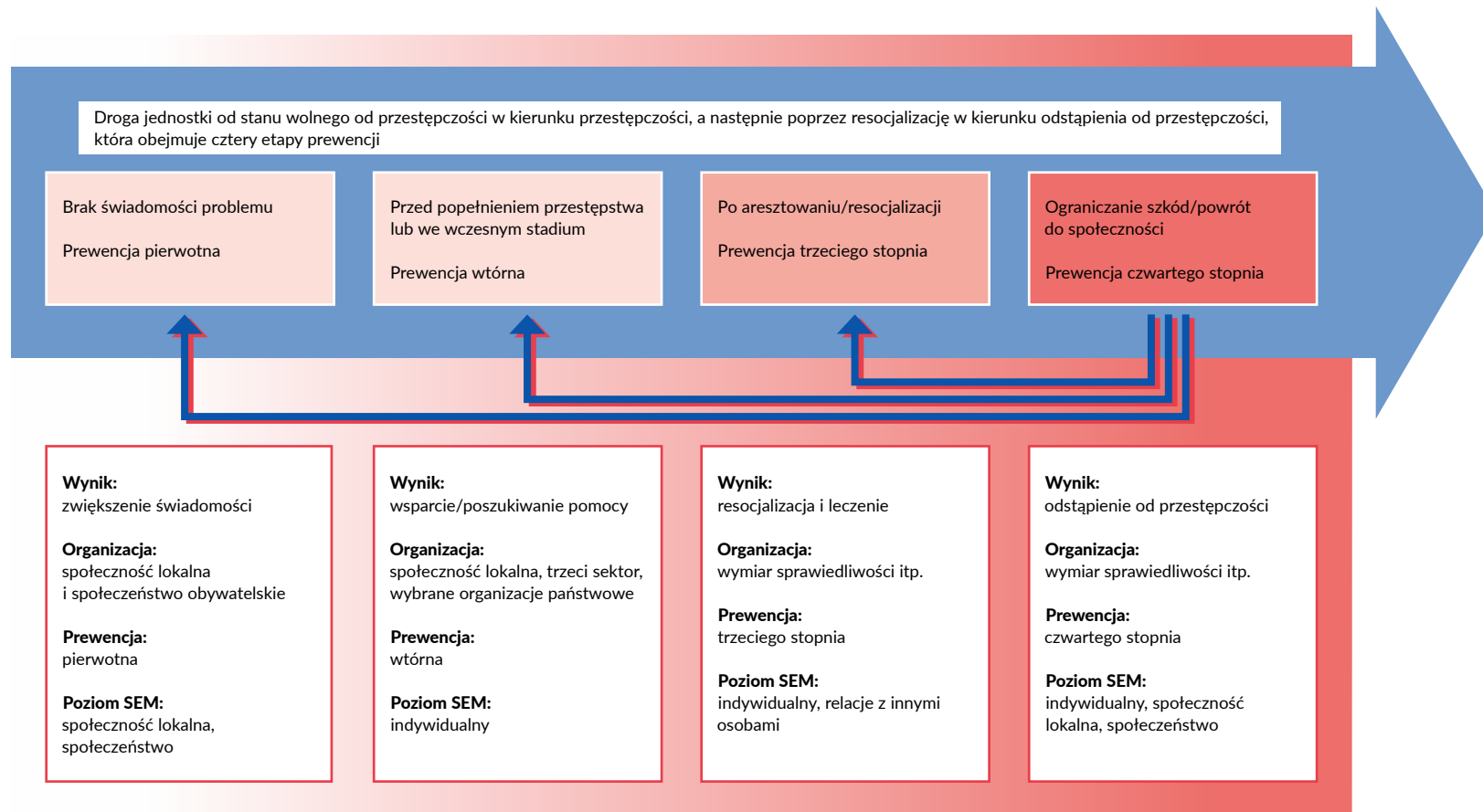
Rysunek 2.

Kontynuum zapobiegania przestępstwom seksualnym: droga sprawcy

Rysunek 2.

Kontynuuum zapobiegania przestępstwom seksualnym z uwzględnieniem prewencji czwartego stopnia

Podejście EpiCrim opiera się na dwóch kluczowych założeniach, które są istotne w kryminologii ogółem, a w szczególności w odniesieniu do przestępstw seksualnych. Są to:

1. zastosowanie modelu społeczno-ekologicznego do zrozumienia zachowań przestępczych w całym spektrum społecznym;
2. konieczność badania przestępstw i powiązanych z nimi zachowań z perspektywy prewencji, zdrowia publicznego i rozwoju.

W dalszej części przeanalizujemy te dwa kluczowe założenia oraz to, czy na ich podstawie można zaproponować nowy sposób myślenia na temat zakresu i charakteru reakcji na przestępstwa seksualne.

Model społeczno-ekologiczny a przestępstwa seksualne

Model społeczno-ekologiczny (SEM – *Socio-Ecological Model*) jest kluczowy w podejściu EpiCrim, ponieważ określa strategię zapobiegania jako interakcje między biologią a środowiskiem w odniesieniu do zachowań (Colding & Barthel, 2019). Jest to zintegrowane podejście do zrozumienia zachowań społecznych (w tym m.in. przestępstw seksualnych), które uwzględnia uwarunkowania naturalne (biologiczne i genetyczne) oraz środowiskowe (społeczne i nabyte) zachowań ludzkich (CDC, 2004a). Model społeczno-ekologiczny umożliwi zarówno analizę problemów społecznych, jak i skuteczne reagowanie na nie poprzez ukierunkowanie działań na różne poziomy populacji. Najlepszym tego przykładem jest przełomowa praca CDC (2004a, 2006) dotycząca poziomu jednostki, relacji międzyludzkich, społeczności lokalnej i społeczeństwa (zob. również Colding & Barthel, 2019).

Model społeczno-ekologiczny został zastosowany do przestępczości w ogóle (Fisher-Kowalski, 2015), a w szczególności do przestępstw seksualnych (Smallbone et al., 2008). W ostatnich latach SEM jest coraz powszechniej stosowany w celu zrozumienia i reagowania na przestępstwa seksualne (Brown, 2017; McCartan et al., 2015), ponieważ dzięki jego „warstwowej” strukturze można łatwo zauważyć, w jaki sposób inne dyscypliny wpisują się w zapobieganie i reagowanie na wykorzystywanie seksualne. Podejście do wykorzystywania seksualnego w ramach publicznej opieki zdrowotnej zasadniczo opiera się na SEM, szczególnie w odniesieniu do badań i propagowania skuteczniejszych reakcji (zob. Brown, 2017; Kemshall & Moulden, 2017; Letourneau et al., 2014).

Prewencyjne podejście do przestępstw seksualnych w ramach publicznej opieki zdrowotnej

Omówienie zakresu i zasięgu podejścia do przestępstw seksualnych w ramach publicznej opieki zdrowotnej wykracza poza ramy niniejszego artykułu (zob. Assini-Meytin et al., 2020; Brown, 2017 – przegląd). Krótko mówiąc, w ramach publicznej opieki zdrowotnej stosuje się podejście uwzględniające różne grupy społeczne. Ma ono na celu zapobieganie problemom zdrowotnym, które mogą mieć krótko- lub długoterminowe konsekwencje, oraz reagowanie na nie. Przeniesienie podejścia stosowanego w ramach publicznego systemu opieki zdrowotnej na grunt wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych oznacza, że przyglądamy się różnym grupom społecznym, aby zrozumieć, co można zrobić celem ograniczenia czynów karalnych, postaw antyspołecznych oraz zwiększenia liczby osób prowadzących życie wolne od przestępstw. Należy pamiętać, że osoby skazane za przestępstwa seksualne mają niższy wskaźnik recydywy w porównaniu z innymi skazanymi (Hanson et al., 2014), dlatego też rozważając profilaktykę, myślimy raczej o zapobieganiu pierwszemu przestępstwu, a nie o przeciwdziałaniu recydywie (co jest często definiowane jako zarządzanie ryzykiem). Jednak ważne jest, abyśmy uwzględniali wszystkie formy przeciwdziałania w równym stopniu, ponieważ należą one do kontinuum, gdzie jednostka na swojej drodze dopuszcza się czynów karalnych i odstępuje od nich.

Strategie profilaktyczne dostępne w ramach systemu opieki zdrowotnej zostały początkowo sklasyfikowane przez CDC (2004a, 2004b) jako strategie pierwotne, wtórne i trzeciego stopnia:

Profilaktyka pierwotna – interwencja przed wystąpieniem skutków zdrowotnych poprzez takie środki, jak szczepienia, zmiana ryzykownych zachowań (złe nawyki żywieniowe, palenie tytoniu) oraz zakaz stosowania substancji, o których wiadomo, że są związane z chorobą lub dolegliwością.

Profilaktyka wtórna – badania przesiewowe w celu wykrycia chorób w najwcześniejszym stadium, przed wystąpieniem objawów, przy zastosowaniu takich środków, jak np. mammografia i regularne badania ciśnienia krwi.

Profilaktyka trzeciego stopnia – leczenie choroby po jej zdiagnozowaniu w celu spowolnienia lub zatrzymania jej rozwoju, z wykorzystaniem takich środków, jak, np. chemioterapia, rehabilitacja i badania przesiewowe w kierunku powikłań.

Jednak Smallbone et al. (2008) zauważyli, że wdrożenie tego trójstopniowego modelu wiąże się z praktycznymi problemami, w szczególności koncepcyjnymi

i definicyjnymi dotyczącymi określenia i wdrożenia poszczególnych rodzajów profilaktyki (zob. również: Skvovtsova, 2013). Wykorzystując podejście EpiCrim, Skvovtsova (2013, s. 36–50) udoskonaliła poziomy profilaktyki zdefiniowane przez CDC, tworząc bardziej precyzyjny model o większym znaczeniu dla polityki w zakresie zdrowia. Należy podkreślić, że programy i interwencje wymienione w tabeli 1 oraz tabeli 2 (zob. poniżej) opierają się na ograniczonych badaniach i są realizowane na małą skalę, często w ramach badań pilotażowych, co sprawia, że oferują „obietnicę” wyniki co do możliwości zapobiegania wykorzystywaniu seksualnemu.

Chociaż poziomy profilaktyki są często przedstawiane jako stosunkowo odrębne (Smallbone et al., 2008), w praktyce często się pokrywają, a celem ostatnich kompleksowych programów jest działanie na wszystkich poziomach, co przynosi pewne sukcesy. Kampania „Enough Abuse” w stanie Massachusetts stanowi prawdopodobnie najlepszy przykład kompleksowego, wielopoziomowego podejścia w ramach publicznego systemu opieki zdrowotnej, obejmującego trzy poziomy (zob. opis: Kemshall & Moulden, 2017; Schober, Fawcett, & Bernier, 2012; Schober, Fawcett, Thigpen et al., 2012; oraz Massachusetts Citizens for Children, 2010 w celu poznania ewaluacji). Ponadto interwencje programowe mogą się pokrywać lub powtarzać na różnych poziomach – np. projekt Circles of Support and Accountability (CoSA) ma na celu zarówno wsparcie rozwoju samodzielnego zarządzania ryzykiem na poziomie profilaktyki wtórnej, jak i długoterminowe wsparcie bez stygmatyzacji na poziomie profilaktyki trzeciego stopnia. Strategie samodzielnego zarządzania ryzykiem mogą rozpoczynać się na poziomie profilaktyki wtórnej, a czasem być dalej ulepszone i podtrzymywane przez programy na poziomie trzeciego stopnia, wspierające np. długoterminową reintegrację społeczną i sprzyjające odstępowaniu od czynów karalnych (Best, 2019; Best i Colman, 2019; Best i Savic, 2015; Veysey et al., 2013). Jest to zgodne z koncepcjami pierwotnego i wtórnego odstąpienia od przestępczości, opracowanymi przez Marunę i Farralla (2004), gdzie pierwotne odstąpienie odnosi się do niepopelniania przestępstw od początku, a wtórne – do kształtowania tożsamości osoby niepopelniającej przestępstw. McNeill (2016) dodał pojęcie odstąpienia trzeciego stopnia od czynów karalnych, oznaczające taki etap zaprzestania zachowań przestępczych, w którym dana osoba jest postrzegana przez innych jako niepopelniająca przestępstw i doświadcza prawdziwej akceptacji oraz poczucia przynależności.

Tabela 1.

Nowe definicje poziomów profilaktyki wykorzystywania seksualnego dzieci według Skvotsovej (2013) wraz z dodatkowymi propozycjami ilustracji i przykładów

Poziom profilaktyki	Definicje	Proponowane przykłady
Pierwotna	Interwencje w celu uniemożliwienia faktycznych przypadków wykorzystywania seksualnego.	<ul style="list-style-type: none"> – Programy ukierunkowane na „źródła” i eliminację wydarzeń, warunków, sytuacji lub narażenia na czynniki ryzyka (CDC, 2004a, s. 1; Letourneau et al., 2014; Shields & Feder, 2016). – Koncentracja na interwencji, zanim dojdzie do wykorzystywania seksualnego lub zachowań przestępczych, łącznie z identyfikacją podatnych populacji (CDC, 2015). – Ukierunkowane programy edukacji, kampanie informacyjne, edukacja osób postronnych, profesjonalne szkolenia (Kemshall & Moulden, 2017).
Wtórna	Wczesne wykrywanie wykorzystywania seksualnego lub możliwości wykorzystywania seksualnego oraz reakcja na nie. Wczesna interwencja w przypadku traumy w ramach wsparcia dla ofiar (Skvotsova, 2013, s. 44–46).	<ul style="list-style-type: none"> – Programy wczesnej interwencji dla ofiar, łącznie z leczeniem traumy (Ogloff et al., 2012). – Interwencje i programy skierowane do sprawców/przestępców, łącznie z propagowaniem ujawniania się i szukania pomocy (Dunklefeld, Lucy Faithfull Foundation) (Knack et al., 2019). – Szkolenie kluczowych specjalistów w zakresie rozpoznawania i reagowania oraz obowiązku raportowania i reagowania z urzędu. – Programy dla osób postronnych, obejmujące społeczeństwo i społeczności lokalne (Fenton et al., 2016).
Trzeciego stopnia	Długoterminowa reakcja na sprawstwo i wiktyimizację. Stworzenie warunków do życia wolnego od przestępstw. Zapobieganie cyklowi wiktyimizacji (Skvotsova, 2013, s. 47–49).	<ul style="list-style-type: none"> – Programy leczenia i interwencje w celu wychwycenia wykorzystywania seksualnego i jego oddziaływania. – Interwencje i działania celem wsparcia i utrzymania stylu życia wolnego od przestępstw (np. programy ukierunkowane na odstąpienie od działań przestępczych). – Rozwój kapitału społecznego i kapitału „regeneracyjnego” celem wsparcia reintegracji i odstąpienia od przestępczości (McCartan & Kemshall, 2020). – Długoterminowe i niestygmatyzujące wsparcie dla sprawców (np. CoSA) oraz ich skuteczną reintegrację jako pełnoprawnych obywateli w społeczności lokalnej (Best, 2019; Best et al., 2018). – Długoterminowe wsparcie dla ofiar i osób, które doświadczyły wykorzystywania, łącznie z interwencjami uwzględniającymi traumę i interwencjami, których celem jest przerwanie „cyklu wiktyimizacji” (CDC, 2004a; Fang & Corso, 2007). – Programy rozwojowe dla społeczności zagrożonych (Massachusetts Citizens for Children, 2010). – Strategie i interwencje ukierunkowane na ograniczenie możliwości ponownej wiktyimizacji (np. zarządzanie ryzykiem związanym ze sprawcami na poziomie społeczności; wspólne programy ochrony realizowane na poziomie wielu agend rządowych; CoSA). – Propagowanie samoświadomości i zarządzania ryzykiem wśród zagrożonych grup sprawców (np. CoSA, Dunklefeld).

Tabela 2.

Nowe definicje prewencji wykorzystywania seksualnego trzeciego i czwartego stopnia

Poziom profilaktyki	Definicje	Proponowane przykłady
Trzeciego stopnia	Długoterminowa reakcja na sprawstwo i wiktymizację. Stworzenie warunków do życia wolnego od przestępstw. Zapobieganie cyklowi wiktymizacji (Skvotsova, 2013, s. 47–49).	<ul style="list-style-type: none"> – Programy leczenia i interwencje w celu wychwycenia wykorzystywania seksualnego i jego oddziaływania. – Rozwój kapitału społecznego i kapitału „regeneracyjnego” celem wsparcia reintegracji i odstąpienia od przestępczości (McCartan & Kemshall, 2020). – Programy wzmacniające potencjał społeczności podwyższonego ryzyka (Massachusetts Citizens for Children, 2010). – Strategie i interwencje ukierunkowane na ograniczenie możliwości ponownej wiktymizacji (np. zarządzanie ryzykiem związanym ze sprawcami na poziomie społeczności; MAPPA; CoSA). – Propagowanie samoświadomości i zarządzania ryzykiem wśród zagrożonych grup sprawców (np. CoSA, Dunkelfeld).
Czwartego stopnia	Stałe interwencje wspierające usprawniające reakcje wymiaru sprawiedliwości celem redukcji ryzyka przestępstw seksualnych. Podejmowanie działań celem identyfikacji ryzyka nadmiernego karania osób skazanych, aby uchronić je przed bardziej surowym reżimem zarządzania, oraz proponowanie interwencji, które są etycznie dopuszczalne.	<ul style="list-style-type: none"> – Interwencje i działania celem wsparcia i utrzymania stylu życia wolnego od przestępstw (np. programy ukierunkowane na odstąpienie od działań przestępczych). – Długoterminowe i niestygmatyzujące wsparcie dla sprawców (np. CoSA) oraz ich skuteczną reintegracją jako pełnoprawnych obywateli w społeczności lokalnej (Best, 2019; Best et al., 2018). – Długoterminowe wsparcie dla ofiar i osób, które doświadczyły wykorzystywania, łącznie z interwencjami uwzględniającymi traumę i interwencjami, których celem jest przerwanie „cyklu wiktymizacji” (CDC, 2004a; Fang & Corso, 2007).

W praktyce poziomy zapobiegania są często bardziej płynne, co prawdopodobnie znajduje odzwierciedlenie w niedawnym opracowaniu różnych rodzajów bardziej kompleksowego podejścia zarówno do zapobiegania wykorzystywaniu seksualnemu (CDC, 2015; Letourneau, 2017; Letourneau et al., 2014), jak i do ograniczania przestępczości ogółem, szczególnie w obszarach ograniczania przemocy, przestępstw z użyciem broni palnej i przestępczości młodocianych. W oparciu o metodologię EpiCrim i podejście w ramach publicznej opieki zdrowotnej na całym świecie podjęto szereg działań mających na celu ograniczenie przemocy. Na przykład w Chicago, Los Angeles i Filadelfii w Stanach Zjednoczonych wykorzystano metodologię EpiCrim do identyfikacji danych dotyczących przestępczości i potencjalnych przyczyn na poziomie populacji w celu opracowania strategii ograniczania przestępczości w oparciu o publiczną opiekę zdrowotną (zob. Rice et al., 2013). Podobne podejście przyjęto w Wielkiej Brytanii, np. w Merseyside (www.merseysidevrp.com), Londynie (www.london.gov.uk/content/londons-violence-reduction-unit) oraz w ramach programu ograniczania przemocy w Szkocji (<http://www.svru.co.uk/>).

Uważamy, że profilaktyka czwartego stopnia stanowi użyteczne uzupełnienie poziomów profilaktyki, ponieważ koncentruje się na unikaniu szkód, ogranicza nadmierną koncentrację na jednostkach i indywidualnych reakcjach oraz oferuje możliwość skierowania uwagi polityków i praktyków na reintegrację długoterminową i reintegrację w lokalnej społeczności.

Można argumentować, że strategie profilaktyczne nie stanowią w rzeczywistości odrębnych poziomów, jak sugeruje większość literatury poświęconej prewencji (co po raz pierwszy sformułowali Leavell & Clark, 1958; zob. również Knack et al., 2019), ale raczej kontinuum z płynnymi granicami między poziomami, umożliwiającymi podejmowanie działań w obszarze polityki i praktyki na różnych punktach kontinuum (np. Massachusetts Citizens for Children, 2010). Kontinuum prewencji odzwierciedla również ideę ścieżki profilaktycznej skierowanej do przestępców, która stanowi główną koncepcję w wielu najnowszych publikacjach dotyczących odstępowania od czynów karalnych (Cid i Martí, 2017; Dufour et al., 2015; Maruna i Mann, 2019), a także rosnące znaczenie podejścia opartego na cyklu życia w publicznej opiece zdrowotnej (zob. Public Health England, 2019) oraz zwiększony nacisk na profilaktykę w odniesieniu do sprawców wykorzystywania seksualnego (Assini-Meytin et al., 2020) (zob. rys. 2).

Rozwój i znaczenie profilaktyki czwartego stopnia

Profilaktyka czwartego stopnia jest stosunkowo nową koncepcją wywodzącą się z medycyny (Tesser, 2017 – chociaż po raz pierwszy została sformułowana przez Jamolle, 1986) i definiowaną jako:

działania podejmowane w celu ochrony osób (osób/pacjentów) przed interwencjami medycznymi, które mogą wyrządzić więcej szkody niż pożytku (Martins et al., 2018, s. 107).

Krótko mówiąc, podejście to skupia się na zapobieganiu potencjalnej (lub rzeczywistej) zbytniej medykacji i nieuzasadnionemu leczeniu pacjentów (Heath, 2013). Ma ono na celu uniknięcie przesadnej interwencji i koncentruje się na ograniczeniu szkód wynikających z rzeczywistych lub potencjalnych metod leczenia (Jamouille, 2012, 2015). Nie ma ona jeszcze znaczącego wpływu i zastosowania w sferze wykorzystywania seksualnego dzieci (CSA – *child sexual abuse*) lub bardziej ogólnie – w zapobieganiu przestępczości (patrz: McCartan, Uzieblo et al., 2021). Można jednak uznać, że jest to koncepcja przydatna zarówno w przypadku CSA, jak i zapobiegania przestępczości, ponieważ koncentruje się na unikaniu szkód w trakcie interwencji oraz wystrzeganiu się tego, co można nazwać „poszerzaniem zasięgu” (kontrowersje dotyczące stosowania statyn w celu zapobiegania wysokiemu poziomowi cholesterolu są tego dobrym przykładem; Science News, 2017; Tesser, 2017). Coraz większą wagę przywiązuje się również do oceny i unikania przyszłych negatywnych zdarzeń i skutków wynikających z obecnych działań i interwencji (Starfield et al., 2008; Tesser, 2017). W odniesieniu do profilaktyki czwartego stopnia Brodersen et al. (2014) skupiają się na działaniach podejmowanych w celu ochrony osób przed interwencjami medycznymi, które mogą przynieść więcej szkody niż pożytku (cytowane w Martins et al., 2018).

Chociaż literatura medyczna dotycząca profilaktyki czwartego stopnia koncentruje się raczej na szkodach wyrządzonych pacjentowi, a nie sprawcy i ofierze przestępstwa (w szczególności przestępstwa seksualnego), zasady i praktyka profilaktyki czwartego stopnia mogą być potencjalnie przydatne w pracy z osobami popełniającymi przestępstwa. Opierając się na szeregu publikacji dotyczących profilaktyki czwartego stopnia, można opracować zestaw kluczowych zasad, które są obecnie stosowane w praktyce profilaktyki medycznej, i zmodyfikować je tak, aby mogły posłużyć wymiarowi sprawiedliwości w sprawach karnych.

Oto lista zasad po modyfikacji:

- Nie szkodzić.
- Propagowanie kluczowej roli ograniczania szkód i odstąpienia od działań przestępczych w reintegracji społecznej.
- Propagowanie modelu biopsychospołecznego w ograniczaniu szkód.
- Koncentracja na odbiorcy usługi, zgodnie z podejściem uwzględniającym traumę.
- Krytyczne podejście do wszystkich programów, metod leczenia i interwencji.
- Etyczne zasady interwencji, w tym rygorystyczne testy dotyczące granic i zakresu interwencji, np. ograniczeń i poziomów włączenia populacji do programów i interwencji.
- Interwencje i terapie niepowodujące stygmatyzacji.
- Unikanie nadmiernej medykalizacji kwestii, problemów, społeczności i osób, a w kontekście przestępczości – unikanie nadmiernej interwencji.
- Możliwość krytycznej oceny i ograniczenia nadmiernie ostrożnych reakcji (np. nadmiernej ingerencji w celu zapobieżenia wszelkim możliwym zagrożeniom).
- Analiza kosztów i korzyści związanych z profilaktyką oparta na dowodach.

Na podstawie: Tesser, 2017; Heath, 2013; Jamouille, 2015; Martins et al., 2018; Sweeney, 2005; Welch et al., 2011.

Pod względem koncepcyjnym profilaktykę czwartego stopnia najlepiej rozumieć nie tylko jako dodatkowy poziom prewencji sam w sobie, ale jako mechanizm zapewniający jakość interwencji, terapii i programów oferowanych na poziomie pierwotnym, wtórnym i trzeciego stopnia, w szczególności w odniesieniu do kryteriów ograniczania szkód wynikających z samych interwencji (Martins et al., 2018). Istnieje możliwość zastosowania powyższych zasad nie tylko w profilaktyce wykorzystywania seksualnego dzieci, ale także w szerszym kontekście przestępczości (zob. rys. 3).

Profilaktyka czwartego stopnia może mieć potencjalne znaczenie dla wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, gdzie nadmierna kryminalizacja zastępuje nadmierną medykalizację. Niebezpieczeństwa związane z nadmierną kryminalizacją zostały zidentyfikowane jako reakcje przesadnie represyjne (Kelly, 2018; The Crime Report, 2020), szczególnie w odniesieniu do osób, w przypadku których reakcja wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych (np. stygmatyzacja lub wykluczenie) może potencjalnie wystawić na szwank ich szanse życiowe, resocjalizację i reintegrację społeczną. Skutki uboczne podejścia wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, szczególnie w odniesieniu do osób skazanych za przestępstwa seksualne, ale także innych przestępców, są dobrze udokumentowane (zob. McCartan, 2020, oraz McCartan, Uzieblo et al., 2021). Obejmują one działania mające na celu ograniczenie

ryzyka lub prewencję (np. rejestracja i ujawnianie informacji dotyczących osób skazanych za przestępstwa seksualne, Harris, 2017; Kemshall, 2019; McCartan, Harris et al., 2021; Tewksbury & Zgoba, 2010). Na arenie międzynarodowej obserwujemy coraz większą represyjność wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, co prowadzi do zbyt surowych kar, które mogą być potencjalnie problematyczne (Kelly, 2018). Ma to znaczenie dla osób skazanych za przestępstwa seksualne ze względu na charakter ich czynów, związane z nimi czynniki ryzyka, postrzeganie społeczne i aktualną politykę państwa (szerszą dyskusję na ten temat zob. McCartan, 2020). Badania wskazują, że osoby te czują się bardziej kontrolowane przez system wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, ignorowane przez specjalistów i bezsilne (McCartan, Harris et al., 2021). Można argumentować, że osłabia to potencjał w zakresie odstępowania od działań przestępczych, ponieważ sprawczość i samokontrola są postrzegane jako kluczowe elementy sukcesu (Best, 2019; Best i Savic, 2015; Graham i McNeill, 2017; Rocque, 2017; Weaver i Barry, 2014).

Profilaktyka trzeciego stopnia koncentruje się na natychmiastowej reakcji na wykorzystywanie seksualne, w tym na programach leczenia i bezpośrednich interwencjach (zob. Knack et al., 2019). Dodanie profilaktyki czwartego stopnia umożliwia jasne ukierunkowanie polityki i praktyki na długoterminowe strategie ograniczania szkód i integrację ze społecznością. Rozróżnienie między profilaktyką trzeciego a czwartego stopnia znajduje również swoje odzwierciedlenie w faktycznych doświadczeniach przestępców w procesie profilaktyki, w którym przejście od natychmiastowych i często intensywnej interwencji do pełnej integracji społecznej może być trudne i często niemożliwe do osiągnięcia (Best & Savic, 2015). Rozróżnienie to pozwala również na większe skupienie się na różnych usługach, zasobach i działaniach wymaganych na poziomie profilaktyki czwartego stopnia, które prawdopodobnie mogłoby zwiększyć nacisk polityki i praktyki na ten obszar kontinuum profilaktyki. Poziomy profilaktyki trzeciego i czwartego stopnia zostały zdefiniowane w tabeli 2.

Rozważania na temat tego, w jaki sposób profilaktyka czwartego stopnia rozszerza zakres zapobiegania powrotom do przestępstw seksualnych

Niepozorowana i autentyczna integracja przestępców ze społecznością jako pełnoprawnych obywateli pozostaje problemem dla wielu z nich, zwłaszcza dla osób skazanych za przestępstwa seksualne (Harris, 2017, 2021), i prawdopodobnie w dłuższej perspektywie wydaje się na nią mniej zasobów niż na interwencje

drugiego i trzeciego stopnia (McCartan, Merdian et al., 2018). W ostatnich latach pojawiły się solidne argumenty przemawiające za skupieniem się na zapobieganiu przestępstwom (np. AssiniMeytin et al., 2020) oraz przeniesieniem uwagi na populację „zagrożoną” (zob. np. Knack et al., 2019). Jednak na drugim końcu spektrum pozostają wyzwania, szczególnie w zakresie interwencji i działań mających na celu wzmocnienie i utrzymanie stylu życia wolnego od przestępstw, zwłaszcza po odbyciu kary. Długoterminowe wsparcie dla ofiar i osób, które doświadczyły przestępstwa, w tym interwencje uwzględniające traumę oraz mające na celu przerwanie „cyklu wiktyimizacji”, zostało również uznane za kluczowe w odniesieniu do zapobiegania przestępstwom seksualnym (CDC, 2004a; Fang & Corso, 2007; Saied-Tessier, 2014). Można argumentować, że dodanie prewencji czwartego stopnia do programu profilaktycznego pozwala na większą koncentrację na bezpiecznej i konstruktywnej długoterminowej reintegracji byłych przestępców ze społecznością. Rozszerza to również zakres polityki i praktyki poza kwestie związane z natychmiastowym powrotem do społeczeństwa w kierunku długoterminowej stabilności życia wolnego od przestępstw oraz działań propagujących pełne uczestnictwo, a nie tylko umieszczenie w społeczności (Best, 2019; Best & Savic, 2015). Długoterminowa reintegracja wymagałaby uwzględnienia „kapitału regeneracyjnego”, niezbędnego do osiągnięcia trwałej reintegracji (McCartan & Kemshall, 2020) oraz podjęcia kroków w kierunku złagodzenia napiętnowania i odrzucenia, jakiego doświadczają zwłaszcza te osoby, które popełniły przestępstwa wobec dzieci (Harris, 2021; McCartan & Gotch, 2020). Zostało to określone jako „negatywny kapitał społeczny”, który w znacznym stopniu przyczynia się do marginalizacji wielu byłych przestępców (Best & Savic, 2015). W tym sensie profilaktykę czwartego stopnia można rozumieć jako okres, w którym dochodzi do utrzymania i wzmocnienia wysiłków, gdzie celem jest konsolidacja interwencji na poziomie trzeciorzędowym.

Podstawowa zasada profilaktyki czwartego stopnia brzmi: „nie szkodzić”, a zatem w tym kontekście należy unikać reakcji nadmiernie represyjnych. Jest to szczególnie trudne w przypadku reakcji na przestępstwa seksualne, biorąc pod uwagę obawy opinii publicznej, obowiązujące zasady ostrożności i relacje mediów, których efektem mogą być długoterminowe strategie zarządzania o charakterze nadmiernie inwazyjnym i ograniczającym (Kemshall, 2017a, 2019). Strategie stosowane w praktyce i w polityce, które uwzględniają wyraźne poczucie proporcji, mają kluczowe znaczenie w odniesieniu do zarządzania takimi wyzwaniami (Kemshall, 2017a, 2017b) w połączeniu z tymi rodzajami podejścia, gdzie wyraźnie dąży się do zrównoważenia ryzyka, praw i reintegracji w oparciu o jasne i poparte dowodami przesłanki na rzecz podejmowanych decyzji (Kemshall et al., 2013). Reakcja taka powinna być

jak najmniej szkodliwa dla danego przestępcy, proporcjonalna do bezpiecznego zarządzania ryzykiem, z naciskiem na takie strategie reintegracji, które są bezpieczne i wspierające (Kemshall, 2008). Co ważne, takie podejście zachęciłoby specjalistów do jednoznacznej oceny, w jakim stopniu środki zapobiegawcze były podyktowane obawami, a w jakim – ryzykiem (Fenton, 2013), dzięki czemu można uniknąć przesadnej reakcji i propagować decyzje uzasadnione, a nie defensywne (Kemshall, 2009).

Na arenie międzynarodowej zaczynamy obserwować rozwój nowych dobrych praktyk w tej dziedzinie. Na przykład Nowa Zelandia przekształciła krajowy rejestr osób skazanych za przestępstwa seksualne w narzędzie zarządzania sprawcami przestępstw seksualnych, które jest proaktywne, wspierające i oparte na ich mocnych stronach, co stanowi przykład zastosowania prewencji czwartego stopnia w praktyce (McCartan & Laws, 2018). Model nowozelandzki (NZ) wpisuje się w ramy leczenia i resocjalizacji, a celem rejestru jest wsparcie społeczności w zarządzaniu osobami skazanymi za przestępstwa seksualne, aby mogły one ponownie zintegrować się ze społecznością. Został on skonstruowany jako narzędzie prospołeczne i zabezpieczające, a nie karne i kontrolne. Rolą nowozelandzkiego rejestru jest monitorowanie przestępców stanowiących zagrożenie, ale odmienny sposób i charakter jego funkcjonowania sprawiają, że jest on skonstruowany w sposób wspierający, wzmacniający leczenie, zaprzestanie działań przestępczych i ograniczanie szkód. Zasady „modelu dobrego życia” (Purvis et al., 2013) zostały włączone do nowozelandzkiego rejestru i uwzględnione w szkoleniach personelu oraz polityce operacyjnej (Barnes & Law, 2019). Doprowadziło to do powstania „zarządzania sprawami opartego na mocnych stronach, co równoważy potrzebę zarządzania ryzykiem z potrzebami osoby figurującej w rejestrze” (Barnes & Law, 2019, s. 27), czemu towarzyszyło zobowiązanie, że rejestr będzie skutecznie wspierał zarządzanie sprawami (Masters & Kebbell, 2019; McCartan, Hoggett et al., 2018). Prowadzi to do przekształcenia dożywotniego nadzoru w proaktywne i wspierające zarządzanie ryzykiem, zamiast – jak ma to miejsce w innych krajach – wykluczającego systemu etykietowania, który skazuje osoby na dożywotnią stygmatyzację związaną z ryzykiem (możliwości zmian w Wielkiej Brytanii – zob. O’Sullivan et al., 2016). Ocena rejestru nowozelandzkiego jest w toku.

Ponadto w profilaktyce czwartego stopnia wyraźnie dąży się do uwypuklenia dowiedzionej proporcjonalności oraz wytycznych etycznych dotyczących wyboru interwencji (Brodersen et al., 2014; Martins et al., 2018), z których oba są niezbędne, aby skutecznie zarządzać ryzykiem. W ostatnich latach poczyniono znaczne postępy w propagowaniu bardziej etycznych praktyk w odniesieniu do osób „wysokiego ryzyka” i „bardzo wysokiego ryzyka” (Mann et al., 2018; Maruna i Mann, 2019).

W szczególności dotyczy to Ward et al. (2009), którzy stosują ramy praw człowieka w odniesieniu do przestępców seksualnych skierowanych na obowiązkowe leczenie przez system wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych (2009; zob. również O'Loughlin, 2016). Potwierdza to, jak istotne znaczenie mają potrzeby odbiorców usług oraz podejście uwzględniające traumę.

Tworzenie, nabywanie i utrzymywanie nowej tożsamości wolnej od przestępstw jest również postrzegane jako nieodłączny element odstąpienia od działań przestępczych, w tym przestępstw seksualnych (Harris, 2017, 2021). Unikanie interwencji, które aktywnie podważają ten proces, można też rozumieć jako „nieszkodzenie”, ale wymaga to również przeprowadzenia krytycznej oceny środków zapobiegawczych opartej na dowodach celem prewencji w odniesieniu do wszelkich możliwych zagrożeń (Hebenton & Seddon, 2009; Kemshall, 2017b; McAlinden, 2007, 2010). Zwłaszcza wyroki skazujące w rezultacie zastosowania „zasady ostrożności” są postrzegane jako sprzeczne z dominującym podejściem do praw jednostki i praworządności (Lippke, 2008). Takie wyroki są zazwyczaj zarezerwowane dla określonych rodzajów przestępstw lub przestępców (np. przestępców seksualnych, terrorystów), ale stały się one źródłem bardziej ogólnych obaw i dały początek nowej literaturze poświęconej orzecznictwu „państwa prewencyjnego” (zob. Janus, 2006; Krasmann, 2007; Slobogin, 2003, 2011). Wywołało to niepewność w odniesieniu do środków zapobiegawczych stosowanych w społecznościach, zwłaszcza w stosunku do osób skazanych za przestępstwa seksualne, takich jak rejestracja i obowiązkowy nadzór (McCartan et al., 2017), czego dowodem jest niedawny przegląd wyroków i nadzoru społecznego w sprawach dotyczących terroryzmu (Hall, 2020). Niektórzy komentatorzy opisują wzrost środków zapobiegawczych wynikający z logiki nieograniczonej ostrożności stosowanej w „społeczeństwie przedprzestępczym”, „w którym możliwość zapobiegania ryzyku konkuruje z reagowaniem na popełnione czyny, a nawet ma nad nimi pierwszeństwo” (Zedner, 2007, s. 261, zob. również: Zedner, 2005, 2009). Dzięki prewencji czwartego stopnia ofiary, sprawcy i społeczności mogą zwrócić większą uwagę na reagowanie na wyrządzone szkody (i ich naprawianie). Profilaktyka czwartego stopnia to podejście integracyjne, naprawcze i uwzględniające potrzeby odbiorców usług, którego głównym celem jest bezpieczna i trwała reintegracja. Na poziomie polityki i praktyki kieruje ona również uwagę na inicjatywy strukturalne i społeczne oraz temperuje przywiązywanie nadmiernej wagi do indywidualnej reakcji jako jedynej odpowiedzi. Uznaje się również, że poleganie wyłącznie na systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych w celu ograniczenia lub zapobiegania wykorzystywaniu seksualnemu nie jest pomocne, zwłaszcza że inne procesy z wykorzystaniem profilaktyki czwartego stopnia mają wiele do

zaoferowania. Jednak, aby ją wdrożyć, musimy zmienić podejście do reagowania na wykorzystywanie seksualne. Należy bardziej skupić się na odbiorcy usług i jego drodze, a nie na interwencji jako reakcji na incydent lub incydenty wykorzystywania seksualnego.

Maruna (2001) poprosił nas o ponowne rozważenie kwestii karania i resocjalizacji, a także odstępowania od działań przestępczych zamiast kontroli w ramach podejścia skoncentrowanego na osobie, które jest ukierunkowane na wspieranie zaprzestania popełniania czynów karalnych. Osoba, która odstępuje od działań przestępczych, uznaje, że zarządzanie własnym ryzykiem popełnienia przestępstwa, często określane jako „ból zaprzestania czynów zabronionych” (Nugent & Schinkel, 2016), jest trudne i może być procesem dłuższym lub krótszym, w zależności od kontekstu życia danej osoby (Harris, 2017, 2021). Hanson et al. (2014) twierdzą, że odstąpienie od działań przestępczych przez osoby skazane za przestępstwa seksualne jest wynikiem pozytywnej, prospołecznej, wspierającej integracji (Harris, 2017, 2021) i można argumentować, że większy nacisk na profilaktykę czwartego stopnia umożliwiłby zmiany wprowadzające takie działania zarówno w polityce, jak i w praktyce. Wyzwaniem, przed którym stoimy, promując profilaktykę czwartego stopnia w systemie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, jest możliwość jej błędnej percepcji przez społeczeństwo i odrzucenia w ramach polityki, a w szczególności postrzegania jej jako „łagodnego traktowania przestępców seksualnych” i lekceważenia ofiar (Harper & Hogue, 2015; Stafford & Vandiver, 2017). Publicznie postrzeganie wykorzystywania seksualnego zazwyczaj wiąże się ze strachem i moralną odrazą (Harper et al., 2017; Jahnke, 2018), a potencjalne korzyści płynące z profilaktyki są niezrozumiałe lub odrzucane (McCartan, Uzible et al., 2021). Jednak w dobie coraz bardziej ograniczonych zasobów po pandemii COVID-19 konieczne będzie podjęcie trudnych decyzji dotyczących kosztów i korzyści związanych z zarządzaniem grupą przestępców seksualnych w społecznościach. Coraz większą rolę przy definiowaniu działań prewencyjnych mogą zatem odgrywać koszty i skuteczność zamiast karania lub publicznego potępienia (Frost, 2010), a możliwość rehabilitacji może stać się ważnym przesłaniem publicznym (Maruna & King, 2009). Kary, zwłaszcza kara pozbawienia wolności, oraz niepowodzenia w reintegracji są kosztowne – zarówno pod względem ekonomicznym, jak i społecznym. Na przykład roczny koszt utrzymania jednego więźnia w Anglii i Walii wynosi 43 213 GBP (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2019), koszt nadzoru kuratorskiego to 2380 GBP (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2012), a koszt programu leczenia przestępców seksualnych w więzieniach w Anglii i Walii – 8476 GBP (Brookes et al., 2013). Profilaktyka czwartego stopnia, skoncentrowana na skutecznej, długoterminowej reintegracji i ograniczaniu

szkód, mogłaby potencjalnie zmniejszyć takie koszty i zwiększyć bezpieczeństwo społeczności (Saied-Tessier, 2014), podobnie do trendów obserwowanych w odniesieniu do zażywania narkotyków (Stevens, 2011). Drogą do życia wolnego od przestępstw jest ograniczanie szkód, reintegracja ze społecznością i trwała zmiana zachowań.

Wnioski

W niniejszym artykule przedstawiliśmy argumenty za udoskonaleniem różnych rodzajów prewencji poprzez włączenie profilaktyki czwartego stopnia. Stoi za tym umożliwienie wyraźniejszego rozróżnienia między działaniami prewencyjnymi trzeciego stopnia a długoterminową, bezpieczną i trwałą reintegracją ze społecznością, szczególnie w przypadku osób, które dopuszczają się przemocy seksualnej wobec innych. Skupienie się na profilaktyce czwartego stopnia oferuje możliwość rozszerzenia zakresu polityki i praktyki o długoterminową, autentyczną reintegrację osób, często najbardziej budzących strach i piętnowanych, a także skierowanie uwagi w praktyce na kwestie wykraczające poza bezpośrednie wyzwania związane z powrotem do społeczeństwa. Profilaktyka czwartego stopnia kładzie również duży nacisk na działania etyczne, adekwatne reakcje oraz takie podejście do interwencji i zarządzania w perspektywie długoterminowej, które jest oparte na dowodach. W kontekście coraz mniejszych zasobów profilaktyka czwartego stopnia może być pomysłem, na którego realizację właśnie nadszedł czas.

Oświadczenie o konflikcie interesów

Autorzy oświadczyli, że nie ma potencjalnego konfliktu interesów w odniesieniu do badań, przygotowania i/lub publikacji niniejszego artykułu.

Finansowanie

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego na badania, przygotowanie i/lub publikację niniejszego artykułu.

E-mail autora korespondencyjnego: kieran.mccartan@uwe.ac.uk

Bibliografia

- Akers, T., & Lanier, M. (2009). Epidemiological Criminology: Coming Full Circle. *American Journal of Public Health*, 99, 397–402. 10.2105/AJPH.2008.139808
- Assini-Meytin, L.C., Fix, R.L., & Letourneau, E.J. (2020). Child sexual abuse: The need for a perpetration prevention focus. *Journal of Child Sexual Abuse*, 29(1), 22–40. <https://doi.org/10.1080/10538712.2019.1703232>
- Barnes, S., & Law, A.M. (2019). Using an evidence-based approach to establish the child Sex offender register in NZ. *Police Science: Australia and New Zealand Journal of Evidence Based Policing*, 4(1), 26–29.
- Best, D. (2019). *Pathways to recovery and desistance: The role of the social contagion of hope*. Policy Press.
- Best, D., & Colman, C. (2019). *Strengths-Based approaches to crime and substance use. From drugs and crime to desistance and recovery*. Routledge.
- Best, D., Musgrove, A., & Hall, L. (2018). The bridge between social identity and community capital on the path to recovery and desistance. *Probation Journal*, 65(4), 394–406.
- Best, D., & Savic, M. (2015). Substance abuse and offending: Pathways to recovery. In R. Sheehan & J. Ogloff (Eds.), *Working within the forensic paradigm: Cross-discipline approaches for policy and practice*. Routledge.
- Bradley, A. (2017). *Trauma-informed practice: Exploring the role of adverse life experiences on the behaviour of offenders and the effectiveness of associated criminal justice strategies*.
Doctoral thesis, northumbria university. <http://nrl.northumbria.ac.uk/36275/>
- Brodersen, J., Schwartz, L.M., & Woloshin, S. (2014). Overdiagnosis: How cancer screening can turn indolent pathology into illness. *APMIS: Acta Pathologica, Microbiologica, et Immunologica Scandinavica*, 122, 683–689.
- Brookes, N., Barrett, B., Netten, A., & Knapp, E. (2013). *Unit costs in criminal justice*. Personal social services research unit, University of Kent, and London School of Economics. <http://www.pssru.ac.uk/archive/pdf/dp2855.pdf>
- Brown, J. (2017). Public health, prevention and risk management. In K. McCartan & H. Kemshall (Eds.), *Contemporary Sex offender risk management, volume 1 perceptions* (p. 35–60). Palgrave Studies in Risk, Crime and Society, Palgrave MacMillan.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2004a). *Sexual violence prevention: Beginning the dialogue*. Retrieved December 17, 2020, from <http://www.cdc.gov/violenceprevention/pub/svprevention.html>

- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2004b). *Prevention: Picture of America*. Retrieved December 17, 2020, from https://www.cdc.gov/pictureofamerica/pdfs/picture_of_america_prevention.pdf
- Centers for Disease Control and Prevention. (CDC). (2006). *Principles of epidemiology in public health practice (3rd ed.)* [Electronic version]. Retrieved December 17, 2020, from http://www.cdc.gov/osels/scientific_edu/SS1978/Lesson1/index.html
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2015). *The social-ecological model: A framework for prevention*. Last updated March, 2015. Retrieved December 15, 2020, from <http://www.cdc.gov/violenceprevention/overview/social-ecologicalmodel.html>
- Cid, J., & Martí, J. (2017). Imprisonment, social support, and desistance: A theoretical approach to pathways of desistance and persistence for imprisoned men. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 61(13), 1433–1454. <https://doi.org/10.1177/0306624X15623988>
- Colding, J., & Barthel, S. (2019). Exploring the social-ecological systems discourse 20 years later. *Ecology and Society*, 24(1), 2.
- Downes, D.M., & Rock, P.E. (2011). *Understanding deviance: A guide to the sociology of crime and rule-breaking*. Oxford University Press.
- Dufour, I., Brassard, R., & Martel, J. (2015). An integrative approach to apprehend desistance. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 59, 480–501. <https://doi.org/10.1177/0306624X13509781>
- Fang, X., & Corso, P.S. (2007). Child maltreatment, youth violence, and intimate partner violence: Developmental relationships. *American Journal of Preventive Medicine*, 33, 281–290. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2007.06.003>
- Farrington, D.P. (2019). The integrated cognitive antisocial potential (ICAP) theory: Past, present, and future. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology*, 6(12), 172–187.
- Fenton, J. (2013). Risk aversion and anxiety in Scottish criminal justice social work: Can desistance and human rights agendas have an impact? *The Howard Journal of Criminal Justice*, 52(1), 77–90. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2311.2012.00716.x>
- Fenton, R., Mott, H., McCartan, K.F., & Rumney, P. (2016). *A review of evidence for bystander intervention to prevent sexual and domestic violence in universities*. Public Health England. Retrieved February 17, 2021, from <https://www.gov.uk/government/publications/sexualanddomestic-violence-prevention-in-universities-evidence-review>

- Fisher-Kowalski, M. (2015). Social ecology. In J.D. Wright (Ed.), *International Encyclopaedia of the Social & Behavioural Sciences* (2nd ed., s. 254–262). Elsevier.
- Frost, N.A. (2010). Beyond public opinion polls: Punitive public sentiment & criminal justice policy. *Sociology Compass*, 4, 156–168. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2009.00269.x>
- Goldsteen, R., Goldsteen, K., & Graham, D. (2010). *Introduction and overview: Introduction to public health* (pp. 1–44). Springer Publishing Company.
- Graham, H., & McNeill, F. (2017). Desistance: Envisioning futures. In P. Carlen & L.A. França (Eds.), *Alternative criminologies* (pp. 433–451). Routledge.
- Hall, J. (2020). *The terrorism acts in 2018 report of the independent reviewer of terrorism legislation on the operation of the terrorism acts 2000 and 2006*. Retrieved January 29, 2021, from <https://terrorismlegislationreviewer.independent.gov.uk/wp-content/uploads/2020/03/Terrorism-Acts-in-2018-Report.pdf>
- Hanson, R.K., Harris, A.J.R., Helmus, L., & Thornton, D. (2014). High-risk sex offenders may not be high risk forever. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(15), 2792–2813. <https://doi.org/10.1177/0886260514526062>
- Harper, C.A., & Hogue, T.E. (2015). The emotional representation of sexual crime in the national British press. *Journal of Language and Social Psychology*, 34, 3–24. <https://doi.org/10.1177/0261927x14544474>
- Harper, C.A., Hogue, T.E., & Bartels, R.M. (2017). Attitudes towards sexual offenders: What do we know, and why are they important? *Aggression and Violent Behavior*, 34, 201–213.
- Harris, D.A. (2017). *Desistance from sexual offending*. Switzerland: Palgrave Macmillian. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-63200-1>
- Harris, D.A. (2021). Desistance from sexual offending. *Current Psychiatry Reports*, 23, 7. <https://doi.org/10.1007/s11920-020-01219-3>
- Heath, I. (2013). Overdiagnosis: When good intentions meet vested interests—an essay by Iona Heath. *BMJ*, 347, f6361. <https://doi.org/10.1136/bmj.f6361>
- Hebenton, B., & Seddon, T. (2009). From dangerousness to precaution: Managing sexual and violent offenders in an insecure and uncertain age. *The British Journal of Criminology*, 49(3), 343–362.
- Jahnke, S. (2018). The stigma of pedophilia: Clinical and forensic implications. *European Psychologist*, 23(2), 144–153.
- Jamouille, M. (1986). *Information et informatisation en médecine générale*. Inf.-g-Iciens (pp. 193–209). Presses Universitaires de Namur.
- Jamouille, M. (2012). *The concept of quaternary prevention, 1986–2012*. <http://www.ph3c.org/PH3C/docs/27/000267/0000389.pdf>

- Jamoulle, M. (2015). Quaternary prevention: First, do not harm. *Revista Brasileira de Medicina de Família e Comunidade*, 10, 1–3.
- Janus, E. (2006). *Failure to protect: America's sexual predator laws and the rise of the preventive state*. Cornell University Press.
- Kelly, E.I. (2018). *The limits of blame: Rethinking punishment and responsibility* (p. 229). Harvard University Press.
- Kemshall, H. (2008). *Understanding the community management of high-risk offenders*. Open University Press.
- Kemshall, H. (2009). Working with sex offenders in a climate of public blame and anxiety: How to make defensible decisions for risk. *Journal of Sexual Aggression*, 15(3), 331–343. <https://doi.org/10.1080/13552600903031195>
- Kemshall, H. (2017a). The historical evolution of Sex offender risk management. In K. McCartan & H. Kemshall (Eds.), *Contemporary Sex offender management* (Vol. 1, pp. 205–230). Palgrave MacMillan.
- Kemshall, H. (2017b). *Risk, actuarialism, and punishment*. *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. Retrieved September 27, 2021 from <https://oxfordre.com/criminology/view/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore9780190264079-e-243>.
- Kemshall, H. (2019). A critical review of risk assessment policy and practice since the 1990s, and the contribution of risk practice to contemporary rehabilitation of offenders. In F. E. R. G. U. S. McNeill, et al. (Eds.), *The Routledge companion to rehabilitative work in criminal justice* (pp. 220–231). Routledge.
- Kemshall, H., & Moulden, H.M. (2017). Communicating about child sexual abuse with the public: Learning the lessons from public awareness campaigns. *Journal of Sexual Aggression*, 23, 124–138. <https://doi.org/10.1080/13552600.2016.1222004>
- Kemshall, H., Wilkinson, B., & Baker, K. (2013). *Working with risk. The social work skills series*. Polity Press.
- Knack, N., Winder, B., Murphy, L., & Fedoroff, J.P. (2019). Primary and secondary prevention of child sexual abuse. *International Review of Psychiatry*, 31(2), 181–194. <https://doi.org/10.1080/09540261.2018.1541872>
- Krasmann, S. (2007). The enemy on the border: Critique of a programme in favour of the preventive state. *Punishment & Society*, 9(3), 301–318.
- Lainer, M.M. (2010). Epidemiological criminology (EpiCrim): Definition and application. *Journal of Theoretical and Philosophical Criminology*, 2(1), 63–103.
- Lanier, M. and Henry, S. (2010). *Essential criminology* (3rd ed). Westview/Perseus Press.

- Laws, D.R. (2000). Sexual offending as a public health problem: A north American perspective. *Journal of Sexual Aggression*, 5(1), 30–44. <https://doi.org/10.1080/13552600008413294>
- Leavell, H., & Clark, E. (1958). *Preventive medicine for the doctor in his community an epidemiologic approach* (1st ed.). McGraw-Hill.
- Letourneau, E. (2017). *Watch my TEDMED talk on child sexual abuse prevention: Prevention is the only way to end victimization*. Psychology Today. Retrieved January 27, 2021, <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/prevention-now/201709/watch-my-tedmedtalkchild-sexual-abuse-prevention>
- Letourneau, E.J., Eaton, W.W., Bass, J., Berlin, F.S., & Moore, S.G. (2014). The need for a comprehensive public health approach to preventing child sexual abuse. *Public Health Reports*, 129(3), 222–228.
- Lewis, E.T., 3rd, & Dwyer, R.G. (2018). Psychosis and sexual offending: A review of current literature. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62(11), 3372–3384. <https://doi.org/10.1177/0306624X17740016>
- Lippke, R.L. (2008). No easy way out: Dangerous offenders and preventive detention. *Law and Philosophy*, 27(4), 383–414.
- Mann, R., Howard, F., & Tew, J. (2018). What is a rehabilitative prison culture? *Prison Service Journal*, 235, 3–10.
- Martins, C., Godycki-Cwirko, M., Heleno, B., & Brodersen, J. (2018). Quaternary prevention: Reviewing the concept. *European Journal of General Practice*, 24(1), 106–111. <https://doi.org/10.1080/13814788.2017.1422177>
- Maruna, S. (2001). *Making good: How Ex-convicts reform and rebuild their lives*. American Psychological Association Books.
- Maruna, S., & Farrall, S. (2004). Desistance from crime: A theoretical reformulation. *Kolner Zeitschrift Fur Soziologie Und Sozialpsychologie*, 43, 171–194.
- Maruna, S., & King, A. (2009). Once a criminal, always a criminal? 'Redeemability' and the psychology of punitive public attitudes. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 15, 7–24. <https://doi.org/10.1007/s10610-008-9088-1>
- Maruna, S., & Mann, R. (2019). *Reconciling 'Desistance' and 'what works'*. HMIP academic insights 2019/1. Manchester; HMIP. Retrieved February 2, 2021, <https://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmiprobation/wp-content/uploads/sites/5/2019/02/AcademicInsights-Maruna-and-Mann-Feb-19-final.pdf>
- Massachusetts Citizens for Children. (2010). *Enough abuse campaign: Join the movement*. Retrieved January 6, 2021, from http://www.enoughabuse.org/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=22

- Masters, K.B., & Kebbell, M.R. (2019). Police officers' perceptions of a Sex offender registration scheme: Identifying and responding to risk. *Psychiatry Psychology and Law*, 26, 396–413.
- McAlinden, A.M. (2007). *The shaming of sexual offenders: Risk, retribution and reintegration*. Hart Publishing.
- McAlinden, A.M. (2010). Vetting sexual offenders: State over-extension, the punishment deficit and the failure to manage risk. *Social & Legal Studies*, 19(1), 25–48.
- McCartan, K.F. (2020). *Trauma informed care*. Academic Insights 2020/6.
- McCartan, K.F., Harris, D.A., & Prescott, D.S. (2021). Seen and not heard: The service user's experience through the justice system of individuals convicted of sexual offenses. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 65, 1299–1315. <https://doi.org/10.1177/0306624x19851671>
- McCartan, K.F., Hoggett, J., & O'Sullivan, J. (2018). Police officer attitudes to the practicalities of the sex offenders register, ViSOR and child sexual abuse disclosure scheme in England and Wales. *Journal of Sexual Aggression*, 24(1), 37–50.
- McCartan, K.F., Kemshall, H., & Tabachnick, J. (2015). The construction of community understandings of sexual violence: Rethinking public, practitioner and policy discourses. *Journal of Sexual Aggression*, 21(1), 100–116. <https://doi.org/10.1080/13552600.2014.945976>
- McCartan, K.F., Merdian, H.L., Perkins, D.E., & Kettleborough, D. (2018). Ethics and issues of secondary prevention efforts in child sexual abuse. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 62, 2548–2566. <https://doi.org/10.1177/0306624X17723951>
- McCartan, K.F., & Prescott, D. (2020). *Epidemiological criminology to understand sexual offending*. *SAJRT blog*. <https://blog.atsa.com/2020/03/epidemiological-criminology-asmeans-to.html>
- McCartan, K., & Gotch, K. (2020). International approaches to the management of perpetrators of sexual Harm policy. In J. Proulx, F. Cortoni, L. Craig, & E. Letourneau (Eds.), *The Wiley Handbook of what works with sexual offenders: Contemporary perspectives in theory, assessment, treatment, and prevention* (pp. 441–454). Wiley.
- McCartan, K., & Kemshall, H. (2020). The potential role of recovery capital in stopping sexual offending: Lessons from circles of support and accountability to enrich practice. *Irish Probation Journal*, 17, 87–106.
- McCartan, K., Kemshall, H., & Hoggett, J. (2017). Reframing the Sex offender register and disclosures: From monitoring and control to desistance. In H. Kemshall & K. McCartan (Eds.), *Contemporary Sex offender risk management* (Vol. 2, pp. 205–231). Palgrave MacMillan.

- McCartan, K., & Laws, M.A. (2018). Risk assessment and management of perpetrators of sexual abuse in New Zealand. *Sex Offender Treatment*, 13(1/2). <http://www.sexual-offendertreatment.org/174.html>
- McCartan, K., Uzieblo, K., & Smid, W. J. (2021). Professionals' understandings of and attitudes to the prevention of sexual abuse: An international exploratory study. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 65, 815–831. <https://doi.org/10.1177/0306624X20919706>
- McNeill, F. (2016). Desistance and criminal justice in Scotland. In H. Croall, G. Mooney, & R. Munro (Eds.), *Crime, justice and society in Scotland* (pp. 200–216). Routledge.
- Ministry of Justice. (2012). *Probation trust unit costs: Financial year 2011–12 (revised)*. Author. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/218335/probation-trust-unit-costs-tables-11-12.pdf
- Ministry of Justice. (2019). *Costs per place and costs per prisoner by individual prison. Ministry of justice information release*. Retrieved February 2, 2021, from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/841948/costsper-place-costs-per-prisoner-2018-2019.pdf
- Nugent, B., & Schinkel, M. (2016). The pains of desistance. *Criminology and Criminal Justice*, 16(5), 568–584.
- Ogloff, J. R.P., Cutajar, M.C., Mann, E., & Mullen, P. (2012). Child sexual abuse and subsequent offending and victimisation: A 45 year follow-up study. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, 440. Retrieved December 17, 2020, from <http://www.aic.gov.au/publications/current%20series/tandi/421-440/tandi440.html>
- O'Loughlin, A. (2016). *Balancing rights? Dangerous offenders with severe personality disorder, the public and the promise of rehabilitation*. PhD thesis, London School of Economics. http://etheses.lse.ac.uk/3356/1/O'Loughlin_Balancing_Rights.pdf
- O'Sullivan, J., Hoggett, H., McCartan, K.F., & Kemshall, H. (2016). Understandings, implications and alternative approaches to the use of the sex offenders register in the UK. *Irish Probation Journal*, 13, 84–101.
- Potter, R., Akers, T., & Bowman, D. (2012). Replicating MISTERS: An epidemiological criminology framework analysis of a program for criminal justice-involved minority males in the community. *Journal of Correctional Health Care*, 19, 4–14. <https://doi.org/10.1177/1078345812458085>
- Pringer, S.M., & Wagner, N.J. (2020). Use of trauma-informed care with incarcerated offenders. *Journal of Addictions & Offender Counseling*, 41(1), 52–64. <https://doi.org/10.1002/jaoc.12075>

- Public Health England. (2019). *Health and Justice annual review – 2018 to 2019* ([publishing.service.gov.uk](https://assets.publishing.service.gov.uk)). Retrieved February 17, 2021, from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/817850/Public_Health_England_Health_and_Justice_Annual_Review_2018-2019.pdf
- Public Health Wales. (2015). *Adverse childhood experiences and their impact on health-harming behaviours in the Welsh adult population*. Public Health Wales.
- Purvis, M., Ward, T., & Shaw, S. (2013). *Applying the good lives model to the case management of sexual offenders: A practical guide for probation officers, parole officers, and case workers*. Safer Society Press.
- Rice, C., Lee, S., Meza, M., & Fraser, C. (2013). *A call to action: Los Angeles' quest to achieve community safety. Advancement project*. <http://www.advancement-project.org/resources/entry/a-call-to-action-los-angeles-quest-to-achieve-community-safety>
- Rocque, M. (2017). *Desistance from crime: New advances in theory and research*. Springer.
- Saied-Tessier, A. (2014). *Estimating the costs of child sexual abuse in the UK*. NSPCC, 1–44. Retrieved January 27, 2021, from <https://www.nspcc.org.uk/globalassets/documents/research-reports/estimating-costs-child-sexual-abuse-uk.pdf>
- Schober, D.J., Fawcett, S.B., & Bernier, J. (2012). The enough abuse campaign: Building the movement to prevent child sexual abuse in Massachusetts. *Journal of Child Sexual Abuse*, 21, 456–469.
- Schober, D.J., Fawcett, S.B., Thigpen, S., Curtis, A., & Wright, R. (2012). An empirical case study of a child sexual abuse prevention initiative in Georgia. *Health Education Journal*, 71, 291–298.
- Science News (2017). *Yes, statins protect hearts. But critics question their expanding use* | science news. Retrieved February 16, 2021, from <https://www.sciencenews.org/topic/health-medicine>
- Scottish Government. (2018). *Adverse childhood experiences (ACEs) publications – Factsheets*. Scottish Government.
- Shields, R. T., & Feder, K. A. (2016). The public health approach to preventing sexual violence. In E. Jeglic & C. Calkins (Eds.), *Sexual violence*. (pp. 129–144). Springer.
- Skvovtsova, T. (2013). *Epicrim and child sexual abuse: A public health theory for a criminal justice epidemic*. Masters thesis, University of Alabama.
- Slobogin, C. (2011). Prevention of sexual violence by those who have been sexually violent. *International Journal of Law and Psychiatry*, 34, 210–216.

- Slobogin, C.D. (2003). A jurisprudence of dangerousness. *Northwestern University Law Review*, 98, 1–62.
- Smallbone, S., Marshall, W.L., & Wortley, R. (2008). *Preventing child sexual abuse: Evidence, policy, and practice*. Willan Publishing.
- Stafford, M.C., & Vandiver, D.M. (2017). Public perceptions of Sex crimes and Sex offenders. In T. Sanders (Ed.), *The Oxford Handbook of Sex offences and Sex offenders*. *Oxford Handbook online*. <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780190213633.001.0001/oxfordhb-9780190213633-e-25>
- Starfield, B., Hyde, J., Gervas, J., & Heath, I. (2008). The concept of prevention: A good idea gone astray? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 62(7), 580–583. <https://doi.org/10.1136/jech.2007.071027>
- Stevens, A. (2011). *Drugs, crime and public health: The political economy of drug policy*. Routledge.
- Sweeney, K. (2005). Science, society, suffering and the self: A commentary on general practice for the twenty first century. *N Z Fam Physician J*, 32(4), 221–224.
- Tabachnick, J. (2013). Why prevention? Why now? *International Journal of Behavioral and Consultation Therapy*, 8(3–4), 55–61.
- Tabachnick, J., McCartan, K., & Panaro, R. (2016). Changing course: From a victim/offender duality to a public health perspective. In D. Laws & W. O'Donohue (Eds.), *Treatment of Sex offenders*. (pp. 323–342). Springer.
- Tesser, C.D. (2017). Why is quaternary prevention important in prevention? *Revista de Saude Publica*, 51, 116.
- Tewksbury, R., & Zgoba, K.M. (2010). Perceptions and coping with punishment: How registered sex offenders respond to stress, internet restrictions, and the collateral consequences of registration. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 54(4), 537–551.
- The Crime Report. (2020). *The danger of 'Over-Punishment'. The danger of 'over-punishment' | the crime report* accessed 21/01/21.
- Veysey, B. M., Martinez, D. J., & Christian, J. (2013). "Getting out": A summary of qualitative research on desistance across the life course. In L. Chris, M. Gibson, D. Krohn (Eds.), *Handbook of life-course criminology* (pp. 233–260). Springer.
- Waltermauer, E., & Akers, T. (Eds.). (2013). *Epidemiological criminology: Theory to practice* (1st ed.). Routledge.
- Ward, T., Gannon, T., & Vess, J. (2009). Human rights, ethical principles, and standards in forensic psychology. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(2), 126–144. <https://doi.org/10.1177/0306624X07313986>

- Weaver, B., & Barry, M. (2014). Risky business? Supporting desistance from sexual offending. In K. McCartan (Ed.), *Responding to sexual offending: Perceptions, risk management and public protection*. (pp. 153–170). MacMillan Palgrave.
- Welch, H.G., Schwartz, L.M., & Woloshin, S. (2011). *Overdiagnosed: Making people sick in the pursuit of health*. Beacon Press.
- Young, J. (2003). In praise of dangerous thoughts. *Punishment & Society*, 5(1), 97–107. <https://doi.org/10.1177/1462474503005001049>
- Zedner, L. (2005). Securing liberty in the face of terror: Reflections from criminal justice. *Journal of Law and Society*, 32(4), 507–533.
- Zedner, L. (2007). Pre-crime and post-criminology? *Theoretical Criminology*, 11, 261–281.
- Zedner, L. (2009). Fixing the future? The pre-emptive turn in criminal justice. In B. McSherry, A. Norrie, & S. Bronitt (Eds.), *Regulating deviance: The redirection of criminalisation and the futures of criminal law* (pp. 35–58). Hart Publishing.

Incorporating Quaternary Prevention: Understanding the Full Scope of Public Health Practices in Sexual Abuse Prevention

This discussion piece argues for a refinement in our understanding of prevention in sexual abuse, suggesting that we include quaternary prevention on the grounds that this concept from medical literature has potential and helpful application to criminal justice and particularly to work with those who cause sexual harm. Located within the paradigm of Epidemiological Criminology (EpiCrim), quaternary prevention extends the prevention spectrum to enable a stronger distinction between tertiary level responses and long-term safe, sustainable reintegration into communities, particularly of those who sexually abuse others. The key principles of quaternary prevention are adapted and refined from current medical literature, and the potential usefulness of quaternary prevention to crime and sex abuse prevention is explored.

Keywords:

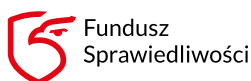
quaternary prevention; sexual offending; crime; EpiCrim; risk management

Cytowanie:

McCartan, K., Kemshall, H. (2026). Profilaktyka czwartego stopnia: zrozumienie pełnego zakresu działań dostępnych w ramach publicznej opieki zdrowotnej w odniesieniu do przemocy seksualnej. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 25(1), 202–232.

Artykuł jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa–Użycie niekomercyjne–Bez utworów zależnych 3.0 Polska.

Sfinansowano ze środków Funduszu Sprawiedliwości, którego dysponentem jest Minister Sprawiedliwości